

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ABDULLAH AYSU'YLA YENİ KİTABI ÜZERİNE
Küreselleşme ve tarım politikaları

HAKAN TAHMAZ'IN KANDİL İZLENİMLERİ
Realiteyle yüzleşmek

YEREL SEÇİMLER İÇİN BÜTÇEDE TAHRİFAT BAŞLADI
AKP kırk katırla kırk satır arasında

NIŞANYANLAR HADİSESİ VE FEMİNİSTLERE TEPKİ
Feminizmi harcamak neden bu kadar kolay?

08.08.08

Tek kutuplu dünyanın sonu

OLİMPİYATLAR VE ÇİN
Polis devleti 2.0

WILLIAM SAROYAN 100 YAŞINDA
Pencerenin gözyaşları

POSTMODERN MİLLİYETÇİLİK
Askerî-şiişel kompleks

MAHMUD DERVİŞ'İN ARDINDAN
Annem, kızkardeşim, kızım

İmamla müezzinin kavgası

İstanbul'da bir camide vaaz sırasında birbirine giren imam ve müezzin, birbirlerine "Makarios" diyerek hakaret edince mahkemelik olmuşlar.

26 Eylül 1970 tarihli Hürriyet'in birinci sayfasındaki "İmam ve müezzinin Makarios kavgası" başlıklı habere göre, Şehremini Katip Müslâhittin Camii müezzini Yusuf Deniz, imam Hüseyin Güllüce'nin kendisine "Makarios" diye hakaret ettiği-

ni, imam da vaaz sırasında müezzinin "Asıl Makarios sensin. Kızılbaş!" diye üzerine saldırdığını iddia etmiş. Dönemin Kıbrıslı Rum lideri Makarios'un adının karıştığı bu ilginç kavgâ mahkemeye taşınmış, hakim cemaatin dinlenmesi için mahkemeyi ertelemiş.

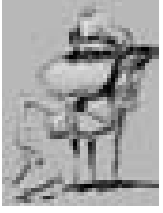
Palabıyıklı Livaneli

Zülfü Livaneli'nin korsan kasetlerini üreten yapımcılar, sanatçının fotoğrafını bulamadıkları için kapakta palabıyıklı adamların fotoğraflarını kullanmışlar.

Milliyet'in 15 Eylül 1979 tarihli haberine göre, Zülfü Livaneli korsan kaset yapımcılarından rahatsızmış. Sanatçıyı tek rahatsız eden korsan kasetlerle emeğinin çalınması değil, aynı zamanda kasetlerin kapağında kendisinin yerine başkalarının fotoğraflarının kullanılması. Habere göre bu fotoğraflar arasında palabıyıklı, mahallî kıyafetli sanatçıların yanı sıra, smokin ve papyonlu (ama yine bıyıklı) Zülfü Livaneliler de varmış.

Hazırlayan: Murat Toklucu

Millî Tarih

İSTE TARİH İSTE SALIH

AYLIK MÜSTAKİL SİYASİ GAZETE

Seçim öncesi il yapma vaatleri

Yakın tarihimizde hiçbir seçim dönemi olmadı ki bazı büyük ilçelere "il olma" sözü verilmesin. Bu işlerin mucidi, ilk serbest seçimlerle iktidar olan Demokrat Parti'ydi.

1950, 1954 ve 1957 seçimlerini kazanıp iktidar olan Demokrat Parti, 1960'da yapılacak seçimden önce sıkıntıdaydı. Halk rahatsızdı, muhalefet bastırıyordu. DP iktidarı, ABD bir süredir kredi musluklarını kısıtması için önceki seçimlerden evvel olduğu gibi Ziraat Bankası'ndan köylü seçmene düşük faizli kredi verme, bazı yerlerde açıktan para, traktör dağıtma vb. işler yapma şansına sahip değildi. Bu yüzden '50'lerin sonuna doğru büyük ilçeleri il yapma vaadine icat ettiler. Daha önce seçimleri sürükli açık ara kaybettikleri Kırşehir'i cezalandırmak için ilçe yapıp bir sonraki seçimlerden önce tekrar il yaptıkları için tecrü-

beliydiler. İstedikleri ili ilçe, ilçeyi il yapabiliyorlardı.

Meselenin alevlenmesi 17 Eylül 1958'de, Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri'nin Bayburt gezisinde Menderes'in Bayburt'un il yapılması istediğini söylemesiyle başlıyor. Bu sözler Yeni Sabah gazetesinin ifadesiyle "Bayburt'ta bayram sevinci yaşatmış".

Bundan sonra ortalamadan büyük bütün ilçeler Ankara'ya heyetler gönderip vilâyet olma isteklerini bildirmeye başlamış. DP'nin durumu iyi kullandığı anlaşılıyor, bir yıldan fazla bir zaman boyunca nereye gittilerse il vaadi vermişler. 9 Kasım 1959'da gazetelerde 12 ilçenin il yapı-

lacağı haberi var. Hazırlanan tasarıya göre Merzifon, Kırıkkale, Beypazarı, Iğdır, Ardahan, Kilis, Iskenderun, Karaman, Akşehir, Karadeniz Ereğli, Aksaray ve Divriği il yapılacaktı. Cumhuriyet'te, ikinci bir tasarıyla Şebinkarahisar, Develi,

Silifke ve Bayburt'un da il yapılacağı yazıyor. Yeni Sabah gazetesi ise güzel bir hareket yapıp il yapılmak istenen yerlerdeki 1957 seçim sonuçlarını yayınlamış: İlçelerin çoğunda CHP burun farkıyla galip,

dört ilçede ise DP kazanmış, ama yine birkaç yüz oy farkla.

Adı geçen ilçeler sevinmiş tabii, ama ya hakkının yendiğini düşünenler? Bandırmalılar mesela, hemen bir protesto mitingi düzenlemek istemişler, kaymakam "bunun yerine Ankara'ya heyet gönderin" deyip engel olmuş. 15 Kasım tarihli bu haberin altında "Vilâyet yapılmayacaklarını öğrenen Kilisliiler infialde" diye bir başka haber var.

18 Kasım'da bu kez Edremitlilerin ve Osmaniye'nin isyanını okuyoruz. 22 Kasım'da Nazilli de Ankara'ya heyet göndererek topa girmiş. Bu arada Balıkesirli de iki ilçeleri Bandırma ve Edremit'in il yapıp kentin üç bölünecek olmasından çok rahatsız olmuş ve bir heyet gönder-

mişler. Gönenlileri de unutmayalım, onlar da Balıkesir'e bağlı olmaktan mutlu olduklarını, Bandırma'ya bağlanmak gibi bir fikri kabul edemeyeceklerini söyleyen bir heyet yollamışlar... Develililer başbakana teşekkür ziyareti yapmış... Silifkeliler davul-zurnayla sokaklara dökülmüş...

Son haberimiz 23 Kasım tarihli Yeni Sabah'tan. "Siverek vilâyet olma azminde" başlıklı haber şöyle: "122 kişilik Siverek heyeti Ankara'da çadır kuracak ve vilâyet kararı alınmadan geri dönmeyecek."

Bu çabalar 1960 seçimlerinin 27 Mayıs darbesi nedeniyle yapılamaması yüzünden boşa gitti. Adı geçen 21 ilçeden 7'si ilerleyen yıllarda il yapıldı (en erkeni otuz yıl sonra), kalanlar hâlâ ilçe.

Bu habere kimse inanmadı

Kadıköy Kurbağalıdere'nin temizleneceği vaadini bölgede yaşayanlara soran muhabir, hiç beklemediği yanıtlar almış...

Hürriyet'in 16 Eylül 1970'deki "Kurbağalıdere'nin temizleneceğine kimse inanmadı" başlıklı haberi, "Eğer ilgililer bilmem kaç yüzüncü vaatlerini yerine getirirlerse dere temizleniyor" diye başlıyor. Bugün bile tebessümle karşılanacak bu vaat, o zaman da inandırıcı bulunmamış. Muhabirin konuştuğu bir Kadıköylü haberi "Ha ha ha" diye karşılımış ve "Lütfen böyle şeylere inanmayınız, dere ne zaman çok kokar, söylenti çoğalır" demiş. 25 yıldır bölgede yaşayan yaşlı bir kadınsa daha ağır konuşmuş: "Saf mısın oğlum sen, buna inanılır mı?"

Şişmanlar ve uzunlar giremez

1955'te okullara aşırı başvuru olunca yöneticiler "havadan ve yerden tasarruf için" şişman ve uzun boyluların kaydını yapmamaya başlamış.

Demokrat İzmir gazetesindeki habere göre, 1955'te İstanbul'daki ortaokul ve liselere kayıt sırasında "görülmek bir izdiham" olmuş ve öğrenci sayısı olması gerekenin iki katına ulaşmış. Buna çare olarak okul yöneticileri şişman, uzun boylu ve zayıf

öğrencilerin kaydını yapmamaya başlamış. Habere göre bu öğrencilerin kayıtları "ancak yüksek bir mevki işgal eden

şahıstan gelen tavsiyeyle" mümkün olabiliyor. Gazete bu kararın sebebinin "yer ve hava yeterliliği" olduğunu yazıyor, ancak zayıf öğrencilerin kaydının yapılmaması sebebi anlaşılmıyor.

Buluştuğumuz yer

• Şehir Hatları	5
• Kandil izlenimleri	9
• KEY ödemeleri	14
• Yerel seçimlere doğru AKP	16
• Nükleere karşı Sinop	18
• Kentsel dönüşüm ve Mamak	20
• Sulukule'de yıkımlar	24
• Nişanyanlar ve feminizme tepki	26
• Radyo Express	29
• Olimpiyatlar ve Çin	36
• Postmodern milliyetçilik ve Karadzic	39
• Kıraat	40
• Dumani Üstünde	42
• Saroyan 100 yaşında	44
• Abdullah Aysu	48
• Hayat TV	54
• Müzik Dolabı	56
• Meşin Yuvarlak	58
• Mahmud Derviş	61

Abdurrahim Soğan, Ahmet Eken, Ali Kesgin, Alican Tayla, Arslan Eroğlu, Asena Günel, Aykut Kılıç, Ayşe Çavdar, Ayşegül Oğuz, Baran Özdemir, Barış Çakan, Batu Boran, Bilge Ceren Şekerciler, Çiğdem Öztürk, Derya Sayın, Didem Danış, Emre Metin, Ender Ergün, Erdir Zat, Hakan Karde-mir, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, Hüseyin Ustaoglu, İlker Aksoy, İrfan Aktan, Meltem Ahıska, Merve Erol, Murat Me-riç, Murat Toklucu, Mustafa Horuş, Nâzım Dikbas, Ogan Güner, Onur Yazıcıoğlu, Özyay Selmo, Özgür Eren, Pelin Özer, Pınar Öğünç, Pınar Uygun, Reha Öztunalı, Rober Koptaş, Saner Şen, Serkan Seymen, Siren İdemen, Sungu Çapan, Süleyman Bilgi, Şahan Nuhoğlu, Tan Morgül, Tora Pekin, Tuncer Erdem, Ulaş Özdemir, Ulus Atayurt, Ümit Ba-yazoğlu, Yasemin Avdan, Yücel Göktürk, Zeynep Nuhoğlu

baskı Ezgi Matbaacılık, Sanayi Caddesi Altay Sok. No:10 Yenibosna / İstanbul Tel: 0212 452 23 02 **basım yeri ve tarihi** İstanbul, Eylül 2008 **dağıtım** Doğan Dağıtım A.Ş. **yönetim yeri:** Süslü Sakı Sok. no: 5/3 Beyoğlu - İstan-bul **tel-faks:** 0.212.251 87 67 **e-mail** expressdergi-si@yahoo.com **abonelik** expressroll@gmail.com **yıl 6 sayı 87 Eylül 2008 imtiyaz hakkı** Bilge Ceren Şekerci-ler **sorumlu yazarları** Şahan Nuhoğlu **ilan irtibat** Özyay Selmo (0.533.514 90 49)

YEREL SÜRELİ YAYINDIR. AYDA BİR YAYINLANIR.

ISSN 1307 - 461X

Her “şer”de değilse bile bu “şer”de hayır var. Bir-gün’ün gafi, o gafa mal bulmuş Mağribi –bu na-hoş deyim için Mağriplilerden özür dileriz– gibi sarılan yeni sağcı liberallerin sola nefret kusması, kimi Bir-gün yazarlarının bu gafi sahiplenme gafletine düşmesi, hızını alamayan liberallerin Sevan Nişanyan’a nazire yapar-casına saldırıya geçmesi, bu arada kuyruklu yalanlardan da medet umması... “Şer” bu, hayır ise şu: Resim netleş-ti, çünkü kimse bu “hesaplaşma”nın dışında kalamadı, doğrudan veya dolaylı olarak işin içinde olan herkes ken-di meşrebine göre bir muhasebe yaptı. Bu muhasebeler içinde bizi en çok Ertuğrul Kürkçü’nün ve Murat Bel-ge’ninki ilgilendirdi. İkisi de bu “hesaplaşma”da dolaylı olarak yer aldı ve ikisi de altını çizdiğimiz şeyler söyledi.

Ertuğrul Kürkçü, epeydir dile getirdiği “üçüncü blok” tezini, 18 Ağustos’ta Milliyet’te yayınlanan söyleşide bir kez daha yineledi. Murat Belge de Taraf’taki köşesinde art arda üç yazıyla Kürkçü’ye “cevap” verdi. “Cevap” tır-nak içinde, çünkü söz konusu yazılar alışılageldiğimiz tarz-da bir polemik değil, “sesli düşünmek” denen şey daha ziyade. Kürkçü’nün analizinden, tanımlamalarından yola çıkarak kendi pozisyonunu tarif etti. Sanki sadece okurla-nyla değil, kendisiyle de konuşur gibiydi. Ve şu temel so-ruyla iştigal ediyordu: Neden “burada” değil de “ora-da”ydı?

Aslında “burada”ydı. Kürkçü’nün ifadesiyle “AKP’ye de, Ulusalçılara da karşı anti-kapitalist bir halk blokunun, bir ‘üçüncü kutbun’ oluşmasını savunanlar” arasındaydı: “Bir genelleme düzeyinde kendimi ‘üçüncü’ denilen o bloka koyarım.” Gelgelelim, “iş bu ‘genelleme’ düzeyinde kalmıyor”du: “Öyle bir cümleyi telaffuz eder etmez, bir-kaç hayatı soru karşınıza dikiliyor: Kimlerle birlikte? Han-gi sosyalist ilkeler temelinde?”

Express’in düzenli okurları, “üçüncü blok”tan yana olduğumuzu gayet iyi bilir. Zaten buluştuğumuz yer de “burası”. Ertuğrul Kürkçü’yle de aynı yerde buluşuyoruz. Nitekim, “cumhuriyet mitingleri”nin erte-sinde “Üçüncü Cephe” başlıklı sayımızda Kürkçü’yle yap-tığımız kapsamlı bir söyleşi yer alıyordu.

Öte yandan, Murat Belge’nin yukandaki soruları biz-im de sorulanımız. Özellikle ikincisi, zira “Hangi sosyalist ilkeler temelinde?” sorusunun cevabı, “Kimlerle birlikte?” sorusunun karşılığını içinde barındırıyor zaten.

Belge’nin altını çizdiğimiz sözleriyle devam edelim: “Bu toplumun geçmişini karartmış, geleceğini de karart-maya kararlı bir faşist cinayet çetesi çökertilmesi gün-deme gelmiş, o toplumun ‘solu’ eli cebinde ısıklık çalarak dolaşüyor. Demokrasinin harcında bir malalık payı olma-ya bir sosyalizmi bu toplum ne yapsın?” (19 Ağustos) “Ergenekon soruşturması gibi bir olay başlamışken ‘bizi ilgilendirmez, birbirlerini yesinler’ diyen bir anlayışla mı aynı çizgide buluşacağız? (...) Benim açımdan, tarihin şu aşamasında ‘ben Stalinistim’ diyen biriyle aynı ya da ay-nı yerde olmak belirleyici bir yol ayrımı (ve Türkiye’de ‘ta-rihin şu aşamasında’ da ‘ben Stalinistim’ diyecek çok ki-şinin bulunduğu şüphem yok). Bu bloku (üçüncü bloku) ‘anti-kapitalist’ olmanın yanı sıra ‘anti demokratik’ kılığa sokacak unsurlara da açacaksak benim o blokta bir yerim kalmıyor.” (23 Ağustos)

Murat Belge’nin vurguladığı “birbirlerini yesinler”, başta da söylediğimiz gibi, Birgün’ün gafıydı. Sorumlula-rının yapması gereken özür dileyip istifa etmektir. Pink Floyd’un “A Momentary Lapse of Reason” şarkısındaki gibi “anlık bir şuur kaybı” herkesin başına gelebilir. Ama o manşeti savunmanın hiçbir özürü yok. Bunca yıl “faşist çeteler halka hesap verecek” diye yürümedik mi? Öte yandan, çok az kişiye mahsus bu aymazlık solun bütünü-

ne atfedilebilir mi? Belge’nin gerekçeleri “burada” değil de “orada” olmayı izah edemiyor. Kürkçü’den yaptığı alıntıya bir daha bakalım: “AKP’ye de, Ulusalçılara da karşı anti-kapitalist bir halk blokunun, bir ‘üçüncü kut-bun’ oluşmasını savunanlar.” Bu bağlamda, anahtar ifade “üçüncü kutbun oluşması”. Murat Belge, söz konusu ya-zılarda kendisini sosyalist olarak tanımladığına ve “bir ge-nelleme yapıldığında kendimi ‘üçüncü’ denilen bloka ko-yarım” dediğine göre, “üçüncü kutbun oluşması”nda yer alması gerekmiyor mu? Sosyalistlerin mücadele alanı “burası” değil mi?

Evet, solda, tarihin başka aşamalarında olduğu gibi, “şu aşamada” da Stalinistler var. Ancak şimdi, es-kiden olduğu kadar kalabalık değiller. Bir kısmı ne-o-liberal, bir kısmı Kemalist (ve ulusalçı) oldu ve yeni kim-liklerine uygun bloklarda yerlerini aldı. Sosyalist kalanla-rın büyük bölümü ise Stalinizmden epey çark etti, ‘89 ön-cesindeki dogmalarını ağızlarına almıyorlar. Ve, Murat Belge’nin söylediğinin aksine, “ben Stalinistim” diyecek çok kişi yok. Kaldı ki en kalabalık, en güçlü oldukları za-manlarda, Murat Belge’nin yönetimindeki Birikim dergisi Stalinistlere karşı etkili bir mücadele yürütüyordu.

Peki şimdi, “bu bloku (üçüncü bloku) ‘anti-kapitalist’ olmanın yanı sıra ‘anti demokratik’ kılığa sokacak unsur-lara da açacaksak benim o blokta yerim yok” demenin manası ne? Murat Belge gibi, kendisini “demokratik sosy-alist” olarak tanımlayanların demokrasi mücadelesini öncelikle “anti-kapitalist blok”ta yapması gerekmiyor mu? Buluştuğumuz yer “burası” değil mi? “Burada” de-ğil de “orada” olmanın izahı ne? Şu galiba: “İslâm sosya-lizmi gibi kavramlara hiçbir zaman yakınlık duymadım. Sosyalizm sosyalizmdir, o kadar. Neysem, öyle çıkarım ortaya. İşçiyle, köylüyle, halk yığınlarıyla ‘müslüman ol, olma’ tartışmasına girmem. Karşımdaki İslâm konusunu tartışmak istiyorsa, ne düşünüyorsam onu söylerim, ama önceliğim bu değildir. Önceliğim ortak bir hedef için yan yana mücadele vermek ve bu mücadele içinde toplumun güvenliğini kazanmaktır. Kısa soru kitleleri sosyalizme çekmektir. Bunu düşünmek ve söylemek birileri tarafın-dan ‘AKP’yle ittifak’ gibi anlaşıyorsa, onlar öyle anlama-yı tercih ediyorlardır. Ama bunun anlamı, kitleleri ideolo-jik yanlışlamalarından gerçek mücadelenin içine çekmek-tir, yani AKP ile mücadeledir. ‘Siz mürtecisiniz, toplumun başını örteceksiniz’ türü polemikler yaparak ve dolayısı-yıla kitle bağlarını güçlendirerek değil, kitlelere mücadele-nin, demokratikleşmenin, hak ediminin gerçek yöntemini göstererek. Evet, 1 Mayıs saldırganlığını da örnek göste-rerek.” (22 Ağustos)

Bu sözlerle “üçüncü blok” arasında “yan yana müca-dele vermek” ifadesi dışında bir uyumsuzluk yok. Kiminle ve nerede yan yana? Neden sosyalistlerle ve “burada”, “üçüncü blok”ta değil de “orada”, sosyalizm düşmanları ve AKP yandaşlarının bulunduğu yerde? “Kitleleri ideolo-jik yanlışlamalarından gerçek mücadeleye çekmek” gibi bir hedef, sosyalistlerle yan yana mücadele etmeden na-sıl gerçekleştirilebilir? “Mücadelenin, demokratikleşmenin, hak ediminin gerçek yöntemi” niye “kitlelere” gösteriliyor da, sosyalistlerden esirgeniyor?

Yaklaşık 13-14 sene önce, Express’in haftalık döne-minde, Murat Belge’ye yazdığımız açık mektubun başlığı “Hadi gel köyümüze dönelim”di. O zaman da liberaller ve Kemalistler vardı –liberaller en az bugünkü kadar azgın-dı, Kemalistler ise daha düşük bir profil sergili-yordu. “Köyümüz”den muradımız, 1980 önce-sinde Birikim’in, 1980 sonrasında Yeni Gün-dem’in sözcülüğünü yaptığı “üçüncü köy”dü. Çağrımızı yineliyoruz.

Bülent Somay

Çokbilmiş Özne

Metis Tarih Toplum Felsefe, 208 sayfa

Çok Bilmiş Özne, Bülent Somay'ın 1999-2008 yılları arasında kaleme aldığı dokuz yazıdan oluşuyor. Bu yazıların üç ana teması var: Aydınlanma anlayışı ile kendisini bunun karşısında konumlandıran postmodernist anlayışın oluşturduğu kapalı ikili yapının radikal eleştirisi. Sol'un kendisini yeniden tarif etmesi gerekliliği ve son olarak da Sol'un dikkatini tekrar işçi sınıfına çevirmesinin önemi.

Eduardo Cadava

Işık Sözcükleri

TARİHİN FOTOĞRAFISI ÜZERİNE TEZLER

Metis Tarih Toplum Felsefe, Çeviri: Aziz Ufuk Kılıç, 224 sayfa

Walter Benjamin üzerine söz alan bir kitap bu aslında, ama bir yanıyla da Benjamin'i "sürdüren", onun temalarını ondan ve onunla söyleşiye girmiş birçok yazardan alıntılarla tam anlamıyla "işleyen" bir kitap. Başta tarih ve fotoğraf olmak üzere, mimesis, hayaletler, yıldızlar, düşler, uyanış, alegori ve yas, çeviri, yeniden üretim, dil, taşlaşma, bellek ve unutma, ölüm gibi bir dizi tema üzerine "düzyazı fotoğraflar" kaleme alıyor. Ama kitap boyunca izini sürdüğü temel bir mesele var: tarih ile fotoğraf arasındaki ilişki. Benjamin'in tarih anlayışını fotoğrafın diliyle, parıltılar ve imgeler üzerinden dile getirdiğine dikkat çeken Cadava, çizgiselliğe değil, süreksizliğe dayalı bu tarih anlayışını bizzat kendi yazı pratiğiyle de sergiliyor. Okurlarımızın da bizim gibi bu kitabı çok seveceğini düşünüyoruz.

Dorrit Cohn

Şeffaf Zihinler

KURMACA ESERLERDE BİLİNCİN SUNUMU

Metis Eleştiri, Çeviri: Ferit Burak Aydar, 304 sayfa

Romanlarda somut olayların, varlıkların anlatımı ve roman kişilerinin aralarındaki konuşmalar bir yana, sıklıkla kahramanların zihinleriyle karşılaşırız. Dorrit Cohn da romanların bu yanına olan ilgisinin, "düşüncelere dalan karakterlerle, kendi kendine konuşma sahneleriyle dolu romanlara olan düşkünlüğünün" sonucunda, edebi söylemin olanaklarını anlamak için giriştiğini söylüyor bu kitabı yazmaya. İncelemesini Dostoyevski, Henry James, Mann, Kafka, Joyce, Proust, Woolf ve Sarraute gibi önemli on dokuzuncu ve yirminci yüzyıl yazarlarının klasik nitelikteki eserlerine dayandıran yazar, roman karakterlerinin kurulmasında ortaya çıkan gramatik ve üslupsal yapıları ele alıyor. Kitapta, kurmaca eserlerde karakterlerin zihinsel yaşantısını sunmak için kullanılan bilinç-akışı, monolog, psiko-anlatı gibi çok sayıda yazarlık tekniği derinlemesine inceleniyor.

Roberto Bolaño

Uzak Yıldız

Metis Edebiyat, Roman, Çeviri: Zerrin Yanıkkaya, 136 sayfa

Şili'de Pinochet darbesiyle değişen hayatları genç edebiyatçıların gözünden anlatıyor *Uzak Yıldız*. Darbe sırasında edebiyat atölyelerinde seslerini bulmaya çalışan genç solcu şairler olan kahramanlarımız, darbeye birlikte korkunç acılarla yüz yüze kalıyorlar. Oysa edebiyat atölyesinden tanıdıkları tuhaf bir alaylı şair, darbenin ertesinde sanatına yeni açılımlar buluyor; şiddetle halkını katleden darbe rejiminin ruhuna tamamen uyan, tüyler ürpertici, dehşet dolu yeni bir "şiir" yaratıyor.

Bolaño'nun pek çok yapıtı gibi otobiyografik özellikler taşıyan bu roman, hem darbenin meşrulaştırılması, işbirlikçilik, bir toplumun dönüşümleri üzerine hem de şiirsel biçim, sanatın etkileri, şiirle siyasetin ilişkisi, edebiyat eleştirisinin anlamı gibi konular üzerine pek çok soruyla baş başa bırakıyor okuru.

Stephen Kern

Nedenselliğin Kültürel Tarihi

BİLİM, CİNAYET ROMANLARI VE DÜŞÜNCE SİSTEMLERİ

Metis Tarih Toplum Felsefe, Çeviri: Emine Ayhan, 536 sayfa

"Neden?" – Bir şeyleri anlama, bir şeyleri birbirine bağlama ihtiyacıyla adeta istemsizce sorduğumuz, sormaktan kendimizi alamadığımız bu soruyu insan deneyiminin en temel sorusu addediyor Kern. Çalışmasında başta cinayet romanları olmak üzere pek çok klasik ve modern edebiyat eseri aracılığıyla Viktorya dönemindeki ve modern dönemdeki nedensellik anlayışının izini sürüyor. Bilgi içeriği, akıcı anlatımı ve geniş edebiyat yelpazesiyle, cinayet romanlarının sürükleyiciliğine sahip doyurucu bir çalışma.

Jon Elster

Ekşi Üzümler

RASYONALİTENİN ALTÜST EDİLMESİ ÜZERİNE ÇALIŞMALAR

Metis Tarih Toplum Felsefe, Çeviri: Barış Cezar, 232 sayfa

Tilki uzanamadığı üzüme neden ekşi der? Peki o zaman yasak meyve neden tatlıdır? Tercihlerimizi ne gibi faktörler etkiliyor? Neden sık sık düpedüz irrasyonel tercihler yapıyoruz? Bunların rasyonel değil de irrasyonel olduğunu nereden biliyoruz? Seçimler zevklere, zevklerse geçmişteki seçimlere bağlıysa, burada bir yumurta-tavuk durumu mu söz konusu? İrademizi kullanarak bir tür irade veya istem yokluğu haline ulaşabilir miyiz? Zihnimiz bize nasıl oyunlar oynuyor? Biz zihnimize nasıl oyunlar oynuyoruz?

Başta Slavoj Žižek olmak üzere ideoloji kuramıyla uğraşan çeşitli düşünür ve sosyal bilimcileri etkilemiş olan Jon Elster, *Ekşi Üzümler*'de mantık diliyle insan psikolojisinin derinlerine inerek paradoksal doğamızı gözler önüne seriyor. Oyun kuramından iktisada, psikolojiden felsefeye, tarihten edebiyat eleştirisine birçok disiplin içinde rahatça gidip gelen bu kitap, Metis'te özel bir önem verdiğimiz disiplinlerarası çalışmaların klasikleşmiş parlak örneklerinden.

metis

Yalan dolan treni

KARS / EDİRNE– Hürriyet gazetesi 60. kuruluş yılında “Hürriyet Hakkımızdır, Tren Özgürlüktür” adlı bir proje başlattı ve 11 vagon-
dan oluşan Hürriyet Treni, Kars’tan Edirne’ye kadar 45 istasyona uğrayıp “insan hakları eğitimi” verdi. Fakat akıllara takılan soru şu: Logosunun altına “Türkiye Türklerindir” yazmaktan utanmayan, sayısız insan hakları sabıkası olan bir gazetenin insan haklarıyla ne ilgisi olabilir? İşte bu sorunun yanıtını aramak için Hürriyet’te her gün yayınlanan “Tren Güncesi”nden çıkarılan bazı ilginç notlar...

Ergenekon mu, tren mi?

Tren dikkatimizi ilk olarak Ertuğrul Özkök’ün 2 Temmuz tarihli yazısıyla çekti. Bir gün önce, aralarında darbeci emekli paşaların da olduğu bir grup, Ergenekon operasyonunda gözaltına alınmıştı. Bütün ülke bu gözaltılarla sarsılırken Özkök’ün gündemi başkaydı: “Gündem bizim trenimizden kayacak diye çok üzül-
dük. Hiç kuşkusuz diğeri de çok önemli bir olay. Ama bugün benim aklım Ergenekon’da değil, Türkiye’nin geleceğini gördüğüm bu trende.” Özkök’ün darbeci paşalarla ilgili haberleri önemsememesi şaşırtıcı değil, zira kendisi “Ben gazeteci olarak 28 Şubat’ı destekledim. Hâlâ da destekliyorum. Yarın bu ülke, o şartlara düşse, yine desteklerim” yazabilmiş bir insandır. Tabii, Özkök’ün Türkiye’nin geleceğini gördüğü ve Ergenekon operasyonundan önemli bulduğu trenin nasıl bir şey olduğunu merak etmemek elde değildi.

Meğer Hürriyet yöneticileri, İnsan Hakları Evrensel Beyan-
namesi’nin kabulüyle aynı yıl kurulmuş olmanın yeterli bir yakınlık olduğunu düşünmüş olacak ki, iki kavramı birleştirip “Hürriyet 60. Yıl İnsan Hakları Treni” kaldırmaya karar vermiş. Birkaç gün üst üste trenle ilgili haberleri okuduk, ama konuyu Express toplantısında konuşurken fark ettik ki, bir kişi dışında kimse trenin “insan hakları treni” olduğunu farkında değildi. Daha doğrusu kimse Hürriyet’in insan haklarıyla ilgili bir faaliyet yürü-
teceğine ihtimal vermiyordu. Vakit gazetesinin “Laik Cumhuriyet’in 85. Yılı Treni” kaldırması kadar tuhaf bir durumla karşı karşıyaydık.

Öncelikle trenin rutinini verelim. Gidilen istasyonlarda her sabah aile içi şiddetle ilgili seminerler veriliyor, ardından Af Örgütü’nün atölye çalışmaları başlıyor. Sonra Akbank Çocuk Tiyatrosu bir oyun sahneliyor, ardından insan hakları sohbetleri yapılıyor. Bunun dışında, aşağıda bolca örneğini göreceğimiz gibi kent protokolünün treni ziyaretleri var.

Tren, 1 Temmuz’da Kars protokolü tarafından uğurlanıp 45 günlük yolculuğa çıkıyor. Uğurlama töreninde bir konuşma yapan Aydın Doğan’ın kızı Vuslat Doğan Sabancı’nın, amaçlarını “Hak kavramını çocuklara, kadınlara ve gençlere anlatmak, demokrasi tabanını büyütmeyi hedeflemek, Türkiye’de yaşayan herkese, tüm bireylere haklarını öğretmek” diye açıklaması, “Hiç oralara kadar zahmet etmeyip adam gibi gazete yapsaydınız da insan hakları mücadelesini öyle sürdürseydiniz daha iyi olmaz mıydı” dedirtiyor.

Doğan Hızlan da trenin ilk gün heyecanına kapılanlardan. Ertesi günkü yazısını trene ayıran Doğan Bey’in “Bu kitabı okudum ama...” diye başlayan kitap eleştirilerine aşına olanlar, önce yazının trene binilmeden yazıldığını düşündüler haklı olarak. Fakat anlaşılan o ki, Hızlan gerçekten gitmiş Kars’a. Yalnız hep Kars Garı’ndan söz etmesi istasyon dışına çıkmadığı kanısı uyandırıyor. Hızlan, yazısının sonunda Hürriyet insan hakları treninin ne kadar önemli bir misyon yüklen-

diğini yazmış ve her nedense “Edebiyat, insan haklarını, özgürlüğünü, eşitliğini savunur” demiş. “Hürriyet, insan haklarını, özgürlüğünü, eşitliğini savunur” demeyi içine sindirememiş olabilir mi?

Tren ertesi gün Erzurum’da. Klasik protokol zıvalıklarının ardından konuşmalara geçiliyor. İkinci günün en önemli özelliği Hürriyet’in yazı işleri toplantısının trende yapılması olması. Toplantıdan bir de fotoğraf kullanmışlar birinci sayfada, herkes kahkahalar atıyor. “Biz o kadar rahat adamlarız ki böyle eğlene eğlene gazete yapıyoruz” fotoğrafı aslında bu.

Trenin turu boyunca en çok dikkat çeken kişi Hürriyet Kurumsal İletişim Müdürü Emel Armutçu. “Tren Güncesi”ni her gün o yazıyor.

Üçüncü durak Erzincan. Protokol tam kadro gelmiş, Armutçu vali ve belediye başkanına teşekkür ettikten sonra bir gün önceye gönderme yaparak “Erzurum’da vali ve belediye başkanının trenine hiç ilgi göstermeyerek önemsemediğini ortaya koyduğu insan hakları kavramını belli ki Erzincan protokolü önemsiyor” yazmış. Bu satırlar hakikaten etkili oluyor ki bundan sonra gidilen tüm şehirlerde protokol tam kadro hazır bekliyor. Hürriyet kafasına göre insan haklarına saygı bu kadar kolay; treni karşılamaya geliyorsan insan haklarını önemsiyorsun, gelmiyorsan önemse-miyorsun.

Özkök’ten nağmeler

Erzincan’la ilgili bir yazı da Ertuğrul Özkök yazmış. Hürriyet’in içinde bulunduğu bir insan hakları projesini devlet de dahil kimselerin ipelemeyeceğini biliyor olmalı, ama her ihtimale karşı “İnsan hakları falan diyoruz da, devletimize sadıkız” mesajı verdiği enteresan bir yazı yazmış. Erzincanlı büyük bir işadamların cumhuriyetin sağladığı olanaklarla devlet parasız yatılı okullarında okuyarak çok başarılı olduğunu anlatmış önce, ardından kendisinin de devlet okullarında okuduğunu, devlet bursuyla yurtdışına gittiğini... Senelerdir paralı eğitimin bayraktarlığını yapan, paralı eğitime karşı olanları geri kafalıkla suçlayan da kendisi değil miydi? Acaba diyoruz, kafasına bir şey düştü de treni bahane ederek “Eğitim hakkı en temel insan haklarından biridir ve devletin görevlerinden biri yurttaşlarına eğitim olanağı sağlamaktır” gibi bir şey mi söyleyecek? Tabii ki söylemiyor, açık açık diyemese de Ergenekon operasyonunu ima

edip “(Bize bunları sağlayan) Devlete ve cumhuriyete yapılan haksızlık, onlara reva görülen nankörlük içime işliyor” diyor. İnsan hakları treni organizasyonunun başındaki kafa bu yani.

Bir sonraki durak Sivas. Gazetenin haberine göre en çok ilgiyi Hürriyet’in seçme birinci sayfalarından oluşan sergi çekmiş. Acaba aralarında Sivas katliamının ertesi günü attıkları “Sivas’ta Aziz Nesin isyanı” manşetinin olduğu birinci sayfa da var mıdır? Yoktur herhalde...

“Hatırlarsınız, Ahmet Kaya...”
Samsun durağı da çok şenlikli. Emel Armutçu, Samsun günlüklerinde kendilerini büyük bir kalabalığın karşılamaya gelmemesine “Samsunluların çoğu denize ya da pikniğe gitmiş gibi görünüyor” diye sitem ediyor. Neyse ki karşılamaya gelen belediye başkanı “İnşallah bu trenin gelecek yılki startı Samsun’dan verilir” diyeleğinde bulunarak Hürriyetçileri memnun etmiş. Valinin de insan haklarına en az belediye başkanı kadar önem verdiğini, çocuk tiyatrosu için bekletilen öğrencilerini daha fazla bekletmek istemediği için geri götürmeye kalkan anaokulu öğretmenine engel olmasından anlıyoruz.

Hürriyetçiler Samsun’da insan hakları eğitimi için asılan afişlerin içindeki, polisin insanları copladığı bir fotoğrafla ilgili küçük bir müdahale de yaşamışlar. Gardaki bir polis “Bizi kötü temsil eden fotoğrafları niye asıyorsunuz?” diye sormuş, Hürriyetçiler “Sizi kötü temsil eden fotoğraf değil o, polisin ölçsüz şiddeti” cevabı alınca da “O da kim bilir ne yapmıştır ki bu muameleyi görüyor” demiş. Emel Armutçu konuyu “İşte Hürriyet Hakkımızdır trenine neden ihtiyaç duyduğumuzun resmi” diye değerlendirmiş. Memleketin en büyük gazetesinin, derdini afişleme yoluyla anlatıyor olmasındaki tuhaflık da kimsenin dikkatini çekmiyor bu arada.

Trenin yeni durağı Malatya. Hürriyet yetkilileri kendilerini karşılamaya gelenlerle birebir konuşmuşlar. Ne konuştular acaba diye merak ediyoruz. “Sevgili Malatyalılar, hatırlarsınız, hemşehrini Ahmet Kaya’yı bir manşetimizde öyle olmadığımızı bile bile PKK’lı diye hedef göstermiş, adama memleketi dar etmiş. Adamcağzı öldürüleceği endişesiyle yurtdışına kaçmak zorunda kalmış, orada üzüntüsünden ölmüştü” diyecek halleri yok tabii. Malatyalılara insan hakları konusunda çocukların eğitiminin ne kadar önemli olduğunu, bu ne-

denle öncelikli olarak çocukları hedeflediklerini anlatmışlar.

Hedef kitlenin çocuklar olmasının sebebi, Hürriyet gazetesiyle insan hakları arasında bir ilişki olduğuna sadece çocukların inana bileceği düşüncesi olabilir mi? Belki de...

Elazığ’da aile içi şiddet yok

Elazığ’da da valinin başında bulunduğu protokol karşılıyor treni. Vali treni karşılamaya geldiğine göre insan haklarına canı gönülden bağlı biri belli ki. Yalnız, Emel Armutçu’nun “Aile içi şiddete karşı neler yapıyorsunuz” sorusuna “Bizde aile içi şiddet yok” cevabı vermesinden huylanıyoruz biraz. Neyse ki “Bu tren konseptinin diğer medya gruplarına da örnek olmasını diliyorum” diyerek insan hakları konusundaki duyarlılığını bir kez daha gözler önüne seriyor.

Tren Elazığ’dan sonra Muş’a gidiyor. Gazetenin haberine göre Muşlular treni “Nerede kaldınız” diye karşılamışlar. Belli ki saatlerce garda beklemiş olmaktan şikâyet ediyorlar, ama gazete bunu büyük bir marifetmiş gibi anlatıyor. Yola sabah 08.00’de çıkan tren öğleden sonra 16.30’da varmış Muş’a. Gecikmenin sebebini şöyle anlatıyor Emel Armutçu: “Elazığ’dan Muş’a uzun bir yolumuz var. Kilometrelerle ilgili bir uzunluk değil bu sadece; seyahatin güvenliği için sık sık durmak zorunda olduğumuzdan uzuyor yolumuz. Bir duraktan bir duracağı, önce önümüzdeki yolun güvenli olup olmadığı kontrol ediliyor, sonra bize geçiş veriliyor. Can güvenliğimiz için askeri birlikler desteğini esirgemiyor.” Buraya kadar eyvallah, ya hemen arkadan gelen şu cümlelere ne demeli: “İnsan hakları mücadelesi

biraz da böyle bir şey; bazen kelle koltukta gezmek gerekebiliyor. Sadece tren yolculuklarında değil, her anlamda, her yolculukta.”

Hürriyet’in kelle koltukta insan hakları mücadelesi verdiği tren Muş’tan sonra Tatvan’da. Tatvan haberinde “Hürriyet Treni dün Bitlis’in Tatvan İlçesi’nde herkesi şaşkınlığa uğratan bir coşkuyla karşılandı” denirken, Emel Hanım “Böyle karşılama görmemiştik” diyor. Hakikaten haberin fotoğrafındaki kalabalığı görüp “Demek Tatvan’da bu kadar işsiz güçsüz adam var” dememek mümkün değil, öyle bir kalabalık.

Yeni durak Batman. Batman’da yaşanan en önemli hadise, şarkıcı Murat Evgin’in Kars’tan yola çıkışına katıldığı trenden çok etkilenip bestelediği şarkıyı Hürriyet’e armağan etmesi. “Yetişkin bir insan bu kadar saçma sapan bir şey yazamaz” dedirten şarkının sözleri aynen şöyle: “Kars’tan İstanbul’a / Hürriyet hakkımızdır / Bir tren çıktı yola / Hürriyet hakkımızdır / Haydi katıl bize / Hürriyet treninde / Tren özgürlük demek / Hep beraber el ele / Haydi katıl bize / Hürriyet treninde / 60. yıl bu / Hürriyet’le el ele...”

“Manyaga bak!”

Diyarbakır durağı da çok entresan. Gazeteye göre Diyarbakırlılar “Doğu’nun insan haklarına en çok hasret insanları”ymış. O yüzden epey yer kalabalık gelmiş. Her yeri anladık da, insan bari Diyarbakır’a gitmekten utanır. Bugüne kadar yaptıkları Kürt haberlerini geçelim, 1 Kasım 1998’de, İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve Hürriyet gazetesi 50 yaşındayken yani, “Manyaga Bak” manşetiyle çıkmışlardı.

Habere konu olan “manyak”, dönemin İnsan Hakları Derneği Genel Başkan Yardımcısı, bugünün Diyarbakır Belediye Başkanı Osman Baydemir’di. Gazetenin hedef gösterdiği Baydemir’in tek suçu birkaç gün önce öldürülen bir hava korsanı için “sağ yakalansa iyi olurdu” demesiydi. Hürriyet yazarı Emin Çölaşan da 1996’da o zamanki İHD Genel Başkanı Akın Birdal için “Akın Birdal diye biri var, PKK’nın şubesi gibi çalışıyor (...) Birdal’ın yaptıkları soytarlığın ve Türkiye’ye ihanetin en büyüğüdür. (...) Hiç kuşku yok Türk Milleti bütün bu hainlerden, namussuz ve şerefsizlerden bir gün hesap soracak” diye yazıp hedef gösterdi. Muradına ermek için iki yıl beklemesi yetti, Birdal silahlı saldırıya uğrayıp ağır yaralandı. Birdal, bugün Diyarbakır milletvekili.

“Ceza yeme, fıstık ye”

16’ncı durak Osmaniye. Tren Osmaniye Garı’nda mehter takımı tarafından karşılanmış. Böylece Hürriyet Treni, “ilk insan hakları treni” olmakla kalmayıp, “fetih marşlarıyla karşılanan ilk insan hakları treni” olma unvanını da kazanıyor. Osmaniye’deki entresan bir diğer durum da polislerin gara gelip stand açması. Çeşitli kampanyalar başlatmışlar, bunlardan en acayibi trafik polislerinin “Ceza yeme, fıstık ye” adlı kampanyası. Hürriyet, trafik polislerinin sürücülere yer fıstığı dağıtmasından ibaret kampanyayı yere göğe koyamamış.

Adana, Mersin, Karaman, Niğde, Çankırı ve Zonguldak duraklarında dikkat çekici bir icraat yok. Trenin Adana ve Kayseri’de yine mehter takımıyla, Mersin’de 10’uncu Yıl, Karaman’da ise İzmir marşıyla karşılandığını not düşelim sadece.

İnsan haklarına madensuyu

Tren Zonguldak’tan sonra Ankara’ya gidiyor. Kafileyi karşılayanlar arasında Ertuğrul Özkök’ün damadı, Hürriyet spor yazarı Ercan Saatçi de var. Saatçi’nin adı bir sonraki durak Eskişehir’de de “Türk Kızılayı” da Hürriyet Treni’nde” haberinde geçiyor. Cehaletimizi mazur görün, ama bu vesileyle öğreniyoruz ki Ercan Saatçi, Kızılay Yönetim Kurulu üyesiymiş! Saatçi’nin bu göreve hangi donanımı nedeniyle getirildiği muamması bir yana, etkinliklerden biri olarak yolculuk sırasında Kızılay madensuyu dağıtacaklarını açıklaması da ilginç.

Eskişehir’den sonra gidilen Afyon Garı’nda bugüne kadar yapılan en acayip karşılama yapılıyor. Hürriyet’in haberinden ay-

nen aktaralım: “Afyonkarahisarlı lokumcuların lokumdan yazdıkları ‘CNN Türk’ ve ‘Hürriyet’ yazıları ilgiyle karşılandı.”

Afyon’dan sonra sırada Burdur var. Gazetenin “Burdur bir gün değil, her gün tren istiyor” haberini görünce Burdurluların her gün Hürriyet Treni istediklerini sanıp hayretler içinde kalıyor önce, neyse ki mesele başkaymış. 2004 yılından beri Burdur’a tren seferi yapılmıyormuş, her gün tren istemekten kasıt oymuş.

Bu tren isteği Hürriyet yazarlarından Özdemir İnce’nin de dikkatini çekiyor, ama hiç beklenmedik biçimde: “Burdur’da çocuklar ‘Demiryolumuzu, trenimizi isteriz!’ demişler. Ülker, kendi kendine söylendi gazeteyi okurken: ‘A çocuğum, anneniz-babanız demiryolunu komünistlik sayan iktidarlara oy verip onları iktidara geçirdi!’” Bu durumda biz de Özdemir Bey’in eşi Ülker Hanım’a “A hanımefendi, peki sizin kocanızın çalıştığı gazete o iktidarlara hizmet dışında ne yaptı bugüne kadar?” diye sorabiliriz pekala. Hatta şunları da sorabiliriz: “Hürriyet’te bugüne kadar demiryolunu destekleyen tek bir haber, yazı çıktı mı? Eşinizin de aralarında olduğu köşe yazarları, ‘Trafik kazalarında binlerce insan ölüyor, bunun sebeplerinden biri demiryollarının üvey evlat muamelesi görmesidir’ dediler mi? Ülkenin en güzel ormanları otomobillere kurban edilirken, otomobil sanayi, petrol endüstrisi üstüne tek bir yazı yazdılar mı?”

Atatürk’ün tren şarkıları

Trenin sonraki durağı Denizli. Etkinliğin sözde amacı insan hakları bilinci aşmak, ama Denizli garında Af Örgütü’nün afişlerinin yanında dizili Buldan dokumaları, Denizli havluları ve renk renk şallar, işin saçmalığını çok güzel özetliyor.

Denizli’nin ardından gidilen Uşak’tan da çok etkileniş Emel Armutçu. Ögle yemeğinden dinledikleri şarkılarsa unutulmazmış: “Ögle yemeğimizi restore edilmiş çok güzel bir Uşak Konağı’nda, ‘Atatürk’ün Trende Dinlediği Şarkılar’ı dinleyerek yedik. Vali Kavas’ın eşi Yeşeren Hanım, evden getirtti, seyahatimize uygun olsun diye.”

Uşak’tan sonra sırasıyla Manisa, Balıkesir ve Bandırma’ya gidiliyor. Bir sonraki durak Kütahya’da da Denizli gibi karşılanınca Emel Armutçu isyan ediyor: “Bir süredir Hürriyet Treni, vardığımız şehirlerin kendini tanıtmaya çabasının mekanı haline geldi. Dün Kütahya’da olduğu gibi... Kütahya güzel bir şehir; kendini aşma-

ya çalışıyor. İndiğimizde garda, çinilerden bindallı defilesine, susamlı helvadan mantıya, lokuma, bin bir çeşit Kütahya ürünü vardı. Hepsi çok güzel, değerli ve tanıtılmaya layık. Bu çaba da anlaşılmaz değil. Ama adı üstünde, trenimiz bir ‘insan hakları’ treni.”

Osmaniye polislerinin “Ceza yeme, fıstık ye” kampanyasından söz etmiştik. Kütahya polisi de yaratıcılıkta sınır tanımamış ve bireysel silahlanmaya karşı “Silah alma eline, altın tak geline” adlı bir kampanya başlatmış. Osmaniye’deki kampanyada trafik polislerinin sürücülere yer fıstığı dağıttığını biliyorduk, ne yazık ki Kütahya’daki kampanyanın detayları gazetede yok.

Bilecik’teki karşılama yine coşkulu geçmiş, Hürriyet Kurumsal İletişim Müdürü Evrim Sümer’e Osmaneli karpuzu ve mermerden yapılan Hürriyet logosunun hediye edilmesi “günün en hoş sürprizi”ymiş.

Kocaeli durağı ise “Hürriyet Treni’nin 41’inci durağı, 41 plakalı, karayolu yolculukların değişmez hediyesi pişmaniye’nin merkezi Kocaeli’ydi” diye yazılmış. Pişmaniye’nin merkezinden sonraki durak ise Haydarpaşa Garı. Haydarpaşa’da akşam bir konser düzenlenmiş. Murat Evgin’in tren için yazdığı şarkı sözleri için “Yetişkin bir insan bu kadar saçma sapan bir şey yazabilir mi” demiştik, sözümüzü geri alıyoruz, daha beterini de yazabilirmiş. Emel Armutçu ve trendeki mesai arkadaşlarının birlikte yazdığı, yazmakla kalmayıp sahneye çıkıp söylediği şarkının sözleri aynen şöyle: “Hürriyet Treni / Ülkeni keşfetmek demek / İnsanlara umut dağıtmak demek / 9990 kilometre yol yapmak demek / 80 kişilik aile olmak demek / Oradaki köye gitmek demek / Gülmek ve güldürmek demek / Yalpalayarak yürümek demek / Tren tıngırtısı ninni demek / Aile içi şiddete son demek / Yemekli’de curcuna demek / Çocuklara haklarını öğretmek demek...”

Tren Hürriyet’e de uğrar mı?

Haydarpaşa’dan Sirkeci İstasyonu’na gidiliyor. Hazır Sirkeci’ye gelmişken Hürriyet binasına da uğrayıp insan hakları eğitimi verirler belki diyoruz, ama sonraki durak Kırklareli’ymiş. Emel Armutçu’nun yazdığına göre buradaki, en görkemli karşılamaya olmuş. “İnsanların büyülenmiş gibi trene bakmalarından çok etkilendim” diyor, önce Kırklarelilerin kendilerinden büyülediklerini sanmış ama sonra anlamış durumu, meğer 17 yıldır tren seferi yapılmıyormuş Kırklareli’ne.

İnsanların trenden büyülenme sebebi oymuş.

Son durak Edirne. Her yerde yöresel ürünlerle karşılanan treni, gar meydanında yağlı güreş tutan iki pehlivan karşılamış. Gezinin Muş ayağında “Kelle koltukta insan hakları mücadelesi verdiklerini” söyleyen Emel Armutçu son durağın Edirne olmasına da devrimci anlamlar yüklemiş: “Biz bu projeye, ‘Edirne’den Ardahan’a’ deyişini, –doğunun lehine– tersine çevirdik. Özgürlüğü savunmak, tabuları da yıkmaktır. Hep batının doğuya bir şeyler vereceğine olan inancı sarstık. Doğunun batıya katacaklarının daha tükenmediğini, tükenmeyeceğini yerinde gördük, gösterdik.”

Trenin hikâyesi özetle böyle. Görüldüğü gibi özeti bile insanda bir sahtelik, yapaylık duygusu uyandırıyor. Üstelik rahatsızlık veren tek mesele insan hakları kavramının bu pervasızlıkla kullanılması değil, zira Hürriyet insan haklarına ne kadar yakınsa kampanya boyunca öve öve bitiremedikleri demiryollarına da o kadar yakın. Doğan ailesi Petrol Ofisi’nin, yani en büyük akaryakıt dağıtım şirketinin sahibi. Hal böyle olunca Hürriyet’in “Tren Özgürlüktür” kampanyası başlatmasının bir sigara şirketinin kansere karşı kampanya başlatmasından farkı kalmıyor.

Gazetenin insan hakları anlayışını ise tren yoldayken bir kez daha gördük. Hürriyet Güngören’deki bombalama olayıyla ilgili de yargısız infaz yaptı ve mahkemeye bomba koymaktan değil, örgüt üyeliğinden çıkarılan gençleri bombacı ilan etti, boy boy fotoğraflarını yayınladı. Bunları görünce insanın “Ertuğrul Bey” deyip, James Baldwin’e nazire yaparak sorası geliyor: “Nereye gitti tren?”

– Murat Toklucu

Masis’e tırmanmak

ERİVAN– Ermenistan’a gitmek için yola çıkmadan önce, Ermeni meselelerinde önyargılı olmadığımı bildiğim bir arkadaşım şöyle bir uyarıda bulunmuştu: “Bizde olduğu gibi onlarda da fanatikler olabilir, kendine dikkat et.”

Erivan, İğdır’a yüksek binaları seçilebilecek kadar yakın. Ama bir o kadar da uzak. Aramızdaki sınır kapısı örümcek ağı bağlayalı çok oldu. Altı üstü İğdır’dan 20-30 km ama, ha diye gidilmiyor. Ya Gürcistan’ın yarısını kat etmek lâzım ya da İran-Nahçıvan sınırının tamamını. Her ikisi de İğdır’dan yaklaşık 1000 km yol demek. Biz Gürcistan üzerinden gittik. Tiflis’e ulaşmak bir gün sürdü. Ertesi gün Erivan trenine

atladık. 15 saat sonra günün ilk ışıklarıyla birlikte Erivan’a yaklaşıştık. Sabahın bu saatinde pencerelerin her biri dolu; ikili-üçlü gruplar sigara içip dışarıyı seyrediyor. Bir omuzluk da bize yer açılıyor. Parmağıyla dışarıyı işaret ederek “Masis” diyor yanımızdaki. Ağrı Dağı’nı gösteriyor. Küçük Ağrı’ya “Sis”, Büyük Ağrı’ya “Masis” diyorlar. Bu iki dağın genel adı da Ararat. Yabancı olduğumu anlıyor arkadaş, “nerelisin” diye soruyor, “Türkiye” diyorum. Kısa bir sessizlik. Biraz şaşkın gözlerle süzüyor, sonra hemen toparlıyor. Hoş bir tebesümle “hoşgeldin” diyor. Nerede yaşadığımı, hiç Ağrı’ya gidip gitmediğimi soruyor. Zamanında tırmandığımı söyleyince heyecanla yanındaki arkadaşlarına dönüyor, onlar da muhabbete katılıyor. “Bize yasak, gidemiyoruz” diyor içlerinden biri. Ne desek boş. Ağrı Dağı onlar için kutsal; ulaşamadıkları bir vaha gibi. Gidip tırmanmak isteyen herkese serbestken T.C. Ermenilere izin dahi vermiyor. Konuyu kapatıyorlar, çat pat İngilizceyle Erivan’a kadar sohbet ediyoruz...

İstanbul’da tanıştığım Erivanlı bir foto-muhabiri arkadaşımın verdiği isimden başka hiçbir bağlantı bulmadan apar topar çıkmıştım yola. Birkaç gün önce tanıştığım bu meslektaşımın hiç tanımadığım arkadaşı Rubina, sabahın 7’sinde yüzünde kocaman bir gülümsemeyle beni tren istasyonunda karşılıyor. Rubina’nın tavsiye edeceği ucuz bir otel bulmak, belki birkaç tarif almaktan öte bir beklentim yok. Bir taksiye binip şehir merkezine doğru yola çıkıyoruz. Rubina beni evinde misafir etmeyi çok istediğini, ama evinde zaten misafirleri olduğunu söyleyerek özür diliyor. “Ama bir arkadaşım var, onun evinde kalabilirsin” diye ekliyor, “haber verdim, bizi bekliyor.”

Ev sahibimin adı Narek. Ef-sanevi Ermeni rock grubu Bamber’in ikinci jenerasyon müzisyenlerinden. Babaları 1978’den bu yana müzik yapıyor. Eski Sovyet ülkelerinde hayli meşhurlar. Oğulları da ikinci jenerasyon olarak aynı isimle babalarının izinden gidiyor, ara sıra beraber de çalışıyorlar. Evde sürekli bir müzik ziyafeti var, giren çıkmanın haddi hesabı yok. Fotoğraf çekmek için dışarı çıkınca bile aklım onlarda kalıyor. Habire bir organizasyona davet ediliyorum. “Sevan Gölü’nde kamp yapıyoruz, hadi sen de gel”, “falanca’nın evinde parti var”, “sokakta müzik yapacağız, gelip dinlemek ister misin?”

Erivan çok pahalı. Ermenis-

Shahe ve Saner Şen, Vartan ve Silva'yla

tan Ermenilerinin çoğu ciddi şekilde fakir, ama diaspora oldukça varlıklı. Özellikle de diaspora Ermenilerinin tatil için geldiği yaz aylarında fiyatlar tavan yapıyor. Araba kiralayıp dolaşmayı planlıyordum, ama fiyatlar ateş pahası. Ucuz modellerin hepsi kiralanmış. İki-üç günden önce araba bulamayacağımı öğrenince hemen arkadaşlarına haber salıyorlar. Shahe'yle tanıştırıyorum. Shahe, Lübnan'da yaşayan bir sanatçı. Resim ve heykel yapıyor, tarih aşığı. Her sene Ermenistan'a gelip birkaç ay geziyor. Buralarda bilmediği delik yok gibi. Kapısını hızlı kapatsam dağılıverecekmiş gibi duran Ukrayna yapımı külüstür bir arabası var. Sabah 6'da beni evden alıyor. Ağrı Dağı'na yakın sınır köylerini geziyoruz. Shahe Türk-

çe biliyor. Dedeleri Antep kökenli. Tehcirde atalarının yarısı yok olmuş. Lübnan'da yaşayan Ermeni ailelerin çoğu gibi, sonraki kuşak da Türkçe konuşmaya devam etmiş. Shahe bana tercümanlık yapıyor. Her köyde duruyor, fotoğraf çekiyor, insanlarla konuşuyoruz. Artashat yakınlarında yol üstünde seyyar bir meyve tezgâhı görüyorum. Tezgâhın arkasına sazlardan bir çit yapılmış. Çitin şekli, Küçük ve Büyük Ağrı dağlarının sureti. Tezgâhın sahibi Vartan, sapsarı sazlardan iki dağ yapmış kendine. Sırtını onlara yaslıyor, yol kenarındaki derme çatma tezgâhında meyve satıyor. İsfahan Ermenilerinden. Eşi Silva Musul'dan. Piknik tüpünde hazırladığı kahveyi içerken çat pat bildiği Türkçeyle hikâyesini anlat-

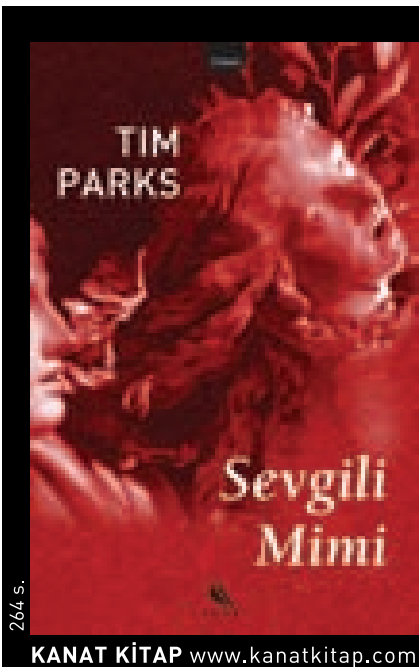
maya çalışıyor. Van'da yaşayan atalarının tamamına yakını 1915'de Derzor yolunda ölmüş. Küçük bir grup Musul'a ulaşmayı başarmış. Gözleri doluyor anlatırken. Eli kolumu kavramış. Memleketlisini görmüş gibi heyecanlı. Ama yüzündeki o sevecen ifade bir an olsun değişmiyor. Uzunca bir süre sohbet ediyoruz.

Erivan'dan ayrılmadan bir gün öncesi, Rubina'nın doğumgünü. Toplanıp Narek'in evine geliyorlar. Bir-iki saat sonra hayli kalabalık oluyor ev. Türkiye'den geldiğimi bildikleri için ayrı bir ilgi de görüyorum. Partiye katılanların bir kısmı Erivanlı, ama çoğu diaspora Ermenilerinden, yani Türkiye'de topyekûn "uzlaşmaz fanatikler" olarak tescil edilenlerden. Amerika'da, İran'da,

Lübnan'da Fransa'da yaşıyorlar. Yanıma gelip sorular soruyorlar. Hiç beklemediğim anda benimle Türkçe konuşmaya başlıyorlar. Bazıları çok bariz Antep, Adana, Urfa şiveleriyle. Kullandıkları Türkçe eski; 1900'lerin başında nasılsa öyle kalmış. İkinci kuşak yeni diller öğrense de Türkçeyi hiç reddetmemiş; üçüncü kuşak ev içinde sürekli Türkçe konuşulduğundan Türkçeyi anlayabiliyor, ama konuşmakta zorlanıyor. Ama konuşmaktan imtina etmek değil bu. Benimle sohbet ederken hatırlayamadıkları bir kelimeyi bulmak için çabalayan bu insanların Türkiye'ye ve Türkçeye karşı olan hisleri nefret ve kinden çok uzak. Belki Anadolu değil bulunduğumuz yer, ama belli ki dağılmış parçaları o gün orada.

Yola çıkmadan önce genellikle diaspora Ermenilerinin sık gittiği Square One Café'de buluşuyoruz. Neredeyse orada tanıştığım herkes gelmiş. E-mail adresleri, telefonlar alınıp veriliyor. Hepsiyi ayrı ayrı kucaklaşıp ayrılıyorum. Ben gözden kaybolana kadar el sallıyorlar. İki gün sonra televizyonda bir haber dikkatimi çekiyor: Bir ayağı Hemşin'de yapılacak Kültür ve Sanat Festivali'nin yabancı sponsorlarından birinin "sözde" Ermeni Soykırımı iddialarının propagandasını yapacağı şüphesi ve festivale katılacak Ermeni müzik grubu Heles'a'nın Ermenice şarkılar söyleyecek olması nedeniyle galeyana gelen halkın tepkisinden korkan organizatörler, festivalin Hemşin ayağını iptal etmiş. "Burası Türk toprakları, burada Ermeni propagandası yaptırmayız" makamından sokak röportajları çıkıyor ardı ardına. Sıkıntı basıyor.

— Saner Şen

TIM PARKS Sevgili Mimi

çev. Aslı Mertan

Kader ve Europa ile bir edebiyat ustası olduğunu kanıtlayan Tim Parks, şimdi de, acımasız bir kara mizahın kol gezdiği sürükleyici bir gerilim romanıyla karşımızda.

"Boğ şu kızı. Çok tuhaftı, ama bu dehşetengiz düşünceyle bütün bedenini bir anda ateş bastı. (Tam da ondan hoşlanmaya başlamışken. Hatta aşkın nasıl bir şey olduğunu sezmeye başlamışken – sahilde kıkır kıkır, kıpır kıpır yürüdükleri gün kız bacağına onunkine sürttüğü zaman hissettiği gibi.) Boğ onu. Bundan kolay ne vardı?"

"... yok Maigret'ymiş, yok Miss Marple, yok Bond. Palavra. Acaba hiçbir hayatında bir kez olsun gazete okumuş muydu, ya da bir işe girmeye çalışmış mıydı?"

KANAT

BURASI KANDİL: HAKAN TAHMAZ'IN PKK İZLENİMLERİ

Realiteyle yüzleşmek

ÖDP'nin tanınmış isimlerinden Hakan Tahmaz, Kürt sorununa barışçıl çözüm arayışındaki çeşitli inisiyatiflerde yer aldı, Yurttaş Girişimi'nin Ağustos 2005'te Başbakan Erdoğan'la yaptığı görüşmeye katıldı. Geçtiğimiz günlerde de hazırlamakta olduğu kitap için Kuzey Irak'a gitti, Kandil'de PKK'nin bir numaralı ismi Murat Karayılan'la kapsamlı bir söyleşi yaptı. O söyleşinin bir bölümü Birgün'de yayınlandı, gazete toplatıldı, Tahmaz ve Birgün yöneticileri hakkında soruşturma açıldı. Böylece, kamuoyu hayatı bir konuda bilgilenme hakkından edildi, PKK'nin Türkiye'ye, Kürt sorununa, Kuzey Irak'taki yönetime nasıl baktığını öğrenemedi. Evet, PKK ne istiyor, nasıl bir strateji izliyor, Kandil'de hangi şartlarda varoluyor, Barzani yönetimiyle ilişkisi ne, bölgede nasıl bir güç dengesi var? Bu soruların cevabını bulmak için Hakan Tahmaz'ın izlenimlerine kulak veriyoruz...

Sizi Kandil'e götüren neydi?

Hakan Tahmaz: 2004-2005'ten bu yana, Kürt sorununun demokratik zeminlerde çözümünü sağlayacak bir inisiyatifin geliştirilmesine yönelik çabalar içindeydim, neredeyse tek faaliyetim buydu. Çatışmaların bitmesi, çözümün demokratik zeminlerde yaratılması gerektiğini düşünüyorum. Ama son bir yıldır, devlet politikası açısından da, PKK'nin yönelimleri ya da Ortadoğu'da olanlar açısından da her şey terse döndü. Genel kurmay "biz bu işte tarafız" diyor. Öyleyse, bir de karşı taraf var demektir. Karşı taraf da, ister kabul edelim, ister etmeyelim, PKK'dir. Bunu, PKK'nin muhatap alınıp alınmamasıyla bağlantılı söylemiyorum. PKK diye bir silahlı güç var. Peki, ufkü ne, dünyası ne? Bunu gözlemleyebilmek ve silahlı çözüm arayışından çıkmanın bir imkânı var mı, varsa nedir, bunları görebilmek için Kandil'e gittim.

Nasıl bir yer Kandil?

Kandil dediğimiz yer 70 kilometrekarelik bir alan. Bu alanın bir tarafı Türkiye, bir tarafı İran, bir tarafı Irak. Erbil'den çıkınca bir bölge Barzani denetiminde,

peşmergeler denetliyor. Sonra, kimse-nin karışmadığı bir tampon bölge var, ondan sonra da PKK bölgesi başlıyor. "Ben geldim" diye elini kolunu sallayarak gitmiyorsun Kandil'e. Kontrol noktaları var, durdurup soruyorlar, "kim-sin, nereye gidiyorsun?"

Bunu kim yapıyor?

PKK yapıyor. Bütün Kandil'in etrafında PKK'nin karakolları var.

"PKK bölgesi" dediniz, bundan tam olarak ne anlamalısınız?

Hakan Tahmaz

Fotoğraf: Şahan Nuhoglu

Kandil'de, bilebildiğim kadarıyla, 20-25 küçük köy var. Bunların 16-17 tanesinin PKK'li olduğu söyleniyor. Bizim büyük medyanın resmettiği gibi bir ortam yok orada. Medyanın kamuoyuna verdiği izlenim şu: Bir dağ ve eli silahlı bir grup insan... Ben öyle algılamadım, orada her şeyiyle bir hayat oluşturulmuş. Bunu kavramadan sorunun çözümüne katkı yapılamaz. "Burada bir otuz yıl daha kalırız" diyorlar. Coğrafi açıdan, PKK'nin iradesi dışında Kandil'i boşaltabilmek bence mümkün değil. "Son kara operasyonu hayatınızda ne değiştirdi?" diye sordum. "Daha önceki süreçte yerleşik yaşamımız vardı, şimdi yarı yerleşik durumdayız" diyorlar. Ama tamamen gezer durumda değiller. Kitaplarda okuduğum ya da filmlerde izlediğim gibi bir gerilla hayatı yok Kandil'de. "Sosyalleştirdikleri" bir hayat var. Orayı benimsemişler, otuz yıl daha orada kalacak gibi bir hayat kurmuşlar.

Barzani'nin kuvvetleriyle PKK'nin ilişkisi nasıl? PKK'nin oradaki varlığından Barzani güçleri rahatsız mı, yoksa onları benimseyerek mi orada tutuyorlar?

Bence benimseyerek tutmuyorlar. PKK ile Barzani ve Talabani güçlerinin en son çarpışması 2001'de olmuş. PKK'li-ler Barzani güçlerini geriletmiş, şu anki sınırlar 2001'in sınırları. Erbil'deki sohbetlerimden, edindiğim izlenimden çıkardığım şu: Barzani PKK'nin orada olmasına çok gönüllü bir rıza göstermiyor, ama bir şey de yapamıyor. Askeri açıdan yapabilecek durumu yok, zira PKK'nin hem güneyde, hem doğuda, yani hem Irak'ta, hem İran'da örgütlenmesi var. Erbil'de, peşmergelerin gözünde PKK'li olmak kötü bir şey değil. Yönetici kadro PKK'ye karşı daha mesafeli. Talabani'nin PKK'nin oradan çıkması için gerçekten çaba gösterdiğini anlattılar. Ama çatışma taraftarı da değiller. Çatışabilecek durumda olmadıkları için PKK'nin varlığını kabul etmiş durumdadılar. Erbil'de gördüğüm ve dinlediğim kadarıyla, KDP (Kürdistan Demokratik Partisi) aşiretler üzerinden yönetim paylaşımına gitmiş. Bu nereye kadar sürebilir? Okuma-yazma bilmeyen birini, sadece aşiret reisi diye bir bakanlıkta genel müdür yaparsanız, buna millet ne kadar dayanır? Kuzey Irak'ta dinamik ve muhalif güç olarak görülen PKK. Bu tehlikeden dolayı da, Barzani PKK'yi Erbil'deki faaliyetlerinden ötürü sıkıştırıyor, ama Kerkük, Süleymaniye, Dahok bölgesinde onları daha serbest bırakıyor.

Barzani cenahından gelen demeçler, PKK'nin Türkiye'nin iç meselesi olduğuna vurgu yapıyor. Onların bakışına göre, bu mesele nasıl çözümlenebilir? KDP'liler hep "Türkiye bir adım atsa, bu işin önü açılır" diyor. "Adım atsın derken ne kastediyorsun?" diye sordugumda, KDP'li bir yönetici şöyle dedi: "Erbil'de, Türkmenlerin dokuz radyosu, üç televizyonu, 14 okulu var. Bu haklar verilse, anadilde eğitim tanınsa,

bu iş çözülür.”

Kürt bölgesinde o haklara sahip olan Türkmenlerin Türkiye'nin Kürt sorununa bakışı nasıl?

Erbil'deki Türkmenlerin büyük kısmı KDP ile işbirliği içinde. Milletvekilleri var, parlamento başkan yardımcısı Türkmen. İktisadi güç olarak da varlar. Erbil'de, lokantacısından terzisine, esnafın çok büyük kısmı Türkmen. Konuştüğüm Türkmenler, Türkiye devletinin Barzani ve Talabani ile kurduğu ilişkiden rahatsız. Çünkü, Irak'ın bir anayasası var, anayasaya göre seçilmiş bir cumhurbaşkanı var ve senin devletin ya da devletin kimi yetkilileri ve bazı siyasetçiler o cumhurbaşkanına “postal yalayıcı” diyor, dondurulmuş, soğuk yemek veriyor –Talabani geldiğinde böyle olmuş. Erbil'de bir lokantada bana şöyle dediler: “Bizim cumhurbaşkanımız geldiğinde, siz ona dondurulmuş verdiniz ama, biz size yemeğin sıcakını verelim.”

Kerkük orada en önemli meselelerden biri mi?

Gördüğüm kadarıyla, Erbil'de, Kerkük meselesinden dolayı Talabani yönetimine büyük bir tepki var. Talabani'nin bu işi kafasında bitirdiğini düşünüyorum. Referandum olmayacak. Ama buna da Barzani'nin evet deme şansının olmadığını düşünüyorum. Talabani'nin tutumunu benimseyen Barzani'nin hiçbir liderlik şansı kalmaz. Barzani hareketi için Kerkük çok önemli. Molla Barzani'nin Saddam'la 1974 anlaşmasını bozmasının nedeni, Kerkük'ün statüsü meselesiydi. Bütün anlaşmalarda, düğüm noktası burası. Molla Barzani'ye anlaşmayı niye bozduğunu sorduklarında, “Dünyada en çok korktuğum şey, öldüğümde 'Kerkük'ü nasıl sattın' diye Kürtlerin mezarına tükürmeleridir” demiş. Mesut Barzani'nin, babasının hayatını anlattığı iki ciltlik kitabı var, iki cildin de arkasına bu sözleri koymuş. Kerkük'ü bu kadar kutsallaştıran bir hareket, Talabani'nin tutumuna evet demez. Ama referandum yapılmadan, Kerkük meselesinin fiili çözümüne doğru sürükleniliyor gibi.

Fiili çözüm ne?

Özerk bir yönetim. Bu çok büyük bir gerilime yol açma ihtimali taşıyor. Barzani buna zorlanıyor. Kerkük'ün yapısına uygun bir şey de değil bu. Türkmenlerin verileri bile orada Kürt nüfusun çoğunluk olduğunu ortaya koyuyor. İki yol var, ya bir özel çözüm bulacaklar ya da Mesut Barzani'yi –ki bu kış yapılan kara harekâtının Barzani'yi hizaya çekme hareketi de olduğunu düşünüyorum– elimine edecekler. Onun yerine yeğenin, Neçirvan Barzani'nin geçme durumu var. Ama, bunlar zor şeyler ve büyük bir kavgaya var. Kerkük sorunu Irak'ın, hatta Ortadoğu'nun temel sorunlarından biri haline gelecek ve kolay kolay çözülemeyecek. Büyük bir gerilim kaynağı. Her türlü çatışmaya, komploya açık. Sorun sadece Kerkük değil, Kerkük civarında bir dizi küçük kentin de statüsü değişiyor. Özerk bölge yöne-

Barzani ya da Talabani hareketi gibi bir hareket değil PKK. Daha sosyal, sınıfsal bir yapı, yoksullara, alt sınıflara dayalı bir hareket. Kuzey Irak'ta bugünkü yönetim modeli çözülmeye başladığında, Türkiye kendi Kürt sorununa çözüm bulmazsa, PKK güçlenebilir, ayakta kalan hareket olur.

timinin yapısı değişiyor. Oradaki temel problem şu: Talabani cumhurbaşkanlığından ayrıldığı an, YNK (Kürdistan Yurtsever Birliği) diye bir şey kalmaz, ittifak darmadağın olur, zaten eriyen bir hareket. Sosyal değişime uğrama ihtimali olan hareket KDP. Kerkük sorununu referandumsuz çözüme yoluna girense, o da tökezler. Türkiye'nin yanlış siyaset izlemesi de oradaki çatışmayı büyütecek diye düşünüyorum. Bütün bölgeye yayılacak bu. Erbil'e, Süleymaniye'ye yansır, Türkiye'deki Türk-Kürt ilişkilerini etkiler.

Murat Karayılan, kendisiyle yaptığınız söyleşide şöyle diyor: “Kerkük coğrafi olarak bir Kürt bölgesidir. Ancak burada Kürtlerle birlikte, Türkler, Araplar gibi birçok etnik kesim yaşıyor. Bu nedenle özel bir statü bulunarak Kürt bölgesine bağlanmalıdır. Bütün kesimlerin kendilerini özgürce ifade edebilecekleri bir sistem bulunabilir.”

KDP özel bir statü istemiyor; referandum sonucu, diğer azınlıkların da kaldığı bir Kürt şehri olsun istiyor. Karayılan'ın “Kerkük'ü bir birlikte yaşam alanı haline getirelim” diyor. Bu olmayacak bir proje değildir, ama PKK'den geldiği için olmaz.

Başkent Erbil nasıl bir yer?

Erbil'de Kürtler arasında da çok geniş bir kesim Türkçe biliyor. Hiç dil sorunu yaşamadım. Taksieye bindiğimizde, şoför “Türkiye'den mi geldiniz” deyip Tatlıses'in kasedini koydu hemen. Erbil küçük bir kasaba görüntüsünde, ama yeniden inşa ediyorlar. Şehir büyük bir şantiye gibi... Köprü inşaatı, yol inşaatı, evler, villalar, alışveriş merkezleri... İstanbul'da gördüğümüz büyük otellerin, büyük firmalarının tabelası var, ama üretime yönelik hiçbir şey yok. Tarımı, hayvancılığı geliştirmek, başka alanlara yatırım yapmak gibi bir ufukları yok. Dikkatimi çeken bir şey de şu: Resmî üniformalı polise rastlamıyorsun. Orta-

doğu'nun bütün ülkelerinde böyle, sivil halkı ajanlaştırmışlar. Resmî olarak sadece trafik polisi ve zabıta var. Taksieye bindiğin anda, şoförle bilgi akışına başlarsın. Biliyorsun ki, şoför KDP'ye çalışıyor, bazıları aynı zamanda hem KDP'ye, hem Türkiye'ye çalışıyor.

MİT'in, JİTEM'in orada cirit attığı söyleniyor...

Ben tabii JİTEM'le MİTEM'le karşılaşmadım. (gülüyor) Ama onların oradaki varlığının yarattığı bir psikoloji var. Tıptan önce İngilizce, Almanca benzetiyorlar. Türk olduğumu öğrenince tedirgin oluyorlar. Türkiye'den gazeteci, işadama kimliğiyle gidenlerin büyük bir kısmının, özellikle Erbil ve Kerkük bölgesinde istihbarat örgütü elemanları olduğu söyleniyor.

“Barzani ailesinin haberi olmadan Kuzey Irak'ta simit bile satılamaz” lafı doğru mu?

Barzani ailesi dendiğinde, iki aileden söz ediyoruz: Mesut Barzani ve başbakan Neçirvan Barzani. İkisinin arasında bir rekabet olduğu ya da bazılarının deyişle rolleri paylaştıkları söyleniyor. Erbil'de bütün ticarî faaliyetler Neçirvan Barzani'nin denetiminde. KDP'de ise ikili bir yapı yok, Mesut Barzani'nin hakim olduğu tek bir KDP var. Erbil bölgesinde hakikaten Barzani ailesinin izni olmadan hiçbir şey yapılamaz, öyle bir hakimiyetleri var.

Siyasetçiler ve medya Barzani hakkınca çok atıp tutuyor, ama Kuzey Irak'ın gerek imarında, gerekse tüketim ekonomisinde Türkiyeli şirketlerin hatırı sayılır bir ağırlığı var.

Bin civarında Türkiyeli şirket var orada, Erbil Türkiye'nin inşa ettiği bir kent gibi. Kuzey Irak'taki bütün Türkiyeli şirketlerin şöyle iş yaptığı anlatılıyor: Hükümet ihaleleri bir aşirete veriyor, bizimkiler bir tür taşeronluk yapıyor. İddiaya göre, esas parayı alan aşiretler. Sokaklarda bariz bir yoksul-zengin

farkı göze çarpıyor mu? Mesela Diyarbakır'la kıyaslamalı olarak ekonomik, sosyal düzey nasıl?

Erbil'de derin bir yoksulluk hissetmiyorsun. Erbil, Bölgesel Kürt Yönetimi'nin merkezi, dolayısıyla, Ankara'ya gitmiş gibi sayılırım. Ankara'da da varoşları gezmediğinde yoksulluğu pek görmezsin. Ama Erbil'de, gördüğüm kadarıyla lüks bir yaşam var. Mesela, vergi olmadığından, herkesin altında Toyota cip var.

Kandil civarında, köylerde, kırsal kesimde durum nasıl?

Oralar felâket, yoksulluk müthiş.

PKK'nin Kuzey Irak'ta yoksulların sesi, temsilcisi olduğu, bu nedenle de KDP'nin gözünü korkuttuğu söyleniyor. PKK'nin gerçekten sınıfsal karaktere sahip bir toplumsal hareket olma ihtimali var mı?

Bütünü görmeden, bunu dışarıdan söyleyebilmek mümkün değil. Ama, Barzani ya da Talabani hareketi gibi bir hareket değil PKK. Kabul edelim ya da etmeyelim, daha sosyal, sınıfsal bir yapı, yoksullara, alt sınıflara dayalı bir hareket. Bu, onların içinde ağaların, Kürt burjuvazisinin olmadığı anlamına gelmez, ama harekete yön verenler yoksullar. Kuzey Irak'ta bugünkü yönetim modeli çözülmeye başladığında, Türkiye kendi Kürt sorununa çözüm bulmazsa, PKK güçlenebilir, ayakta kalan hareket olur.

Murat Karayılan, sizinle yaptığı söyleşide sürekli sol bir hareket olduklarını vurguluyor. Bu Karayılan'ın retoriği mi, yoksa örgütteki hakim anlayış mı? Örgüt olarak o vurguyu yapıyorlar. Sol da olduklarını, yoksulluk üzerinde durduklarını, aşiretlere karşı olduklarını söylüyorlar. Kendilerini ayrıştırdıkları yer burası. Ama bunun o bölgede ne kadar karşılığı var, kendi gözlemlerimle buna cevap veremem.

Teorik olarak, kapitalizm geliştikçe aşiret ilişkilerinin çözülmesi kaçınılmaz olduğuna göre...

Çözülüyor tabii, süremez zaten. Bir tür "modern devlet" yapısına doğru gittiğinde, biraz önce örnek verdiğim okuma-yazması olmayan bir genel müdür uygulamasını ne kadar sürdürebilirsin? Barzani ailesinin içindeki çatışma, sadece amca Barzani ile yeğen Barzani arasında değil, aşiretlerin çıkar çatışması söz konusu. Kentleşmeye, modernleşmeye doğru gidildiğinde, kapitalizm çözecek bu yapıyı. Görünen o ki, KDP aşiret yapısı ve kültürü gereği, bunu taşıyamayacak. Yerine ne ikame edilebilir? PKK'nin oradaki varlığına, ilişkilerine bir örnek vereyim. Türkiye'deki televizyonlara da yansıdı, Kandil'de hayvanları ölen bir köy vardı. PKK onların bombardımanında ölen hayvanlarının yerine hayvan vermiş. Çünkü o köylülerin başka geçim kaynakları yok. Dere kenarlarında küçük küçük variller görüyorsun. "Bunlar ne?" diye soruyorsun. "Elektrik santrali" diyorlar. 10-15 hanelik köy, derenin suyundan elektrik yapıyor. PKK'den görmüşler, aynısını

yapmışlar. Ya da büyük ihtimalle, PKK gidip onlara yapmıştır. Okullara öğretmen atıyorlar mesela. Karakollarına haber geliyor, "filan köyde iki aile çatıştı". Gidiyorlar, görüşüyorlar, tarafları uzlaştırıyorlar. Onların denetimindeki 16-17 köyde, herhangi bir ihtilafta Erbil'e gidilmiyor. Bir tek nüfus cüzdanları Erbil'e ait, onun dışında hiçbir sorunlarını Erbil'le çözümüyorlar, PKK'ye başvuruyorlar. Bundan PKK beslenmez mi? Kontrol ettikleri 70 kilometrekarelik alana Medya Savunma Alanı diyorlar. O bölgeyi zaptedecek, kontrol altında tutacak nice güçleri var herhalde.

Yıllardır süren savaştan yorulduklarına, bezdiklerine dair emareler gözlemlediniz mi?

Yorgunluk, bezginlik gözlemlemedim. Şunu söylediler: "2006'nın sonuna kadar, bu işin başka bir yola girebileceğine dair umutluyduk. Ama 2006'dan sonra umudumuz kalmadı." Bence büyük bir çelişki yaşıyorlar. Hem bir taraftan böyle bir bekleyiş içindeler ve bunu özlemle ifade ediyorlar, hem de "biz otuz yıl daha burada kalırız kardeşim" diyorlar. Bu ikisi aynı anda yaşanamayacak iki duygu.

Orada üç gün daha bile kalacak olsalar, "otuz yıl daha kalırız" diye hissedilmeye psikolojik açıdan ihtiyaç duyuyorlar herhalde...

Psikolojini nasıl şekillendirdiğin önemli. "Bir yolunu bulup barışı getirmek zorundayım" diye kafa yorman başka, "burada sonuna kadar kalacağım" diyerek kendini koşullandırman başka. Ben bunu problem olarak görüyorum. Hem barışa bu kadar istekli gibi görünüyorlar, hem de "bu işin bir kanalını bulalım, şuradan yürüyelim" duygusuna yönelmiyorlar kendilerini. Ay-

"DTP'ye nasıl bir misyon yüklüyorsunuz?" diye sordum. Bizim DTP'ye yüklediğimiz rolü onlar yüklemiyor. "Biz PKK'nin masaya oturması gerektiğini düşünüyoruz, Öcalan'sız bu iş olmaz" diyorlar.

nen bizim emekli generaller gibi, "bu iş böyle bitmez" diyorlar, ama gerisini getirmiyorlar.

Karayılan, PKK'nin "Ortadoğu'nun üçüncü gücü" olduğunu iddia ediyor. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kendilerine böyle bir rol atfediyorlar. Hakikaten öyle bir rolleri var mı, bilemiyorum. Ama, PKK İran, Irak, Türkiye ve Suriye'nin temel ortak sorunu. Bu devletler statükoya sarıldığı sürece, PKK güç kazanıyor. PKK, Ortadoğu'nun haritası yeniden çizildiğinde, en büyük muhalif toplumsal gücün kendileri olacağına inanıyor. Ayrıca, PKK kendisini hâlâ solda bir muhalif hareket olarak tarif ettiği için kendisiyle uğraşıldığını düşünüyor. Yoksullara dayalı sınıfsal bir Kürt hareketi Ortadoğu üzerinde gelecek planı yapan hiçbir küresel gücün işine gelmez. Barzani türü, aşiret, ticaret burjuvazisine dayalı bir hareketi tercih ederler. Türkiye'de böyle bir siyasî oluşum da ortaya çıkmıyor. Bu da üzerinde durulması gereken bir şey. Niye bu kadar çatışma yaşamış bir toplumda başka bir yapı yok? Çok insan niyet etti. Ama, demokratik alanda da, illegal alanda da başka bir hareket doğmadı.

Bunu neye bağlıyorsunuz?

Sadece PKK'nin o hareketleri boğmasıyla izah edemeyiz bunu. Kürtler PKK'nin silahlı mücadelesine eskisinden daha fazla mesafe koyuyor, ama bir yandan da "Biz PKK'yle varolduk" diyorlar. Bir arkadaş şöyle demişti: "1970'li yıllarda Diyarbakır'dan İstanbul'a geldiğimde, 'Diyarbakırlıyım' diyemiyordum, şimdi dünyanın her yerinde 'Kürdüm' diyorum. PKK'nin mücadelesi tarzını benimsemiyorum, ama bana kimliğimi kazandırdı." Bu nedenle, PKK'ye rağmen bir şey yapmaya, PKK'nin karşı çıktığı bir tutuma yanaşmıyorlar. Bugün devletin göremediği şeylerden biri de bu. Bir örnek vereyim. Bir heyet olarak Şemdinli'ye gitmiştik. Çeşitli gruplarla toplantılar yaptık. Hakkâri'de DYP il başkanı da konuşma yaptı, adam sonunda "DYP il başkanım" demese, kimse anlamazdı. Şaşırdı heyettekiler. O bölgede bir siyasetçinin DYP'li, AKP'li, SP'li olması çok da fark etmiyor. AKP sorunu çözmek istiyorsa, Diyarbakır'daki AKP'lilerin ne dediğine kulak vermeli. O zaman çözüm sürecinin önü açılır. AKP'li milletvekillerini, mesela İhsan Aslan'ı dinlesinler. İhsan Aslan, Akın Birdal'ın da olduğu grupla gidip PKK'den askerleri alan Mazlum-Der başkanı. Onlara kulak verilse, bu yoldan çıkılır. "Çözüm budur" demiyorum, ama demokratik kanallar açılır. Bölgede yaşayan insanlar PKK'nin şiddetini, yanlış politikalarını benimsemeseler de, devletin Kürtlerle PKK'yi ayrıştırmaması, bütünleşmelerine katkıda bulunuyor. "Ya benim yanımdasın, ya PKK'nin yanımdasın" politikası sorunu çözümsüzlüğe sürüklüyor. Kürtler, ister istemez PKK'yi gözeten bir siyaset izlemek durumunda kalı-

Murat Karayılan

yor. Kürt hareketinin çoğulculuğunu sağlamanın tek bir koşulu var: Demokratik zeminlerin sonuna kadar genişletilmesi. O zaman Kürt hareketinin, Kürt siyasetinin dokusu değişir. Kürt burjuvaları kendilerine göre parti kurarlar, çözüm önerisi başka, sosyal tavır başka olan bir parti kurulabilir.

Öyle olabilse bile, ortada PKK diye bir realite var...

Bu zemini açmanın yolu zaten PKK realitesini görmekten, onunla yüzleşmekten geçiyor. Devlet adım atmak zorunda. Öcalan'ın ifadelerini okudum. "Bana şu haber gönderdi, bu gazeteci telefon etti, ateşkes yaptım" diye anlatıyor. Bugün bence en önemli problemlerden biri, PKK'nın "ateşkes yapamayız" demesi. Ateşkese yanaşmıyorlar, çünkü "yaptık, yaptık boş çıktı" diyorlar. 1 Ekim 1996'daki ateşkesi MİT istedi. Dünya alem bunu biliyor. Nasıl oluyor da devletin bir kurumu ateşkes istiyor ve bu ateşkesin sonrasında, çözüm için adım atılmıyor?

Devlet yekpare değil. Kıbrıs'ta olduğu gibi, Kürt sorununda da, "çözumsuzlük çözümdür" tezi ağır basıyor demek ki.

Sorun bu. Devlet şöyle diyor: "Siz yanlış yaptınız, dağa gittiniz. Gelin, hapis-te yatın, cezanızı çekin." Sorun burada düğümleniyor zaten: 1996'da silahla-ryla gelen, hâlâ cezaevinde olan insanlar var. Dağda altı ay yaşayıp 16 yıl ceza yiyenler var. Devlet aslında, demokratik kanalları açsa, dağdaki insanlar da, PKK'nın iradesi olmasa bile, bunu zorlayacaktır. Orada kalmak anlamsız hale geldiğinde, PKK varlığını sürdürmez.

Devletin adım atması lâzım diyorsunuz. Ama devlete bu adımı attırarak bir toplumsal talebin, baskının olması da gerekmiyor mu?

Türkiye büyük bir dış basınla karşılaşmazsa, Kürt sorununda devletin adım atmasının tek koşulu olduğunu düşünüyorum: Kürt olmayanların "artık yeter" demesi. Sorunun demokratik çö-

Türkiye PKK gerçeğiyle yüzleşmek istemiyor. Ama yüzleşmeli; bu, PKK'yi muhatap kabul etme anlamına gelmez. Yapılacak iş demokratik zeminlerde siyasal alanı genişletecek kanal açmak. Silahlı mücadeleyle bu işin olmayacağı düşünüüyorsa, hem PKK, hem de devlet böyle yapmak zorunda. Ama ne yazık ki, ne devlet bu kanalı açıyor, ne de PKK.

zümü için muhalif hareketin baskı yapması lâzım. Belirsiz bir toplumsal muhalefetten söz ediyoruz. Ama başka bir şans da yok.

Güçlü bir sol hareket yok ama, olduğu kadarıyla da sol bu konuda çok problemlili davranmadı mı?

Solun problemi şu: Kürtlerin demokratik talepleri için mücadele vermekle, Kürt hareketini destekleme işini birbirine karıştırıyor. Kürt hareketine eleştirel yaklaşıp yanlışlarına yanlış demek, ama demokratik hak taleplerine sahip çıkmak gerekiyor. Kürt hareketi sürekli yeni tezler ileri sürüyor: Demokratik konfederalizm, demokratik özerklik, demokratik cumhuriyet... Solda ciddi bir tartışma yok bu konularda. Bence, demokratik özerklik önerisi, gerçekleşme şansı en yüksek projeydi. Ama maalesef tartışmadık.

Son yıllarda solun çeşitli kesimlerinde "Kürtler milliyetçilik yapıyor" eleştirisi yaygınlaştı. Sorumluluk almaktan kaçınmanın gerekçesi gibi duran bu eleştiriyi ne diyorsunuz?

Solun önemli bir kesimi silahlı mücadele geleneğini savunarak geldiği için, Kürt hareketiyle bu noktadan bir eleştirel yaklaşım içine girmeyi kendisine

yediremiyor. Açık konuşalım: Kürt hareketi ne istiyor? Temel talep, Öcalan'ın söylediğine göre, devletin radikal bir biçimde demokratikleşmesi. Ekolojik, cinsiyetçi olmayan, demokratik bir cumhuriyet... Dünyanın hiçbir yerinde, bir ülkenin demokratikleşmesi için silahlı mücadele veren örgüt var mı? Bu sorunun tartışılması gerek. Yok böyle bir şey. Bunu niye yapamıyor sol? Çünkü silahlı mücadele yönteminin eleştirisi üzerine bir gerekçe kuramıyor. Nereden kuruyor? Son dönemde milliyetçilik eleştirisi revaçta olduğu için milliyetçilikten kuruyor. Bunu Kürt hareketinin talepleri üzerinden değil, dolaylı ve genel bir biçimde yapıyor. Nedir Kürt milliyetçiliği? Anadilde eğitim istemek milliyetçilik midir? Talepler bağlamında milliyetçilik yok. Sol, şiddet dolayımıyla yapamadığı şeyi, Barzanicilik üzerinden yapıyor. Halbuki, PKK Barzanicilikten uzak durmaya çalışan bir hareket. Öcalan bütün konuşmalarında Barzani'nin Kürt milliyetçisi olduğu üzerinde duruyor. Murat Karayılan da yaptığımız söyleşide defalarca Barzani'nin milliyetçi olduğunu vurguladı. Türkiye'deki solcular ise "PKK Barzani'ye yaklaşıyor" diye kuruyor eleştirisini. Bu doğru bir tahlil değil. Barzani PKK'yle barışmaz, PKK'yle barıştığı takdirde kendi altı boşalır.

KDP'lilerin, Türkmenlerin Kuzey Irak'ta sahip oldukları hakları örnek göstererek Türkiye'nin benzer bir adım atması gerektiğini, sorunun ancak böyle çözümlenebileceğini söylediklerini anlattınız. PKK silah bırakmak için somut olarak ne talep ediyor? Örneğin "Türkmen modeli" onlar için yeterli mi?

Hayır. "PKK muhatap alınsın, Öcalan muhatap alınsın" diyorlar. Meselenin düğümlendiği yer burası. Bu, çözümü zorlaştıran bir şey. "DTP'ye nasıl bir misyon yüklüyorsunuz?" diye sordum. Bizim DTP'ye yüklediğimiz rolü onlar yüklemiyor. "Biz PKK'nın masaya otur-

Sol, Kendi Adına Konuşmalı

Mesele, Eylül 2008, Sayı 21

- 12 Eylül Tutuklusunun Günceli... (Ömer Akın)
- Toplama Kampları ve Edebiyat (Jorge Semprun)
- Benim Yazarım: Paul Auster (Bilal Özdemir)
- 100 Soruda Fethi Naci (İlhan Duruel)
- Fethi Naci: Türkiye'nin İlk Eleştirmeni (Müslüm Yücel)
- Edebiyat Eleştirisi Siyasal Bir Mesnevidir (Ahmet Oktay'la söyleşi)
- Sol, Kendi Adına Konuşmalı (Sükrü Arın'la söyleşi)
- Javier Marías: Gölgeye Çekilen Yazar (Pinar Sarı)
- Naci Eray Romanları: Sesi ve Gölgeli Kentlerin Fantezileri (Müge Arslan)
- AŞ-ABD: Rıza'nın Yeni Sömürgecileri (Tarkan Ar'la söyleşi)
- Sosyal Patlamalar Dünya Varoluşlarında Yaşamazlar (N. Ahmet Tonak'la söyleşi)
- Abdülkadir Şenar: Atıl Siyaset Ekseninin Döneni Şuanda (Türker Toprak)
- Mustafa Suphi'nin Ruhu: 'Kurtuluş Yolları'na Çok Severim (Sait Çetinkaya)
- Neo-Liberalizm: Muhafız Bir Şeyki (Benim Çekmek Şahin)
- Siyasal Bir Dil ve Metafor Olarak Nemus (Alihan Kar)

Yayıncı: Yedigöller, Ağrı: KİTAPÇI, Baskı: Yedigöller, Dağıtım: Yedigöller, İstanbul: Yedigöller, Ankara: Yedigöller, İzmir: Yedigöller, Bursa: Yedigöller, Etiler: Yedigöller, Gaziantep: Yedigöller, Konya: Yedigöller, Mardin: Yedigöller, Samsun: Yedigöller, Trabzon: Yedigöller, Van: Yedigöller, Zeytinlik: Yedigöller

• E-posta: mesele@yedigoller.org.tr • Telefon: 0342 222 22 22 • Faks: 0342 222 22 22

ması gerektiğini düşünüyorum, Öcalan'sız bu iş olmaz" diyorlar. Öcalan'ın anahtar rolünde olması, bence Kürt sorununun çözümünü zorlaştırır. Bunu, Öcalan'ın Kürt hareketi için özgün durumunun dikkate alınmaması anlamında söylemiyorum, ama masaya oturulacak, konuşulacak öncelikli kişi rolünü ona biçmek başka bir şey. PKK'liler doğal olarak Öcalan'ı önderleri olarak görüyorlar ve bugünkü tecrit koşullarında bir çözümün olmayacağını düşünüyorlar. Öcalan'ın cezaevi koşullarının normalleşmesi gerektiğini Türkiye'de birçok kişi söylüyor. Mart ayında Birgün gazetesi için hazırladığım "Kürt sorununun çözüm olanaklarına ne kadar yakınız" başlıklı yazı dizisi için yaptığım söyleşide, Ümit Fırat da bunu çok açık söyledi. Ama, bunu söylemek, Öcalan'ın koşullarının iyileştirilmesini istemek başka bir şey, çözüm için İmralı'yı, PKK'yi işaret etmek başka bir şey. Benim kanaatimce, Kürt sorununun demokratik zeminlerde çözümünün aktörü, demokratik zemindeki aktörler olur. Orayı güçlendirmeye yönelik bir siyaset izlememek çözümü zorlaştırır.

"PKK, bizim DTP'ye yüklediğimiz rolü yüklemiyor" dediniz. PKK, DTP'ye nasıl bakıyor?

"Bu zeminde bir halkadır, ara halkadır" diyorlar. "Bu zemin bizim dışımızda gelişti" diyorlar. Hatta "bizi tasfiye etmek için geliştirildi" yorumunu yapıyorlar. Sinn Fein örneğini verdim, "o İngiltere gibi demokratik ülkelerde olur, Ortadoğu ve Türkiye'nin koşulları farklıdır" diyorlar. PKK'nin yanlış gördüğü bir şey daha var. Silahlı mücadele döneminde başarı elde etmiş değiller. Bir yenilmişlik, en azından pat durumu var. Ayrıca, milliyetçiliğin gemi azıya aldığı bir dönemdeyiz. Bunun temel aktörü olmuş ve büyük yanlışlar yapmış bir örgüt söz konusu. Bunları unutarak PKK değerlendirmesi yapamayız. Evet, PKK bu işin bir faktörü, ama "esas faktörü benim" dediği zaman, bu Türkiye konjonktüründe çözümün kapısını açamaz. Türkiye'nin temel sorunu şu: PKK gerçeğiyle yüzleşmek istemiyor asla. Ama yüzleşmeli. Bu, PKK'yi muhatap kabul etme anlamına gelmez. Yapılacak iş demokratik zeminlerde siyasal alanı genişletecek kanal aç-

mak. Silahlı mücadeleyle bu işin olmayacağı düşünülüyorsa, hem PKK, hem de devlet böyle yapmak zorunda. Ama ne yazık ki, ne devlet bu kanalı açıyor, ne de PKK. PKK, kendi kontrolü dışına çıkabilir kaygısıyla, siyasal alanı engellemeye çalışıyor.

Kürt nüfus dışında, PKK'ye anlayışla bakan yüzde 1'lik bir kesim bile yok. Hal böyleyken, PKK niye doğrudan kendisinin muhatap alınmasını istiyor?

Problemi, PKK'li yöneticilerin politikayı okumasında görüyorum. Mesela Öcalan, "Ben anlatırsam, Türk halkı beni anlar" diyor. Kendinden emin bir yerden konuşuyor. Ama böyle bir gerçeklik yok.

Toplumsal büyük çoğunluğun gözünde "terörist başı", "bebek katili"...

Öyle görüyor insanlar. Öcalan, "biz öldürdük, ettik ama, devlet de öldürdü" diyor. Türkiye'de devletin, ordunun algılanması İngiltere'deki gibi değil ki. Başbakan "büyük devlet yanlışlarıyla yüzleşebilen devlettir" dedi, böyle bir devlet, böyle bir politik kültür, toplumsal kültür yok Türkiye'de. Sivas'ta 37 aydının yakılmasıyla yüzleşemeyen bir devlet bu! "Yanlış yaptık" deme geleneği yok ki. Bunu göremiyorlar. İkincisi, çatışma döneminin, Kürdüyle, Türküyle, bütün toplumda yarattığı tahribatı göremiyorlar, toplumu nasıl dönüştürdüğünü okuyamıyorlar. Şimdi sokağa çıksak, birimiz diğerine "adi PKK'li" diye bağırırsa, anında 10-15 kişi tepesine biner. Toplum bu hale gelmiş vaziyette. Bu niye böyle oldu? "Ne yanlış yaptık" sorusunu PKK'nin de sorması gerekir. Bir de Türkiye'de, PKK sorunu ile Kürt sorunu içiçe geçti. Bir AKP milletvekili "devlet, Kürtlere ait ne varsa, PKK'lileştirdi, rengimizi bile PKK rengi olarak tarif etmeye başladı" demişti. Kürtlere ait ne varsa, müziğinden kültürüne, diline, devlet bunları PKK ile özdeşleştirerek topluma aktarıyor. Anadilde eğitim talebi bölücülük olarak sunuluyor. Bir çözüm olacaksa, bu toplumun dokusuna uygun olacak. Bu, PKK'nin atacağı adımla olacak bir şey değil. PKK'nin bu konuda irade gösterebilecek durumda olmadığı kanısındayım. Yapacaksa, devlet yapacak. Devlet yapmak zorunda.

(Devamı gelecek sayıda)

Söyleşi: Siren İdemen - Yücel Göktürk

doxa

mekân tasarım eleştirisi

SAYI 6

Temmuz 2008

Norgunk Yayıncılık

Şehit Erdoğan İban Sokak C/8 Akatlar / İstanbul
T. 0212 351 48 38 / F. 0212 227 71 94
www.norgunk.com / doxa@norgunk.com

n

KESK VE KAMU-SEN KEY ÖDEMELERİNE DAVA AÇTI

Ulufenin mayası tutmadı

Bundan 21 yıl önce toplanmaya başlanan, 13 yıl önce durdurulan Konut Edinme Yardımı'nın geri ödenmesi yıllardır arap saçına dönmüştü. 8.5 milyon çalışandan kesilen onca para bunca yıldır nasıl kullanıldı, faiziyle ne yapıldı, kimin ya da hangi kurumların kasasına girdi? Nihayet ödenmeye başlanan KEY'in her bir şahıs başına düşen payı neden bunca yılın ortalama, hatta minimum faizinin bile son derece altında? Konut edindirme adı altında devlet resmen hırsızlık mı yaptı? TOKİ'nin bütün bu hikâyede rolü ne? Bu saç baş yolduracak soruların cevapları aslında o kadar da zor değil galiba...

1 987-95 arasında yaklaşık 8.5 milyon bordrolu çalışanın maaşından kesilerek toplanan ve o günden bu yana envai çeşit yolsuzluğun ana parasını teşkil eden KEY'in (Konut Edinme Yardımı) yılan hikâyesine dönen geri ödemesi geçtiğimiz ay başladı. AKP'nin gerçek meblağları hasıraltı etme ve çalışanların kanunî hakkı olan ödemeleri ulufe dağıtımına dönüştürme çabalarına, KESK ve Kamu-Sen açtıkları davalarla cevap vermekte gecikmedi. Emlak Bankası'nın kadim yolsuzluklarından EGYO (Emlak Konut Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı) ve TOKİ'nin kamu arazilerini müsadere etmesine kadar uzanan ve milyonlarca çalışanı mağdur etmeye azimli bir rant stratejisinin son halkasına şahit oluyoruz.

Yaklaşık 21 seneye yayılan KEY hikâyesinin ilk episod 1987 yılında 3320 sayılı Memurlar ve İşçiler ile Bunların Emeklilerine Konut Edindirme Yardımı Yapılması Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesiyle başladı, 1996 yılında çıkarılan 4160 sayılı kanunla uygulama kaldırıldı. Bu dönemin tipik yolsuzluk stratejilerinin başında, özellikle 1992 yılından itibaren Emlak Bankası'nda biriken mevduata piyasa koşullarının altında faiz uygulayarak KEY hak sahiplerinin mağdur edilmesi, biriken paraların yandaş müteahhitlere ucuz kredi olarak aktarılması ve 3320 sayılı kanunun öngördüğü me-

AKP'nin iktidara geldiği 3 Kasım 2002'den beri KEY ödemelerini ötelemesinin en önemli sebeplerinden birinin EGYO'nun elinde bulunan değerli arazileri ranta devşirmek olduğunu tahmin etmek hiç de zor değil.

mur ve işçiler için 75 metrekaresinin altında ucuz konut inşa etmek yerine lüks sitelerin finanse edilmesi geliyordu. Günümüz İstanbul'unun gözde site kentlerinden Bahçeşehir'e ve daha nice orta-üst sınıf konut alanına bu dönemde dalya dendi. Yani balığın baştan koktuğu, KEY kesintilerinin 1987'den itibaren Emlak Bankası'nın finansörlüğünü üstlenmek ve bu arada zengin müteahhit yaratmak için icat edildiği alenen ortadaydı.

1996 yılından itibaren KEY kesintisi durduruldu, ancak Emlak Bankası'ndaki hesapta biriken paranın çarçur edilmesine devam edildi. 1997'de, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu adına KEY hesaplarını denetleyen Süleyman Şahin hesapta biriken paranın doğru nemalandırılması halinde 149.6 trilyon (149.6 Milyon YTL) değil, 318.9 trilyon (318.9 milyon YTL) olması gerektiğini tespit ediyordu. 1999 yılına kadar devam eden ikinci episod boyunca fona ait tahvillerin ve dolar hesabının değer kaybetmekte olan liraya dönüştürülmesi ve piyasanın neredeyse yarısı kadar faiz işletilmesiyle eksik nemalandırma, hesapları olanca hızıyla eritti.

TOKİ'nin sermayesi ve KEY 1999 yılında başlayan KEY hikâyesinin üçüncü episodunun başında, devlet adına dramatik sahnelerden birine şahit olduk. Zira devlet, 588 sayılı Konut Edin-

dirme Hesaplarının Tasfiyesine Dair Kanun Hükmünde Kararname'yi çıkartarak çalışanlardan topladığı parayı iç ettiğini resmen kabul etti. Söz konusu kararnameyle Emlak Bankası, elinde birikmiş olması gereken 395.7 trilyon lira tutarındaki KEY hesabına denk gelen gayrimenkul Emlak Konut AŞ'ye sermaye olarak devrederek elinde KEY hesabına dair herhangi bir paranın kalmadığını gösterdi. Böylece 649 trilyon TL sermayeyle faaliyete geçen şirketin yüzde 39 hissesi TOKİ'ye, geri kalan yüzde 61 hissesi de KEY hesap sahiplerine ait olarak tescillendi. Bu episodun kıssadan hissesi ise, Emlak Konut AŞ'nin kurulmasıyla beraber eksik gedik, yanlış yunluş da olsa 1987'den 1999'a kadar işleyen faiz sisteminin durdurulmasıydı. KEY hak sahipleri artık şirket ortağıydı ve akıbetleri o şirketin performansına bağlı kılınmıştı. 1999'dan itibaren Türkiye'nin isimleri bilinmeyen 8.5 milyon çalışanı, bu yeni şirketin cebren ortağı sayılıyordu. Şirketin dümenine ise TOKİ (Başbakanlık Toplu Konut İdaresi) oturuyordu.

2002 yılına gelindiğinde cebren şirket ortağı yapılan yığınlar, Emlak Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı AŞ'nin (EGYO) kurulmasıyla bu sefer cebren GYO hissedarları haline getirildi. Tabii, elde KEY kesintilerinin muhatabı olan çalışanların bir listesi bulunmadığı için kimin ne oranda hissedar olduğu muğlak kalıyordu. Böylece, Emlak Konut AŞ'nin kurulmasıyla başlayan üçüncü episod, EGYO'nun faaliyete geçmesiyle AKP dönemi yolsuzluklarının yaşanacağı bir sonraki episoda evriliyordu.

EGYO'nun göz kamaştırıcı arazileri Dördüncü episodun başrollerinde TOKİ ve sermayesinin denetimi TOKİ'ye, net aktif değerlerinin (yani gayrimenkuller dahil tüm varlığının) yüzde 61'i de KEY hak sahiplerine ait olan EGYO yer alıyordu. Büyük ağabey olan TOKİ halihazırda başlı başına bir rant örgütlenmesinin komuta merkezinde yer alıyor. Kurum, AKP döneminde yaptığı 1700'ün üzerindeki ihalenin sadece 375'ini Kamu İhale Kurulu'na bildirerek büyük miktarda yolsuzluğu bünyesinde barındırdığının emarelerini gösterdi. TOKİ, piyasadan toplayacak 5 milyar lira parası olmasına rağmen kamu bankalarından ayda 500 milyon lirayı soğurarak emlak piyasasını domine etmeye devam ediyor. TOKİ ihalelerinin kaymağını, kamudan devralınan arazilerin hasılat paylaşımı yöntemiyle, yani inşaat firmalarına devredilmek suretiyle kârdan pay alarak yapılan antlaşmalar teşkil ediyor. Hasılat paylaşımı yönteminin KEY çalışanlarını yakından ilgilendiren kısmı ise, bu değerli arazilerin önemli bir bölümünün KEY hak sahiplerinin yüzde 61'ini elinde tuttuğu EGYO'ya ait olması. Kısacası TOKİ, büyük emlak yatırımlarının önemli bir kısmını KEY hak sahiplerinin arsaları üzerinde inşa ediyor.

EGYO varlıklarının da alet edildiği rantın boyutlarını tahayyül edebilmek için, Başbakanlık Yüksek Denetleme Ku-

rule'nun, TOKİ'nin 2003-2004 yıllarında hasılat paylaşımı yöntemiyle EGYO arazileri üzerine ihale ettiği yedi projeye ilgili hazırladığı bir rapordan alıntı yapmakta fayda var. Rapor vahim durumu şöyle ortaya koyuyor: "Projelerin şirketin kendi özkaynaklarıyla finanse edilmesi durumunda yaklaşık 2.1 milyar YTL tutarında toplam kâr sağlanabileceken, bunun yerine tercih edilen yöntemle yedi projeden toplamda sadece 995 milyar YTL tutarında hasılat payı elde etmekle yetiniliyor; dolayısıyla önümüzdeki iki-üç yıllık zaman aralığında şirket bünyesinde kalması gereken yaklaşık 1 milyar 105 milyon YTL tutarındaki kamusal servet, kaynak geliştirme projelerinin amacına aykırı olarak haksız ve örtülü şekilde yüklenici firmalara aktarılacak ve bu tutarda kamu zararı oluşacak." Yani KEY hak sahiplerinin ortağı olduğu bir gayrimenkul yatırım ortaklığı şirketi ve elindeki taşınmazlar, zararına elden çıkarılıyordu. Başbakanlık Teftiş Kurulu söz konusu rapordaki iddiaları yersiz bulsa da, Yüksek Denetleme Kurulu, Teftiş Kurulu'nun gerekli incelemeyi yapmadan böyle bir karara vardığını açıkladı, ancak kısıtlı yetkisi nedeniyle araştırmaya devam edemedi. EGYO'ya ait, çoğu kent arazilerinin yüksek rant değerine sahip bölgelerinde bulunan 430 bin metrekare arsının akıbeti ise ulaşılabılır bir bilgi olmaktan hayli uzak görünüyor. Dolayısıyla, AKP'nin iktidara geldiği 3 Kasım 2002'den beri KEY ödemelerini ötelemesinin en önemli sebeplerinden birinin EGYO'nun elinde bulunan değerli arazileri rant devşirmek olduğunu tahmin etmek hiç de zor değil.

Ödemeler nasıl hesaplanıyor?

Hikâyenin son episoduna girdiğimizde ise, gerek sendikalar tarafından sıkıştırılan, gerekse 2007 genel seçimlerinin arifesinde oylarını artırmak için çeşitli stratejiler geliştiren AKP, ilkin 2007 mayısında, 5564 sayılı Konut Edindirme Yardımı Hak Sahiplerine Ödeme Yapılmasına Dair Kanun'u çıkartıyordu. AKP, bu yasayla, çalışanların geciken haklarını "seçimlerden sonra" iade edeceğini müjdeli. Seçimlerden hemen sonra, 14 Ağustos 2007 tarihinde de Konut Edindirme Yardımı Hak Sahiplerine Ödeme Yapılmasına Dair Yönetmelik'i yürürlüğe sokarak "müjdenin" ne menem sonuçlara gebe olduğunu ifşa etti.

Adı geçen kanunun dördüncü maddesi ve ona istinaden çıkarılan yönetmeliğin beşinci maddesi, KESK ve Kamu-Sen'in itiraz ettiği en önemli noktaları meydana getiriyor. Bu iki madde, genel anlamıyla, hak sahiplerine yapılacak ödemelerin hesaplanma biçiminin ve hak sahiplerinin tespitinin çerçevesini çiziyor. Kabaca formüle etmek gerekirse, 1999 yılında önce Emlak Konut AŞ'ye, sonra EGYO'ya devredilen KEY sahiplerine ait 395.7 trilyon liranın EGYO'nun, dolayısıyla TOKİ'nin yönetiminde ne kadar arttığı katsayı cinsinden hesaplanıyor. Bu katsayı 1999 tarihine kadar her

çalışana düşen meblağ ile çarpılarak kişi başına düşen miktar tespit ediliyor. Tabii, bu hesaba 1999 öncesi yapılan kasıtlı eksik nemalandırma dahil edilmediği gibi, EGYO'nun 2002'den beri elinden çıkardığı gayrimenkullerin fiyatı saklı tutulduğu için, çalışanlardan hükümetçe beyan edilen değerleri sorgulamamaları bekleniyor. Tayyip Erdoğan bu meblağın 2.8 milyar olduğunu açıklarken, Başbakanlık Denetleme Kurulu'na sadece 2003-2004 yıllarında EGYO arazisi üzerine yapılan yedi projedeki kaybın 1 milyar 105 milyon lira olduğunu iddia edildiğini akılda tutmak gerekiyor. Hak sahiplerinin tespiti tamamıyla hükümetin eline bırakılıp çalışanların başvurularını bizzat yapmaları engellenirken, özel şirket çalışanlarından yapılan KEY kesintilerinin ise altı ay içinde bu şirketler tarafından beyan edilmesi öngörülüyor. Beyan yapılmazsa, ödeme de yapılmıyor. Neticede, Kamu-Sen Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Fahrettin Yokuş, KEY kesintilerinin yapıldığı dokuz sene boyunca durmaksızın çalışmasına rağmen hesabına sadece 59 YTL yatırıldığında durumun vahametini ayıyor.

Kâr TOKİ'ye, zarar kamuya

Dönelim Kamu-Sen ve KESK'in açtıkları davalara. İki sendikanın bu kadar girift bir rant ağına açtığı davanın gayet basit, ama isabetli bir noktadan yola çıktığını söylemek lâzım. Davacılar Kamu-Sen diyor ki: "1999 yılına gelene kadar çalışanların zararına işleyen tüm süreci gözardı edelim. Bununla birlikte, 1999 yılında Emlak Konut AŞ'ye sermaye olarak bizim adımıza verilen 395.7 milyar YTL'yi o tarihten bu yana hazine faiz oranlarıyla nemalandıralım. O halde 2007 sonu itibarıyla hesaplarımızda 5 milyar 103.2 milyon YTL bulunması gerekirdi. Oysa hükümet, milyonlarca çalışını geri ödemenin dışında bıraktığı gibi, toplamda azami 2.8 milyar YTL ödeyeceğini açıkladı. Yani Türkiye'nin en değerli arazilerini emlak sektöründe kullanan TOKİ'ye bağlı EGYO, sermayesinin yüzde 61'ini bizden alarak zararına faaliyet gösterdi." Hesap gayet basit görünüyor. KESK buna ilaveten tırpanlanmış ödemelerin sadece "aile reislerine" yapılmasına da karşı çıkarak, kadın çalışanlar adına da davacı oluyor.

Yine de dile getirmek lâzım: Türkiye'nin son 25 senesine damgasını vuran bu çetrefil yolsuzluk ağına KESK ve Kamu-Sen'in açtığı davalar aslında epey insaflı bir yaklaşım sergiliyor. 1999 öncesindeki haksızlıkları dava konusu yapmayan iki sendika, 1999 sonrası alacakları için de o tarihten bu yana devletçe tespit edilmiş faizler üzerinden makûl bir nemalandırma ve 8.5 milyon çalışana adılâne bir dağılım talep ediyor. Örneğin günlük faizlerin 3 binlere sığdığı 2001 krizindeki kayıpları hesaba katmıyor. Oysa 22 Temmuz 2008 tarihinde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından onaylanan 5787 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapıl-

Hükümet, sendikalar açtıkları mütevazı davayı kazansa bile, EGYO'da birikmesi gereken para emlak rantına yönlendirildiği için, faturayı kamu maliyesine çıkaracağını açıklamakta beis görmüyor.

masına Dair Kanun'a baktığımızda, KEY yolsuzluklarının beşinci episoda doğru pervasızca yol aldığını görüyoruz. Kanun "KEY hak sahiplerine yapılacak ödemelere ilişkin EGYO'nun yükümlülüğü için Hazine Müsteşarlığı tarafından EGYO'ya ikrazen Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) ihraç edebileceğini" muştuluyor. Kısacası hükümet, "EGYO'da hak sahiplerine ödenecek kadar nakit yok, dolayısıyla TOKİ emlak spekülasyonuna olanca hızıyla devam ederken kasasında para kalmadı, çalışanlara olan yükümlülüğümüzü iç borçlanma yoluyla halletmeye çalışacağız" diyor. Böylelikle hükümet, sendikalar açtıkları mütevazı davayı kazansa bile, EGYO'da birikmesi gereken para emlak rantına yönlendirildiği için, faturayı kamu maliyesine çıkaracağını açıklamakta beis görmüyor.

AKP'nin ulufe dağıtmak edasıyla bahsettiği KEY ödemelerinin partinin başına hiç beklemediği dertler musallat ettiğini söylemek de hiç yanlış olmaz. Hatta eğer sendikaların açtığı davalara, ödemeyi alan ya da alamayan milyonlarca çalışan müdahil olursa, AKP'nin hiç beklemediği bu ters rüzgâr ufak çaplı bir fırtınaya da dönüşebilir. İşte o zaman partinin çıkaracağı kanun hükmündeki karar-nameleri, torba yasaları pür dikkat izlemek gerekiyor.

Ulus Atayurt

YEREL SEÇİMLER İÇİN BÜTÇEDE TAHRİFAT BAŞLADI

Önce erzak, sonra dozer

Ramazan paketleri hazırlanıyor, yerel seçim gezilerinin startı Rize’den başladı: Bir yandan başta İstanbul ve Ankara olmak üzere kent yoksullarını yerinden yurdundan ederek öfke toplayan AKP, şimdi o yoksulların oylarını toplamak için kırk takla atacak. İktidarının temellerini belediyecilik tecrübesinden alan AKP’nin kırk katırla kırk satır arasında nasıl gelip gittiğine yakından bakalım...

Refah Partisi’nin orta sınıfları ve yerleşik bürokrasiyi hayrete düşüren 1994 yerel seçim zaferinden 14 sene sonra, bu partinin yerel yönetim anlayışından serpilerek AKP, 2009 yazında katılacağı ikinci yerel seçimler arifesinde, yapıtaşlarını kendisinin inşa ettiği bir açmazla karşı karşıya. Bir yandan oy almak için 15 sene boyunca başarıyla uygulayarak faydalandığı “sosyal belediyecilik” pratiklerini artırarak devam ettirmek dışında bir seçeneğe sahip gözükmezken, diğer yandan giderek daha hızlı bir ivmeyle eklenildiği emlak spekülasyonu ve metropol rantının doğal bir sonucu olarak pederşahi bir edayla yardım ettiği yoksul mahallelerini yıkmakla yüzleşmek durumunda. Son iki ayda çıkardığı yasalar ise bu iki tarafı keskin bıçağın emellerini taşıyor.

Bıçağın bir tarafında AKP emlak balonunu daha fazla şişirmek için son sürat gerekli yasal değişiklikleri hayata geçiriyor. Haziran ayında doğrudan başbakanlığa bağlı olan TOKİ (Toplu Konut İdaresi) yüzde 49’u kendine, geri kalanı mortgage şirketlerine ait olacak ikinci piyasalarını kuracağını beyan etti. Bu karar, TOKİ’nin durma aşamasına gelen konut satışlarına ivme kazandırmak amacıyla tehlikeli kredi riskini göze alarak bono çıkarmak yoluyla uluslararası mortgage piyasasına ekleneneğini gösteriyordu. Bu hamleden ister istemez endişe duyan BDDK

Eğer yıkım tehlikesinin gölgesinde yaşayan halk yerel seçim rüşvetini alırsa, seçimler sonrası emlak rantının dayanılmaz cazibesinden gözleri kamaşan AKP’nin dozerleriyle yüzleşecek.

(Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu) ağustos başında ABD’de 6 trilyon değerindeki iki devasa şirketi de kapsayan mortgage krizinin yapısı üzerine 118 sayfalık bir rapor hazırladı.

15 Temmuz 2008’de yürürlüğe giren Tapu Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ise ilçe sınırları içinde yabancı şirketlerin konut satın alma hakkını binde 3’ten yüzde 100’e yükselterek uluslararası emlak şirketlerinin toplu alımlar yapmasının yolunu açıyordu. Böylece ABD’den dalga dalga dünyaya yayılan emlak bazlı kriz ülkeye ithal edilmeye başlanıyordu.

Öte yandan, İstanbul’da azalan büyük arazi stoku yüzünden, çoğu yeniden tasarlanan Küçük Çekmece ve Kartal gibi sanayi alanlarına komşu alt sınıf mahalleleri bu yasal süreçlerin hem öznesini, hem de nesnesini teşkil ediyor. Emlak sektörü balonunun sönmekten devamı için bu mahallelerin orta sınıflara pazarlanmak maksadıyla yıkılması, mahallelerden tahliye edilecek yoksul ailelerin ise daha uzaktaki konutlara borçlanarak aktarılması gerekecek. Ancak AKP, yerel seçimler arifesinde bir yandan bu sert geçiş frenlerken, diğer yandan da bütçe dengelelerini bozmak pahasına yerel yönetimlere para aktararak büyük yıkımlar öncesi yoksul kesimlerin ağzına bir parmak bal çalmanın hesaplarını yapıyor.

Bu yüzden bıçağın diğer keskin tarafında mali dengeleri alaşağı edecek,

kısa vadeli, yerel seçimlere yönelik, belediyeleri besleyecek bir dizi yasal düzenleme bulunuyor.

Belediyelerin tahvilleri ne olacak?

5 Mayıs 2008’de açıklanan Orta Vadeli Mali Çerçeve, bütçe açığı gözardı edilerek dört sene içinde yaklaşık 20 milyar liranın yerel yönetimlere aktarılacağını beyan ediyordu. Öyle anlaşıyor ki, bu meblağ bile AKP’yi kesmedi. Zira 24 Temmuz 2008’de çıkarılan 5793 nolu torba kanunda tek cümleyle zikredilen bir değişiklikle 5 Mayıs’ta karara bağlanan orta vadeli bütçe daha da katmerlenerek, 2008 sonuna kadar yerel yönetimlere 5 milyar lira aktarılması yasalaştırıldı.

Ama AKP’nin belediyeleri nemalandırmak için ortaya attığı en önemli kart, 22 Temmuz’da Meclis’ten geçen 5787 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun oldu. Öncelikle söz konusu kanunun yerel yönetimlere kaynak aktarmakla yetinmediğini, TCDD’nin özelleştirilmesinin arifesinde borçlarının silinmesinden, TMSF’nin Hazine’ye olan 90 milyar liralık borcunun üzerinin çizilerek olası bir krizde TMSF’de birikecek paranın devlet yerine uluslararası piyasalara olan borçlara yöneltilmesine kadar makro ekonomik düzeyde bir dizi “kurnaz” hamleyi içerdiğini belirtmek gerekiyor. Ancak bu “torba” kararın içinde yerel yönetimlerin de ciddi bir ilgiye mazhar olduğu anlaşıyor. Yasa uyarınca belediyeler tahvil basıp yurtiçi piyasalarda dolaşıma sokarak istedikleri miktarda borçlanabilecekler. Hazine garantisinden yoksun olan bu tahviller, doğal olarak yatırımcıları yüksek faiz getirisiyle avlamaya çalışacak. Yani az zamanda çok para kazanmak isteyenler için spekülasyon imkanı belirecek. Tabii, sorulması gereken en önemli soru şu: Hazine garantisinden yoksun olacak bu tahviller belediyeler tarafından ödenemeyecek boyutlara ulaştığında ne olacak? Cevap karmaşık değil. Çıkar bir torba yasa, öder borcu hazine, sonra da çiz üstünü.

Tüm bu ahvalde iktidara geldiğinden beri “yerel yönetimler”, “ademi merkeziyetçilik” gibi iddialı lafları dilden düşürmeyen AKP’nin belediyecilik pratiklerine ciddi şekilde eğilmek gerekiyor. Bir yandan 2004 ve 2005 yılında çıkardıkları belediye kanunlarıyla yerel yönetimlere uçsuz bucaksız yetki veren, diğer yandan Sayıştay tarafından denetlenemeyen düzinelerce belediye iktisadi teşebbüsü kurarak yerel yönetimler içinde garabet kamu tekelleri oluşturan ve tüm bu yerel rant ağına, dümeninde Tayyip Erdoğan’ın oturduğu TOKİ’yi mahirce ekleyen AKP, yerel seçimler öncesi “sosyal belediyeciliğin”, kömür ve erzak yardımlarının yanısıra, şehrin orta sınıflarının gözüne de hoş gözükme için duble yollara, tünellere, kavşaklara, metro inşaatlarına hız verecek.

Sosyal belediyeçilik mi, lütuf mu?

Bir zamanlar kent yoksullarının Refah Partisi'ne duydukları yakınlıkta, parti teşkilâtının yoksul mahallelerde örgütlediği yardım ağlarının payı büyüktü. Sema Erder ve Nihal İncioğlu, "Türkiye'de Yerel Politikanın Yükselişi" adlı kitaplarında "sosyal belediyeçilik" uygulamalarının ortaya çıkışını Refah Partisi'nin 1994 yılındaki yerel seçimler zafерinin hemen ertesine yerleştirir. Orta sınıflar ve yerleşik bürokrasi tarafından hayretle karşılanan Refah Partisi'nin "İstanbul'u fethi", kimi kesimlerce kaba bir tarikatçılığa indirgenmeye çalışılsa da, aslında İstanbul'un en yoksul kesimlerine yönelik, biraz da el yordamıyla başlanmış teşkilât yardımları, bu kesimlerin oyunun kazanılmasında en önemli etkeni teşkil ediyordu. Seçim zaferi sonrasında ise erzak, kömür, kırtasiye yardımlarıyla başlayan ve gide-rek serpilen "sosyal belediyeçilik" anlayışı, Refah-Fazilet-Saadet çizgisiyle AKP'nin en belirgin ortak pratiklerini teşkil ediyor. Yalnız AKP aynı yardım ve sosyal belediyeçilik arasında salınan yardım ağlarını, Refah Partisi'nin aksine, İslâm'a atfedilen bir tevekkülle, yardımı dillendirmeden kurgulamak yerine, alenî olarak bir kampanya malzemesi haline dönüştürmekten de geri durmuyor. Bu tür belediye yardımlarının bir kısmı belediye bütçesinden sağlanırken, basılan belediye broşürlerin-

den anlaşıldığı üzere bir kısmı da "işadamları" tarafından karşılanıyor. Özel sektörün yardımları konusunda veri bulmak zor olsa da, yardımların belediye ayağı 2003 yılında İstanbul Büyükşehir Belediye bütçesinin yüzde 4'üne denk düşüyordu.

Kriz ve AKP tipi yerel yönetim

Sosyal belediyeçiliğin siyasî ve sosyolojik açılımlarını birçok açıdan tartışmak mümkün. Bütçeden en yoksul kesimlere para aktarılmasını haklı bulup bunun genellikle aynı yardım kapsamı dışına çıkamamasına bakarak toplumun yoksul kesimlerinin bir ihtiyaç çerçevesinde pasifize edilip edilmediğini, yardımın sadaka gibi verilip verilmediğini sorgulayabiliriz. Sadece kamu bütçesiyle değil, özel sermayeyle de gerçekleştirilen bu girişimlerin kendi içinde mal alım-satımı, denetimin gevşemesi, bütçenin yandaşlara aktarılması gibi bir dizi şüpheli rant olanağı doğuracağını da tahmin edebiliriz. Daha olumlayıcı bir noktadan bakmaya çalışarak, Refah Partisi'yle başlayan ve AKP'de demini bulan sosyal belediyeçiliğin diğer partiler tarafından da uygulanmaya başlandığını görüp, bu uygulamanın yerel yönetimlerde kurumsallaşacağını ve böylece özellikle metropollerde cemaat ve hemşerilik üzerinden yürüten dayanışma ağlarının yerini daha somut sosyal politika tartış-

AKP aynı yardım ve sosyal belediyeçilik arasında salınan yardım ağlarını, Refah Partisi'nin aksine, İslâm'a atfedilen bir tevekkülle, yardımı dillendirmeden kurgulamak yerine, bir kampanya malzemesi haline dönüştürmekten geri durmuyor.

malarının alacağını umabiliriz belki de.

Ancak AKP'nin son birkaç ayda çıkardığı yasalara göz attığımızda, parti-nin önümüzdeki on ay süresince aslen günü kurtarmak adına "sosyal belediyeçiliğe" hız vereceğini söylemek yanlış olmaz. Tüm yerel yönetim stratejilerini 1994'te başına geçtiği İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Refah Partisi deneyiminden esinleyen Tayyip Erdoğan ve partisi, seçimlere on ay kala çıkardıkları bir torba yasa sayesinde, giderek daralan ekonomik kapan içinde yerel seçimleri hanelerine yazdıracak hamleleri fütursuzca gerçekleştiriyor. Eğer yıkım tehlikesinin gölgesinde yaşayan halk bu faydaları ispatlanmış rüşveti alırsa, seçimler sonrası emlak rantının dayanılmaz cazibesinden gözleri kamaşan AKP'nin dozerleriyle yüzleşecek.

Ancak AKP'nin bu kısa vadeli zafеri, kentsel dönüşüme an itibarıyla maruz kalan İzmir-Kuruçeşme, Ankara-Mamak ya da İstanbul-Başbüyük'de gördüğümüz toplumsal huzursuzlukları engelleyemeyeceği gibi, kurnaz bütçe oyunlarının kamu maliyesinin üzerine onulmaz yükler bindireceği de aşikâr. Böylece önümüzdeki dönemde liberal krizin "sosyal belediyeçilik" adı altında ülkenin kılcal damarlarına nüfuz ettiği AKP tipi "yerel yönetimleri" idrak etmiş olacağız.

Ulus Atayurt

Komik ve dehşetli bir masumiyeti kaybediş öyküsü

Reklamcı Nedir? sadece anlattıklarıyla değil, anlatma biçimiyle de devrimci, benzersiz bir kitap.

İlyas Başsoy, Reklamcı Nedir? ile hem reklam dünyasına, hem de genel olarak **"iş hayatı"**na bakıyor.

Bir yanıla öğrencilerin **"ders kitabı"** olarak okuyabileceği bir kitap.

Öte yandan reklamcı olsun olmasın, herkes kendinden bir şeyler bulacak.

"Akıllı" ve **"iyi"** bir insan, nasıl **"aptal"** ve **"kötü"** olur?

Güneşğının değerini gündüzden biliyor muyuz?

Gitgide sığlaşan bir suda boğulmaya hazır mısınız?

İş hayatının ezici temposunda **"kendinden geçen"**, **"kendini kaybeden"** ve bir daha da **"kendine gelemeyen"**ler için...

"Kendini bilmez" bir reklamcının sert kaleminden.

Emrah Ablak'ın çizgileriyle.

SİNOP'TA NÜKLEER SANTRAL TEHDİDİ SÜRÜYOR

İşsizlikle nükleer terbiyesi

Biz baskıya hazırlanırken, nükleer santral tehdidi altında olan Sinop uluslararası bir buluşmaya, bu yıl yirmincisi düzenlenen Ecotopia buluşmasına sahne olacaktı. Her yıl başka bir ülkede toplanan Ecotopia'cılar bisikletleriyle yola çıkmıştı, iklim değişikliğinden nükleer karşıtı mücadeleye, pek çok konu tartışılacak, direniş hattı Sinop'ta kurulacaktı. Ama "çevrecinin daniskası" olduğunu söyleyen Tayyip Erdoğan'ın hışmına uğradılar, polis devleti –bu sefer jandarma marifetiyle– kendini gösterdi: Ecotopia'cılar gözaltına alındı, kampları kaldırıldı. Nükleer santral konusunda kararlılığını vurgulayan Erdoğan'a karşı Sinoplular da boş değil: Sinop Nükleersiz Kent ve Yaşam Derneği (SİNYAD) üyesi Ceyhan Akay'a kulak veriyoruz...

Nükleer Karşıtı Platform'un (NKP) bir bileşeniyken neden SİNYAD olarak yeni bir oluşuma ihtiyaç duyduunuz?

Ceyhan Akay: NKP'de üç türlü nükleer karşıtları var: Birincisi, "Sinop'ta kurulmasını da Ardahan'da kurulsun" diyenler. Bu kesimi MHP ve CHP'liler oluşturuyor. İkinci kesim, Türkiye'de nükleer santrallere karşı çıkıyor. Bu kesimi de Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği gibi dernekler oluşturuyor. Bir de dünyada nükleer santrallere ve nükleer silahlara karşı tavır alanlar var; bu kesimi de KESK ve biz oluşturuyoruz. NKP içinde yer alırken, anlaşılmadığımız noktalarda demokrasiyi kullanarak ayrı işler yaptık. Türkiye'nin nükleer enerji politikasının nükleer silah sahibi olmaya dönük olduğunu, Ortadoğu'daki ABD yöneliminin sonuçlarını gözetken Türkiye egemenlerinin yöneldiği yeni bir alan olduğunu düşündüğümüz için, "nükleer silahlara hayır", "nükleerin hedefi olmak istemiyoruz", "ABD askeri olmak istemiyoruz" afişleri yaptık. Bu çalışmayla beraber ayrışma başladı. Kendi başımıza iş yaptığımızı, politik davrandığımızı söylediler. Biz de nükleer enerji tercihinin Türkiye egemen sınıfının emperyalistlerle işbirliğine dayanan politikasının bir sonucu olduğunu ve dolayısıyla politik bir cevap vermemiz gerektiğini anlattık.

Sinop'ta kurulması düşünülen nükleer santrale karşı SİNYAD (Sinop Nükleersiz Kent ve Yaşam Derneği) nasıl bir çalışma yürütüyor?

Çevre mücadelesinin çerçevesi çok önemli. Çevre mücadelesi, doğayı ve in-

sanı tahrip eden, kâr hırsına ve sömürüye dayalı kapitalizme ve emperyalizme karşı olmalı. Bu yaşananların yerine ne isteyeceğiz? Bana sorarsanız sosyalizm istemek lâzım, ama Sovyetler gibi ülkelerde de çevre sorununun çözülmediğini gördük. Demek ki ekolojik sosyalizm lâzım. Kadın, gençlik, siyasal örgütlenme ve demokrasi alanında sosyalizmin nasıl ki yeniden tarif edilmesi gerekiyorsa, çevre mücadelesi de bu başlıklardan biri olmalı. Türkiye'de çevre mücadelesi '90'lı yıllardan itibaren ete kemiğe büründü. Darbenin başını çektiği entegrasyon sürecinin sonuçlarını yaşıyoruz: Çevre talan ve tahrip edildi, insanlar da tahrip edildi... Ben çevre mücadelesini sosyalist hareketten ayırmıyorum, ama sosyalist hareket-

İşsiz bıraktıkları insanları işle ikna ediyorlar. Neye? Nükleere. Belediye başkanı turistlerin geleceğini ve nükleer santrali gezceklerini söylüyor. Düşünün, böyle bir belediye başkanı var.

Ceyhan Akay

ler ekolojik mücadeleden yana bir refleks gösteremiyor hâlâ; çok önemli işler arasında, önemsiz bir alanmış gibi davranıyorlar. Oysa, bu kadar yoğun saldırı karşısında siyasal bir irade ortaya çıkarmazsak, başarıya ulaşmamız mümkün değil. Türkiye'de çevre mücadelesi '90'lı yıllardan itibaren ete kemiğe büründü. 12 Eylül'le birlikte, Türkiye kapitalistleri

uluslararası sermayenin yeniden yapılmasına entegre oldular. Darbenin başını çektiği bu entegrasyon sürecinin sonuçlarını yaşıyoruz: Çevre talan ve tahrip edildi, insanlar da tahrip edildi... Buna karşı, bütün sosyalistlerin birleşik devrimci bir duruş sergilemesi gerekiyor. Ben çevre mücadelesini sosyalist hareketten ayırmıyorum, bu işin sosyalistlerin işi olduğunu düşünüyorum.

65 haftadır her cumartesi şehir merkezinde oturma eylemi yapıyorsunuz; bu fikir nasıl ortaya çıktı, toplumsal destek giderek arttı mı?

Nükleere karşı mücadeleyi canlı tutmayı hedefleyerek her hafta Sinop'un bir meydanında nükleere karşı nöbet tutma kararı aldık. Nasıl çoğalabileceğimizi düşündük. Öyle durarak çoğalmamız mümkün değildi. Aynı zamanda, mahallelerde örgütlenmeyi hedefledik. Gücümüz ne! Ama, diyelim 15 kişiyiz, üç mahallede çalışacağımıza bir mahalleden başlayıp bir faaliyet programı belirledik. Sonra, köy ayağını örmeye başladık, özellikle de santralin yapılması düşünülen yerdeki köylerde çalıştık. Oturma eylemlerine başladığımızda 100 kişiydik. Her hafta yarım saat oturuyoruz. Gündemimiz nükleerle sınırlı değil, örneğin, Ergenekon ya da tersanelerdeki işçi ölümleri gibi konuları da nükleerle bağını kurarak bildirilerimize yansıtıyoruz. En azından, bir tartışma başlatlık. Sosyalistlerin de çevreci olabileceğini insanlara gösterdik. Azız ama, Beyaz Adımlar Platformu'yla, Pazarcık Çevre Koruma ve Kültür Derneği'yle yan yana gelebiliyoruz. Türkiye'de çevre mücadelesi veren tüm yerel örgütlenmeler bir araya gelmeli. Devletimiz Osmanlı geleneklerini bütünüyle taşıyor, tam ceberut bir devlet. Ne yasa dinliyor ne başka bir şey. Bu ceberut devlete karşı sokakta mücadele etmek gerekiyor. Ayrıca, bizim başka gücümüz yok ki, televizyonumuz yok, gazetemiz yok... Her geçen gün, sokağı işgal edecek bir mücadele aracını harekete geçirmemiz gerekiyor. Biz bu deneyimi Sinop'da yaşayarak öğrendik. Bu şekilde çalışarak, 60 genci örgütledik. TAEK (Türkiye Atom Enerjisi Kurumu) "bilgilendirme" adı altında köylerde çalışmalar yürütüyor, kahvelerde toplantılar yapıyor, camilerden yönlendiriyor, muhtarları da egemenlikleri altına alma-ya başlamışlar. Geçen gün NKP'den arkadaşlar nükleer santralin yapılacağı köylere gittiklerinde resmen kovuldular.

Neden kovuldular?

Köylüler "biz nükleer santral istiyoruz kardeşim" demişler. Aslında, o köylerde de nükleer karşıtlığı adına çok önemli bir faktör var: Kadınlar. Kadınlar bu konuda daha kararlı. "Burası benim yuvam, bu yuva dağılacak" diye bakıyorlar. Ataları orada ya da küçük yaşta kaybettiği çocuğunun mezarı orada. Bu nedenle, hemen hemen her evde nükleer karşıtlığı var; önemli olan, irade gösterebilecek bir aracın olması. Biz bu zemini güçlendirecek adımlar atmaya çalışıyoruz. Yerel seçimler yaklaşırken, bu faaliyet içinde aktif olarak yer alan arkadaşlarımızı etkilemeye çalışıyorlar.

AKP'nin enerji politikalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Nükleer enerji AKP politikası değil, devlet politikasıdır. AKP, oluşturulmuş politikanın sadece sürdürücüsü, hatta tetikçisi durumunda. Ayrıca, bu işten ne kadar rant sağlayabilirim derdinde. Dolayısıyla, ben AKP'ye vurgu yapmayı çok doğru bulmuyorum. Buradaki nükleer karşıtlığını AKP karşıtlığına dönüştürüyorlar, CHP mantığıyla şeriatçılığa vurgu yapıyorlar. Biz sistem karşıtlığına vurgu yapıyoruz.

Çevre saldırıları Türkiye'nin hemen hemen her yerinde devam ediyor. Topyekûn saldırıya karşı topyekûn direniş mümkün mü?

Kesinlikle mümkün, hem de bunu çok hızlı yapmamız gerekiyor. Sistem hızla doğayı talan ediyor. Mesela Türkiye çevre hareketi, Güneydoğu diye tarif ettiğimiz bölgede yaşanan çevre saldırılarına gözlerini kapamış durumda. Orada hiçbir şey yokmuş gibi davranılıyor. Böyle bir çevre mücadelesi, politika bir tarafa, etik de değil, insanî de değil. Çevre mücadelesinde etnik ayrımcılık olamaz ki! Nükleer karşıtı mücadele, aynı zamanda, barışa hizmet ediyor, savaşa karşı mücadele veriyor. Bizim Silopi'deki termik santral sorununa karşı mücadele edenlere destek vermemiz, onların da buradaki nükleer karşıtı mücadeleye destek vermesi gerekiyor.

Sinop'ta termik santral hazırlığı da var. Planlanan ne?

Nükleer santral, nükleer araştırma merkezi, termik santral ve iki hidroelektrik santralden bahsediliyor. Devlet Sinop'u enerji havzası olarak düşünüyor, yani Sinop'ta yaşayan halka "buradan gideceksiniz" diye dayatıyor. Ama halk henüz bunun farkında değil. Ben Sinop'un tarihine bakınca umutlanıyorum, iş başa düştüğünde halk harekete geçebilir. Bizim görevimiz hem kendimizi hem buradaki potansiyeli o günlere hazırlamaya çalışmak.

Neden Sinop?

Bir kere, deniz kenarında. İkincisi, nüfusu az, yani rahat boşaltacakları bir şehir olarak görüyorlar. Ayrıca, her şeyden soyutlayabilecekleri bir alan; istediklerinde, çok kısa sürede, askerî alana dönüştürülebilirler.

Sinopcam, Söksa gibi fabrikalar kapatılırken, nükleer santralin istihdam yaratacağı propagandası yapılıyor...

Santralin 500 kişiyi istihdam edeceği söyleniyor. Sinopcam'da 800 kişi, Söksa'da 600 kişi, Radar'da 600 kişi çalışıyordu, eder iki bin kişi. Bir aileyi dörtle çarptığında, neredeyse Sinop'un nüfusu na denk. Bugünkü politika, otuz yıldır hesap edilerek, bu ve benzeri kurumlar kapatıla kapatıla yaşanan sürecin sonuçlarıdır. İşsiz bıraktıkları insanları işle ikna ediyorlar. Neye? Nükleere. Belediye başkanı turistlerin geleceğini ve nükleer santrali gezeceklerini söylüyor. Düşünün, böyle bir belediye başkanı var. Belediye başkanının yeniden seçilebilmek için nükleer lobilere oynadığını düşünüyorum. Nükleer karşıtıydı, "Sinop turizmle kurtulur" diyordu. Bir buçuk yıldır, militan bir nükleer yanlısı oldu. Nükleer lobilere "size en iyi hizmeti ben veririm" mesajı yolluyor. İki yıl önce, nükleere karşı mücadelede aramızdaydı, toplantılara katılıyordu. "Gitsinler başka yere kursunlar, burası turizm kenti, tarih kenti" diyordu.

Sinop'ta yapılan anket çalışmaları halkın büyük çoğunluğunun santrallere hayır dediği yönünde...

Ben bu çalışmaların hiçbirine inanmıyorum. 30 bin imzadan bahsediliyor, yalan! Şehirde 30 bin imza toplanmadı, zaten 30 bin nüfus var. Daha sahici bakalım, olabilecek en düşük oranı alalım. Belediye başkanının ağzıyla, yüzde 53 nükleer yanlısı var; o zaman, yüzde 47 de nükleer karşıtı demektir. Bu çok büyük bir oran; üstelik, belediye başkanının yalanına rağmen. Ben nükleere karşı olanların yüzde 60'larda olduğunu düşünüyorum. Bugün Sinop'ta, nükleer santral konusunda net olanların sayısı yüzde 5'i geçmez. Büyük çoğunluğun kafası karışık, müthiş bir bombardıman var. Ulusal, milliyetçi duygulara yönelen argümanlar kullanıyorlar. Vatandaşa "nükleerimiz olduğunda büyük güç olacağız, silahımız da olacak, her şeyimiz de olacak" dediklerinde, sovenist duyguların yoğun olduğu bu ortamda vatandaşımız "Allah Allah" diyor. Sosyalist solun bu kadar dibe vurduğu, solun toplumda karşılık bulmadığı bir ortamda daha farklı bir tepki beklemek de pek doğru değil zaten. Birlikte mücadele etmek için onca neden varken, ayrılmak için her şeyi yapıyoruz. Otuz yıldır sosyalist hareketin içindeyim, sürekli ayrışma yaşıyor, ayrılan bir daha ayrılıyor. Bunu anlamakta güçlük çekiyorum.

Söyleşi: Mustafa Horuş

VE İŞİMİZ BİTTİ

Hayat Akıp Giderken Hayatı
Pahasına İşyerinde Ömür
Tüketenlerin Romanı

Joshua Ferris

"Yılın En İyi Kitaplarından Biri!"
- New York Times Book Review, amazon.com, TIME

"Çok Eğlenceli!"
- Stephen King

"Kafka ofis ortamına düşmüş sanki... Muhteşem!"
- Nick Hornby

"Bir Başyapıt"
- The New Yorker

Çeviren: Duygu Günkut

TÜM KİTAPÇILARDA

SİREN YAYINLARI - EYLÜL

Yatak Odası Dersleri • Tom Ferrotta
Yeraltı Çocukları • Grant Bailie

SİREN YAYINLARI
Tünel Çift Han, B Blok 309-312 Beşiktaş - İstanbul
Tel: 0212 243 43 45 - Fax: 0212 251 05 32
info@siren yayinlari.com www.siren yayinlari.com

Karşındaki tüccar, ama arkasında kamu gücü var

Kentsel dönüşüm yalnızca İstanbul'un sorunu değil, bir dönem göç almış ya da alma potansiyeli olan ve AKP'li belediyelerce yönetilen bütün şehirlerin gündeminde. Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi'nin 2004'te çıkarılan 5104 sayılı yasa aracılığıyla uygulamaya konmasından ve Esenboğa Havalimanı yolu üzerinde yaşayan Ankaralıların hazırlıksız yakalanıp adeta "avlanmasından" sonra, Dikmen ve Mamak başta olmak üzere pek çok bölgede yenileme ve dönüşüm projeleri gündeme geldi. Ne var ki, Aktepe'nin ve yine hazırlıksız yakalanan Dikmen'in ardından örgütlenen Mamak, projeye karşı yürütmeyi durdurma kararı aldırma başardı. Belediyelerin ve hükümetin ayakoyunları devam etse de, en azından Ankara'daki idare mahkemelerinde alınan kararlar emsal oluşturabilecek nitelikte. Davaların açılmasına önyak olan Çağdaş Hukukçular Derneği'nden avukat Özgür Yılmaz'la Mamak'ın hukuk savaşını konuştuk...

Mamak'ta kazanılan davanın niteliği neydi?

Özgür Yılmaz: Bu, 2005'te açılmış bir dava. İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler başlıklı 2981 sayılı yasaya dayanarak oradaki işleme yürütmeyi durdurma kararı verildi. Ama idare yavaş işlediği için, karar 2008'de çıktı. Bu kararın en önemli yönü, kentsel dönüşüm projelerinde kişi yararı ile kamu ve toplum yararının dengelenmesi gerektiği hükmüne varılması. Bu karar diyor ki, bir bölgede imarı yapılmış bir kesim varsa ve mülkiyet hakkı kazanılmışsa, o bölgede kentsel dönüşüm adı altında geniş bir çerçeve yaratarak her yeri dümdüz edemezsin.

Bu karara Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin tepkisi ne oldu?

Kararın böyle çıkacağını tahmin ediyor olmalılar ki, daha dava süreci tamamlanmadan taktik değiştirerek mahalleliye sözleşme metinleri imzalatmaya çalıştılar. Aslında durum şu: Biz mahkemelere kentsel dönüşüm projesinin kamunun ya da toplumun yararına olmadığını henüz anlatamıyoruz. Kentsel dönüşüm projelerinde uygulanan mantıkla, imar projesi çizilmiş parsellerde bile her an kamulaştırma yapılma ihtimali doğuyor. Belediyenin "burayı kentsel dönüşüm alanı ilan ettim" demesi yetiyor. Bununla ilgili olarak Ankara'da davalar açtık. Çeşitli kurumların, avukatların açtığı davalarda hep olumlu sonuçlar çıktı. Fakat bu sefer, Ankara'nın en büyük kentsel dönüşüm projesini iki türlü gerçekleştirdiler. Kuzey Anadolu Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi'ni direkt kanun olarak çıkarttılar. Bir de 5272 sayılı kanunun 73. maddesinde "belediyeler mücavir alanlarda kentsel dönüşüm projeleri yapabilir" ibaresi var. Buna dayanarak meclis kararları alıyorlar. Kazandığımız davadaki mahkeme kararı, "böyle bir maddeye dayanarak böylesi büyük bir iş yapamazsın, kamu gücünü kullanarak insanların mülklerine el koyamazsın" diyor. Kanun maddesine dayandığı durumda hükümet boyutu devreye giriyor. Mahkeme de "bu durumun Anayasa Mahkemesi'ne gitmesi gerekir, tek bir kanun maddesine dayanarak mülkiyet hakkını iptal edemezsin" diyor. Aslında, belediye ar-

tık bunu yapmamaya başladı zaten. Temel olarak, tek taraflı bir sözleşme öneriyor mahalle sakinlerine, başlığı da "kat karşılığı konut sözleşmesi." Amaçları, tapu tahsis belgesi veya tapusu olan vatandaşlara sözleşmeyi imzalatmak. Mamak'ta iki karar var, bu uygulamaları durdurdular, ama hâlâ danışma evleri duruyor. Vatandaş tedirgin ediyorlar. Mahkemeye de "biz bu şahıslarla sözleşme yapıyoruz" diye açıklama yapıyorlar. **Sözleşmelerin hukukî anlamı ne?** Mamak'taki kentsel dönüşüm projesi 17 bin konutu kapsıyor. Biz insanlara "sözleşme imzalamayın" diyoruz: "İmza atarken öne sürebileceğiniz bütün koşulları belediye zaten kabul edecektir, çünkü bu sözleşmeler her halükârda onların lehine." Dikmen'de insanlar bunu fark edemediler. Biz kentsel dönüşümün baştan reddedilmesi gerektiğini söyledik, bir daire, iki daire hesabı yapmaksızın. Ne önerirlerse önerirler, hiçbir şeyi garanti etmiyorlar. Sözleşmeyi imzalamasını istedikleri insanların yeni kurulacak, dönüşmüş mahallelerde yaşamaları da mümkün değil. Sözleşmeye şöyle bir madde eklemişler: "Yaptığımız son araştırmalar sonucunda hak sahibi olmadığınız tespit edilirse sözleşme tek taraflı iptal edilir." Hukuken hak sahibi olma durumu meclis kararına göre var. Biz böyle

Otuz-kırk yıllığına insanları borçlandırıyorlar, insanların geleceği ipotek altına alınıyor. O evlerin maliyetleri bu kadar değil ki. TOKİ'nin yaptığı bir özel şirket yapsa, hukuk mahkemelerinde dava açarsın, ama bunun için idare mahkemesine gitmen gerekiyor. İdarenin erkini kullanarak şirket gibi davranıyor TOKİ.

bir şey denedik, söz konusu bölgede evi olmayan bir arkadaşımız belediyeye sözleşme imzaladı, çünkü başlangıçta araştırma yapmıyorlar, "evim var" denen yeterli. Sözleşmeyi imzaladıktan bir ay kadar sonra, yazıyla bildiriyorlar: Tapuyu vereceksin, evini kendi elinle yıka-caksın, arsayı boş olarak belediyeye teslim edeceksin. Sözleşmede "kamulaştırma bedeli verilir" deniyor, bu da 50 bin YTL demek. Sen evini yıktıktan sonra sözleşmeyi iptal ediyorlar. Hukuken bunun maddi karşılığı maddi zarar üzerinden hesaplanır, beş sene sonra da olsa aynı miktarı ödeyecektir, sözleşme temerrüte düşmedikçe faiz işlemez, işlese bile yasal faiz geçerlidir, o da çok değil. Aktepe'de bazı kiracılarla bile sözleşme yaptılar, çünkü amaç önce alanı boşaltmak. Size vereceğini söylediği konutun niteliklerini de, ne zaman vereceğini de söylemiyor, mahkemelere getirdikleri projelerse 1/1000'lik, 1/5000'lik projeler. Yenimahalle Belediyesi'ne sorduğumuzda "kentsel dönüşüm yapmıyoruz" dedi, fakat mahallede şöyle bir pankart asılı: "90 bin evi dönüştürüyoruz, Yenimahalle Kentsel Dönüşümü." Dava açabilmek için bunun ilan edilmiş olması lâzım. "Bizim yaptığımız tek şey, vatandaşla müteahhidi buluşturmak" diyorlar. Bir kişi "ben evimi vermiyorum" de-

diği ve sonuna kadar direndiği anda bu işi bitirebilir. Yapabilecekleri hiçbir şey yok. Vatandaşlar bunu fark etmiyor. Belediyedekiler yaydıkları dedikodularla işlerini görüyor. Sözleşmeyi imzalamayı reddetmek bu işi kesintiye uğratmaya yeter.

Dikmen nasıl kaybedildi, Mamak'taki kazanım tam olarak ne?

Ankara'da kentsel dönüşüm yoktu başlangıçta, sadece yıkım vardı. Bunların önünü açan Aktepe oldu. Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi diye bir kanun çıkardılar, o zaman biz yetişemedik, ne kamulaştırma ne de sözleşme yaptılar, her yeri dümdüz ettiler. Sadece vaatlerle insanları evlerinden ettiler. Oradaki evler gecekonduydu, ama kaçak değildi, kanunen imarla bir sorunları yoktu. Bir başka gruptakiler ise başka özel kişilerin yerlerine evlerini yapmışlardı, bir kısmı Hazine arazisi üzerine ev yapmıştı, geriye kalanlar da kiracıydı. Biz mahkemelerde kiracıların da hakları olduğunu hatırlatıyoruz, belediyenin kullandığı bir argümanı tersten kullanarak kiracıların hak talep edebileceklerini düşünüyoruz. Belediye bazı sözleşmeleri şu gerekçeyle iptal ediyor: "Bu adamın tapu tahsis belgesi var ama, başka bir yerde de tapulu mülkü var. 1981 sayılı

Apartmandaki adam "ben buradan çıkmam" diyor, ama gecekondudaki kendisini haklı görmüyor. Sen kendini ne kadar meşru görürsen, o denli direnme yolu bulursun.

Özgür Yılmaz

kanunun amacı barınma hakkını sağlamak. Bir kişinin üzerinde mülk varsa, o kişinin tapu tahsis belgesi alması mümkün değil." Bu demek oluyor ki, gecekonduda oturan her kimse, tapu tahsis hakkı onundur. O halde, gecekondularda oturan kiracılar da en az tapu ya da tapu tahsis belgesi sahipleri kadar yaşadıkları evler üzerinde hak sahibidir.

Bir de Çankaya, Yakup Abdal Köyü'nde yaşadığınız bir deneyim var...
Yakup Abdal Köyü'nde dönüşüm başla-

dı. Mahalleli direndi, girişe barikat kurdu. Bu esnada davalar açıldı, yıkımlar durdu. Bu defa TOKİ bir anlaşma metni gönderdi, çok iyi koşullar altındaymış gibi görünüyordu. Ama orada yaşayanlar fark etti durumu, "hiçbir koşulda imza atmayacağız" dediler. Onlara "Keçiören ya da Çankaya'daki bir daireyle senin tek katlı evin arasında imar kanunu açısından bir fark yok" dedik. Yakup Abdal Köyü davasında muhabımız Çankaya Belediyesi ve Büyükşehir Belediyesi'ydı. Bu köyü yıkmak üzere geldiler, mahallelilerle toplandık, mahalle ikiye ayrılmıştı. Belediyeler bunu çok yapıyor, yarısını önce, yarısını sonra yıkarak direnişi bölüyorlar. İnsanları önce hak sahibi olduklarına ikna etmek gerekiyor, çünkü kendileri de hak sahibi olduklarına inanmıyor. Sonra yıkıma karşı direniş oldu, bir hafta sürdü. Mahalleye tek bir yabancı bile sokulmadı. O arada yetkililerle görüşmeye başladık, dava süreci zaten başlamıştı. Yıkım, Ankara ve Çankaya belediyelerinin kararıydı. Blok halinde 24 dava açtık, 23'ü kazanıldı. Bunlar, kentsel dönüşümle değil, yıkımla ilgiliydi. "Burası belediye mücavir alanı içinde değil, köy statüsünde, dolayısıyla belediye yetkili değildir" dedik. Aslına bakarsanız, Yakup Abdal Köyü'nü 1986'da köy sta-

MAMAK HALKI KÜLTÜR VE DAYANIŞMA DERNEĞİ'NDE TOPLANAN DOSTLAR MAHALLESİ SAKİNLERİ

Bir de camide bizimle saf tutuyor şerefsizler

Mehmet Yıldırım (Dostlar Mahallesi temsilcisi): Belediye aylardır propaganda yapıp halkı kandırmaya, evlerinden etmeye çalışıyor. Zabıta geliyor, bağırıp tehditler savuruyor. Sudan ve elektrikten mahrum bırakıyorlar bizi. "Masraf yapmayın evlerinize, nasıl olsa yıkılacak" diye bağınıyorlar. Birkaç aydır evlerimize işaretler koymaya başladılar. Sokak ışıklarımız artık yanmıyor. Geceleyin mahalle kapkaranlık, adımını atamazsın. Bizi kaçırtmak istiyorlar. Evlerimizi arayıp tehdit ediyorlar.

Hamza Acar: Bazıları imza atmış ya, "şunlar imzalandı, evlerini sattı, siz niye satmıyorsunuz" diyorlar.

Yıldırım: "Burayı kamulaştıracamız, evlerinizi satın" diyorlar. Ben Melih Gökçek'e zorla "evini bana satacaksın" desem, yer yerinden oynamaz mı!

Acar: Utanmaz ki, güler geçer. Çağdaş Hukukçular Derneği ve Mamak Halkı Kültür ve Dayanışma Derneği'nden başka bizimle ilgilenen kimse yok.

Acar: Utanmaz zabıta her gün kapımızda. Mahkemeye verdik, kazandık. Cemil Çiçek giriyor devreye, biz yine kaybediyoruz. Bu Melih denen adam bizim malımıza göz dikmiş. Hükümet de onun arkasında. Oy verdik bir de bunlara! Bu nasıl bir şerefsizlik! Yaz bunları, sakın söyleyim deme!

Yıldırım: Yargı desteği olmasa, bize bu kadar güçlü saldramazlar aslında.

Acar: Yahu sanırsın bütün devlet bize karşı bir olmuş. Komşum bunlarla anlaştı. Dediler ki, "sana bir ev vereceğiz, 35 milyar da para". Adam da verdi gecekondusunu bu gözü doymazlara. Sonra gelip bize propaganda yaptı: "Siz de benim gibi yapın, evlerinizi verin, Melih böyle böyle iyi bir adamdır..." Peşine mahalleden üç-beş kişi daha kattı, onlar da evlerini verdi. Ne oldu sonuçta? Bunların kocaman gecekonduları gitti, yerine 85 metrekaarelik bir daire ve 7'şer

milyar borç kaldı! Gözlerimizin önünde oldu bu kandırmaca. Bizim Meclis önünde eylem yapmamız lâzım. Gerçi burada eylemler yaptık, ama bir sonuç alamadık. Mamak'ta 17 mahalleyiz, hepimizi buradan atmak istiyorlar. Madem öyle, bizi sürgün etsinler, fakiriz, güçsüzüz diye bu ülkeden çıkartsınlar.

Yıldırım: Belediye sözleşmeyi tek taraflı dayatıyor. Bu da bir işkencedir. İnsanları korkutmak, tedirgin etmek de bir tür terördür.

Acar: Belediye başkanı niye cesaret edip halkın arasına gelmiyor? Gelsin de bize hesabını versin, projesini açıklasın. Ona sesleniyorum: Evimi başıma yıkmadan geçemez senin dozerin. Benim evim gecekondu. Geniş bir ev. Aklımı mı kaçırdım da gidip apartman dairesine sıkışacağım? Yoksulum, evim eski, ama mutluyum. Niye bana bu işkenceyi ediyorsun! Bunlar o kadar şanslı ki, şimdi evini yıktığı adam yarın yine ona oy verecek! Kötüye bir şey olmaz ki. Sen televizyon değilsin ki kardeş, benim haykırmamı gösteremiyorsun! Başbakana, devlete, millete, herkese haykırsaydım derdimi!

Salih Ergün: Karımın elindeki bileziği satıp bu ge-

cekonduları yaptık. Biz dört aile bir evde barınıyoruz. Gecekondumu alırsa, bir tane daracık konut verecek. Ben dört aileyi nereye sığdıracağım? Onlar yayla gibi evlerde yaşıyorlar, bizi niye hapse tıkiyorlar! Karanlıktan dışarı çıkamamak zulüm değil mi? Her gün suyumuzu kesiyorlar. Benim iki çocuğum şu an asker. Biz devlete borcumuzu ödüyoruz. Ama devlet niye adalet sağlamıyor!

Kürşat Eroğlu: Arkadaşlar, bizim bu tepkileri örgütlü hale getirmemiz gerekiyor. Eğer parçalı bulutlu olursak, bizi çok çabuk dağıtırlar. Bir kere, hiçbirimiz sözleşmeyi imzalamayacağız, evlerimizi vermeyeceğiz. Hepimiz bu konuda hemfikiriz. Sonra, Hamza dayının dediği gibi,

Meclis üzerinden adalet isteyeceğiz. Danıştay bir karar almış dün. Bir Amerikan firması için bir yeri kamulaştırınca halk itiraz etmiş ve mahkeme yoluyla haklarını kazanmış. Fakat mahkeme yürütmeyi durdurduğu halde, Tayyip'in imzasıyla, yağma devam etmiş. Şimdi tekrar karar çıkmış Danıştay'dan. Tayyip'i, Gül'ü, yağmada payı olan herkesi tazminata mahkûm etmişler. Bizim mahalle için de durdurma kararı verildi ya. Bunlar devam etse bile, bir sonraki aşamada yargı yoluyla durdururuz.

Acar: İyi de, bizim huzurumuzun kaçmasının bedelini kim verecek? Evimizde rahatça yaşarken bu korkuyu yaşamak zorunda mıyız? Korkumuz bunların malımıza kastı değil, gözlerinin dönmüş olması. Bunlar insanlığı, adaleti unutmuş. Devlet de adaleti sağlamazsa, biz artık kime sığınacağız? Tek umudumuz o zaman Allah'tır. Camiye gidiyorum, bakıyorum, hepsi yalancı Müslüman. Artık camiye gitmeye bile hevesim kalmadı. Zaten hep onlar bu AKP'yi getirdi başımıza. Onların içinde resmen satılmış olanlar var, biliyorum. Bir de camide benimle saf tutuyor şerefsizler.

tüsünden çıkarmışlar, ama bunu Meclis kararı olmadan yapmışlar. Dolayısıyla, işlem usûle aykırı gerçekleşmiş. Biz de buradan hareket ederek davayı açtık. Bu karar artık bütün benzer durumlar için kullanılabilir. Köy statüsünü kaybetmemiş yerlerde imar izni aranmaz.

Aktepe'deki kentsel dönüşüm ne tür sonuçlar doğurdu?

Ankara'daki ilk uygulama Esenboğa Havalimanı üzerindeki bölgeydi. Onu Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Kanunu'yla yaptılar. Burada bir kerede pek çok kişiyi bölgeden uzaklaştırabildiklerini gördüler. Gerçi orada evlerini hemen vermeyenler de oldu, ama onlar durumları iyice olanlardı, avukatlara danıştılar ve daha yüksek meblağlar aldılar. Sonra hak mağduriyetleri başladı. Bir kısım binaları bitirip satmaya başladılar, ama yaptıkları sözleşmelere uymuyorlardı. Aktepe'de çok kolay hareket etmişlerdi. Sözleşme metinlerinde zaman belirtmiyorlardı, nerede ev verecekleri belli değildi; tek bilinen, TOKİ standartlarına göre bir ev verecekleriydi. Sonra diğer uygulamalar geldi. Dikmen bölgesinde vatandaşa bir teklifte bulundular, ama insanlar örgütlenmeye başladı ve taleplerini dile getirdiler. Belediye orada tapululara, tapu tahsislilere, kiracılara, gecekondulu kanununa tâbi olanlara ayrı ayrı tekliflerde bulundu. Sözleşmeleri yaptı, bir kısmına mülkü verdikten sonra yazı gönderip "siz hak sahibi değilsiniz" dedi. Bir kısmına daha ev vermeden "siz hak sahibi değilsiniz" dedi ve mağduriyetler doğdu. Bizim problemimiz burada başlıyor zaten. Bir bölgede belediye anlaşma ya da sözleşme talebiyle geliyorsa, insanlara şunu anlatıyorduk: "Karşınızdaki kamu değil, tüccar; tüccar mantığıyla yaklaşıyor, 'bu bölgeyi nasıl elde ederim' diye bakıyor, daha çok nasıl kâr edebileceğini düşünüyor." Ama bu tüccarın arkasında kamu gücü var. İmzalanan

sözleşmenin hukukî niteliği, kat karşılığı konut sözleşmesi. Kamulaştırma Kanunu'nun 10. maddesine göre değiş-tokuş yapıyor. Senin evini alıp sana başka bir ev veriyor, ama üstüne borçlandırıyor da. Dikmen bölgesinin kaybedilmesinin nedeni, pazarlığın kabul edilmesi. İmzalanan sözleşme sayısı çok fazlaydı. Belediye bir kısmının sözleşmesini iptal etti. Sözleşmeyi yapan, evini yıktığıyla kaldı. Tapu tahsis belgesi olanlar bile hiçbir şey alamadı. Kaldı ki, tapunuz bile olsa ve hatta mahkemeyi de kazansanız, elde edebileceğiniz, kamulaştırma değeri üzerinden parasal karşılığın ödenmesinden başka bir şey değil. Çünkü hukuken bu sözleşmenin tek taraflı iptal edilmesi ihtimali var, aradan on yıl geçse bile bu-

Belediye sözleşme talebiyle geliyorsa, şunu anlatıyorduk: "Karşınızdaki kamu değil, tüccar; 'bu bölgeyi nasıl elde ederim' diye bakıyor, daha çok nasıl kâr edeceğini düşünüyor." Ama bu tüccarın arkasında kamu gücü var.

nu yapabilir. Burada açıkça bir kandırma pozisyonu var.

Bu uygulamanın sonuçlarından biri de, örneğin Keçiören'de kiralarn birden artması oldu, çünkü 20 bin kişi Aktepe'den çıktı. Şehrin dışına ucuz kiralanabilecek yapılar kurduruluyor, ama yarın orada rant yükseldiğinde, orası da ellerinden alacak. Bu tecrübeler üstüne, Mamak'ta nasıl bir yol izlediniz?

Biz Mamak'a bunlar başlamadan önce gittik, orada durumu erken fark ettik. Çağdaş Hukukçular Derneği olarak önce insanları topladık, durumu anlattık. Beş bin broşür, on bin el ilanı dağıttık. Her siyasi kesimden insana bu işteki muhtemel kayıplarını anlattık. İnsanlar belediyenin tüccar gibi davrandığını anlamaya

MAMAK HALKI KÜLTÜR VE DAYANIŞMA DERNEĞİ'NDEN MAMAK-DUTLUK SAKİNİ MAHMUT GÜNDÜZ

Sadaka değil, hakkımızı istiyoruz

Kaç yıldır Mamak'ta yaşıyorsunuz?

Mahmut Gürbüz: Yozgatlıyım, yirmi yıldır burada yaşıyorum. Oturduğum ev bana ait. Eskiden kentsel dönüşüm diye bir şey yoktu. İ. Melih bu belayı çıkardıktan sonra, bizim mahallenin giriş-çıkışlarını dahi kapattırdı. Samsun koridorundan, Kayaş'tan gelen it-faiyeciler artık bu yolu kullanamadıkları için, Allah muhafaza, bir yangın çıkarsa, bir saat geç gelebilecekler. Bütün malmızı İ. Melih satılığa çıkarmış. Bir şelale yaptılar, allayıp pulladılar buraları ki, yabancılara satabilsinler. Biz de şelale bura halkı için yapıyor sanmıştık. Kentsel dönüşüme karşı bayrak açtığımızı görünce, mahallelinin gözünü korkutmak için Samsun Yolu'na bir metre yükseklikte duvarlar ördüler, vatandaşın yolun karşısına geçemiyor.

Oraya bir altgeçit de yapmışlar...

İyi de, sen bu delikanlı halinle, gündüzleyn o karanlık altgeçitten geç de

göreyim! Samsun Yolu'ndan otobüse binip işine gidemiyor mahalleli. Trene olan yolumuz kapalı, çıkamıyoruz dışarı. Burada büyük bir rant olduğunu bildikleri için vatandaşın can güvenliğini çöpe atmışlar. Buraya ne asfalt yapıldı, ne bir bakım gördük. ANAP ve SHP döneminde yapılan asfaltın parasını bile bizden aldılar. Mamak Belediye Başkanı Gazi Şahin, daha önce, Adalet Bakanlığında hocalık yaparken, bir mahkûm kendisine sekiz çay fazla yazdı diye şikâyet edip disiplin verdirdi mi? Böyle bir adamın 52 dairesi, üç iş merkezi, Elmadağ'da da bir villası var mı, yok mu?

Yozgat'tan niye buraya taşındınız?

18 sene Fransa'da kaldım. Çocuklarım ora doğumluydular, orada Türk okulu olmadığı için ülkemize döndük. Keşke bunların başıma geleceğini bileydim de, gelmez olaydım İslâm ülkesine. Hristiyan olaydım da bunların ezasını

başladı, ne yapacaklarını sordular. Biz de “hiçbir şekilde pazarlık yapmayacaksınız” dedik. Mahkemeden yürütmeyi durdurma kararı çıkarttık. Ama belediye “bu mahkeme kararı yalandır” diye ilanlar çıkardı. Belediyenin danışmanlık bürosu çalışmaya devam ediyor. Bazı insanlar gidip danışıyor da, ama bir yandan da tedirginler. 14 bin konuttan 720 kişi sözleşme imzalamış durumda. Bu onlar adına bir başarı aslında. Kentsel dönüşüme karşı mücadelede yapılacak tek bir şey var, o da sözleşmeyi imzalamamak ve hak kaybını kabul etmemek. Sözleşme imzalandıktan sonra, istersen bütün kentsel dönüşüm projesini iptal ettir, karşındakinin mülkiyet hakkı bile değişiyor. Mamak’ta öyle bir şey var ki, Maliye’ye ve askeriyeye ait yerlerde bile vatandaşlarla anlaşma yapıldı. Sözleşme yapanlara ecr-i misil gönderildi, dedi ki “bu alan benim”. 1-8 bin YTL arasında vergi borcu demek bu. Sonra, bu vergi borçlarını tehdit olarak kullanmaya başladılar. Ama aslında belediyeye ait değil ki bu araziler. Herkes borçlu şu anda. Bu borçları süreci hızlandırmak için kullanıyorlar. Sonra biz anons yapmaya başladık, belediye engel oldu. Belediye anonslara başlayınca, biz de gidip ihbar ettik, çünkü mahkeme kararının yalan olduğunu söylüyorlar, bu suçtur. Bunun üzerine belediye bize dokunmamaya başladı. Vatandaşın suç duyurusu yapma hakkı var. Mahalle bunu becerebilirse, bu bir dönüm noktası olacak. Belediyeye fiili direniş demektir bu. Ama bunlarda oyun bitmiyor. Şimdi de “Büyükşehir Belediyesi’nin değil, TBMM’nin kararı” diyorlar.

Bütün bu dönüşüm projelerinde TOKİ bir kamu kurumu olarak nasıl bir işlev görüyor?

Şu anda TOKİ başkanı, başbakanın sonradan gelen en önemli kişi. TOKİ’den daha büyük bir kurum yok. Otuz-kırk yıllık

Kentsel dönüşüme karşı mücadelede yapılacak tek bir şey var, o da belediyenin sözleşmesini imzalamamak ve hak kaybını kabul etmemek. Sözleşme imzalandıktan sonra, istersen bütün kentsel dönüşüm projesini iptal ettir, karşındakinin mülkiyet hakkı bile değişiyor.

ğına insanları borçlandırıyorlar, insanlar bu borcu ödemek için çalışıyor, insanların geleceği ipotek altına alınıyor. O evlerin maliyetleri bu kadar değil ki. TOKİ’nin yaptığını bir özel şirket yapsa, hukuk mahkemelerinde dava açarsın, ama bunun için idare mahkemesine gitmen gerekiyor. İdarenin erkini kullanarak şirket gibi davranıyor TOKİ.

Kentsel dönüşüme karşı örgütlenmede sizi en çok zorlayan koşullar hangileri? Aslında bütün sorun meşruiyet anlayışında başlıyor. Biz gecekonduculara “siz meşrusunuz” diye anlatamıyoruz. Kanunen hazine arazisi üzerine yapılmış ev gecekondudur. Sizin eviniz imar affının uygulandığı bir yerdeyse, evinizin herhangi bir apartmandan farkı yoktur. Bir hakkı sen kendin meşru görürsen, geliştireceğin argümanlar da fazlalaşır. Normal beş katlı apartmanlara da kentsel dönüşüm projesi çerçevesinde teklifte bulunuluyor, gecekondular niteliğindeki de. Apartmandaki adam “ben buradan çıkmam” diyor, ama gecekondudaki kendisini haklı görmüyor. Bizim gecekonduculara bunu öğretmemiz gerekiyor: Bu evi kafanda ne kadar meşrulaştırırsan, o kadar senindir. Meşruiyet duygusunu güçlendirebilirsek, belediyeler daha da zorlanacaklar. Kişilerin barınma hakkının sağlanmasının devletin görevi olduğunu, devlet bunu yapmıyorsa da bu kişilerin barınma haklarını sağlamış olduklarını ve buna dokunulamayacağını anlatabilmemiz gerekiyor. Mülkiyet üzerinden tartışırsan, devletle pazarlığa oturmak zorunda kalıyorsun. Ama barınma hakkı noktasından yola çıktığında, belediyenin senin karşında şansı kalmıyor. Kiracılar için de bu teori üzerinde çalışmamız ve mahkemelere bu şekilde gitmemiz gerekiyor. İlk önce herkesin şunu unlaması gerekiyor: Kentsel dönüşüm sadece gecekonducuları değil, herkesi ilgilendiriyor. Taksim’e bile kentsel

dönüşüm yapıp herkesi oradan atabilirler. Sen kendini ne kadar meşru görürsen, o denli direnme yolu bulursun. Biz bu konuya müdahalede geç kaldık.

Hukuk yoluyla mücadelenin de sınırları var şu halde...

Kentsel dönüşüm meselesinde alınan kararların, kanun tasarılarının ya da yönetmeliklerin iptal edilmesi konusunda sıkıntı yaşayacağımızı zannetmiyorum. Bu konularda başarılı olacağımızdan eminim. Ama bu yetmiyor. Bütün mahallelerin kendi meşruiyetinin farkına varması, bu çerçevede örgütlenmesi gerekiyor. Meşru olduğuna inanmayan insan hukuku da kullanamaz.

Ankara’da kazanılan davaların kentsel dönüşüme maruz kalan mahalleler açısından ne gibi kazanımları olabilir?

Ankara’daki mahkeme kararlarının iki temel mantığı var. Birincisi, “kamu yararı için bunu yaptığını söylüyorsun, ama ortada bir kamu yararı yok” diyor kararlar. İmarı bitmiş, yapılaşması tamamlanmış bölgede farklı bir yapılaşmaya gidiyorsun. Bu bize kamulaştırmada avantaj sağlıyor. Eğer vatandaş sözleşme yapıp evini kendi elleriyle vermezse, kamulaştırma yapmak durumunda kalacaklar; o zaman da karşılığında bu karar çıkacak, kamu yararını ispatlamak durumunda kalacaklar. Kamu yararı aslında kesin bir şey değil. Bu yüzden keşif kullanılabilir, bilirkişi kullanılabilir. Ben bu konuda AİHM’e güveniyorum. Bir de, bir arada olmak çok önemli. Mahalleli bir arada davrandığı sürece direniş daha etkili oluyor. İdare mahkemelerinde verilen kararların ikinci mantığı da, mülkiyet hakkına, konut hakkına dokunulması. Buradan yola çıkılarak Anayasa Mahkemesi’ne de başvurulabilir. Halk iradesini gösterdiği müddetçe bunların yapabileceği hiçbir şey yok. Ama belediye her gün bir Osmanlı oyunu çıkarıyor.

Söyleşi: Ayşe Çavdar

görmeyeydim. Bu ülkede haksızlık çok fazla. Bir de gelip insanların kafasını soktukları gecekonduları başlarına yıkamaya çalışıyorlar. Üstelik tapumuz var! Belediye başkanları Mamak’a gelmeye utanmıyor mu! Semt pazarının oraya ayda bir İ. Melih bey ve Gazi Şahin gelir, bir şarkıcı ve bol bol plastik top getirir, halkı uyuturlar. Ama artık kandıramazlar! Melih halkı kandıracağına kendi hesabını verse fena mı olur? Balgat’ta Söğüt İnşaatçılık var, Melih’in oğlu Osman’a ait. Halk bunu biliyor mu? Muhasebe müdürü Erdal benim mesai arkadaşım, “gazeteye ilân vereceğim, çünkü büyük oyunlar dönüyor” dedikten sonra vurulup öldürüldü. İki ay önce kim vurdu bu çocuğu? Halk mağdur, borçlu. Su faturasını bir ay yatırmayan adamın sayacını sökmeye utanmıyor musun İ. Melih? Söktüğün sayaç karşılığı aldığın 30 lira kime gidiyor? Biz onun makarnasını, patatesini istemiyoruz. İnsanları yoksullaştırdılar, şimdi de makarnayla kandırmaya çalışıyorlar. İnsanlar evle-

rinin yıkılması korkusundan, evlerinden çıkamıyor, rahat uykuyu uyumuyor. Kömür dağıtıyormuş! Kömürün tonu Belko’ya 145 dolara geliyor, Türk parasıyla 180 lira. Güney Afrika değil, yerli kömür. Bana satıyor 400 liraya. Benden aldığı parayla da yerli kömürü fakire dağıtıyor. 200 liradan versin, herkese versin! Bana ispat etsin, 145 dolardan yükseğe alıyorsa, üstünü ben vereyim Melih Gökçek’e!

Bazı mahalleliler, yargının kapattığı yolu belediyenin eninde sonunda açmasından endişe ediyor. Danıştay’ın belediyenin kentsel dönüşüm projesini iptal etmesi, mücadelenizde sizi cesaretlendir-di mi?

Danıştay kararından sonra belediye meclisi ikinci bir karar almış, eskiden projenin içinde olmayan bazı yerleri de projeye katmışlar. Onlar durmayacak, bu belli. Ama biz de durmayacağız, gerekirse AİHM’e gidip İ. Melih’i engelleyeceğiz. Gazi Şahin’in 150 trilyonluk borcunu halkın üstünden kapat-

maya çalışma Melih! Bu halk henüz ölmedi.

Sizin oturduğunuz Mamak’ın Dutluk Mahallesi’nde herkesin tapusu var mı?

Dutluk halkının yüzde 85’i tapu sahibi. Bunlar maliyeyle anlaşıp bir ecrimisil davası çıkardılar. Adamın tapusu olduğu halde, 4-5 milyar lira ecrimisil talep ediyorlar. Ecrimisil, geriye dönük işgal parasıymış. Halbuki ecrimisil, beş yıldan sonrası için alınmaz. Diyelim ki geriye dönük işgal parası aldın, o zaman tapusunu vereceksin bu adamların. Yasa söylüyor, ecrimisil bedeli arsa bedeline dönüşür. Yani ecrimisil ödeyen, o toprağın sahibi olur. Siz bu mantıkla AB’nin bahçesine bile giremezsiniz kardeşim. Fransa’da bir bakanın yolsuzluk yaptığı ortaya çıkınca, çekip vuruyor kendini. AB’ye girmek, yetim çocukların organlarını zenginlere satmakla olmaz Melih Gökçek! Bir yumurtacıyken bu kadar gayrimenkule nasıl sahip oldun kardeşim!

Bu yıkım girişimine karşı mahal-

lelinin örgütlülüğü ne düzeyde?

Melih insanlara tehdit savurduğu için bazı sakinler evlerini vermeye razı oldu. Onun dışında, Mamak’a bağlı on mahalle tamamen örgütlenmiş durumda. Melih’in sözleşmesi, tıpkı kendisi gibi tek taraflı. Diyor ki sözleşmede, “herhangi bir yasal yola gitmeyeceğimi taahhüt ederim”. Biz Melih’ten ya yakamızdan düşmesini ya da en az üç madde istiyoruz. Bir: Sözleşmeyi dört kopya yap, ikisi mal sahibinde bulunsun. İki: Sözleşmede, “Dutluk mahallesi ve çevresinde taşınmaz gayrimenkul sahiplerinin malları karşılığında hakları verilecek” densin, yani gecekondular karşılığında ev verilecek. Üç: İhna bürolarındaki insanlar “18 ayda yeni evleriniz teslim edilecek” diyor. Yalan. Biz diyoruz ki, 48 ay içinde teslim edilsin. Bu süre içinde mal sahiplerine kalacakları evlerin kira bedeli ödensin. “Kira yardımı yapılacak” diyor. Yardım demek, sadaka demek. Biz senin sadakamı değil, hakkımızı istiyoruz Melih.

Söyleşi: İA

SULUKULE'DE YIKIMLAR DA SÜRÜYOR, MÜCADELE DE

Akıntıyı tersine çevirmek

Tam da biz matbaaya gitmeye hazırlanırken, 28 Ağustos günü, sabahın 6.30'unda Fatih Belediyesi'nin yıkım ekipleri bir kez daha girdi Sulukule'ye. Bu defa aşırı kararlılardı, mahalleyi de, İstanbul'u da uykuda yakaladılar. Öğle arasında verilen arayı "bugünlük yıkım bu kadar" diye "yanlış anlayan" gazetecilerin mahalleyi terk etmelerinin ardından yıkım çalışmaları sürdü. Günün sonunda Sulukule'de on ev daha yıkılmıştı. Elektriklerin ve telefonların kesilmesi yüzünden mahallenin dünyayla iletişimi de koparılmış oldu. Sulukuleliler savaş manzaralı evlerinde kendilerinde güç buldukça eylem yaptılar yıkım esnasında. Yıkımın devam edip etmeyeceği belli değildi, kaç evin daha yıkılacağı da söylenmiyordu. Anlaşılan, belediyenin tercihi, yıkıma ilişkin belirsizlik yaratıp ortaya çıkan dehşet duygusunun sonuçlarından yararlanmaktı. Yaklaşan Ramazan'da Sulukule'de hayli hareketli günler yaşanacağı benziyor. Bu hareketin bereketinin kime yarayacağı ise zamanla anlaşılacak. UNESCO'nun, İstanbul'un "dünya mirası listesi"nde kalmasının koşullarından biri olarak gösterdiği Sulukule'yi İnsan Yerleşimleri Derneği Başkanı ve Sulukule Platformu üyelerinden Aslı Kıyak İngin'le konuştuk...

Sulukule Platformu nasıl başladı, kimler başlattı, amacı neydi?

Aslı Kıyak İngin: Sulukule Platformu, 2005'te 5366 sayılı kanunla yenileme alanlarının ilân edilmesinin hemen ardından, 2006'da oluştu ve zamanla farklı kurum ve kişilerin katkısını alarak güçlendi. Kamulaştırma baskısı ve yenileme projeleriyle bölgede mağduriyetler başlamıştı. Mahalle sakinleri kendi bilgi ve katılımının dışında gelişen bu sürece katılma adına Sulukule Roman Kültürünü Yaşatma ve Dayanışma Derneği'ni kurdu. Başlarda, Ulaşılabilir Yaşam Derneği'nden (UYD) Hacer Foggo ve İnsan Yerleşimleri Derneği'nden (İYD) Korhan Gümüş bu konuda ilgi ve katılımı bölgeye çekmeye çalıştı. Ocak 2007'de yıkımlara kırk gün kaldığı öğrenildi. İlk olarak, Ocak 2007'de Bilgi Üniversitesi'nde geniş katılımlı bir toplantı yaptık. Katılımcıların yarısını mahalle halkı oluştururken, diğer yarısı da sanatçılar, akademisyenler, Romanlara ilişkin çalışmalar yapan kişiler, mimar, planıcı ve sosyologlardan oluşuyordu. Kırk gün bo-

Yenilemenin her şeyi yıkıp yeni bina yapmak olduğu zannediliyor. Öte yandan, artık kentte demokrasiye katılım aslında mahallelerden başlıyor. Katılımın tabandan yukarı, sadece oyla değil, zamana, karar süreçlerine yayılması gibi bir durum gelişebilir.

yunca neler yapılabileceği konusunda görüşler ortaya atıldı. 24 Mart'ta bölgede başlayan etkinlikler, müzik atölyelerinden söyleyişlere, fotoğraf ve resim atölyelerinden konserlere, panellere, evlerin boyanmasına kadar çok çeşitlilik gösterirken hiçbir ciddi maddi kaynak olmadan ve gönüllü katkısıyla yürütüldü. Mart ortasında yıkımlar başlamıştı. Zaman gazetesinde bir yazı çıktı: "Yıkımlar oluyor, ama halk hiçbir şey demiyor." Kırk günden fazla süren etkinlikler yıkım sürecine önemli bir yanıt oldu ve yıkımların durdurulmasını sağladı. Bu arada, hukuki girişimler de paralel olarak takip edildi. Sulukule'yle aynı kaderi paylaşan mahallelerle iletişim kurabildiniz mi? 40 Gün 40 Gece etkinliği süresince, Maltepe Gülsuyu-Gülensu mahalleleri ve Dayanışmacı Atölye'yi çağırdık, kendi deneyimlerini aktardılar. Diğer mahallelerde de çalışan İmece Grubu destek verdi. Kentsel dönüşümden mahallelerle ilgili düzenlediğimiz bir panelde hem alandan katılımcılarla hem de akademisyenlerle konu çok yönlü

tatışıldı. Mayıs 2007'de, 2010 Ajansında Sulukule ve katılımcı yöntemler üzerine bir toplantı yapıldı.

Sulukule hayli görünür bir mahalleye dönüştü. Bunun avantajları ve dezavantajları nelerdi?

Aynı sorunla karşılaşan birçok mahal- lenin farklı durumları, geçmişi, yapısı, artıları ve eksileri var. Bu farklı durum- ları iyi anlamak ve onun avantaj ve po- tansiyelleriyle hareket etmek gereki- yor. Çok vakit yok, hızlı olmak ve güç- lü olduğumuz yerlerden başlamak lâ- zım. Sulukule'nin geçmişten gelen medyatik bir durumu var. 1990'larda Hortum Süleyman vakası, eğlence ev- lerinin kapatılması, kadınların zührevî hastalıklar hastanesine götürülmesi derken, çok ciddi bir baskı süreci yaşı- nıyor. O dönem, negatif bir şekilde medyaya taşıyor. Ve mahalle o nega- tif imajla kendi kaderine terk ediliyor. 40 Gün 40 Gece etkinlikleriyle bölge birçok ziyaretçi, gönüllü, destekçile birlikte tekrar kameraların, basının gir- diği bir yer oldu, ama bu sefer çok da- ha pozitif bir şekilde. Bölgenin yaratıcı yönleri, özellikle müzik kabiliyeti ve kültürü de toplumla ortak bir noktada buluşma ve kendini anlatma açısından etkili araçlardan biri oldu. Sulukule bir şekilde dezavantajını avantaja, negatif imajını pozitive çevirecek görünür ol- du, toplumun çoğu kesiminin kavraya- cağı, içselleştireceği ve tüm bu süreçle- rin apaçık ortaya çıkmasına yol açan bir görünürlük elde etti. Bu durum bir dengesizlik olarak görülmemeli; yapıl- ması gereken artık Sulukule ve diğer benzer mahaller arasındaki ilişki ve or- tamlıkların daha çok ortaya konması.

Romanlığın fazlaca vurgulanması Su- lukule'yi diğer mahallelerle ortaklaş- tırmanın önünde, engel olmadı mı?

Roman kimliği, kültürü Sulukule'nin özelliklerinden biri ve tabii ki vurgula- nıyor. Ama sadece bu yönüyle bu sü- reçlerde yer almıyor. Diğer mahalleler gibi daha çok barınma hakkı noktasın- dan bakılıyor ve projenin bölgede yaşı- yan halk için yeniden ele alınması ge- rektiği vurgulanıyor. Roman olmak, mahalleli olmak, kentsel dönüşüm mağduru olmak, tarihi yarımada da ol- mak, UNESCO dünya mirası listesinde olmak, müzikle ilgili olmak, Suluku- le'ye teğet geçen başlıklardan bazıları. Aslında, zor olan farklılıkları kabullen- mek ve mahalleler arası ortaklıkları bu- lup diyalog ortamını yaratmak, güçlen- dirmek. Müzikle başladık, çünkü mü- zik bölgenin, İstanbul'un ortak dili ol- du. Herkesi birleştiren bir araçtı. So- nuçta çok farklı boyutlarıyla Suluku- le'nin içinde bulunduğu durum günde- me getiriliyor: Barınma hakkı, kiracı hakları, eğitim, sağlık, hukuk...

Şu anda kırk kadar "dönüşüm mahal- lesi" var. Yeterince buluşabiliyorlar mı? Sulukule'nin artık uluslararası hale gelmiş deneyiminden yararlan- maları sağlanabiliyor mu?

Ne yazık ki yeterince değil. Bunun bir- çok sebebi var. Bu dönüşüm ve yenile-

me süreçleri öylesine hızlı ve yoğun ilerliyor ki, başka bir şeyle ilişki kuracak yeterli zaman ve enerji kalmayabiliyor. Yıkımlar ve mahallenin yaşanmaz hale getirilmesi, insanların fizikî ve psikolojik hasara uğramaları, bölgeden sözleşmelerle çıkarılmaları, hiç hak tanınmayan kiracıların hak talebinde bulunması, çocuk merkezinin açılması, sağlık, eğitim problemlerinin gündeme getirilmesi, UNESCO takibi, tescilli evler takibi, projenin iptali, hukuk süreçleri, yoksulluk problemi derken, aslında işleyen bir şeyi tersine çevirmeye çalışıyoruz... Kurumlarla masaya oturup diyalog ortamını kurmaya çalışıyoruz. Kentsel dönüşüm, sadece İstanbul ya da Türkiye’de değil, tüm dünyada oluyor. Benzer mahallelerle ilişkiye geçip deneyimlerimizi paylaşmalıyız, birlikte hareket etmenin yollarını aramalıyız. Zamana karşı yarışıldığı unutulmadan ortak çalışma alanlarının tespiti gerekli. Bu tür mahallelerin hem eğitim, hem sosyal, hem de ekonomik anlamda desteğe ve güçlendirilmeye ihtiyacı var. Ortaklık yakalanabilecek bazı konular: İlgili kanunlarla ilgili gündem ve davaların takibi, örgütlenme, bilgilendirme, katılım süreçlerinin başlatılması, yerel kalkınma planlarının oluşturulması, sağlıklaştırma ve bunun için gerekli sosyal, fizikî, ekonomik donanımların sağlanması, rehber toplantılar ve yayınların yapılması... Kentsel dönüşüm süreçlerinin uygulama şeklinin değiştirilmesi için çabalarırken, bu tür bölgelerin ihtiyaç duyduğu çok boyutlu, sosyo-ekonomik desteği de sağlamak gerekiyor.

Ama bunu yaparsanız dönüşümden ortaya çıkacak rantı orada yaşayanlara devredersiniz, ki galiba belediyenin böyle bir amacı yok...

Aslında yenileme alanları ilânıyla oluşan ve artan değer bölgede yaşayanların yararına kullanılması gerekir. Ve aslında, öncelikle alanın spekülatif bir şekilde değerini artırmadan sağlıklaştırma ve canlandırma yoluna gidilmesi gerekir. Bu insanlar, kültürleriyle, yaşam şekilleriyle burada bir şey üretmişler, geliştirmişler, bu özgün durumların İstanbul için önemini, gücünü anlamak lazım. Ne yazık ki, bu tür anlayışlardan uzak, sıkı politikalar izleniyor. Katılım deniyor, katılımdan anlaşılan bambaşka bir şey. Karar alındıktan sonra halka bildirmek anlamına geliyor bu. Yenilemenin, her şeyi yıkıp yeni bina yapmak olduğu zannediliyor. Ekonomik ve sosyal çözümlerden uzak, salt fizikî müdahaleyle süreç “gentrifikasyon” sürecinden öteye geçmiyor. Öte yandan, artık kentte demokrasiye katılım aslında mahallelerden başlıyor. Katılımın tabandan yukarı, sadece oy la değil, zamana, karar süreçlerine yayılması gibi bir durum gelişebilir, ki bu çok zor bir şey değil.

Bugünden geriye baktığınızda ne

başarıldı, ne başarılmadı?

Olay çok boyutlu, birçok bölgeyi ve kurumu ilgilendiriyor; bir noktada bir şey başarıldığında muhakkak bir etki yaratıyor, ama daha çok kurum, kişi bu sürece katılmalı. Yeni bir anlayışın yerel yönetimlere ve topluma yerleşmesi zaman alan bir süreç. Süreklilik açısından Sulukule Platformu önemli bir örnek oluşturdu: Süreçleri katılıma açarak konunun bilinir, görünür olmasını sağladı, farklı bir mücadele örneği ortaya koydu. Ulusal ve uluslararası düzeyde Sulukule üzerinden kentsel yenileme, dönüşüm konusu ve etkileri daha iyi biliniyor.

İnsanların konuya bakışı değişti. İşin kapalı kapılar ardında gitmesi engellendi, hukuk ve diyalog devreye sokuldu.

Sulukule insanlara haklarını, belediyenin politikalarına muhalefet edilebileceğini öğretti belki de...

İnsanların haklarını savunmaya çalıştıklarını, belli bir noktaya geldiklerini, çok şiddetli bir dönüşüm süreci yaşandığını gösterdi. Sulukule’de Roman kimliği de var ama, biz asıl burada bir mahalle hayatının var olduğunu vurgulamaya çalıştık. Mahalle kültürü, sokaktaki yaşantı, avlular, mahalle ekonomisi, böyle bir ortak kültür var. Mücadeleinin şekli üzerinde de biraz konuşmak gerekiyor. Artık salt bir karşı duruşla bu mücadeleler kazanılmıyor. Diyalog koptuğunda tekrar kurmaya çalışıyoruz ve hiç kolay olmuyor. Herkesin öğrenme aşamasında olduğunu göz önünde bulundurmak gerekiyor. Belediyeler de her şeyi biliyor değil.

Yabancı araştırmacıların Sulukule’ye gelip gitmesi de dikkat çekici. Bu araştırmaların faydası oldu mu?

Bu yoğun ve etkili mücadele çok veri ortaya koyuyor ve insanlar bu nedenle burada bir şeyler yapmaya geliyor. Bu konuda çalışanların birçoğu, zamanla, platformda belli bir işin ucundan tutan, destek veren insanlar da olmaya başlıyor. Yapılan çalışmaların katkısının olacağını düşünüyorum. Bu bir alışveriş; oradaki bir çalışma, ilişki başka bir dalgaya sebep olabiliyor. Fotoğrafçılar gelip gitti, Fransa’da bir sergi açıldı. London College Üniversitesi iki kez geldi ve iki ciddi rapor hazırladı. Bu çalışmalar, belediyeye, ilgili kurumlara, kuruluşlara verildi, anlatıldı. Açıkçası, mahalle iyileştirmesi konusunda, yerel yönetimler, uzmanlar dahil olmak üzere, çok bilgili değiliz. Akademik çalışmalar var ama, uygulamalara ilişkin örnek pek yok. Büyük bir mahalleyi alıp bir ev yapıyor musunuz gibi yaklaşmazsınız. Orada bir geçmiş, ilişkiler, bağlar, o geçmişin geleceğe etkileri var. O bölgenin kentin bütünüyle ilişkisi var. Bir değişim sürecinin eşliğinde olduğumuzu hem mahalleler olarak hem de belediyeler olarak kabul

Mülkiyet yapısı yok ediliyor, insanların ödeyemeyeceği şartlar yaratılıyor. Taşoluk’ta ev için sözleşme imzalayan kiracıların da haklarını üçüncü şahıslara satmaya başladığı söyleniyor. Bütün bunların nedeni, mahallelerin boş arsa ve yeni inşaat alanı olarak görülmesi.

etmemiz, nasıl ilerleyeceğimizi birlikte konuşmamız, aramamız gerekiyor.

Sulukule Platformu’nu örnek alarak belediye de bir dernek kurdurdu galiba mahallede. Bu nasıl gelişti?

“Biz kurdurduk” demiyorlar ama, belediyenin etkisi olduğunu düşünüyoruz. Yeni dernek 32. Gün’e katıldı ve belediyeyi temsil ediyor gibi konuştu. Halk arasında bu durum çok tepki yarattı. O derneğin bakış açısı “burası bir çöküntü alanıydı, şimdi satıyoruz, para kazanıyoruz” şeklinde. “Siz Roman değilsiniz” diye çocukları eğiten bir grup var mesela. Bu şekilde bakılması onlar için de uzun vadede kayıp, ama bunun farkına varmak zaman alacak. Fransız Sokağı’nı gördük. Büyük beklentilerle yapıldı, şu anda tüketilmiş bir mekân olarak orada duruyor.

Bugüne kadar Sulukule’de kaç ev yıkıldı, kaç kişi evinden oldu?

Sulukule (Neslişah ve Hatice Sultan mahalleleri) belediye verilerine göre 90 bin metrekare. 387 parselin 70 kadarı yıkıldığına göre, 400-500 ailenin bölgeden çıkmak zorunda kaldığını, o binaların yıkıldığını anlayabiliriz. Gene yakın çevreye gidiyorlar, akrabalarına ya da boşalan başka evlere geçiyorlar, sonra işgalci diye anılıyorlar.

Fatih Belediyesi bunun için “dünyanın en sosyal projesi” diyor. Dışarıdan bakana “oradaki insanlara oradan ev veriliyor, kiracılar da Taşoluk’a yeni evlere götürülüyor” şeklinde görülebilir. Ama bu tek seçeneği modeller ya halkın yapısına uygun değil ya da hiçbir önlem alınmadığı için, düşük gelirli bir mahallede hak devri çok fazla söz konusu oluyor. Bölgedeki plansız yıkımlar da insanlara hem maddî hem manevî birçok zarar getiriyor. Bir de hiç kiracı hakkı alamayanlar var, çünkü 2005’ten öncesine ait bir kâğıt yok elinde. Ama çok uzun zamandan beri orada yaşıyorlar. Belediyenin yaptığı anketlerde de, bizim yaptıklarımızda da burada yaşayanların ekonomik durumlarının iyi olmadığı açıkça görülüyor. Yenileme projesiyle buradaki rantı ciddi bir biçimde artırıyorsanız, o insanlara isterseniz bedava ev verin, kalmaya şansları yok. Esas soru şu: Arsa değerini spekülasyon aracına dönüştürmeden bu dönüşümü nasıl yapabiliriz? Burada yapılan en büyük yanlış, mevcut parsel dokusunun yeni projede yok sayılması, yeniden yaratılması. Parsel demek, mülkiyet yapısı demektir. Siz insanların mülkiyet yapısını da böylece yok etmiş oluyorsunuz, ödeyemeyecekleri şartlar yaratıyorsunuz. Taşoluk’ta ev için sözleşme imzalayan kiracıların da haklarını üçüncü şahıslara satmaya başladığı söyleniyor. Niye bu satışlara şerh konmuyor? Nasıl bir karmaşa ortamı olduğunu bu ayrıntılara baktığımızda anlıyorsunuz. Bütün bunların nedeni, mahallelerin boş arsa ve yeni inşaat alanı olarak görülmesi.

NIŞANYAN HADİSESİ VE FEMİNİSTLERİN TEPKİSİNE TEPKİ

Feminizmi harcamak neden bu kadar kolay?

“Nişanyan olayı hızla “özel” bir durum haline getirildi ve bu “özellik” etrafında bir savunma duvarı oluşturuldu. Ve ne gariptir ki, yaşanan olay giderek magazinleşip pornografikleşirken görünürdeki bu “özel” olayın politik yanını dile getirmeye çalışan feministler suçlu ilan edildi. Meltem Ahıska’ya kulak veriyoruz...

*Savaş sürüyor yoksullarla zenginler arasında
Savaş sürüyor kadınlarla erkekler arasında
Savaş sürüyor savaş var diyenlerle
Tersini söyleyenler arasında*

Leonard Cohen

Önce dehşete kapılındı “nasıl olabilir böyle bir şey” diye, ama sonra hızlı bir alışma süreci içinde şu meşhur “bir kavanoz dolusu dışkı” olayı normalleşti. Hele tarafların gazetelere verdikleri söyleşilerle olay iyiden iyiye kişiselleşti. Sevan Nişanyan’ın ne denli özel bir insan olduğunu, ne müthiş bir entelektüel olduğunu öğrendik. Müjde Nişanyan’ın *süper kadın* (hem üç çocuk bakıyor, hem otel işletiyor, hem ilginç ama zor bir adamı idare ediyor) olmak için verdiği çabalara tanık olduk. “Özel” hayatların içine daldıkça, bu boktan olay daha zevkli bir seyirlik malzemeye dönüştü. Hatta birçok kişinin üzerinde anlaştığı gibi, günümüzde evliliklerin hiçbir heyecanı kalmadığı için onların evliliği her şeye rağmen daha bir “enteresan” gelmeye başladı. Ne de olsa olayın arka planında turizm, para ve başına buyruk, özgür ruhlu bireyler var.

İşin ironisi de burada zaten. Türkiye’de, kadınlara yönelik şiddetin aslında pek de bir haber değeri yok. Çoğu “üçüncü sayfa” haberi olarak yer alan feci olaylar –kadınların öldürülmesi, dövülmesi, tecavüz edilmesi, işkenceye maruz kalması– ile feministler dışında pek ilgilenen çıkmıyor. Her yıl aile içinde, kocası, abisi, babası tarafından öldürülen kadınların sayısını hesaplayıp örneğin süregiden savaşlarda ölenlerle

Özel olan zaten politikleştirilmiş olduğu, yani geniş bir iktidar ağının denetiminde ve yönetiminde olduğu için politiktir. Bu anlamda, kadınlara yönelik her şiddet olayı bir ölçüde tekil olsa da maalesef geniş, köklü ve sistematik bir toplumsal örüntünün içine oturuyor.

kıyaslamak ve kadınlara yönelik sistematik şiddetin devasa boyutlarını görmek, bırakalım muhafazakâr kesimleri, çoğu solcu, entelektüel erkeğin aklına bile gelmiyor. Kadınlara yönelik şiddet ancak “Doğu” ve “töre” ile ilişkilendirilerek “öteki”lerin sorunu haline getirilince ya da Pippa Bacca olayında olduğu gibi “yabancılar” söz konusu olduğunda kamusal alanda kısa süreli ve kısmi bir ilginin odağı olabiliyor.

Nişanyan olayı ise hızla “özel” bir durum haline getirildi ve bu “özellik” etrafında bir savunma duvarı oluşturuldu. Anlaşılan Sevan Nişanyan’ın, kendi deyimiyle “diğer Türk erkekleri” gibi kaba şiddet yöntemlerine başvurmak yerine, saldırganlığına böyle sine yaratıcı ve “sembolik” bir ifade şekli bulmuş olması benzersiz sayıldı. Ve ne gariptir ki, yaşanan olay giderek magazinleşip pornografikleşirken görünürdeki bu “özel” olayın politik yanını dile getirmeye çalışan feministler suçlu ilan edildi. Olayla ilgili feminist tepki ve taleplere karşı büyük bir süratle oluşan (içinde kimi kadınların da olduğu) erkekler korosu hep bir ağızdan feministlere saldırdı. Feministlerin anti-demokratik, hatta ırkçı olduğu, bu olaya “mal bulmuş mağribi” gibi sarıldığı, bu özel olayı politikleştirmekten medet umduğu, daha entelektüel olmaya çalışan ifadelerle “dersini iyi çalışmadığı” söylendi. Bu konuda eleştirel feminist görüşlerini ortaya koyanların politikaları kadar “ahlâk” anlayışları da sorgulandı. Kısacası bu olay, farklı politik vurgularına rağmen (kimisi Türkiye Ermenilerinin önemli ga-

zitesi Agos’u korumaya çalışıyordu, kimisi genelde demokrasiyi) nedense bu konuda çok çabuk anlaşılan erkekler korosu tarafından feminizmi bir çırpıda harcamanın vesilesi oldu. O zaman sorabilir miyiz, feminizm nasıl ve neden bu kadar kolay harcanabiliyor? Feministleri suçlayanların insanlık, demokratiklik, barışçılık, medenilik adı altında nasıl bir kadınlık ve kadınsılık düşmanlığını varsaydığını, dahası harekete geçirdiğini görebilsek, belki bu vesileyle dallanıp budaklanan feminizm tartışmasından daha anlamlı sonuçlar çıkarabiliriz.

Modernliğin krizi ve kadınlar

Türkiye’de feministler, yıllardır, dünyadaki çeşitli feminizmler gibi özel olanın politikasını yapmak için bir eylem ve dayanışma dili geliştirmeye, kabul görmüş bir feminist tarihin güvencesine sahip olmadan her seferinde yeniden ve yeniden toplumda kadınlara yönelik baskıyı, ezilmeyi, şiddeti açık etmeye çalışıyorlar. Feminist mücadele tarihinin –tarih genelde erkek antlaşmaları üzerinden yazıldığı için– yok sayılmaya, buharlaştırılmaya çok yatkın olmasından hareketle bu noktada, özel olanın neden politik olduğunu bir kez daha netleştirmekte yarar var. Burada kastedilen, insanların özel hayatlarına burun sokmak, egemen medyanın yaptığı gibi mahrem hayatlarını ortaya dökmek değil tabii ki. Düşünürsek, aslında feminizmin talebi tam tersi. Biz kadınlar yaşadıklarımızın özel olmasını ve özel kalabilmesini çok isterdik. Örneğin, kadın-erkek kiminle sevgili olacağımıza, günün hangi saati nerelerde hangi kişilerle hangi kılık-kıyafetle, hangi alanda eğitim alacağımıza, hangi mesleği seçeceğimize, çocuk doğurup doğurmayacağımıza kendimiz özgürce karar verebilsek dünya bambaşka olurdu. Ama özel hayatımıza burnunu sokmayan yok: Kocalar, babalar, abiler, akrabalar, komşular, devlet, polis-jandarma, iş dünyası, medya... Bunu görmek için Türkiye’de her yıl sırf ilgi duyduğu insanla gezmek, sevmek istediği için kaç kadının şiddet gördüğünü ve çoğu kez öldürüldüğünü hatırlamak yeterli olacaktır. Dolayısıyla, özel olan zaten politikleştirilmiş olduğu, yani geniş bir iktidar ağının denetiminde ve yönetiminde olduğu için politiktir. Bu anlamda, kadınlara yönelik her şiddet olayı bir ölçüde tekil olsa da maalesef geniş, köklü ve sistematik bir toplumsal örüntünün içine oturuyor. Aynen sınıf yapısında ya da hâkim etnik yapılarda olduğu gibi. Örneğin, Hrnt Dink’in acı masızca katli de birçok kişiye “münferit” bir olay gibi göründü, ama bu olayın geri planındaki tarihsel/toplumsal örüntüyü bildiğimiz ve bunun tekrardan dehşete kapıldığımız için “Hepimiz Ermeniyiz” diye meydanları doldurmadık mı? Feministlere demokrasi dersi verirken bir türlü öfkesini dizginleyemeyen Etyen Mahçupyan ve diğer

“demokrat” arkadaşlar derslerini biraz daha iyi çalışsalar, belki de bunu anlamakta bu kadar zorlanmayabilirlerdi.

Dünyanın çeşitli yerlerinde ve Türkiye’de eylemlerle, dergilerle, kitaplarla dile gelen koskoca bir feminist külliyat var. Özellikle feminist tarihçilerin “aile”nin toplumsal dönüşüm seyri üzerine yazdıklarını hesaba katmadan modernlik ve insanlık üzerine tek bir cümle bile edilebilir mi? Bir zamanlar topluluğun temelinde yer alan bir ekonomik-politik birim olan ailenin modernleşme süreciyle birlikte kamusal alanda yeri olmayan duyguların ve özel ilişkilerin alanı olarak nasıl ayrıştırıldığını; ancak ailenin görünürdeki kamusal politika alanından dışlanırken aslında politik olarak önemini yitirmediğini, hatta giderek daha büyük bir önem kazandığını; toplumsal yönetim biçimlerine bir model teşkil ederek ve “görünmeyen emek” yoluyla artı-değer üretimine destek vererek kapitalist modern milletlerin oluşumunda temel bir yer edindiğini; bu süreçte kadınlık ve erkekliğin daha önce hiç olmadığı kadar merkezleşen ve kurumsallaşan bir erkek egemenliği tarafından heteroseksüel bir paradigma içinde tanımlandığını ve yönetildiğini, bu süreçlerin Türkiye özelinde nasıl yaşandığını burada uzun uzun anlatmaya imkân yok. Dediğim gibi, yerli ve yabancı feminist külliyata erişilebilir, bakılabilir. Bu çerçevede bir özet yapmak gerekirse, modernlik ve kadınlık arasındaki ilişki tek kelimeyle ifade edilebilir: ikiye bölünme. Kadınlar daha önce iş olarak yaptıklarını modern dünyada sevgi ve fedâkarlık adına yapmaya başladılar, kadınlar vatandaş olma hedefine yaklaştıkları aşamada ancak özel bir statüyle

kocalarının eşleri ve toplumun an-neleri olarak vatandaş sayıldılar, eğitime hak kazandıklarında yine ancak kadınsı alanlarda eğitime zorlandılar. Bir türlü “gerçek” vatandaş ve insan olamadılar. Kadınlara bir yandan hakların, özgürlüklerin yolu açıldı, bir yandan da tarih boyunca belleklerden aktarılmış deneyimleri, bilgileri, emekleri yok sayıldı. Feminizm bu ikiye bölünme modernliğin bir ürünüdür. Feminizm, bu süreçte kadınlara bir elle uzatılırken diğer elle sınırlanan haklara, eşitlik ve özgürlük ideallerine ulaşmak için bizzat kadınların bu tarih boyunca vermiş olduğu mücadelelerle şekillenmektedir. Ve bu mücadelelerin temel odağı, insanlık yaftası altına saklanmış olan ikiye bölünme politikaları ve çelişkileri teşhir etmek, bunları dönüştürmeye çalışmak, yani aile içinde “özel” olanın (ama aynı zamanda toplumun can damarını oluşturan hiyerarşik cinsiyet ilişkilerinin) politikasını yapmak olmuştur.

Evet, insanların Kürt oldukları için linç edildiği, Ermeni oldukları için sokak ortasında vurulduğu, kadın oldukları için dayak yediği, öldürüldüğü bu ülkede, ve bunların çok benzerlerinin başka görünümle cereyan ettiği bu dünyada insanlık tanımlarımızı gözden geçirmemizin vaktidir. Yeni bir insanlığın hayalini ve pratiğini kurmalıyız. Ama tam da bu dünyada olanları gözden kaybetmenin bir vesilesi olmamalı insanlık sözcüğü. Roland Barthes’ın dediği gibi, kıyımlara eşlik eden “modern” insanlık mitini kazıyıp kaşarlanmış derisinin altındaki tarihi bulmamız ve bu tarihin içinde kimlerin insan bile sayılmadığını görmemiz elzem. Modernliğin krizi, tam da medeniyetin beşiği Avrupa’da bu

derinin yırtılması ve altı milyon insanın toplama kamplarında insanlıktan çıkarılması, harcanabilir Yahudiye dönüştürülmesiyle belirginleşmedi mi?

Kadınsılığın tekinsiz taşrası

Kadınların hâlâ tam olarak insan sayılmadığı bu toplumda feminist politika yapmak gerçekten zor. Tam da içinde yaşadığımız toplumun ikiye bölünmüşlüğü nedeniyle aile içinde yaşanan şiddet, “özel” bir hikâyeye büründürülmedikçe, hep tatsız, sevimsiz ama olağan görünüyor. Kadınsı olan toplumsal olarak haysiyet kazanamadığı ölçüde “haysiyetli insan” tasarımının dışına itilen her türlü pislik girmek zorunda kalıyor feminizmin alanına. Bu yüzden feminist politika sürekli ellerini kirletmek, büyük insanlık idealleri yerine dayaktan, kandan, boktan söz etmek durumunda kalıyor. Bu konumdan utanıp da kamusal alanda kabul görmek için erkeksizliğe imrenen kadınların sayısı da az değil. Birçok kişi merkezde yaşamak istiyor, kadınsılığın tekinsiz taşrasında değil. Ancak esasen erkeklikle tanımlanmış haysiyetin kurucu dışsallığına duyarsız kalınca, tam da bu alandaki duyarsızlık kadınları ve kadınsı olanı harcanabilir kılmaya devam ediyor. Sevan Nişanyan olayı tekil bir örnek. Ama, diğer binlerce tekil örnekte olduğu gibi, kadınlara yönelik şiddetin kamusal olarak kabul edilebilirliğinden beslenerek oluştu. Bu tekil örneği kamusal alanda hangi gerekçeyle olursa olsun, şöyle ya da böyle her meşrulaştırma çabası genelde kadınları harcanabilir kılmak, buna kültürel bir dayanak oluşturmak demektir. Kadınların sistematik olarak şiddet görmesine, öldürülmesine, bu kıyıma onay vermek demektir. Eğer erkekliğin varolan düzenden sağlanan çıkarları bu ağır “insanî” sorumluluktan daha tatlı geliyorsa, o başka. Yine de benim çağrım, feminizme yandaş olan beri gelsin.

Meltem Ahıska

İletişim’den

Ernst Bloch, tutkulu, angaje, ancak ortodoksi ve dogmatizmle her zaman kavgalı çizgisiyle Marksist hümanizmanın müstesna şahsiyetlerinden olan bir düşünür. İyimserliğin filozofu: İnsanın mevcut/halihazır olanla yetinmeyen, arzulayan, düşleyen iradesine ve dönüştürücü eylemine, özsel bir değer yükler. Ekonomik-politik nesneliliğin otomatizmine karşı; memnuniyetsizliğin, isyankârlığın, düşlerin, ütopyanın maneviyatını öne çıkartır. Başyapıtı *Umut İlkesi*, bütün eserlerine damgasını vuran bu düşünsel emeğin en bereketli hasadıdır. *Umut İlkesi*, öte yandan, medeniyet tarihinde gezerek konuşan bir kitaptır. Dinler tarihinden Ortaçağ düşünce dünyasına, simyadan modern bilime, mimariye, edebiyata, görsel sanatlara, modern yaşamın girdi çıkıtısına, halk kültürlerinden popüler kültüre... insana dair hiçbir şeyin yabancı olmaması bir filozofun anlatısı.

ERNST BLOCH • Umut İLKESİ (CİLT 1) • ÇEVİREN: TANIL BORA • POLİTİKA, 840 SAYFA

w w w . i l e t i s i m . c o m . t r

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul • t 212 516 22 60-61-62 • f 212 516 12 58 • e iletisim@iletisim.com.tr

Genel Dağıtım **PUNTO**

Çobançeşme Mahallesi, Altay Sokak, Yenibosna 34196 İstanbul t 212 496 10 50 f 212 551 30 13 e punto@puntokitap.com • www.puntokitap.com

DÜNYAYI SARSAN KİTAPLAR

Das Kapital
Karl Marx
Francis Wheen

Kaç kişi Karl Marx'ı büyük yazarların ve sanatçıların bir listesine dahil etmeyi düşünürdü? Post-modern çağımızda bile Das Kapital'in parçalı anlatısı ve radikal kopuşu birçok potansiyel okur tarafından biçimsizlik ve anlaşılmazlık olarak yanlış anlaşılıyor. Benim kitabımın ana hedefi bu okurların en azından bir kısmını yeniden bakmaya ikna etmektir: Beethoven, Goya ya da Tolstoy ile uğraşmaya istekli olan herkes Das Kapital'in bir okumasından "yeni bir şey öğrenebilmelidir" - çünkü onun konusu hâlâ yaşamlarımıza hükmediyor. Marshall Berman'ın sorduğu gibi: Sermaye var olmaya devam ettikçe Das Kapital nasıl bitebilir ki? Katı olan her şey hâlâ buharlaşırken, Das Kapital'in hayatlarımızı yöneten güçlere -ve bunların ürettikleri istikrarsızlık, yabancılaşma ve sömürüye ilişkin canlı portresi asla rezonansını veya dünyayı odağımıza koyma gücünü yitirmeyecektir.

Türlerin Kökeni
Charles Darwin
Janet Bowne

Hiçbir kitap kendimizi ve doğayı kavrayışımızı Türlerin Kökeni kadar değiştirmemiştir. 1859'da yayınlanmasından beri on binlerce nüshası basılan bu çalışmanın öne sürdüğü canlıların aşamalı olarak evrimleştiği teorisi, okurlarını şaşkınlığa uğratmış ve bir Yaratıcı olduğuna dair duyulan sarsılmaz inancın sorgulanmasına yol açmıştır. Bu kitapta ünlü bilim tarihçisi ve biyografi yazarı Janet Browne Darwin'in eserinin gelmiş geçmiş en büyük bilimsel kitap olduğunu akıcı ve canlı bir dille gösteriyor. Darwin'in teorilerinin oluşumunu, Viktoryen dönemde nasıl karşılandığını ve günümüzde de geçerliliğini korumasının nedenlerini, eserin oluşmasında en az Darwin kadar etkili olan sosyal ve tarihsel koşulların ışığında anlatıyor.

Kuran
Bruce Lawrence

Tanınmış biliminsanı Bruce Lawrence, bu kısa kitapta Kuran neden İslam'dır sorusunu yanıtlıyor. Yedinci yüzyıl Arabistanı'nda inancın köklerini tarif ediyor ve Kuran'ın neden inanları tarafından ezberlenip okunması gerektiğini anlatıyor. Aynı zamanda, Kettonlu keşiş Robert'tan şair-filozof Muhammed İkbal'e kadar Kuran'dan kuşkulananlarla Kuran yorumcularını tartışıyor ve bunların günümüz toplum ve siyasetindeki etkilerini değerlendiriyor. Tüm bunların üzerinden de, Lawrence, Kuran'ın mesajı tek olmayan bir kutsal kitap olduğunu vurgulayarak yorum gereksindiğini ve tarih bağlamına yerleştirilmeden gereğince anlaşılamayacağını savunuyor. Sorunların gittikçe arttığı günümüzde Lawrence'ın Kuran'a dair çalışması, dünyanın en ünlü ve en az anlaşılmış kitaplarından biri üzerine, güzel yazılmış ve yetke sahibi bir kitap olarak karşımıza çıkıyor.

İncil
Karen Armstrong

İncil, dünyada dağıtımı en yüksek kitaptır. İki binden fazla dile çevrilmiştir ve sadece son iki yüzyılda altı milyardan fazla nüshasının satıldığı tahmin edilmektedir. Karen Armstrong bu temel anlatısında, yüzyıllar boyunca pek çok kişi tarafından yaratılmış tartışmalı ve karmaşık kitabın perdesini aralamak adına, İncil'in izini sürüyor. Armstrong analizine, İbrani İncilinin, Tanrı'nın "Yehova" ve "Elohim" olarak adlandırıldığı en eski kitaplarından başlıyor. Ardından İbrani İnciliyle Yeni Ahit'in gelişimini gözleyerek söz konusu kutsal metinleri şekillendiren etkileri mercek altına alıyor. Armstrong, Yahudilerin Midraş uygulamasından İsa kültürüne, Reform'da Paul'un mektuplarının etkisinden Hristiyan köktencililiğinin Vahiy'i istismarına uzanarak bu altmış altı kitabın anlaşılmasındaki bağlamları ve bu bağlamları doğuran toplumsal gereksinimleri anlatıyor. Ve süreç içinde, İncil'e dair kavrayışımızı değiştirecek yabancı ve paradoks yüklü bir çalışmayı ortaya çıkarıyor.

11 Eylül şarboncusu

ABD 11 Eylül saldırılarını takip eden birkaç hafta boyunca Amerika bir şarbon paniği yaşamıştı. Karanlık güçler, aralarında ünlülerin de bulunduğu kişilere şarbonlu mektuplara gönderiyordu. Bu yöntemle öldürülenlerin sayısı beşi bulunca kimyasal saldırı olasılığı kuvvetlenmişti. Arkasında El Kaide olabilir, deniyordu. Federal soruşturma bürosu FBI, yakınlarda şarbon saldırılarını Savunma Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan bir bilimcinin gerçekleştirdiğini açıkladı. Ancak zanlı mikrobiyolog Bruce Ivins, bu açıklamadan bir hafta önce esrareniz bir şekilde intihar etmişti. Bu izahat pek inandırıcı bulunmadı.

+4C kabusu

BRİTANYA Hükümetin hazırlattığı "2006 İklim Değişimi Önlemleri"nin gözden geçirilmesi raporunda, önümüzdeki on yıllarda dünyanın küresel ölçekte 4 C derece ısınacağı saptandı ve bunun felaket anlamına geldiği bildirildi. Artışın gerçekleşmesi halinde, her yıl kıyı taşkınlarından 7-300 milyon kişinin etkilenebileceği, Güney Afrika'da su kullanılabilirliğinin yüzde 30-50 azalabileceği ve Akdeniz'de zirai kazançların yüzde 15-35 azalırken, hayvan ve bitki türlerinin yüzde 20-50'sinin soyunun tükenmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalabileceği belirtildi. İklim uzmanları kışın sağanak yağmur, yazın kuraklık öngörüyor.

TEK dünya, tek rüyâ... Az daha her şey mükemmel olacaktı; Çin, Pekin Olimpiyatları için ileri teknolojiyle inşa ettiği Kuş Kafesi Stadyumu'nda, 21. yüzyılın süper gücüne yaraşır bir mega şov hazırlamıştı. İktidar tekeli Çin Komünist Partisi'nin çevresinde, küresel kapitalizmin nimetlerinden yararlanarak palazlanan yeni burjuvazi, Kültür Devrimi sırasında imhâ ettiği geleneksel Çin kültürünün "yeniden doğuşunu" dört elle sarıldığı popülist milliyetçilikle takviye etmişti. Bu silkinip kendine gelme vurgusu, yeni çıkan banknotlarda Mao yerine Kuş Kafesi Stadyumu'nun resminin kullanılmasıyla simgesel ifadesini buldu. Bir lider yerine bir devlet; birey yerine yapı...

"Piyasa sosyalizmi" adıyla, bizzat politbüro tarafından uygulanan otoriter Çin kapitalizmi, Batı demokrasilerinin dünyaya dikte ettiği neoliberal modele benzeme niyetinde olmadığını bütün açıklığıyla sergiledi. Diğer yandan Çin, neoliberal paketin içinde işine yarayanları oportünistçe aldı. İnsan haklarına kulak asmadı, küçük ve orta büyüklükteki KİT'leri özelleştirip kendine hem yeni bir burjuva sınıfı, hem de ucuz emek ordusu yarattı. Kalkınan ülkelerde yaşanmakta olan endüstri devrimlerine öncülük ederek küreselleşmenin yeni dinamini ortaya çıkardı. ABD-AB bloğu karşısında yeni bir kutup haline geldi...

Bütün bu "yenilik" göstergeleri olimpiyatların görkemli açılışıyla bütünleşmişti. Çinliler, üç 8'i biraraya getiren açılış tarihinin uğruna inanmış, dünyayı da inandırmaya çalışıyordu. Ama sinsi bir zekâ her şeyi tersine çevirdi. "08.08.08" insanlığın ortak hafızasına "uğursuz bir gün" olarak yerleşti. O gün, Çin'in stratejik ortağı Rusya, SSCB dağıldığından beri ilk kez yabancı bir ülkenin toprağına girdi; Gürcistan'ı işgal etti. Böylece 08.08.08'in içeriği genişledi; artık sadece Çin rönesansına değil, Rus dirilişine de işaret ediyordu.

Rusya'nın ürkütücü dirilişi

Uluslararası camianın ilk tepkisi, Güney Osetya'yı âniden bombalayarak Moskova'yı kışkırtan Tiflis'i kınamaktı. Saakaşvili bu hamleyi yapmasa Rusya –en azından şimdilik– Gürcistan'a müdahale etmeyecekti. Ne var ki, ABD ile Rusya'yı kafa kafaya getiren, birbirine gidecek tirmanan tehditler savurmasına yol açan olaylar zinciri, Kafkaslar'ın "küçük balıklarını" çoktan aştı. Kriz evrildikçe Avrasya'nın yeniden şekillenmesinde çıkarı olan küresel aktörler bir bir sahne almaya başladı. Yaşananların "gözünü hırs bürümüş bir kumarbaz"ın siyasi

DÜNYA

08.08.08

Tekkutupluluğun sonu

8 Ağustos 2008, Pekin Olimpiyatları'nın açılış günü, insanlığın hafızasına bir dönüşümün tarihi olarak yerleşti. O gün sadece Çin değil, Gürcistan'a giren Rusya ve küresel ekonomide söz sahibi olmak isteyen Güney, soğuk savaşın bitiminden beri dünyayı istediği gibi yönlendiren Batı bloğunun karşısına dikildi...

intiharını olduğuna inanan kalmadı. Artık o sinsi zekânın Tiflis'te ikâmet etmediğini biliyoruz...

Putin, 2007 şubatında Münih Güvenlik Konferansı'nda yaptığı ünlü konuşmada, "tekkutuplu bir dünya yaratmakla" suçladığı ABD ve NATO'yu eleştirirken bugün gerçeklik kazanan birçok konuya değinmişti. Batı, Putin'i dinlemedi. Doğu Avrupa'ya füze kalını kurmaya başladı, Kosova'nın bağımsızlı-

ğını derhal tanıdı ve Balkanlar'ın Amerikan karakolu haline gelmesini sağladı, Hırvatistan ve Arnavutluk'u NATO'ya aldı, Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya katılma sürecini destekledi, Kafkaslar'da Rusya'yı dışlayan bir enerji koridoru yaratma politikalarına devam etti... Ama bu süreç 08.08.08'de bitti. Rusya rest çekti ve Batı'yı nükleer gücüyle tehdit etti.

Moskova'yı etkisi altında tutan Avrasyacılık ideolojisi, sadece eski SSCB ülkelerini değil, aynı zamanda eski Demir Perde ülkelerini de Rusya'nın doğal nüfuz alanı olarak görüyor. AB ve NATO'nun Doğu Avrupa'ya doğru genişlemesi, Rusya tarafından "güvenlik tehdidi" olarak algılanıyor. Ama askerî ve siyasî gerilimlerin perdelediği asıl kavga Rusya'nın ekonomik tercihlerinden kaynaklanıyor. Kökten piyasacı Yeltsin döneminin büyük talanının ardından iktidara gelen Putin, tarihsel bir kararlılıkla devletçiliği geri döndü. Batılı liderlerinin neoliberal telkinlerine, özellikle ülkenin kamuya ait enerji tekeli GazProm'u özelleştirme baskılarına kulak asmadı. Kamu şirketlerini özelleştirmek bir yana onları güçlendirdi. Sosyal devletin işine yarayacak enstrümanlarını yeniden tesis ederek Rus halkının güvenini kazandı. Gene bu dönemde serpilip ortodoks hristiyan köklerine yönelen Rus milliyetçiliği, sadece ulus devletin post-Sovyetik bir ruhla yeniden inşa edilmesine değil, Putin'in teknokratik enerji imparatorluğu hayallerine de hizmet etti. Rusya'nın devlet kapitalizmi, neoliberal küreselleşmenin çıkarlarıyla çatışarak büyüdü, büyüyor...

Güney kutbunun ortaya çıkışı

08.08.08 tekkutuplu dünyanın sonuydu. O gün, Çin ve Rusya geri dönüşü olmayan bir biçimde Batının karşısına dikildi. Ama bütün bunların ötesinde, 08.08.08'in, "çokkutuplu dünya" olgusunu yerçekimiyle buluşturan üçüncü bir boyutu daha var. Olimpiyatların hemen arifesinde Dünya Ticaret Örgütü başkanı Pascal Lamy, küresel ticaretin liberalizasyonunu gerçekleştirmek için sürdürülen Doha Round maraton müzakerelerinin başarısızlıkla sonuçlandığını açıkladı. DTÖ yöneticileri bu sonuçtan Çin, Hindistan ve Brezilya'nın temsil ettiği direnişçi güney bloğunu ve tarım sübvansiyonu gibi kilit konularda ödün vermeyen ABD'yi sorumlu tuttu.

Bu sonuç, aynı zamanda, 1999'da DTÖ'ye karşı yapılan eylemde ortaya çıkan Seattle hareketinin siyasetten kazandığını da gösteriyor. Neoliberalizme karşı küresel direnişin milâdı ka-

Afgan kapamı açılmıyor

AFGANİSTAN Taliban varlığını giderek daha fazla hissettiriyor. Son olarak Afganistan'ın Britanya'dan bağımsızlığını kazanışının 89. yıldönümünde Host eyaletindeki bir Amerikan üssüne intihar saldırısı düzenlendi, 9 sivil öldü. Devlet başkanı Karzai törenleri iptal etti. Öte yandan, BM ülkedeki afyon üretiminin bazı aşiret liderlerinin koyduğu ekim yasağı ve kuraklık sonucu düştüğünü açıkladı. Buna rağmen Taliban'ın kontrolündeki Helmand bölgesinde afyon üretiminde artış gözlemlendi. Dünya eroin pazarının neredeyse tamamını besleyen Afgan afyonunun yüzde 66'sı Taliban'ın elinden çıkıyor.

Nükleer sitemkâr

KUZEY KORE ABD'yi sözünü tutmamakla suçlayan komünist hükümet nükleer tesislerdeki sökülme işlemlerini askıya aldı. Geçen yıl Çin, ABD, Rusya, Japonya, Güney Kore ve Kuzey Kore'nin katılımıyla yapılan altılı görüşmede, Kuzey Kore'nin nükleer faaliyetlerini durdurması halinde "terörist ülke" statüsünden çıkarılıp üstündeki ekonomik yaptırımların kaldırılmasına karar verilmişti. Kuzey Kore bu yönde adım attı ve Yongbyon nükleer reaktörünün soğutma kulesini yıktı. Ancak ABD bu adımı ödüllendirmede. Ülkeyi uluslararası bankacılık sisteminden dışlayan yaptırımlar sürüyor.

Fransa'ya ağır suçlama

RUANDA 1994'te 800 bin kişinin öldüğü Tutsi soykırımını soruşturan komisyonun hazırladığı raporda, Fransa "soykırımda aktif rol oynamakla" suçlandı. Olayları planlamakla suçlanan kişiler arasında, Fransa'nın eski cumhurbaşkanı François Mitterand, eski başbakanlardan Dominique de Villepin ile Edouard Balladur ve şimdiki hükümetin bakanlarından Alain Juppé ile Hubert Vedrine bulunuyor. Fransa tarafından reddedilen iddiaya göre, ülkede soykırımı tetikleyen olay, Ruanda eski devlet başkanı Juvenal Habyarimana'nın uçağının düşürülmesi Paris'te planlandı.

Enver İbrahim'in dönüşü

MALEZYA Muhafız lider Enver İbrahim, iktidarın yönelttiği yeni bir "oğlancılık" suçlamasına rağmen, Permatang Pauh'da yapılan ara seçimde yüzde 70'in üstünde oy alarak on yıl aradan sonra parlamento'ya döndü. 1998'de "yolsuzluk ve fiili livata" suçlamasıyla başbakanlıktan azledilen Enver İbrahim, altı yıl hapis yattıktan sonra siyasi itibarını kazanmak için mücadeleye başlamış, lideri olduğu Halkın Adalet Partisi genel seçimde oy patlaması yapmıştı. Enver İbrahim, son olarak erkek da-nışmanlarından birine tecavüz etmekle suçlandı. Malezya'da eşcinsel ilişki 20 yıla kadar ağır hapisle cezalandırılıyor.

► bul edilen Seattle eylemlerinden sonra enternasyonalist sol yeniden yapılanma sürecine girmişti. Davos'a alternatif olarak yapılan Dünya Sosyal Forumu, birçok alanda uluslararası ağlar kurmakla kalmadı, neoliberalizm mağduru ekonomik güçlerin buluşmasını da sağladı. Toprağın sinasından tamamen organik yollarla doğan Via Campesina, Latin Amerika'dan sonra özellikle AB ülkelerine ve öteki kıtalara yayılarak güçlü bir küresel köylü hareketi haline geldi. Serbest ticaretin karşısına "adil ticaret" kavramını koyan yeni bir politik tavrı ortaya çıktı. DTÖ'nün eşitsiz koşullar yaratan anlaşma önerisinin geri çevrilmesinde hükümetlerine baskı yapan bu bilincin büyük payı vardı.

Bu siyasal iklim kaçınılmaz olarak reel politikaya yansıdı. Latin Amerika'daki sol hükümetlerin diplomatları, Asyalı ve Afrikalı sol, sosyalist veya ulusalcı hükümetlerin temsilcileriyle çeşitli ittifaklar kurarak Birleşmiş Milletler'de alışılgı olmadık bir muhalefet gösteriyor. Bunlar bazen parlamaya dönüşüyor. 11 Eylül'ün beşinci yıldönümünde yapılan BM Genel Kongresi'nde, başta Chavez, Lula ve Morales olmak üzere birçok dünya lideri Bush yönetimine sert eleştiriler getirmişti. Toplantının hemen öncesinde Bağlantısızlar Hareketi, Küba'da toplanarak tekkutuplu hegemonyaya karşı bir bildiri yayınlamıştı...

ABD-AB bloğunun karşısında artık BRIC ülkeleri (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin) tarafından yönlendirilen çeşitli siyasî bloklar oluştu. Birbirleriyle çelişkileri olan bu bloklar, bazı konularda Batı ile ittifaka girebildiği gibi, gerektiğinde Batı'ya karşı ortak tavrı alabiliyor. Dolayısıyla "şizofrenik" bir reel politika dönemine girmiş buluyoruz. Kıtalararası füze denemelerinde Pasifik Okyanusu'nun güney sularına bile nişan alan cinnet halinde bir Rusya, Afrika'yı sömürgeleştirmeye çalışan "sosyal emperyalist" bir Çin, Sarkozy ve Merkel'in emperyal vizyonuna teslim olmuş bir Avrupa Birliği ve bütün bunları kaşıyarak sinsi kakhahalar atan bir Amerika... Ama kazanımlar da var. Alternatif küreselleşme güçleri bu kargaşa içinde tarih sahnesine çıktı. Bu hayli zevkli geçen olimpiyat oyunlarında Jamaika atletlerin şahane performans, tarih sahnesine çıkan yeni oyuncuların timsali gibiydi...

GÜRCİSTAN Çift mermili Rus ruleti

08.08.08 sonuçları açısından yeni bir 11 Eylül'dü. Saakaşvili'nin mükemmel bir zamanlamayla sahneye koyduğu provokasyon, küresel siyaseti geri dönülmez bir biçimde değiştirdi. Rusya, Avrasya'daki Batı yayılmacılığına izin vermeyecek. Batı ise Ukrayna ve Gürcistan'ı bünyesine alıp Putin'in burnunu sürtmekte kararlı...

Gori'de Gürcü mahallesi

ŞEYTANIN izleri bir ayrıntıda belirginleşiyor: Saakaşvili'nin, Osetlerle ateşkes imzalamakla onların üstüne bomba yağdırmak arasında geçirdiği birkaç saat... Saakaşvili kararı hür iradesiyle aldığı iddia ediyor, "mecburduk" diyor. Rusya, Saakaşvili'yi ABD'nin yönlendirdiğini savunuyor. ABD, sürece müdahale ettiğini reddettiği gibi Saakaşvili'yi Putin'in tuzağına düşmekle itham ediyor. AB, "siyasî kumarbaz" olarak gördüğü Saakaşvili'nin tavrını onaylamamakla birlikte "mecburduk" faktörünü anlayışla karşılıyor. ABD, AB ve NATO, Rus provokasyonunun Saakaşvili'ye değil kendilerine karşı düzenlendiğinden emin ve cevapsız bırakılmamasında hemfikir...

Bunlar komplo teorileri değil, hükümetlerin resmî açıklamaları, uluslararası medyada dolaşan haberler. Dünyanın akışını değiştiren birkaç saatin hikâyesini bir gün kitaplardan okuyacağız, ama sonuçlarını görmek için beklemeye gerek yok. Siyasî yorumcularının sıkça vurguladığı gibi, "status quo arte" -kriz başlamadan önceki düzene dönüş- gerçekleşmeye-

cek. 11 Eylül'ün mottosu bir kez daha karşımıza çıkıyor: "Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak!"

Saakaşvili'nin provokasyonu

Gürcistan, 7 Ağustos günü, tek taraflı olarak bağımsızlığını ilân eden Güney Osetya bölgesinin ayrılıkçı yönetimiyle, "bölgenin statüsünü Rusya'nın arabuluculuğuyla yeniden müzakeret etmek üzere" ateşkes anlaşmasına vardı. Normalleşme dönemine girildiğini sanan Osetler havanın kararmasıyla birlikte büyük bir şok yaşadı. "Anayasal düzeni tesis etmek" ile görevlendirilen Gürcü kuvvetleri, ayrılıkçı rejimi devirmek için sınırı geçip Güney Osetya'nın başkenti Şinvali'yi bombalamaya başladı.

Direnışçi Osetlerin lideri Eduard Kokoity, bu sürpriz saldırıya karşı, bölgede barış gücü olarak görev yapmakta olan Rusya'yı yardıma çağırdı. Aynı esnada Rus ajansları, Gürcülerin Osetlere karşı etnik temizliğe giriştiğine, hatta soykırım uyguladığına ve ölü sayısının 1600'ü aştığına ilişkin haberler geçiyordu. Halk Rusya

BİR BAŞKA 08.08.08

Taksin'in firarı

TAYLAND Başkent Bangkok, hükümete karşı yeni bir protesto dalgasıyla çalkalanıyor. Krizin sebebi gene eski başbakan; iki yıldır iktidardan uzak olmasına rağmen "el altından" ülkeyi yönetmeyi sürdüren Taksin Şinavatra. Tayland'ın neoliberal hanedanı, Pekin Olimpiyatları'nın açılış törenine katılmak için ülkeyi terkettikten sonra geri dönmedi, Britanya'ya sığındı. Söz konusu izni veren Tayland Yüksek Mahkemesi'ydi. Böyle bir izne gerek duyulmasının sebebi ise, Taksin ve karısı Pajoman Şinavatra'nın suçlandığı yolsuzluk davalarından birinin karar aşamasına gelmesiydi. Mahkeme 1

Ağustos'ta karısını vergi kaçakçılığından suçlu bulmuş, 3 yıl hapis cezasına çarptırılmış, ama temyize gitmek üzere 150 bin dolar kefaletle serbest bırakmıştı. Hüküm giyeceğini anlayan Taksin, Pekin'den Londra'ya uçtu ve sahibi olduğu Manchester City'nin başına geçti. Bazı yorumculara göre, "özel izin" Kral Bumibol Adulyadej'in ona verdiği son şanstı. Tayland'ın monarşik hanedanı, 2006 eylülünde, Taksin ve ailesinin bulunduğu Telekom yolsuzluklarına karşı yükselen protestolar ülkeyi paralyze edince devreye girmiş ve ordudan bir kadife darbe yapmasını istemişti. Askeri

yönetim Taksin'e beş yıllık siyaset yasağı koyup sürgüne gönderdi, partisini kapattı. Taksin'in iktidar bloğu, Halkın İktidarı Partisi'ni kurarak 2007 aralığındaki demokrasiye dönüş seçimlerini kazandı. Yeni başbakan Samak Sundaravej, Taksin'in kuklasıydı. İlk icraatı da ona ülkeye dönüş izni çıkarmak oldu. Bunun üstüne muhalefet, yolsuzlukların yargılanması için bastırmaya başladı ve bu sürecin sonunda Taksin kaçtı. Ne oldu? Samak hükümetine karşı birlik kuran muhalifler, bakanlık binalarını ve devlet televizyonunu bastı. Samak gitmeden ey-lemleri bitirmeyeceklerini söylüyorlar...

Federasyonu'na bağlı özerk bir devlet olan Kuzey Osetya'ya kaçmaya başlamıştı. Bunun üstüne Rusya, "kalles, katil, alçak" gibi ağır sıfatlarla aşağıladığı Gürcistan devlet başkanı Mihail Saakaşvili'nin "toprak bütünlüğünün ihlali" uyarılarına kulak asmayarak askerî harekâtı başlattı.

Rusya'nın er ya da geç Gürcistan'a gireceği biliniyordu. Mihail Saakaşvili, 2003'te, Gül Devrimi adıyla anılan ABD destekli demokratik devrimle iktidara geldiğinden beri, Tiflis yüzünü Batı'ya çevirmişti. Bush'un "terörle mücadele" stratejisine ABD ile askerî bağlar kurarak katkıda bulunmuş, NATO üyeliği için kulis yapmaya başlamıştı. En önemlisi Saakaşvili yönetimi ülkeyi yabancı sermayeye açmıştı. Bütün bunlar Rusya tarafından "güvenlik tehdidi" olarak algılandı.

Soğuk savaş sonrasında benimsediği "yakın çevre" politikasının bir gereği olarak, Moskova, eski SSCB ülkeleri ve periferisinde tarihî hakları olduğunu düşünüyor. Bu yüzden Rusya, Sovyetlerin dağılmasından beri Gürcistan toprağı üstündeki ihtilafların tarafı oldu ve 90'lardaki içsavaştan itibaren Abhazya, Güney Osetya ve Acaristan bölgelerindeki ayrılıkçı hareketleri Gürcü yönetime karşı destekledi. Halkın büyük çoğunluğuna Rus pasaportu vererek hem etnik krizi kronikleştirdi, hem de Güney Osetya örneğindeki gibi meşru müdahale alanlarını genişletti. Gürcistan ise Rusya'ya karşı bağımsızlık mücadelesi veren Çeçen savaşçılara arka çıkarak misilleme yaptı. Saakaşvili'nin provokasyonu, Gürcistan'ın parçalanmasının yolunu açmakla kalmadı, Kafkasya'nın etnik yamalı bohçasının bütününü sarstı.

Batı'nın stratejik geçidi

ABD başkan yardımcısı Dick Cheney, Rusya'yı bypass edip Hazar petrolünü Akdeniz'e indirmek için yıllardır neredeyse kişisel bir mücadele içinde. Daha önce bölgeye yaptığı gezilerde Kazak, Türkmen ve Özbek diktatörlerini bu projeyi desteklemeye iknâ etmişti. Ama yapısal olarak Rusya'ya benzeyen, zaten SSCB'nin uzantısı olan Bağımsız Devletler Topluluğu'na (BDT) üye olan, dolayısıyla varlığını Moskova'ya borçlu olan bu rejimler, Türkmenbaşı'nın ölümünden sonra gelen Türkmenistan yönetimi de dahil olmak üzere, geçen yıl Putin'in dayattığı hidrokarbon anlaşmalarını imzalayarak Moskova'nın dümen suyuna döndü. Kafkasya enerji koridoru büyük bir darbe aldı, ama bu sadece pazarı ele geçirmeye çalışan ço-

kuluslu enerji şirketlerinin ihtiraslarını kamçulamaya yaradı.

Bu süreçte Karadeniz'e açılan stratejik bir geçit konumundaki Gürcistan, küresel süpergüçler arasındaki mücadelenin sahnesi haline geldi. ABD, AB ve NATO çıkarlarının bölgedeki temsilcisi Türkiye, Gürcistan sahnesinde önemli bir rol üstleniyor. Kafkaslarda, Rusya'nın yer almadığı yeni bir enerji sistemi kurma projesinin bir parçası olan Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı, Bakü-Tiflis-Erzurum doğalgaz hattı, Londra ile Pekin'i birleştireceği için "Demir İpek Yolu" olarak lanse edilen Transkafkasya demiryolu projesi Türkiye'nin çıkarlarıyla Tiflis ve Bakü'nün çıkarlarını keşiştirdi.

Rusya'nın büyük gazetelerinden İzvestiya, "Gürcistan savaşa nasıl hazırlandı" başlıklı manşet haberinde Güney Osetya'daki çarpışmada ABD ve Türkiye'nin de sorumluluğu bulunduğunu yazdı.

Provokatör Mihail Saakaşvili

Ankara'nın Tiflis yönetimine 45 milyon dolar savunma yardımı yaptığını ve bu rakamın 40.6 milyon dolar veren ABD'den fazla olduğunu vurguladı. TSK'nın Gürcü suaylara yıllardır eğitim verdiğini hatırlatan İzvestiya, Türkiye'nin Gürcistan'a sağladığı çok sayıda gelişmiş silah ve mühimmatın listesini de yayınladı. Tiflis'e maddi yardımda bulunan ülkeler arasında ABD ve Türkiye'nin yanı sıra, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, İsrail, Bosna Hersek, Sırbistan ve Ukrayna da bulunuyordu.

Kriz sırasında Moskova'ya böyle bir gerginlik içinde giden Başbakan Erdoğan, üç temel konuya vurgu yaptı: Egemenlik, bağımsızlık, toprak bütünlüğü. Önce Sarkozy, ardından Polonya, Estonya, Letonya, Litvanya ve Ukrayna liderleri ve son olarak Merkel tarafından yapılan hamleler sonucu Gürcistan'ın egemenliği ve bağımsızlığı AB garantisi altına alındı. Ama toprak bütünlüğü için aynı şey söylene-
mez. Bütün bu olanlardan sonra Abhazya ve Güney Osetya'nın tekrar Gürcülerin kontrolüne gireceğine kimse ihtimal vermiyor. Nitekim, Erdoğan'ın uçağı Moskova'dan Tiflis'e doğru uçarken Rusya dışişleri bakanı Sergey Lavrov resmi açıklama yaptı: "Toprak bütünlüğü artık ölü bir konudur."

"Gürcü kapanı"

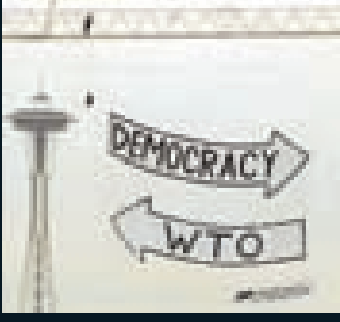
Amerikalı bağımsız gazeteci Greg Guma, Gürcistan'daki savaşa SSCB'nin Afganistan'ı işgali (1979) arasındaki benzerliğe dikkat çekerek "deja vu" yaşadığımızı öne sürdü. Afganistan işgali sırasında ABD başkanı Jimmy Carter'ın, şu sıralarda ise Barack Obama'nın danışmanlığını yapan Zbigniew Brzezinski, 1998'de yayınlanan bir söyleşide, Moskova'yı "Afgan kapanı"na kısırmak için tuzak kurduklarını itiraf etmişti. Soğuk savaş kurdu Brzezinski, Afganistan'da Sovyet yanlısı rejime karşı mücadele veren mücahitlere gizlice yardım ettiklerini açıkladı. Bu İslamcı hareketlere artık "terörist" dendiği hatırlatıldığında Brzezinski soğukkanlılıkla şunları söyledi: "Dünya tarihinde hangisi daha önemli? Taliban mı, yoksa Sovyet İmparatorluğu'nun çöküşü mü? Birkaç isyancı müslüman mı, yoksa Orta Avrupa'nın bağımsızlığı ve soğuk savaşın sona ermesi mi?"

Bir başka soğuk savaş kurdu Fidel Castro, gelişmeleri değerlendirdiği makalesinde "Saakaşvili'nin saldırı kararını tek başına alamayacağı" yazdı. Kanadalı uluslararası ilişkiler uzmanı Michel Chossudovsky de aynı fikirdeydi, hatta daha ileri giderek "saldırının ABD, NATO ve İsrail tarafından dikkatlice planlanıp koordine edildiğine" ilişkin kanıt sundu. Yakın zamanda Batıda, Rus ve Gürcü kaynaklarında yayınlanan haberleri sıralayarak provokasyonun şecerisini çıkardı. Batı medyasının "Putin kapanı" refleksi ni gene onların yakın zamanda verdiği haberlere dayanarak çürüttü. ABD-NATO askerî eğitim personelinin, saldırıdan bir hafta önce Gürcü kuvvetlerine tatbikat yaptırdığı bile yazılmıştı.

Can kayıpları vermiş, halkı göçe zorlanmış, ordusu dünyanın gözünün önünde imhâ edilmiş, fiilen savunmasız bir Gürcistan, NATO üyeliğine hiçbir zaman olmadığı kadar yakın. Bu da Moskova'nın düştüğü "Gürcü kapanı" olarak değerlendirilebilir. Brzezinski'nin mantığıyla söylersek: "Birkaç baldırı çıplak Gürcü veya Oset mi, yoksa neoliberal küreselleşmenin tamamlanması mı?"

Cumhuriyetçi başkan adayı John McCain'in siyasi danışmanı Robert Kagan, yakınlar da çıkan kitabına -Fukayama'nın tekkutuplu dünyanın manifestosu sayılan "Tarihin Sonu" kitabına nazire olarak- "Tarihin Dönüşü" adını verdi. Kagan çokkutupluluğa dönen 21. yüzyıl dünyasının, 19. yüzyıla benzeyeceğini ileri sürdü ve yeni bir dünya savaşının artık olasılık dahilinde olduğunu savundu. Gürcistan bu teorisinin ilk pratiği olabilir mi acaba?

"DOHA ROUND" ÇÖKTÜ

Seattle kazandı

1999 YILININ son günleriydi. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) bakanlar toplantısı için ABD'nin kuzeybatı ucundaki Seattle kentine giden bürokratlar, büyük bir sürprizle karşılaştı. Ülkenin dört bir yanından gelen 100 bin dolayında protestocu, bu yüksek teknolojiyle ünlü kenti felç etmişti. Eylemin dinamosu olan Amerikan işçi sınıfı neoliberalizmin mağduriyetiyle geçen yirmi yılın sonunda sözünü söylemişti: "Serbest ticarete hayır!" Aradan geçen sekiz yılda bu söz yeryüzünün birçok noktasında karşılığını buldu. 2001'de, 11 Eylül'ün ardından Katar'ın Doha kentinde toplanan DTÖ temsilcileri "Doha Round" adıyla

anılan maraton müzakere turlarını başlattı. Amaç ithalat-ihracat alanındaki pürüzleri ortadan kaldırıp gümrük entegrasyonu sağlayarak dünyanın bütününe "serbest ticaret alanı" haline getirmekti. Washington Konsensüsü'nde ana hatları çizilen neoliberal ajandayı yeni bir platforma taşıyan Doha süreci, Çin, Hindistan ve Brezilya tarafından temsil edilen gelişmiş ülkelerin direnciyle karşılaştı. Gelişmiş ülkeleri eşitsiz bir küresel ticaret ortamı kurmakla suçluyorlardı. ABD buna inatlaşmayla cevap verince, AB masada yalnız kaldı. DTÖ başkanı Pascal Lamy, olimpiyatlardan önce Doha turlarından bir

sonuç elde edilemediğini açıkladı.

Çokuluslu şirketlere sınırsız hareket alanı sağlayacak "serbest ticaret sisteminin kurulmasını" engellemek için büyük çaba sarfeden, hükümetlere bu yönde baskı yapan enternasyonal köylü örgütü Via Campesina, müzakerelerin çökmesini "3 milyar köylünün zaferi" olarak niteledi. Bildirilerinde şöyle dendi: "Gıda ve iklim krizleri, neoliberal serbest piyasa modelinin, DTÖ çerçevesinin dışında çözümler gerektiriyor. Piyasa güçlerinin rekabet ve talana dayanan tarzına karşı, sosyal adalet ve dayanışma ruhunu temel alan politikalar üretmeliyiz."

KÜRESEL TİCARET

Serbest değil, adil

DTÖ'nün dünyayı serbest ticaret alanı haline getirmeyi amaçlayan "Doha Round" müzakere turları başarısızlıkla sonuçlandı. Yoksul ülkeler, zenginlerin koyduğu kuralları geri çevirdi. Güney, kuzeye rest çekti. Küresel ticaretin bundan sonraki seyrinde söz sahibi olmak isteyen "güney iradesi", son toplantıdan önce yazılan bu makalede ifadesini buluyor. Bolivya devlet başkanına kulak veriyoruz...

EVO MORALES

ZNET, 23 Temmuz 2008

"ULUSLARARASI ticaret, ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesi ve yoksulluğun önüne geçilmesinde önemli rol oynayabilecek bir olgudur. İnsanlarımızın hepsinin çoktarafli ekonomik sistemin ortaya çıkardığı fırsatlardan ve refah artışından yararlanmak istediğini biliyoruz. DTÖ üyelerinin çoğunluğunu kalkan ülkeler oluşturuyor. Bu bildirgeye konu olan çalışma programının esaslarını, onların ihtiyaçlarını ve çıkarlarını birinci derecede önemseyerek şekillendirme yolları arıyoruz."

Dünya Ticaret Örgütü Bakanlar Konferansı, Doha, 14 Kasım 2001

DTÖ'nün müzakere turları yedi yıl önce işte bu sözlerle başladı. Ekonomik kalkınmayı sağlama, yoksulluğun önüne geçme, insanlarımızın ihtiyaçlarını karşılama, kalkan ülkelerin aradığı fırsatları yaratma gerekçeleri de DTÖ müzakerelerinde birinci derecede önemsenen konular mı?

Öncelikle şunu söylemeliyim ki, eğer böyle olsaydı, 153 üye ülkenin tamamı, özellikle çoğunluğu kalkan ülkeler, müzakerelerin baş aktörleri olurdu. Fakat göre göre, bütünle kıyaslandığında bir avuç sayılacak (35) ülkenin, müzakerelerde hızlı ilerleme kaydetsinler diye, DTÖ başkanı tarafından resmi olmayan toplantılara çağrıldığını gördük. DTÖ müzakereleri, kalkanmış ülkelerin, kendi büyük şirketlerine kalkan ülkelerde pazar açmak için sürdürdüğü bir savaşa dönüştü.

Temel hizmet insan hakkıdır

Kuzey yarımküredeki bölgelerin, çoğunlukla ABD ve Avrupa'daki tarım ve gıda şirketlerine giden sübvansiyonların yalnızca devamlılığı sağlanmayacak aynı zamanda artırılacak. ABD'de kabul edilen 2008 Tarım Yasası ile, önümüzdeki beş yıl içinde, tarım sübvansiyonları da dahil 307 milyar dolar harcama yapılacağı belirlendi. Bu harcamanın yaklaşık 208 milyar dolarının gıda programlarına aktarılmasına karar verildi. ABD ya da Avrupa Birliği kendi tarımsal ürünlerine uyguladığı yüksek sübvansiyonları düşürmezken, kalkan ülkelerden tarım ürünlerindeki gümrük vergisi oranlarını düşürmesi isteniyor.

DTÖ müzakerelerinde sanayi ürünleri konusunda alınan kararlara göre, gümrük vergisini kalkan ülkeler yüzde 40-60, kalkınmış ülkeler ise yüzde 25-33 arasında düşürecek. Bolivya gibi ülkelerde, gümrük vergilerinin genel olarak indirilmesinden kaynaklanan ticaret erozyonu, ihraç mallarının rekabet gücü üzerinde olumsuz etkiler yaratacaktır.

Kalkınmış ülkeler, orantısızlıkları hesaba katmıyor. Kalkan ülkelerin yararına olacak, onların özel koşulları için geliştirilebilecek farklı projeler üretme amacıyla hareket etmiyorlar. Tersine, bu amaçla sürdürülen uygulamaların gerçek anlamda hayat bulmasını engelliyorlar.

Eğitim, sağlık, su, enerji ve telekomünikasyon ile ilgili temel hizmetlerin, DTÖ Hizmetler Ticareti Genel Anlaşması'ndan çıkarılması gerekirken, ülkeler yeni hizmet sektörlerini liberalleştirmeye teşvik ediliyor. Bu hizmetler insan haklarıdır, ticari ilişkilerin ve özelleştirmenin yolunu açacak liberalizasyon kurallarının konusu olamaz. Devletin piyasaların işleyişinden el çekmesi ve mali hizmetlerin özelleştirilmesi, diğer faktörlerle birlikte, şu anda yaşanan küresel mali krizin nedenlerini oluşturmaktadır. Hizmetlerin daha ileri derecelerde liberalleştirilmesi daha fazla gelişme getireceği gibi, bizi başta gıda olmak üzere yaşamsal konularda kriz ve spekülasyona maruz bırakacaktır.

DTÖ'nün fikri mülkiyet hakları rejimi, en çok, patent belgelerini tekelleştirerek ilaç ve diğer yaşamsal ürünleri daha pahalı satan, hayatın kendisinin özelleştirilmesini ve ticarileştirilmesini özendiren ulusaşırı şirketlere fayda sağlamaktadır. Bitkiler, hayvanlar, hatta insan hücreleri için bile patent alındığı kanıtlanmıştır.

En yoksul ülkeler kaybedenler listesinin

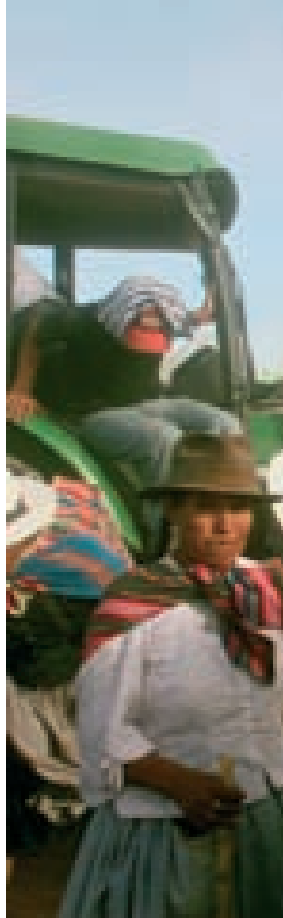
en üstünde olacak. Olası bir DTÖ anlaşmasının, Dünya Bankası tarafından saptanan ekonomik izdüşümleri bile istihdam kayıpları, ulusal politika üretme mekanizmalarına getirilecek kısıtlamalar ve gümrük gelirlerinde oluşacak düşüşler gibi zarar hanesine yazılan sonuçların, kazançlardan daha fazla olacağına işaret ediyor.

Çağdaş insanın açmazları

Yedi yıl sonunda DTÖ turunun geçmişe sapanıp kalmış olduğunu görüyoruz, şu anda yaşadığımız önemli olaylara -gıda krizi, enerji krizi, iklim değişimi ve kültürel çeşitliliğin yok olma tehlikesi- ilişkin düşünceler geliştirmede için geçerli bir güncelliğe sahip değil. Bütün dünya küresel gündemdeki sorunlara çözüm bulmak için bir anlaşma yapılması gerektiğine inandırılmış durumda, fakat bu anlaşma bu gerçekliği karşılamaktan çok uzak. Dayandığı esaslar, yeni küresel gündemin sorunlarına çözümler getirebilecek güçlü bir duruş sergilemiyor.

BM Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) yürüttüğü çalışmalar, şu anki tarım üretimi ile 12 milyar insanın, başka bir deyişle dünya nüfusunun neredeyse iki katından daha fazla sayıda insanın doyurulabileceğini gösteriyor. Buna rağmen gıda krizi var, çünkü ürünler insanların sağlıklı bir yaşam sürmeleri için kullanılmıyor. Bunun yerine güçlü gıda üreticilerinin ve pazarlamacıların spekülasyonlarına, kâr artırma operasyonlarına olanak sağlamak üzere kullanılıyor.

Gıda krizinin üstesinden gelmek için köylü, aile ve topluluk çiftçiliğini güçlendirmek şart. Kalkan ülkeler olarak, halkımızın ihtiyaç duyduğu gıdayı tedarik etmek için, ithalat ve ihracatımızı yararlı sonuçlar getirecek şekilde düzenleme hakkımı-

Bolivya'da, toprak reformu müca-

GÜVENOYU REFERANDUMU

Evo'nun katmerli zaferi

BOLİVYA Evo Morales, devlet başkanlığı görevine devam etmesine ilişkin referandumda büyük zafer kazandı. 2005 aralığında yüzde 53.7 oyla iktidara gelen Morales ve yardımcısı Alvaro Garcia Linera, güvenoyu referandumunda bu desteği yüzde 67'ye çıkardı. Morales, referandum kararını, yerli halka geniş haklar getiren yeni anayasanın hazırlanmasına karşı çıkan zengin eyaletlerin "özerklik" taleplerinin ABD destekli bir "ayrılıkçılığa" evrilmesi yüzünden almıştı. Referandumda başkan ve başkan yardımcısının yanı sıra eyalet valileri de oylandı. Toplam sekiz eyalet valisinden beşi için göreve devam

kararı çıkarken, üçü koltuğunu kaybetti. Kaybedenlerin ikisi muhalif, biri Morales yanlısıydı. Sonuçta Morales muhalifi altı eyaletten dördünün valisi pozisyonunu korumayı başardı. Bu da Güney Amerika'nın en yoksul ülkesindeki kutuplaşmanın süreceği anlamına geliyordu. Morales'in sosyal devleti inşa etmeye yönelik radikal reformları, genellikle yoksul yerlilerin yaşadığı dağlık batı bölgelelerinde destek buluyor. Ancak Avrupa kökenlilerin yaşadığı petrol zengini doğu eyaletleri, yeni anayasaya karşı çıkıyor. Ayrılıkçılar tersini iddia etse de, referandum sonucu Morales'in elini güçlendirdi.

Bolivya'daki neoliberal düzenin tehlikeye girdiğini gören eski iktidar eliti ve parmağında oynattığı faşist ayrılıkçılar, merkezi yönetime giden 14 ekstra puanın "toprak bütünlüğü" anlamına geldiğini biliyor. Yakında yapılacak kader referandumunda yeni anayasanın kabul edilme olasılığı hayli yüksek. Belki muhalifler bu durumu hazmedemiyor, ama Shell içine sindirmiş görünüyor. Morales'in enerji kaynaklarını kamulaştırdığı 2006'dan beri hükümetle müzakere içinde olan şirketlerden Shell, Bolivya doğalgazını pazarlayan Transdes'deki hisselerin kamuya devretmeyi kabul etti.

zı yeniden ele geçirmek zorundayız. İhtiyacı-mızdan fazlasını tüketme alışkanlığına, israfçılığa ve lükse son vermeliyiz. Gezegenimizin en fakir bölgesinde her yıl milyonlarca insan açlıktan ölürken en zengin bölgesinde obezite ile savaşmak için milyonlarca dolar harcanıyor. Çok fazla tüketiyoruz, doğal kaynakları boşa harcıyoruz ve ürettiğimiz atıklarla Toprak Ana'yı kirletiyoruz.

Ülkeler öncelikle yerel olarak yetiştirilen ürünlerin tüketilmesine önem vermeli. Pazarlandığı yere dünyanın yarısını dolaşarak ulaşan bir ürün, yerel bir üründen daha ucuz olabilir. Fakat bu malın nakliyatının çevreye mal olduğu bedeli, enerji tüketimini ve açığa çıkardığı karbon miktarını hesaba kattığımız takdirde, insanlığın ve yaşadığımız gezegenin sağlığı için, yerel ürün tüketimine öncelik vermek zorunda olduğumuz sonucuna ulaşıyoruz.

Dış ticaret yerel üretimi tamamlayıcı bir unsur olmalı. Dış pazarları hiçbir şekilde ulusal üretimimize tercih edemeyiz.

Kapitalizm hepimizi tektipleştirmeye çalışıyor, böylece sadık bir tüketici olacağız. Kuzey bölgelerde uygulanabilecek yalnızca bir tek kalkınma modeli var, bu da onlarınki. Tek tip ekonomik kalkınma modellerine, bize yalnızca bir tek kültürü, bir tek modayı, şeylere dair bir tek bakış açısını ve düşünce biçimini kabul ettirmek üzere genelleştirilmiş kültürel etkileşim süreçleri eşlik ediyor. Oysa bir kültürü yok etmek, insanların kimliklerini tehdit etmek insanlığa verilebilecek en büyük zarar.

Ne yapmalı?

Birbirimize göstereceğimiz saygı ve değişik kültürlerin, ekonomilerin barışçıl uyumu, gezegenimizi, insanlığı ve hayatı korumak için zorunlu olgulardır. Bunların hayat bulması için, kalkınmaya ilişkin müzakerelerin insanlığın ve gezegenin bugünü ve geleceği için çözümler üretilebilmek için yapılması gerekenleri şöyle sıralayabiliriz:

- Kalkınan ülkelerin DTÖ toplantılarının

tümüne katılımını sağlamak ve bütün üyelere açık olmayan "yeşil oda" toplantılarına son vermek.

- Kalkınmış ülkelerin kalkınan ülkeler yararına esaslı ödünler vereceği, gerçekten asimetrik müzakereler yürütmek.

- Kalkınan devletlerin, tarıma, endüstriye ve hizmet sektörüne ilişkin ulusal politikalarını belirleme ve hayata geçirme gücünü sınırlandırmadan, çıkarlarına saygı göstermek.

- Kalkınmış ülkelerin koruma tedbirlerini ve sübvansiyonlarını fiilen azaltmak.

- Kalkınan ülkelerin, endüstrileşmiş ülkelerin geçmişte yaptığı gibi, yeni doğan sanayileri gerekli gördüğü süre boyunca koruma hakkına sahip olmalarını sağlamak.

- Kalkınan ülkelerin hizmet sektöründe izleyeceği politikaları belirleme ve düzenleme hakkı olduğunu kabul etmek ve temel hizmetler ile ilgili uygulamaları açık bir şekilde DTÖ Hizmetler Ticareti Genel Anlaşması'nın dışında tutmak.

- Büyük şirketlerin Fikri Mülkiyet Hakları üstündeki gücünü sınırlandırmak, bu hakları tekelleştirmelerine izin vermemek, teknoloji aktarımını teşvik etmek ve herhangi bir yaşam şeklinin patentlenmesini yasaklamak.

- Devletlerin kendi gıda ithalatını ve ihracatını düzenleme gücüne ilişkin kısıtlamaları ortadan kaldırarak ülkelerin gıda egemenliğini garanti altına almak.

- Tüketiciliği, doğal kaynakların boşa harcanmasını, sera gazlarının salınımını ve Toprak Ana'ya zarar veren atıkların ortaya çıkışını sınırlandırmaya yönelik önlemler almak.

21. yüzyılda, "kalkınma turu" artık "serbest ticaret" ile ilgili olamaz. Kalkınma turu daha çok, sürdürülebilir kalkınma esaslarına dayanan, ticaret kurallarının yeniden değerlendirilmesini ve gerekli düzeltmelerin yapılmasını sağlayacak göstergelerle düşünülmelidir. Ülkeler arasında, bölgeler arasında, doğayla sağlıklı bir denge kurulmasına katkıda bulunacak türde bir ticaretin geliştirilmesini teşvik etmelidir.

Bizim, hükümetlerin, halklarına karşı çok büyük sorumluluğu var. İnsanların, DTÖ'yü oluşturan anlaşmalara benzer anlaşmalar hakkında geniş çapta bilgi sahibi olmalarını sağlamalıyız. Bu anlaşmalarla ilgili tartışmalara yalnızca bakanlar, işadamları ve "uzmanlar" değil vatandaşlar da katılmalı. Biz, dünyanın insanları, bu tür müzakerelerin pasif kurbanları olmaya son vermeli, şu anın ve geleceğin esas aktörlerine dönüşmeliyiz. Çeviren: **Pınar Uygun**

Toprak Ana'nın kalbi Cochabamba eyaletinde köylüler, Morales hükümetinin tahsis ettiği yeni traktörlerin teslim töreninde.

MÜŞERREF KENDİ GİTTİ

Diktatörün sonu

PAKİSTAN Şubat ayında yapılan genel seçimden galip çıkan hükümet ortakları, askeri darbeyle iktidara geldiği 1999'dan beri ülkeyi yöneten cumhurbaşkanı Pervez Müşerref'in azledilmesine karar verince, Pakistan'ın son iki yılına damgasını vuran rejim krizi çözüme yöneldi. Azledilme riskini göze almayan Müşerref kendi rızasıyla çekildi, görevinden istifa etti. Kriz, 2007'de, Müşerref'in Anayasa Mahkemesi başkanı İftihar Çaudri ve altmış yargıcı görevden almasıyla başlamıştı. Çaudri, Müşerref'in hem cumhurbaşkanı hem de genelkurmay başkanı ola-

rak görev yapmasının anayasaya aykırı olduğunu savunuyor, bunların birinden feragât etmesi gerektiğini söylüyordu. Anayasa Mahkemesi'nin fiilen feshe-dilmesi anlamına gelen ve gene anayasaya aykırı olan bu karar, Çaudri'nin memleketi Karaçi'de yoğun protestolarla karşılaştı. Seçimlere katılmak için sürgünden dönen eski başbakanlar Benazir Butto ve Navaz Şerif, Müşerref'in bu uygulamasını şiddetle kınayıp Çaudri'yi göreve iade edeceklerini açıkladı. Butto'nun suikast sonucu öldürüldüğü süreçte, Müşerref geri adım atarak "genelkurmay başkanı" sıfatını

güvenilir bir adamına devretti. Ama seçim sonuçları Pakistan'ın iki büyük siyasî geleneğini birleştirdi. Butto'nun Halk Partisi ile Şerif'in Müslüman Birliği milli mutabakat hükümeti kurdu. Böylece Müşerref'in elindeki öteki sıfat da tehlikeye girdi. İstifa kararı, yolun sonuna geldiğini kabullenmesiydi. İşin garibi, bu defa da iktidar ortakları Çaudri'nin göreve nasıl döneceği konusunda anlaşmazlığa düştü. Mesele güç dengesiyle ilgili boyutlar taşıyor olmalı ki, Navaz Şerif oldukça sert üslupla hükümetten çekildiklerini açıkladı. İşte size yeni bir muamma...

AFRIKA

Kara Kıta zehirleniyor!

Çokuluslu şirketler Afrika'nın yeraltı kaynakları için yarışıyor. Ekolojiyi sorun etmeyen yönetimler, uzun vadeli sözleşmeler ve ucuz emek potansiyeli, Safari düşünlerinin iştahını kabarttı. Ekonomik patlamaların bedelini gene yoksullar ödüyor. İşte Nijer'in uranyumu, Kongo'nun bakırı ve Tunus'un fosfatı...

YERKÜRENİN aşağı yakasında, Afrika'nın madenlerinin dibinde trajediler yaşanıyor. Tunus'un Gafsa bölgesinde köylerini terkeden emekçi kadınlar polis terörüyle karşı karşıya kalıyor. Nijer'de uranyum çıkarmak için 90 bin kilometrekarelik imtiyaz koparmayı başaran maden şirketleri, topraklarına konduğu Agadez yerlilerinin akıbetini umursamıyor. Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde Çin malı cep telefonlarının, parıltılı fast-food lokantalarının faturasını küçük çocuklar ödüyor... Tunus'tan başlayalım...

Tunus'un ceza sömürgeci

Fosfat, Tunus'un en önemli ihracat kalemleri arasında. Ülkenin en büyük şirketi Gafsa Fosfat, 1897'de sömürgeci Fransızlar tarafından kurulmuş. Cezayir sınırında bulunan Gafsa bölgesinin işçi sınıfıyla sömürgeci düzenin elitleri o zamandan beri ihtilaflılar. Ama neoliberal küreselleşme çağında bu çatışmaya yeni alanlar eklenmiş. Gafsa, ülkedeki işçi mücadelesinin de merkezi. Ocak ayından beri sendikalar ve öğrenciler Gafsa Fosfat'ın uygulamalarına karşı protesto eylemleri düzenliyor.

En az 20 bin kişinin çalıştığı madenlerde kayıtlı işçi sayısı sadece 5 bin. İşçiler herhangi bir iş güvencesi olmadan, sosyal haklardan mahrum çalıştırılıyor. Taşeronların insafına terk edilen emek pazarı, sistematik baskı uygulayan polis devleti ve işlerin böyle yürümesini sağlayan çürümüş bürokrasi, Gafsalıların burnundan getiriyor. Yetmiyormuş gibi şimdi de yeni tesislere yer açmak için köylere ediliyorlar. Polis tacizine maruz kalan yüzlerce insan göçe zorlanıyor. Kalanlar devletin nefesinin her an enselerinde olacağını bilerek yaşamayı kabullenmek zorunda.

Uzun zamandır dikta rejimiyle yönetilen Tunus'ta paramiliter güçler "asayiş" için kul-

lanılıyor. İşçiler tehdit ediliyor, aileleri tacize uğruyor, mülkleri yıkılıyor, tahrip ediliyor. Giderek daha fazla genç insan işkence tezgâhlarından geçiyor. İşverenler ülkedeki işsizlik oranının yüzde 30'larda seyretmesinin avantajını sonuna kadar kullanıyor. Medya yıllardır devlet kontrolünde.

Kongo'nun uyum sancısı

Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin (KDC) ise en önemli yeraltı zenginliklerinin başında bakır geliyor. Yılda 70 milyon ton bakır üreten KDC, 80 milyon ton üreten Şili'nin gerisinde gibi gözükse de, elindeki Şili bakırından daha kaliteli olduğu için küresel pazarda üstünlük sağlayabiliyor. Joseph Kabila yüzde 58 oyla ülkenin başına geçeli sadece iki yıl oldu, ama ekonomik patlamanın etkileri hissediliyor. Son on yılda bakır fiyatı ton başına 500 dolardan 8 bin dolara çıktı. Bakır gelirinin artması ülkenin çehresini de değiştiriyor. KDC'nin en büyük ikinci şehri olan bakır merkezi Lubumbashi'ye dört şeritli bir otoyol inşa ediliyor. 2011'de otoyol bitirildikten sonra bakır komşu ülke Zambiya'ya ve dünya pazarına daha kolay nakledilebilecek.

KDC, Dünya Bankası'nın da katkılarıyla 2003'ten beri özelleştirme politikalarına hız verdi. Yabancı sermayeyi dışlayan cumhurbaşkanı Laurent-Désiré Kabila, 2001'de bir suikast sonucu öldürülmüştü. Seçimle onun yerini alan oğlu ise "dersini almış" ve yüzünü Batıya dönmüş görünüyor. Henüz biten içsavaşın yaralarını sarmaya çalışan KDC, yabancı sermayeyi çekebilmek için büyük şirketlerle akılalmaz vergi indirimleri içeren on yıllık anlaşmalar imzaladı. Ama bu imtiyazlar fazla

abartılmıştı. Dünya Bankası'nın öngörülerine göre yıl sonunda 200 milyon dolar vergi bekleyen devlete sadece 27 milyon dolar geldi. Komşusu Zambiya'nın madenlerinden ortalama 2 milyar dolar vergi geliri elde ettiğini not düşelim.

Bu "uyum" macerasının ardında ise bambaşka dramlar gizleniyor. Kongo şu sıralar bir çevre felaketinin eşiğinde. Hava ve su kirliliği ülkede büyük bir tehdit oluşturuyor. Kolera salgını şimdiden başlamış durumda. Sektörün içine Çin'den, körfez ülkelerinden ve Hindistan'dan birçok şirket girdi. Gereken yerlere rüşvet dağıtıldığı için bu büyük felaketin üstü örtülüyor. KDC'nin bir başka büyük sorunu, yaygın çocuk emeği kullanımı. Küçük çocuklar uzun yıllardan beri korunaksız tünellerin içinde emekliyor. Göçük ölümleri o kadar yaygın ki madenciler artık müşterek sigorta yaptırıyor. Ama çocukların böyle bir şansı yok. Batılılara kıyasla daha insaf- lı olan Güney Afrika menşeli Ruashi Madencilik şirketi çocuk emeği kullanımına karşı mücadele başlatmış. Ailelerine 200'er dolar dağıtıp çocukları okula yazdırmış.

Nijer'de nükleer yağma

Dünyanın en büyük üçüncü uranyum ihracatçısı Nijer'in nasıl olup da aynı zamanda dünyanın en fakir ülkeleri arasında yer aldığına cevabı da yabancı sermaye için bir vaha yaratılmış olmasında gizli. Nijer'de artık Fransız egemenliği kırıldı. Nükleer yakıtı yönelik talep artışından ötürü Çin de artık pazara girmiş durumda. Ülkenin zaten kritik durumdaki su havzaları radyasyon tehlikesiyle karşı karşıya. Nijer'in dağlık Agadez bölgesi Çin'in yanı sıra Güney Afrika, Avustralya, Kanada, Hindistan ve İngiltere'den gelen 20 ayrı şirketin kullanımına açıldı. Agadez'in batısında yaşayan dağ köylülerine bölgeyi terketmeleri söylendi. O zamandan beri bölgenin hayvancılığa dayanan geleneksel ekonomisi tamamen öldü.

Küresel kapitalizmin büyük patronları Afrika'nın madenlerini tekeline aldı. Liberaler özelleştirmenin ve büyük sermayenin keyfiliği engelleyeceğinin propagandasını yapadursun, baskıcı devletlerin rüşvet, yolsuzluk ve zorbalığa dayalı düzeni giderek daha fazla pekiyor. Hava ve su kirliliği, hastalık, çocuk emeği sömürsü, vd... Kara kıtanın damarlarında kara bir zehir yayılmaya devam ediyor.

Le Monde Diplomatique'ten derleyen: **Balkan Talu**

Başbakan Praçanda

NEPAL Maocuların önlenemez yükselişi sürüyor. Başbakanlık için kurucu mecliste yapılan seçimi, ezici bir farkla, Nepal Komünist Partisi-Maocu lideri Puşpa Kemal Dahal, halk arasındaki adıyla Praçanda kazandı. Sosyaldemokrat Nepal Kongresi'ne karşı ülkenin öteki komünist partilerinin desteğini alan Praçanda, 240 yıllık kraliyetin ilga edilip cumhuriyetin kurulmasından sonra başgösteren siyasî kaosa da son vermiş oldu. Rakipleri, oylama öncesinde Praçanda'yı otoriter komünist rejim kurmayı amaçlamakla suçladı. Praçanda ise daha önce yaptığı gibi "demokrasi ve kapitalist ekonomi" sözü verdi.

Lugo gollü başladı

PARAGUAY Seçimlerde Colorado Partisi'nin 61 yıllık yozlaşmış iktidarına son veren solcu piskopos Fernando Lugo, yemin ederek görevine başladı. Yemin törenine Lula, Chavez, Bachelet gibi solcu Latin Amerika liderlerinin yanı sıra Uruguaylı yazar Eduardo Galeano gibi aydınlar da katıldı. Ayağında sandaletlerle kravatsız olarak törene gelen Lugo şunları söyledi: "Çalmak için gelmedim, Paraguay'ın dünyada uyuşturucu kaçakçılığı, yolsuzluk ve kanun dışılıkta anılmasına son vermek için geldim." Lugo ayrıca ihtiyacı olmadığı için 6 bin dolarlık maaşını yoksullara bağışlayacağını açıkladı.

Muallak demokrasi

MORİTANYA Cumhurbaşkanının görevden alma girişiminde bulunduğu komutanlar darbe yaparak yönetimi ele geçirdi. Ülkenin demokratik seçimle belirlenen ilk lideri olan cumhurbaşkanı Sidi Uld Şeyh Abdallahi ikametgahını basan askerlerce gözaltına alındı. Fakat uluslararası camia tarafından kınanan ve ekonomik yaptırımla tehdit edilen darbe, hayret verici bir şekilde, Abdallahi'yi iktidara taşıyan parlamento ve senatoda üçte ikiden fazla destek aldı. İktidar partisinden kopan vekil ve senatörler, öteki muhaliflerle birlikte bir bildiri yayınlayarak halkı, cuntayı desteklemeye çağırdı.

Menendez'e müebbet

ARJANTİN "Kırlı savaş" dönemi olarak bilinen 1976-1983 arasındaki cunta döneminde, Arjantin'in en korkulan subaylarından biri olan Luciano Benjamin Menendez, 1977'de dört marksist militanın kaçırılması, işkenceden geçirilmesi ve öldürülmesi suçundan müebbet hapse mahkûm edildi. Savcı, kurbanların öldürüldükten sonra sokağa atılarak olaya "polisle çatışma" süsü verildiğini ve bunun o zamanlar sıkça başvurulan bir taktik olduğunu söyledi. Kırlı savaş sırasında kuzeydeki Cordoba şehrinde bir işkence merkezinin başında bulunan 80 yaşındaki Menendez, yedi ayrı suçtan daha hüküm giydi.

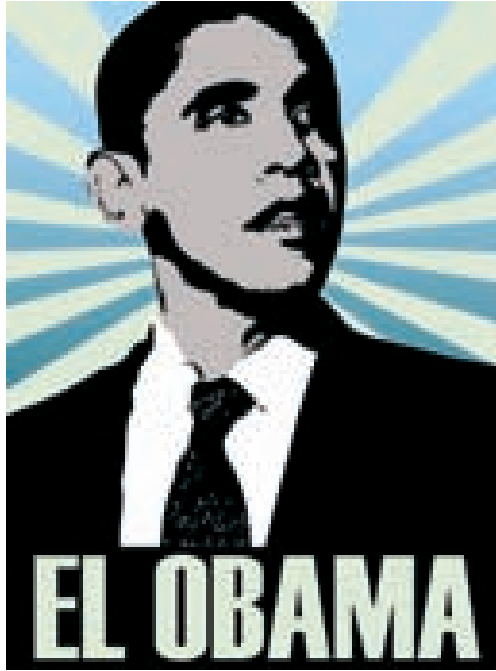
ABD Obama'nın akıbeti

08.08.08 şoku ABD'yi de altüst etti. Soğuk savaşın hortlaması, McCain'in başkanlık şansını artırdı. Anketlerde geriye düşen Obama, dışpolitikadaki yetersizliğini kapatacak bir başkan yardımcısı adayı seçmek zorunda bırakıldı. Giderek merkeze kayan Obama kendi tabanını da rahatsız etmeye başladı.

HİÇBİR ŞEY John McCain'in işine bu kadar yarayamazdı. 08.08.08'in Amerikan iç politikasında yarattığı etki, dünyadaki değişimin son halkasını yerine koyar nitelikteydi. Bush'un giderayak İran'a saldırma tehditlerini bir start noktası olarak kullanan McCain, Gürcistan krizi sırasında muhafazakâr sağ propagandayı zirve noktasına taşıdı. Özetle, "ABD'nin Barack Obama macerası yerine, çokkutuplu dünyada gücünü gösterebilecek, soğuk savaş tecrübesi bulunan yeni bir Cumhuriyetçi yönetime ihtiyacı olduğu" fikrini Amerikan seçmenin kafasına sokmayı başardı. Ağustosun ilk haftasında anketlerde Obama'nın ortalama 7 puan gerisinde yarışan McCain, ay sonuna gelmeden 5 puan öne geçti: 47-42.

Saakaşvili ile her gün telefonda konuşan 72 yaşındaki McCain'in "örnek devlet adamı" şovuna karşılık, Obama'nın Gürcistan krizi sırasında Hawaii'deki tatiline devam etmesi, muhafazakâr eğilimleri hâlâ baskın olan Amerikan kamuoyu tarafından cezalandırıldı. Obama cumhuriyetçi karşı-propagandayı püskürtebilmek için, Demokratik Parti kongresinden önce açıklamamaya söz verdiği halde, seçime birlikte gireceği başkan yardımcısı adayını -üstelik alele acele belirleyip-açıklamak zorunda kaldı. Obama'nın seçim partneri 65 yaşındaki dış politika uzmanı senatör Joe Biden olacak. Normal koşullarda şansı daha az olan Biden'in seçilmesi, bazı yorumcular tarafından "Putin'in Amerikan siyasetine katkısı" olarak niteleniyordu.

McCain'in atağı, gene de, Obama'nın Ortadoğu ve Avrupa gezisi sırasında yaptığı 200 bin kişilik Berlin mitingini unutturamıyor. "Sade bir yurttaş olarak kürsüye çıktım" diyen Obama, konuşmasında kendine örnek aldığı iki başkanın (John F. Kennedy ve Ronald Reagan) soğuk savaşın en gergin dönemlerinde (1963 ve 1987) yaptığı Berlin nutuklarına göndermeler yaptı, "siyah Kennedy" imgesini herkese kabul ettirdi. 08.08.08 sonrası dünyanın böyle bir lidere ihtiyaç duyabileceğini düşünmek yanlış olmaz. Ne var

ki, seçimler Amerikan halkının oylarıyla yapılacak ve 08.08.08 sürecinde o seçmenin 11 Eylül travması tekrar depreşti. Hem bu defa düşman "üç beş müslüman terörist" değil, dünyanın tamamını yok edebilecek nükleer güce sahip Rusya.

"Başkumandanlık" Amerikan başkanında aranan vasıflardan biri ve şu ara McCain'e yakıştırılıyor. Obama-Biden ikilisi, başkanın öteki vasıflarını hatırlatmak için ter dökerken giderek belirginleşen bir iç sorunla da boğuşmak zorunda kalacaklar. Obama'nın sadık tabanı, liderinin söylemini törpüleyip daha merkezci görünmeye çalışmasından rahatsız.

Amerikan solunun beklentileri

Obama'nın dış politikadaki başlangıcı, ona destek veren ilerici, demokrat, sosyalist çevreler tarafından esefle karşılandı. Özellikle Filistin-İsrail meselesindeki "ultra muhafazakâr" tavrı çok eleştirildi. Son olarak, aralarında Tom Hayden, Gore Vidal ve Howard Zinn

gibi eski tüfeklerin de bulunduğu 24 bin aydın ve akademisyen Obama'ya hitaben "İnanabileceğimiz Değişim" başlıklı bir açık mektup kaleme aldı. "Önseçimlerdeki tarihsel başarınızdan beri, sizi desteklememize sebep olan kampanya vaatlerinden uzaklaştığınıza ilişkin işaretler görmekteyiz" denen bildiride, Obama'dan koruması beklenen vaatler şöyle sıralandı:

- Amerikan birliklerinin kesin bir takvim bildirerek Irak'tan çekilmesi.
- Sürmekte olan ekonomik krize zenginler ile geri kalanlar arasındaki farkı azaltacak bir çözüm getirilmesi; atılcı bir finans ve sosyal yardım sistemi; ülkenin çöken altyapısını tamir edecek ve yeni iş alanları yaratacak kamu yatırımları; adil ticaret politikaları; sendikalaşma özgürlüğünün canlandırılması; iş yasasında ve sanayi yönetmeliklerinde ciddi bir hükümet icraatı.
- Evrensel sağlık hizmeti.
- Milyarlarca doları fosil yakıt tüketiminden alıp alternatif enerji kaynaklarına aktararak ekonomiyi dönüştürecek ve milyonlarca yeşil iş yaratacak bir çevre politikası.
- Bush döneminde yaygınlaşan işkence, hak ihlâli ve denetimsiz yetki kullanımı rejimine son verilmesi.
- Kürtaj hakkı ve kürtajın gerektirdiği her türlü sağlık hizmetine erişimin sağlanması da dahil, kadın haklarına ilişkin bir taahhüt.
- Irksal eşitsizliklerin sona erdirilmesi ve dışlanmış kentsel toplulukların yaşam koşullarının düzeltilmesine ilişkin bir taahhüt; "Geride çocuk kalmadı" programı ve öteki önlemler aracılığıyla eğitimdeki farklılıkların ortadan kaldırılması.
- Ülkeye izinsiz giren göçmenlere daha insanca davranan ve halen yasadışı olarak yaşayanlara yurttaşlık yolu açan bir göçmenlik sistemi.
- Yüzbinlerce mağdura yardım etmek yerine onları hapse gönderen uyuşturucu yasalarında reform.
- Paranın ve büyük şirket lobilerinin yasaüstündeki etkisini azaltacak ve sıradan insanların sesinin duyulmasını sağlayacak bir siyaset reformu.

Bunların dışında, Irak'ta paralı asker kulhanımı, Amerikan ordusunun Afganistan'daki varlığının artırılması, İsrail-Filistin sorununun çözümü ve idam cezası gibi konularda Obama'nın aldığı pozisyonun giderek muhafazakâr çizgiye doğru kayması, kaygı verici bir unsur olarak anıldı.

Polis Devleti 2.0'in provası

Bilgisayar programları, oyunlar, televizyon sistemleri sürekli kendini yeniliyor, dijital ürünler her sene yeni bir rakamla anılıyor. Kapitalizm de yeni bir modele evriliyor, söylendiği gibi devlet küçülüyor, güvenlik ve gözetim mutlaklaşıyor. Olimpiyatların halk üzerindeki büyük baskısıyla ucuz işgücü sağlayan, uluslararası tekellerin gözdesi durumundaki Çin'de yapılması, Polis devleti 2.0' 'ın en büyük provası ve gövde gösterisiydi. Naomi Klein'a kulak veriyoruz. ZNet'ten naklen...

Şu ana kadar olimpiyatlar, Çin'e saldırmak için bir bahane, Batılı gazetecilerin internet sansüründen Darfur'a kadar her şey hakkında komünistleri köşeye sıkıştırmak için kullandıkları mesnetsiz bir mazeret haline gelmiş durumda. Fakat bütün kötü haber senaryolarının arasında Çin hükümeti şaşırtıcı bir şekilde soğukkanlılığını koruyormuş gibi görünüyor. Nedeniyse Çin'in bu konudaki iddiası: Açılış seremonileri başladığında, beyniniz Pekin Olimpiyatları'nın ta kendisi olan kültürel/ atletik/ siyasî fantezilerle tahrip edildiğinde, bütün tatsızlıkları anında unutacaksınız.

Beğenin ya da beğenmeyin, Çin'in korkunçluğu tarafından dehşete düşürülmek üzeresiniz.

Oyunlar Çin'in "dünyaya açılma partisi" olarak ilan edildi. Mevcut durum ise bundan daha büyük bir mânâ içeriyor. Bu olimpiyatlar, Çin'in geçtiğimiz otuz yıl boyunca kusursuz bir şekilde öğrendiği gibi, toplumu örgütlemenin rahatsız edici derecede etkili bir

yoluna işaret eden bir açılış partisi ve Çin bunu gururla göstermeye nihayet hazır. Otoriter komünizmin en güçlü siyasî araçlarının etkili bir bileşimi –merkezî planlama, acımasız baskı, sürekli gözetim–, küresel kapitalizmin hedeflerini ilerletmek için iş başında. Bazıları bunu "otoriter kapitalizm", bazıları da "piyasa Stalinizmi" olarak adlandırıyor, şahsen ben "McKomünizm"i tercih ediyorum.

Pekin Olimpiyatları bu melez sistemin mükemmel bir ifadesi. Otoriter yönetimin sıradışı özellikleri aracılığıyla Çin devleti rekor bir sürede afallatıcı stadyumlar, otoyollar ve tren yolları inşa etti. Bütün mahalleleri dümdüz etti, sokakları ağaçlar ve çiçeklerle donattı ve "tükürme karışı" kampanya sayesinde kaldırımları salyadan temizledi. Hatta Çin Komünist Partisi, büyük endüstriyel fabrikaların bir ay boyunca üretimi durdurması emrini vererek kirli gökyüzünü maviye dönüştürmeye çalıştı –hükümet emriyle yapılan bir tür genel grev.

Küresel güvenlik sektörü açısından Çin piyasadan daha öte bir şey, aynı zamanda bir "showroom". Devlet iktidarının mutlak olduğu, sivil özgürlüklerin bulunmadığı Pekin'de Amerikan malı gözetleme teknolojileri son sınırlarına götürülebilir.

Oyunlar sırasında resmî ideolojinin dışına çıkma ihtimali olan yüzlerce Çin vatandaşı –Tibetli eylemciler, insan hakları kampanyaları düzenleyenler, memnuniyetsiz blog'cular– son aylarda hapse atıldı. Hâlâ protesto planları olanlarsa, hiç şüphesiz Pekin'deki 300 bin gözetleme kamerasından birine yakalanacak ve anında bir güvenlik görevlisi tarafından tutuklanacaktır; resmî olarak olimpiyatlar boyunca 100 bin güvenlikçinin görevlendirildiği belirtiliyor.

Bütün bu merkezî planlama ve casusluk faaliyetinin amacı, Çin'i yöneten parti kendisini nasıl adlandırırsa adlandırınsın, komünizmin zaferlerini kutlamak değil. Amaç –olimpik sponsorların sadece birkaçını zikredecek olursak– Visa kartlar, Adidas spor ayakkabılar, China Mobile marka cep telefonları, McDonald's'ın "mutlu mönülleri", Tsingtao biralari ve UPS Kargo için devasa bir tüketici kozası yaratmak. Fakat tüm bunların arasında en gözde yeni piyasa, bizatihi gözetim. Doğu Avrupa'daki polis devletlerinin

ve Sovyetler Birliği'nin aksine, Çin küresel Felâket Kapitalizmi Kompleksi'nin en uç noktasını, tamamıyla kâr amaçlı olan "Polis Devleti 2.0"ı inşa etmektedir.

Olimpik güvenlik ve polis devleti

ABD Hedge fonları tarafından finanse edilen Çinli şirketlerle Amerika'nın en güçlü şirketlerinin bir kısmı –Cisco, General Electric, Honeywell, Google– bu anı mümkün kılabilme için el altından Çin hükümetiyle birlikte çalışıyor: Her bir sokak lambasının üzerinde belli belirsiz bir şekilde görünen kapalı devre kameraların ağ sistemini oluşturmak, uzaktan internet denetimine izin veren "devasa firewall"u inşa etmek ve oto-sansür uygulayan arama motorları tasarlamak.

Gelecek sene itibarıyla Çin'in iç güvenlik piyasasının 33 milyar dolar değerinde olması bekleniyor. Bu alandaki bazı büyük Çinli aktörler, istikrarsız dönemlerde güvenlik ve savunma hisselerinin emniyetli yatırımlar olması nedeniyle, nakit elde edebilmek için kısa bir süre önce hisselerini ABD borsalarına taşıdılar. Örneğin Çin Enformasyon Güvenlik Teknolojileri şirketi artık NASDAQ borsasında, Çin Güvenlik ve Gözetim şirketi ise New York Gayrimenkul Borsası'na kayıtlı. ABD Hedge fonlarının ufak bir klibi bu riskli teşebbüsleri bir süredir sürdürüyor; geçtiğimiz iki yıl içinde 150 milyon dolardan fazla yatırım yapmış durumdalar. Geri dönüşlerse çarpıcı. Ekim 2006 ile Ekim 2007 arasında Çin Güvenlik ve Gözetim şirketinin hisselerinin değeri yüzde 306 artmış durumda.

Çin hükümetinin kameralar ve diğer gözetim tertibatı için yaptığı mürşif harcama, "Olimpik Güvenlik" başlığı altında gerçekleştiriliyor. Peki, bir spor olayının güvenliğini sağlamak için gerçekten ne kadar paraya ihtiyaç var? Fiyat etiketi, hayret uyandırıcı bir şekilde 12 milyar doları gösteriyor –11 Eylül'den sadece beş ay sonra kış olimpiyatlarına ev sahipliği yapan Salt Lake City, oyunların güvenliği için 315 milyon dolar harcamıştı. 2004 yılında Atina 1.5 milyar dolar civarında harcama yaptı. Birçok insan hakları grubu Çin'in güvenlik önlemlerini artırıp yenilemesinin Pekin Olimpiyatları'nın ötesinde olduğuna işaret ediyor: Şu anda bütün ülkede 660 adet "güvenli şehir" belirlenmiş bulunuyor; bunlar, yeni gözetim kameraları ve diğer casusluk tertibatlarıyla donatılmasına karar verilmiş belediyeler. Tabii ki olimpiyatların güvenliği adına alınan bütün teçhizat –göz taramacıları, "ayaklanma bastırma robotları" ve yüz teşhisi yapan bilgisayar yazılımları– oyunlardan sonra Çin'de kalacak ve grev yapmaya soyunacak işçilerle kırsal kesimdeki protestoculara karşı kullanılmaya hazır olacak.

Olimpiyatların Batılı firmalara sağladığı ise bu ürpertici girişim için lezzetli bir kapak konusu. 1989'daki Tiananmen Meydanı katliamından bu

Naomi Klein

Olimpiyatların güvenliği adına alınan bütün teçhizat oyunlardan sonra Çin'de kalacak ve greve soyunan işçilerle kırsal kesimdeki protestoculara karşı kullanılmaya hazır olacak.

yana ABD şirketlerinin Çin'e polis teçhizatı ve teknoloji satması yasaklanmıştı, zira yöneticiler silahların bir kere daha barışçıl göstericilere doğrultulmasından korkuyorlardı. Olimpiyatlara giden yolda atletlerin ve VIP'lerin (George Bush dahil olmak üzere) güvenliği adına bu yasa tamamen gözardı edildi ve Çin devleti en küçük yeni oyuncaktan dahi mahrum bırakılmadı.

Çin'in yeni ihraç ürünü

Burada çok acı bir ironi söz konusu. Pekin yedi yıl önce olimpiyatları düzenlemekle ödüllendirildiğinde; teori, uluslararası denetimin vatandaşlarına daha fazla hak ve özgürlük sağlamak yönünde Çin'i zorlayacağı yönündeydi. Aksine, olimpiyatlar, rejimin halk üzerindeki kontrolünü artırması, baskı sistemlerini muazzam bir şekilde yenilemesi ve güçlendirmesi için bir arka kapının açılmasına neden oldu. Hatırlayın, Batılı şirketler Çin'le iş yaparak aslında özgürlük ve demokrasiyi yaydıklarını ne zaman iddia ediyorlardı? Şu anda tam tersini görüyoruz: Gözetim ve sansür tertibatına yaptıkları yatırımlarla, bir kitle hareketine dönüşmeden önce Pekin'in yeni bir aktivist kuşağını aktif bir şekilde baskı altına almasına yardımcı oluyorlar.

Bu eğilime ilişkin rakamlarsa korkutucu. Nisan 2007'de 13 eyaletin devlet görevlileri yeni güvenlik önlemlerinin nasıl bir performans sergilediğini rapor etmek için bir toplantı düzenledi. South China Morning Post'a göre, mevcut gözetim sistemini yaygınlaştırmak ve geliştirmek için "yapay zeka"nın kullanıldığı Jiangsu eyaletinde protesto ve isyanların sayısı "geçen seneye göre yüzde 44 azaldı". Yeni elektronik gözetleme sistemlerinin yerleştirildiği Zhejiang eyaletinde bu oran yüzde 30'du. Shaanxi'de "kitleli olaylar" –protestolar için kullanılan kod– bir yıl içerisinde yüzde 27 azaldı. Eya-

letin polis şefi Dong Lei, olayların azalmasının en önemli nedeninin eyaletin tamamında güvenlik kameralarına yapılan yatırım olduğunu ifade ediyordu. Lei, toplantıda "bütün gün boyunca ve her türlü hava koşulunda izleme kapasitesine ulaşmayı hedefliyoruz" dedi.

Çin'deki eylemciler şu anda yoğun baskı altında; bir yıl önceki gibi sınırlı seviyede dahi hareket edemez halde. İnternet kafeler gözetleme kameralarıyla dolu ve internette sörf yapanlar dikkatle izleniyor. Hong Kong'taki bir işçi hakları örgütünün ofisinde meşhur Çinli muhalif Jun Tao'yla karşılaştım. Düzenli polis tacizi yüzünden ülkesinden yeni kaçmış. Onlarca yıl demokrasi ve insan hakları için mücadele ettikten sonra yeni gözetleme teknolojilerinin Çin'de çalışmaya devam etmeyi imkânsız hale getirdiğini belirtiyor.

İleri teknoloji kullanan gözetim devletinin yarattığı tehlikeleri Çin'de görebilmek çok kolay, çünkü Jun gibi insanlar açısından yarattığı sonuçlar hayli zorlu. Aynı teknolojilerin ABD sokaklarında bulunan ve evlerle ağ bağlantısına sahip kameralar, havaalanlarındaki "seri şeritli" biyometrik kartlar, elektronik posta ve telefon konuşmalarının izlenmesi aracılığıyla gündelik hayatımıza sessizce sokulduğu zaman ortaya çıkan tehlikeleri fark etmekse çok daha güç. Fakat küresel güvenlik sektörü açısından Çin piyasadan daha öte bir şey, aynı zamanda bir "showroom". Devlet iktidarının mutlak olduğu, sivil özgürlüklerin bulunmadığı Pekin'de Amerikan malı gözetleme teknolojileri son sınırlarına götürülebiliyor.

Çin yüzeyin altındaki devasa huzursuzluğa rağmen "uyumlu" bir olimpiyat sahneye konabilecek mi? Eğer cevap "evet"se, Çin'de yapılan birçok şey gibi, Polis Devleti 2.0 da ihraç edilmeye hazır olacak.

Naomi Klein

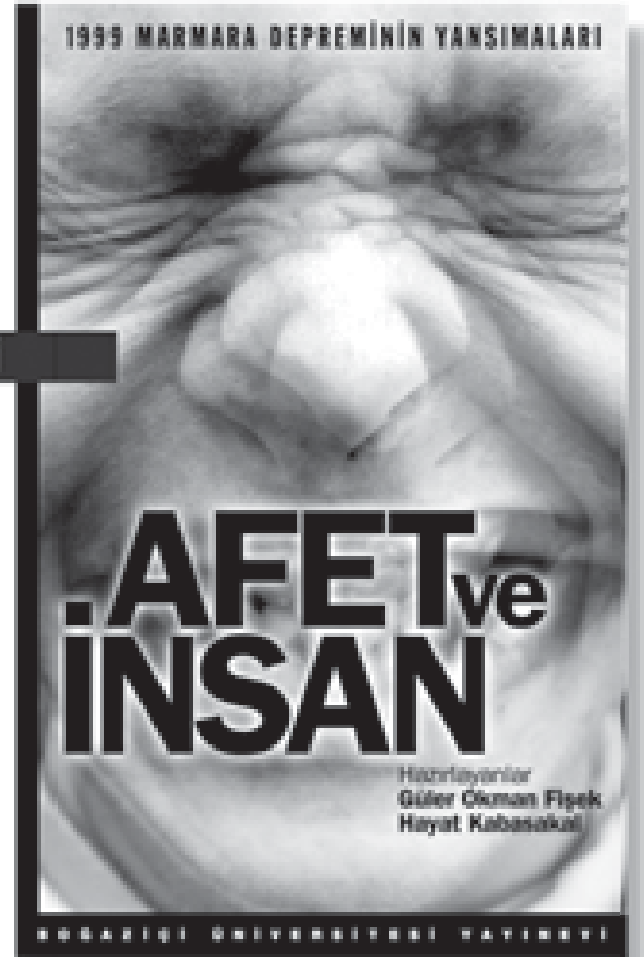
çeviren: Aykut Kılıç

“Bu sefer yıkılmayalım”

17 Ağustos depremi halkı, hükümeti ve resmi kuruluşları hazırlıksız yakaladı. 17.000'in üzerinde insan hayatını kaybetti, yaklaşık 44.000 kişi çeşitli hastanelerde tedavi gördü. 1999 Marmara depremi yakın bir gelecekte İstanbul'da büyük bir deprem olacağı kaygısını artırdı.

Beklenen depreme nasıl hazırlıklı olabiliriz sorusuna yanıt arayan *Afet ve İnsan*, doğal afetler için gerekli önlemleri almanın her şeyden önce bir insan hakkı olduğunu savunmaktadır.

yeni

İLETİŞİM

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
bupress@boun.edu.tr Tel./Faks 0212. 257 87 27

SİPARİŞ

www.bupress.org
PANDORA KİTAPevi
www.pandora.com.tr Tel 0212. 219 42 91

“İçinde bulunduğumuz anda, bugüne dair, bizi bu ideolojik mahkûmiyetten kurtaracak gerçek seçenekler tasarlamamız, belki de insanlığın varlığını sürdürmesi açısından büyük önem taşımaktadır.... Kapitalist modernliğin sömürgesi haline gelmeyecek bir gelecek tasarlamamız gerekmektedir; ancak bürokratik sosyalizmlerin sonunu getiren kalkınmacı varsayımların prangasından kurtulmamız da zorunludur. Adalet ve demokrasi yolunda verilmiş olan mücadeleleri hatırlayarak geçmişi, gericiliğin tuzağından kurtarmalıyız.”

Askerî-şiiirsel kompleks

Bunu nasıl yapabildiler? Bosna'daki etnik temizlik nasıl gerçekleşebildi? Slavoj Zizek'e göre, bu can alıcı sorunun cevabı Radovan Karadziç'in şiirinde yatıyor. Zizek'in London Review of Books ve El Pais'de yaptığı tahlili dikkatlerinize sunuyoruz.

Nihayet yakalandığına göre, meslekten psikiyatrist olan Radovan Karadziç'in, sadece acımasız bir siyasi ve askerî lider değil, aynı zamanda şair olduğunu da hatırlama zamanı. Şiirlerine zırva deyip geçmemeli: Dikkatli bir okumayı hak ediyor, zira etnik temizliğin nasıl çalıştığına ilişkin bir şey anlatıyor.

Izlet Sarajliç'e adanmış isimsiz bir şiirin ilk dizeleri şöyle:

"Yeni inancına biat edin kalabalıklar / Size kimsenin sahip olmadığı birşeyi vaat ediyorum / Sertlik ve şarap vaat ediyorum / Ekmeği olmayan güneşimin ışığıyla beslenecek / Ey insanlar! Benim inancımda hiçbir şey yasak değil / Sevmek ve içmek / Ve istediğin kadar güneşe bakmak / Ve bu Tanrı size hiçbir şeyi yasaklamıyor / Çağırma itaat edin din kardeşi insanlar..."

Tebaasına "sertlik ve şarap" vaat eden bir lider, süperegonun müstehcen çağrısını ifade etmektedir: Bütün yasaklar ortadan kaldırılmalıdır, ki özne sonu olmayan yıkıcı bir orjinin keyfini sürebilsin. Süperego ise insanlarına hiçbir şeyi yasaklamayan "Tanrı"dır. Ahlâkî yasakların bu şekilde ortadan kaldırılması, "postmodern" milliyetçiliğin can alıcı bir özelliğidir. Tutkulu etnik özdeşlemenin, küresel seküler toplumun güvensizliği karşısında bir takım değer ve inançlara yeniden hayat verdiğine ilişkin klişeyi başaşağı çevirir ve aksine, güçbela gizlenen "yapabilirsin!" kipinin kolaylaştırıcısı olarak işlev görür. Bugünün alenen hedonistik ve müsamahakâr toplumu, paradoksal bir şekilde giderek daha fazla kurallar ve yönetmeliklere (sigara ve içki yasakları, cinsel tacize karşı yasal üzenlemeler vb.) boğuluyor. Dolayısıyla tutkulu

etnik özdeşleşme nosyonu, daha fazla kısıtlamanın getirilmesinden ziyade, özgürleştirici bir çağrı işlevini görüyor: "Yapabilirsin! Müsamahakâr liberal bir toplumda barış içinde bir arada varolmanın haşın kurallarını ihlal edebilirsin! Her istediğini yapabilirsin! Siyaseten doğruluğu kabaca hor görebilirsin, hatta nefret edebilir, savaşılabılır, öldürebilir ve tecavüz edebilirsin!" Bugünkü milliyetçiliğin sahte özgürleştirici etkisini kavramadan onun gerçek dinamiklerini anlamaktan yoksun kalmaya mahkûmuz.

Miloseviç ve Sırplar

Kısa bir süre Miloseviç'in enformasyon bakanlığını yapmış olan Sırp köşe yazarı Aleksandar Tijanic, "Miloseviç ve Sırplar arasındaki tuhaf simbiyoz"u tarif etmişti: "Miloseviç genel olarak Sırlara yakışıyor. Onun yönetiminde Sırlar çalışma saatlerini lağvetti. Herkes yan gelip yattı. Miloseviç, karbor-sa ve kaçakçılığın serpilip gelişmesine izin verdi. Herhangi biri devlet televizyonuna çıkıp Blair, Clinton ve "dünyanın diğer saygıdeğer isimlerini" aşağılayabilirdi. Dahası, Miloseviç bizlere silah taşıma ve sorunlarımızı silahlarla çözmeye hakkını verdi. Gündelik hayatı uzun bir tatile çevirdi ve hepimizin mezuniyet gezisindeki liseli öğrenciler gibi hissetmemizi sağladı -bu, yaptığınız hiçbir şeyin, ama gerçekten hiçbir şeyin

Ahlâkî yasakların ortadan kaldırılması "postmodern" milliyetçiliğin can alıcı bir özelliğidir. Her istediğini yapabilirsin! Siyaseten doğruluğu kabaca hor görebilirsin; hatta nefret edebilir, savaşılabılır, öldürebilir ve tecavüz edebilirsin.

cezalandırılabilir olmadığı anlamına geliyor.

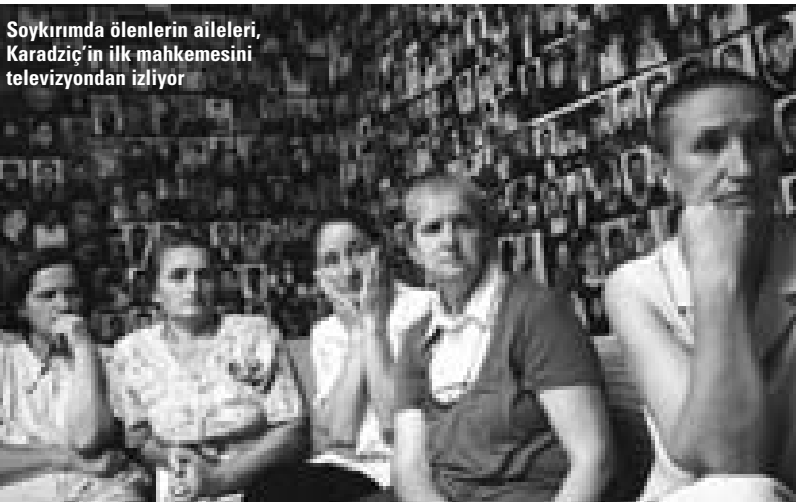
"Yeraltı" ve ertelenmiş intihar

Bu, Emir Kusturica'nın 1995 tarihli "Yeraltı" filminde betimlenen durum değil midir? Filmin esas önemi, Yugoslavya sonrası ortaya çıkan çatışmada taraf tutmasında (kahraman Sırplar, Nazi yanlısı hain Slovenler ve Hırvatlara karşı) değil, "depolitize edilmiş", estetik tavrında yatmaktadır. Kusturica, Cahiers du Cinéma'ya verdiği bir mülâkatta "Yeraltı"nın politik bir film olmadığını, daha ziyade trans haline benzeyen öznel bir deneyim, "ertelenmiş bir intihar" olduğunda ısrar ederken, Yugoslavya'nın dağılmasının ardından yaşanan etnik temizlik ve savaş suçlarına eşlik eden "apolitik", fantazmatik arka planı ifşa ediyor. Kusturica "ertelenmiş intihar" muhitini zamanın ve kamusal arenanın dışında gerçekleşen ve hiç bitmeyen bir içme, şarkı söyleme ve çiftleşme orjisi olarak betimleyerek Sırplar tarafından Bosna'da tezgahlanan etnik katliamın libidinal ekonomisini etkili bir şekilde hayata geçirmektedir: Ölçsüz harcamanın sahte Bataileci trans hali, içmek-yemek-şarkı söylemek-düzmekten müteşekkil durmaksızın devam eden çılgın bir ritm...

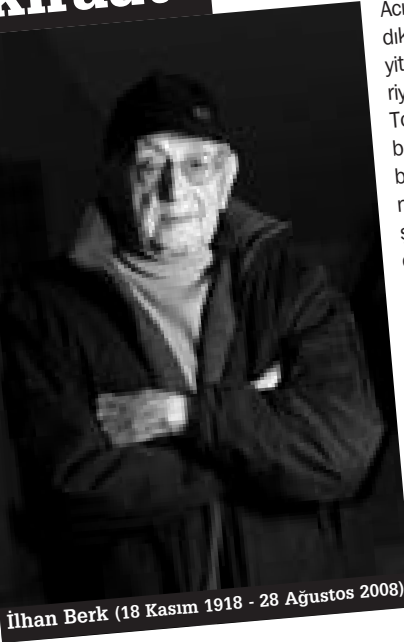
Burada şu sorunun cevabı yatıyor: "Bunu nasıl yapabildiler?" Savaş "siyasetin başka araçlarla devam ettirilmesi" olarak tanımlanmıştı, fakat Karadziç'in bir şair olması gerçeği Bosna'daki etnik temizliğin (bir tür) şiirin başka araçlarla devam ettirilmesi olduğunu görmemizi mümkün kılıyor. Doğru, Miloseviç milliyetçi tutkuları "manipüle etti" -fakat bunu yapması için gerekli araçları ona veren şairlerdi. Onlar -yozlaşmış siyasetçiler değil, samimi şairler- her şeyin kaynağıydı, 1970'ler ve '80'lerin başlarında sadece Sırbistan'da değil, bütün eski Yugoslavya cumhuriyetlerinde saldırgan bir milliyetçiliğin tohumlarını ekmeye başladılar. Biz, Yugoslavya'nın dağılmasının ardından, askerî-endüstriyel kompleks yerine, Ratko Mladić ve Radovan Karadziç adlı ikiz karakterlerin şahsında cisimleşen askerî-şiiirsel komplekse sahiptik.

Slavoj Zizek

çeviren: Aykut Kılıç

Soykırımda ölenlerin aileleri, Karadziç'in ilk mahkemesini televizyondan izliyor

İlhan Berk (18 Kasım 1918 - 28 Ağustos 2008)

Acı haberi son dakikada aldık: İlhan Berk'i 90 yaşında yitirdik. Şiiri bütün bir cumhuriyet tarihine eşlik etmişti. Toplumcu gerçekçi olarak başladı, İkinci Yeni'yle beraber şiirin iç sorunlarına, insanın dünyayı duyuş ve algılayışına, ontolojik bir şiire yöneldi. Her daim "genç şair"di, kendini sürekli yenilemeyi bildi, doğanın içinde, otların, böceklerin, kuşların –ve kadinların– arasında, geometrinin, sayıların, tarihin labirentinde bir hayvan yetisiyle ve itkiyle dolaşmak istedi, aracı şiirdi. Kendi zamanını ve kendine yönelik bir hazzı hayatta da, şiir de kurmayı bildi. "Uzun adam"ı saygıyla uğurluyoruz...

X - KÜTÜPHANE

- A. İnsel - Ü. Kıvanç** Ergenekona Gelmeden (Birikim)
Abdullah Aysu Küreselleşme ve Tarım Politikaları (Su)
Bülent Somay Çok Bilmiş Özne (Metis)
Can Yücel Portreler (Doğan)
Carol Off Acı Çikolata –Çikolatanın "Tatsız" Öyküsü (İletişim)
Constantin Von Barloewen (haz.) Bilgiler Kitabı (Versus)
Didem Daniş Türkiye'den Fransa'ya Göç ve Göçmenlik Halleri (Bilgi Ün.)
Eduardo Cadava Işık Sözcükleri (Metis)
Fernando Savater Nietzsche'nin İdeası (İletişim)
İshak Reyna Ha Hayat Ha Edebiyat (Everest)
John Berger Talihli Bir Adam (Agora)
Jose Saramago Görmek (Can)
Julio Cortázar Andrés Bava'nın Güncesi (Notos)
Judith Butler Cinsiyet Belası (Metis)
Leonard Cohen En Sevilen Oyun (Versus)
Marguerite Yourcenar Rüya ve Kader (YKY)
McKenzie Ward Bir Hacker Manifestosu (Altıkkırkbeş)
Rıfat Dağ Kırsal Kalkınma Siyaseti (Dipnot)
Slavoj Žizek 1968 (Encore)
Ümit Kardaş Ötekiler İçin Sivil İtaatsizlik Rehberi (HayyKitap)

*

• Yaşamım ile kendimin iki ayrı şey olduğunu duyumsarım, ve keşke yaşamı sırtımdan bir ceket gibi çıkarabilsem derim, bir iskemlenin arkasına asabilsem bir süre, bir düzlemden ötekine atlayabilsem, tek tip ve hep süren bir aktarıma kaçabilsem. Sonra onu yeniden sırtıma geçirebilsem ya da başka bir tane arayabilsem. Yalnızca tek bir yaşamımın olması ya da yaşamın yalnızca tek bir biçimde oluşması, sürüp gitmesi öylesine usanç verir ki. Olaylarla ne denli dolarsa dolsun, iyi tasarlanmış ve gerçekleştirilmiş bir yazgıyla ne denli güzelleştirilirse güzelleştirilsin, kalıp hep aynı, o tek kalıp; on beş yıl, yirmi beş yıl, kırk yıl – o geçit. Yaşamı gözlerimiz gibi taşırız. Bize en uygun biçimde yerleştirilmiş gözlerimiz gibi; gözler uzamın geleceğini görür, nasıl ki yaşam zamandan hep bir adım önceyse.

• Şunu söylemenin ahmaklığı: Elimde pek az zaman var –oysa zamandır elinde seni tutan ya da günü geldiğinde bırakan.

• Düşünceler kardeşimde. Bense duyumsuyorum onları.

• Bazı insanların yanında aptal yerine konmamak için aptal oynamak zorundasın.

• Sonsuz, insanoğlunun eyleminde biçim kazanır.

• Sesi gözleriydi, sanki bir su yosunu konuşabilirmiş gibi: bir paçağannın insandışılığı ile, ama bir yandan da yarattığı taşıyarak içinde; o her şeyi açıklayacak sözü söyleyen tanığın sesi.

•

Cargill ve Archer Daniels Midland hem kakao hem de kahve işinde en hâkim durumdadırlar; Fildişi'ndeki kakao ticaretini ellelerine geçirme konusunda korkunç rekabet halindeler. Cargill depoları ve kakao öğütme tesisleri Fildişi Sahili'nin her yanında göze çarpıyor, fakat benimle ya da Ange ile konuşacak tek bir şirket yetkilisi bile yoktu. Randevular alıyorduk, fakat daha biz varmadan iptal ediliyordu. Kakao endüstrisinde rekabet bütünüyle çok yüksek; gizlilik meselesi ise herkesin dilinde.

(...) Geçmiş yıllarda Cargill, ticari amaçlarının kuruluşun her beş ya da yedi yılda bir büyüyecek ikiye katlanması olduğunu söylemişti. Multimilyar dolarlık yıllık ciroları, alt Sahra'daki en fakir ülkelerin hepsinin toplam gayri safi millî hasılasıyla yarışabilir. Tarımdaki bütün uluslararası şirketler gibi, Cargill de gelişmekte olan ülkeleri, özellikle de uluslararası şirketlerden gıda maddeleri ithal etmeye zorlayan Dünya Bankası liberalizasyon programlarının yardımıyla, ülkeleri gıda maddeleri üretimini durdurup yerine ihracat ürünlerini tercih etme yolundaki ikna çalışmalarına yardımcı oldu. Tek başına, Cargill'in yaptığı kahve ticareti kahveyi satın aldığı ülkelerin tümünün gayri safi millî hasıllarının toplamından daha büyük. Genetik değişime uğramış gıda maddeleri alanında dünyanın en büyük oyuncularından birisi ve Afrika'daki tarım alanlarını bilimsel olarak yetiştirilmiş tohum üretimine açma yolunda büyük bir savaş veriyor.

■

Tavandan sarkan, sonradan görme bir gösteriş budalasındır avize (adı camdaki ışık yansımalarıyla yetinir) ve kendini hep odakta sanır. Tüm teşhirci rüküşler gibi şiddetle yanılır, ama işlev ve estetikten çok, göze sokmak için şımartıldığından, bir yandan da bu yanılığını sürdürmekte haklıdır. Dikkat çekmek içindir sözde, ama –âvâz pırl pırl olsa ya barı!– zafer kazanmışçasına alınan düşük mumluk ampullerle, aslında aydınlatma konusunda da son derece kakavan ve sıradandır. Çünkü tastamam, olanı olduğu gibi sürdüren genel, gece olunca, kendisiyle birlikte TV ışığına sığınan –o çok sıkılan evlerin– en yüksekteki anonimlik göstergesidir avize. Masa lambasıysa özel ve öznel; bir-in'in etrafı ile de göstermeye çalışmadan bir şeye odaklandığı mekânların işaretidir. (Bu, her şeyin üstünden hızla geçilen çağda göze sokmaya çalışmadan bir şeye odaklanmaksa iyidir!) Dikkat ve özendir masa lambası: uğraş ve özne-. Dışından kopan bir huzmede yoğunlaştıkça artar ışık ve karanlık. Dolayısıyla, kimi zaman gerçek bir çekim alanıdır, kimi zamansa kaçran, tehlikeli ve zorlu bir sorgu: Bir akrebin başınınuzun hemen üstündeki kuyruğu ve bir simge: kuyruk ve kalem: düello-. Bu yüzden de hep açık unutulmak istenen –geceleri– (ölmeye) yatmadan önce.

"Işığın İki Yüzü: Avize ve Masa Lambası"

▲

Kendinden bu kadar haberdar olan başka bir çağ olmamıştı –eğer haberdar olmaktan anladığımız, nesnelere fotografik bir anlamda benzeyen bir görüntüye sahip olmak ise. (...) Oysa gerçekte, haftalık dağıtılan fotoğrafı tayını, kesinlikle bu nesnelere ya da kök-görüntülere gönderme yapma niyetinde değildir. Eğer belleğe yardım etmek üzere sunulmuş olsalardı, o zaman ayıklamayı bellek yapardı. Ama fotoğraf seli belleğin bentlerinden taşar. Bu görüntüler kitlesinin baskını öylesine güçlüdür ki, hayatı nitelikteki özelliklere ilişkin potansiyel farkındalığı yok etme tehlikesi taşır. (...) Resimli dergilerde insanlar tam da resimli dergilerin onları algılamaktan alıkoyduğu dünyayı görürler. Fotoğraf makinesinin perspektifindeki mekânsal *continuum*, algılanan nesnenin mekânda belirleşme hukmeder; görüntü ile nesne arasındaki benzerlik nesnenin "tarih"inin konturlarını siler. Kendi hakkında bu kadar az bilgi sahibi bir çağ olmamıştı. Resimli dergilerin icat edilmesi, anlama yetisine karşı bir darbe düzenlemek için egemen toplumun elindeki en etkin araçtır. Görüntülerin renkli düzenlenmesi bile böyle bir darbeyi gerçekleştirmekte yabana atılmayacak bir araçtır. (...) Resimli dergilerde dünya fotoğraflanabilir bir şimdi'ye dönüşmüştür ve fotoğraflanmış şimdi bütünüyle ebedileştirilmiştir. Görünüşte ölümün pençesinden kurtulmuş, gerçekteyse ona yenik düşmüştür.

e l i k u l a ğ ı n d a

Hayalî evlilik, doğal senaryo

Düşünce tarihinin en ufuk açıcı ikililerinden Nietzsche'yle Lou Andreas-Salomé evlenseydi, nasıl bir birliktelik olurdu? Nietzsche'nin evlenme teklifini reddeden, özgür beraberliği savunan, sadakat kavramını hep sorgulayan psikanalist Salomé'yle filozofun "tinsel" düzeyde kalan ilişkisi nikâh masasında neticelenseydi, nasıl bir hayatları olurdu? Philippe Sollers'e bakarsanız, cehennem gibi olurdu. Önümüzdeki ay Agora'dan Ender Bedisel çevirisiyle yayınlanacak olan 2006 tarihli romanı "Tanrısal Hayat"tan bir pasajla, Philippe Sollers'e bağlarıyoruz...

Biraz eğlenelim. M.N.'nin yaptığı evlenme teklifini Lou Salomé'nin kabul ettiğini varsayalım (tabii mümkün değildi, M.N. de biliyordu bunu, ama varsayalım ki evlendiler). Venedik'te birkaç tutkulu sevişmenin ardından, Almanya'ya dönüyorlar. İlk anlaşmazlıklar yolculuk esnasında, hatta cicim ayının son günlerinde başlıyor. M.N. Paris'e gitmek ister, ama Lou geleneksel balayı günlerini tercih etmiştir. Gondolla dolaşmayı arzulamaktadır. Tuhaf şeydir gerçekten; bu ateşli, zeki, daha doğrusu dâhi, genç ve güzel hatun, birkaç hafta içinde kötü mizaçlı bir kadına dönüşür. İçeri kapanır, surat asar; oysa M.N. sevinç içindedir, gezip tozmak ister. Kadın onun bu halini gördükçe insanların acısına aldırış etmediğini söyler, sitem eder. M.N. yolculuk yaparken kadının gözlerindeki hafif pırıltıyı fark etmiştir. Özellikle yolda bir sorun çıktığı zaman ya da bavullarda bir sıkıntı yaşadığında bu pırıltı belirmektedir. Filozofun kafası meşgulken, bunalmışken ya da sadece hastalandığında bu kötücül hafif pırıltı daha da yoğunlaşır. Hiç kuşku yok, onun canı sıkıldıkça kadın haz duymakta, acı gerçeği, yokluğu, insanlığın kara yazgısını kafasına kakmaktadır.

İlk günler, Lou'nun sevişmeleri içtenlik dolu, ateşlidir; M.N.'nin tensel zevkini tatmin ettiğine inanır. Gelgelelim M.N., kırılğan, ince, çekingen ve aşırı duyarlıdır. Kadın cesaret edip de kendisini rahatsız eden bıyğını kesmesini söyleyemez. Olsun, böyle de sevimlidir. Ne de olsa deha sahibidir (çoğu kez taşkınlık ve acayiplikleri görülsede), bir yığın şey bilmektedir, Antikiteyi ustalıkla kullanır, sanki bir zamanların Atina ve Roma'sından gelmiştir, sanki tanrılar onun yanında canlanırlar, sözün kısası çağdaş uygarlığımızın kaosunda o da yolunu şaşırmıştır. Doğaçlamala-

rı (itiraf etmeli ki çoğu kez usanç vericidir) akşam yemeklerine renk katar, daha doğrusu aramızda geçen hafif konuşmalar-dır bunlar. Yirmi profesörden bir yıl içinde öğreneceğiniz şeyleri onunla bir akşam yemeğinde öğrenirsiniz. Saplantılı fikirleri vardır: Wagner (besteci hakkındaki kanısını değiştirmek mümkün değildir), Hristiyanlık (haklıdır, ama biraz abartmıyor mu?), Rönesans, Kant ("o uğursuz örümcek"), Luther ("o mendebeur papaz"), Fransız Devrimi ("o sıkıcı ve anlamsız güldürü"). Luther'in 1525'te yaptığı evliliğin üzerinde ısrarla durur. Luther o tarihte, Cîteaux Tarikatı'na bağlı bir rahibe olan Katharina von Bora'yla evlenmişti. Onların evlilik ilişkisini neredeyse kaba bir dille sorgular. Acaba dolaylı bir mesaj mıdır bu? Olabilir. Yoksa bu ilginç sanatçı-filozofun dinsel eğilimleri mi vardır? İsa gibi bir yeteneği mi söz konusudur? Belki. Katı bir tanrıtanımazlığı ve sarılmaz bir papa düşmanlığını ne kadar savunuyorsa, ne yazık ki bir o kadar da şiddetli bir kadın düşmanıdır. Bu saplantısını evliliğin iyileştireceğini umarız.

Her neyse, doğada tek başına yürüyüşler yapmadığı (tuhaf alışkanlık) ya da son hızla yazılarına dalmadığı zamanlar, sevimli, yumuşak, dikkatli bir eş. Hatta biraz sert olmakla birlikte iyi bir piyanist. Can sıkıcı olan şey, genellikle kimseyi (orospu kız kardeşinden başka) sık sık görmek istemeyişi. Lou onun ideal karısıdır, tamam, ama bu denli katı bir inzivaya çekilmek

Lou Salomé, sonradan evlendiği Paul Rée ve Nietzsche

Lou Andreas-Salomé

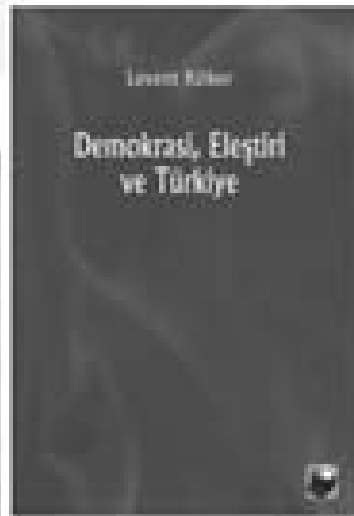
için geçerli bir sebep değil. Zira yaşanan bir hayat var; sık sık dostlarla görüşmenin, ilginç ilişkiler kurmanın, bilgili ve duyarlı insanlarla bir arada olmanın kınanacak nesi olabilir? Mesela, o içtenlikli, ince, melek gibi Avusturyalı şair nasıl yaşıyor? Ya çok yakında kendinden söz ettirecek o yeni bilgin? Her şeyi libido kavramıyla açıklamaya kalkıyor hani! M.N. bu libido sorununun

üstünde duruyor, onu marazi ve indirgemeci buluyor, daha kötüsü eşitlikçi ve demokratik olduğunu düşünüyor. Kısaca, M.N. her yanda hastalar görüyor, asıl sorgulanması gereken konu bu. Bir yere yerleşmiyor, üniversiteden aldığı aylıkla otel odalarında (otel odalarında düşünce!) yaşamaya devam ediyor. Nitekim Lou'yu da taşra atmosferinde kokuşmaya zorluyor. Çocuklardan (onun formülü: "ya çocuklar, ya kitaplar") söz açılmasını istemiyor. Açıkçası, tahmin edildiği gibi evlilik bir felakete dönüşüyor. Bu durumda, iki seçenek beliriyor: Ya Lou çekip gidecek, ya da sitemlerine içeren M.N. onu öldürdükten sonra intihar edecek. Üçüncü ihtimal şöyle: Romantik soyluluk gereği son bir jest olarak Lou, Kleist'ın yaptığı gibi, ona birlikte intihar etmeyi önerecek.

Philippe Sollers, "Tanrısal Hayat" (Agora)

DİPNOT YAYINLARI

Baskı ve yasakların doruğunda ve ekonomi ile sonuçlanan airda bir direniş Bask milliyetçiliği... Franco'nun ölümüyle başlayan demokrasi döneminin Bask sorununa yanıtı ise "Bask Ekonomisi". "Baskçı" partilerin "çözümlenmemiş tarihsel bir siyasi sorun", "kapanyolcu" partilerin ise "Bask milliyetçiliği sorunu" olarak adlandırdıkları, ama nasıl tarif edilirse edilsin, günümüzdeki ekonominin de tamamen derman olamadığı bir sorun, "Bask sorunu". Elimizdeki kitap, bütün bu tarihsel sürecin, süren çatışmaların ve bitmeyen barış umudunun hikâyesidir.

Demokrasi sorununun merkezî öneminin neden hiç değişime-dişinin açıklanmasıyla ilgili iki nedenden söz edebiliriz. Bunlar-dan ilki, demokrasi kavramının, özellikle de bu kavramda içerilen demokratik değerlerin kurulu siyasal karar alma mekanizmalarına yönelik bir eleştiri ve dolayısıyla bu mekanizmaları dönüştürme potansiyeli taşımasıdır.

dipnot yayınları

Selâhîk Caddesi Baki Kızılay - Ankara
Tel: (312) 419 49 15 Faks: (312) 419 49 15
dipnotkizibeyi@yahoo.com

Dumanı üstünde

Ateş içinde bir tarih

Hamid Dabashi - İran -Ketlenmiş Halk

çeviren: Emine Ayhan (Metis)

Üniversiteye, bilime özgürlük her durumda bilginin önündeki engellerin kaldırılması ve düşüncenin serbest dolaşımı anlamına gelmeyebilir. Bunun en tipik delillerinden birinin ABD'deki Ortadoğu çalışmaları seksiyonları olduğu da rahatlıkla söylenebilir. Türkiye'nin "modernleşme" tarihini binbir övgüyle kaleme aldığı için özellikle Türkiye'nin Kemalist ve modernleştirici elitlerince pek bir sevilen Bernard Lewis'in temel yönlendiricilerinden olduğu bu enstitülerin yüksek lisans ve doktora programlarının, kendi dillerini ABD'nin stratejik çıkarlarına tercüme etmek üzere eğitilen "native informant"lar yetiştirdiği artık daha yüksek sesle söylenebilir. Çünkü, oğul Bush'un başlatıp bir türlü bitiremediği Irak Savaşı'nın (ve benzerlerinin) yarattığı dehşet, sosyal bilimlere ve yöntemlerine olan güveni iyiden iyiye yıkmış durumda. Artık biliyoruz ki, Irak'ta kitle imha silahları olmadığı gibi, Taliban ve El Kaide de İslâm dünyasının kendi toplumsal, kültürel ve tarihsel koşullarında ürettiği terör örgütleri değil, bizzat ABD dış politikasının araçları olarak ortaya konulmuş savaş makineleri.

Hamid Dabashi, yukarıdaki iddiaları en yüksek sesle dillendiren akademisyenlerin başında geliyor. Columbia Enstitüsü profesörlerinden olan Dabashi, kendi ülkesini, İran'ı anlatıyor bu tarih çalışmasında. "İran'ı bir de buradan okuyun" diyerek, uluslararası siyaset sahnesinde homojen ve tarih dışı bir varlıkmuş gibi algılanan İran devletinin değil, İran halkının geçmişini ön plana çıkartıyor. İran halkını 19. yüzyılda doruğa ulaştıktan sonra şekil değiştiren Avrupa emperyalizminin yanı sıra, kendi modern ulus-devletinin sömürgeleştirme biçimlerine de durmaksızın direndiği için tebrik ediyor. İran'daki mevcut yönetimin İran halkının ürettiği bir sonuç olmadığını, aksine, bir devrimden beklentilerin mollalarca heba edilmiş olmasından duyulan ihanete uğramışlık duygusunu anlatıyor. Bu noktada, İran entelektüellerinin olduğu kadar solcularının da nerede hata yaptıklarına bir bakmaları gerektiğini söyleyerek özeleştiride bulunuyor. Ama asıl topun ağzına koydukları, söz konusu Ortadoğularla onlara malzeme sağlayan İranlı akademisyen ve yazarlar. Dabashi'nin örneğin Daryush Shayan, Azer Nefisi gibi Batı'da kabul gördükçe eleştiri oklarını yalnızca İran yö-

netimine değil, içinde hiçbir farklılık barındırmıyormuş gibi sundukları İran kültürüne de yönelten "ünlü" akademisyen ve müeddiblerine çatıyor. Söyledikleri, Türkiye'de Orhan Pamuk, Elif Şafak gibi Batı'da kabul gördükçe ve kitapları çevrildikçe yazdıklarının hakikatle ilişkisine kimi çevrelerin şüpheyle baktığı bizim "ünlü"lere söylenenlere benziyor. Bu gibiler için "yerel hayhaycılar ve mülteci muhbirler" derken, onların usta ve hamileri için de şu cümleyi sarfediyor: "Son zamanlarda, İran gibi ülkelerin sömürgeci yağmalanışına destek veren Bernard Lewis gibi bunak ideologlar ortaya çıkıp, İran gibi ülkelerin kendi haline bırakıldığı takdirde kavimlere ve etnik unsurlara ayrı-şarak yıkılacaklarını söylemeye bayılıyorlar."

Oysa Dabashi'ye göre, İran gibi ülkeler, sözgelimi ABD'nin hiçbir zaman sahip olmadığı bir beşerî tecrübeye sahipler, dahası, kendiliğinden bir kozmopolitizmle donatılmış durumdalar. Bu noktada anlattığı bir anekdot ise (Dabashi anekdotlara bayılıyor) ulus-devlet denilen bayat nanenin Ortadoğu'nun tadını ne denli kaçırdığını pek güzel ifadelendiriyor: "Tanınmış bir İranlı antropolog ve yakın dostum olan Şehla Hayeri bir keresinde bana İran'ın ücra bir köyünde alan araştırması yürütürken, köylülerden birine, İran'a bir dahaki gelişinde onlara oradan bir şeyler getireceğini söylediğinde, köylünün kendisine, 'İran neresi? O köyü bilmiyorum. Buraya yakın mı?' diye sorduğunu anlatmıştı."

Dabashi bir adım daha ileri gidip (tüm diğerleri gibi) fiktif bir varlık olan İran ulusunun, kendisini oluşturan halka karşı ürettiği bir zenofobinin varlığından söz ediyor: "Yahudi-karşıtı, Arap-karşıtı, Türk-karşıtı ve siyah-karşıtı ırkçılığın muhtelif emareleri, günümüz İran kültürünün talihsiz yönleri olmakla birlikte, Avrupalı Şarkiyatçıların Rıza Şah kuşağına öğrettiği ırkçı ve hayali bir Pers soyu fikrine dayanır -Avrupalı Şarkiyatçılar İranlıların 'Ari ırk' denen uydurma ırktan olduğunu iddia etmiştir. Rıza Şah kuşağı bu saçmalığa büsbütün inanmış ve köken olarak Avrupalı olduğumuz, ama talihsiz bir coğrafi rastlantı sonucu Araplarla Samilerin arasına düştüğümüze kanaat getirmiştir."

Dabashi, İran'ın dinle olan ilişkisi hakkında da pek kimsenin aklına gelmeyen şeyler

söylüyor. İranlıları dinle kurdukları ilişki bağında Yahudilerle karşılaştıran Dabashi'ye göre, bu coğrafya üzerinde yaşayanları dramatik bir biçimde yanlış anlıyoruz: "Yahudiler kutsal kitap odaklı bir halktır. İranlılarsa bilâkis topraklarına tutunmuş ve kutsal kitap değiştirip durmuştur. Zerdüştlük, Manicilik, Zurvanizm, Mitraizm, Mazdekçilik, İslâm ve onu desteklemek veya devirmek için ortaya çıkan sayısız devrimci mezhep ile muhalif ekollerin hepsi, son zamanlardaysa bilhassa Şiilik, sürekli olarak İranlılara yaşamını düzenleyen farklı kitaplar sunmuştur."

Dabashi'nin İran tarihine yaklaşımının bir diğer heyecan verici yanı, İran'da kazanıyor gibi görünenlerin değil, sonunda yenilseler de onlara başkaldıranların öykülerini yazması. Böyle anlatıldığı zaman başkaldıranlar "ezilenler"e dönüşmeden de tarihin öznesi haline gelebiliyorlar. Dabashi, bir adım daha öteye gidip başkaldıranları da mutlak iyiler ya da kötüler olarak hikâyelendirmek yerine kendi dönüşüm süreçleri içerisinde anlamaya çalışıyor. Bu şekilde yalnızca emperyalizme, sömürgecilğe, içinden bizzat çıkarttığı diktatörlere değil, kendi hatalarına da direnmeyi bilen dinamik, elbette tarihi olan bir halktan bahsediyor. O halkı "ulus" gibi kategorik bir sıfatla nitelendirmektense, İran'ın bir devlet olarak üzerine kurulduğu coğrafyanın asıl sahibi olarak konumlandırarak tarih yazmanın çok da zor olmayan, modern ulus-devlet historiografisinin hallaç pamuğu gibi atıldığı bir yeni historiografi öneriyor.

Dabashi'nin önerdiği historiografi, İran Devrimi'ni de ulusal nitelikte bir kronolojinin nirengi noktalarından biri olmaktan çıkartıp sınıfsal bir mücadelenin çeşitli nedenlerle "yoldan çıkmış" olabilecek aşamalarından biri olarak algılamayı kolaylaştırıyor. Örneğin, devrim öncesi toplumsal etkileşimin nerelerde, kimler arasında ve nasıl gerçekleştiğini anlatırken şu resmi çiziyor Dabashi: "Seküler burjuvaziyle dindar halk tabanı arasındaki güç çatışması nerelerde yoğunlaşıyordu? Büyük bir konser salonu (Talar Rudaki), en önemlilerinden biri Tahran Şehir Tiyatrosu olan gösteri sanatları merkezleri, sinemalar, tiyatrolar, en ilericilerinden biri Tahran'daki Kargâh-ı Nümayiş olan deneysel tiyatro grupları, kütüphane-

Fotoğraf: Saner Şen

ler, kitabevleri, (Tahran'daki Beethoven adlı mağaza gibi) plak dükkânları, spor kompleksleri, kafeteryalar, restoranlar, Paris, Londra, Roma ve New York'a düzenlenen turlar ve Hazar Denizi'ndeki sayfiyeler, seküler burjuvazinin başlıca sosyalleşme alanlarıydı. Öte taraftan, dindar aktivistlerin ve onların halk tabanından destekçilerinin en sık bir araya geldiği yerler ise, camiler, Hüseyiniye'ler, din okulları, dinî bayramlar, imam ve evlîyaların türbeleri, mezarlıklar ve Mekke, Medine ve Irak'taki Necef, Kerbela ve Kazemyan gibi kutsal yerlere düzenlenen hac turlarıydı."

İran devrimini bazen şematik kalıplarla düşünüyoruz, ama Dabashi'nin aktardığı anekdotlar, kendi hayat hikâyesinden parçalar, özellikle kültürel ve toplumsal yaşama, gündelik hayata ilişkin notlarla ete kemiğe bürünüyor. Daha da önemlisi, Türkiye'de çok da zengin olmayan İran edebiyatı ve İran'a ilişkin akademik yazına ilişkin öneriler de sunuyor. Dabashi'yi okurken insan zaman zaman kendini, tam da İran'ı anlamaya çalışırken çeviri ve entelektüel promosyon tuzaklarına düşmüş hissediyor. Dabashi, İran'ı, ülkesini, kendi kişisel kariyerinin üretim nesnesi olarak görmek yerine, onu gerçekten dert edinmiş İranlılardan öğrenmek isteyenler için önemli alternatifler sunuyor. Örneğin Azer Nefisi'nin "Batıcı" feminizmi yerine, İranlı kadınların yalnız mevcut rejime değil, her türden hak ihlâline karşı çıkmaları gerektiğini savunan ve bu yüzden de Batı'daki feminist hemşehrileri tarafından ciddiye alınmayan Golbarg Bashi'ye bakmayı öneriyor. Ya da Türkiye'de de çok sevilen, ancak filmlerindeki fazlasıyla antropolojik bakış açılarının içinden İran taşrasına yönelik Şah döneminde gelişmiş küçümseme ve kibri okuduğu Abbas Kiarostami ve Muhsin Makhmalbaf yerine, Cafer Panahi ve Behman Kubadi'yi tercih ediyor.

Dabashi, sonsözünde ise İran tarihinin son 200 yılına bizi neden götürdüğünü söylüyor: "İran'ın sömürgeci modernlikle karşılaşma hikâyesini anlatırken, kayıtsız bir kitleye bilgi veren yarasız bir görgü tanığı olmaya değil (çünkü anlattığım bu hikâye hepimizi içine almaktadır), bu kozmopolitizmin ne anlama geldiğine, kökenleri ile eğilimlerinin ne olduğuna ve nasıl yeniden canlandırılıp muhafaza edilebileceğine dair anlayışını paylaşan biri olmaya çalıştım. Zira benim nazarımda hepimizin geleceği için tek umut kaynağı budur."

Dabashi'nin "keşke herkeste olsa" diyeceğimiz, okurunu, dinlerini içine almaya azimli heyecanı, tarihe ve sosyal bilime meşruiyeti çoğunlukla dağıttığı burslardan menkul kürsülerden bakanların şüpheye düşeceği nitelikler taşıyor. Ama kendinden şüpheye düşmeyen şüphesi kimin umurunda?

– Ayşe Çavdar

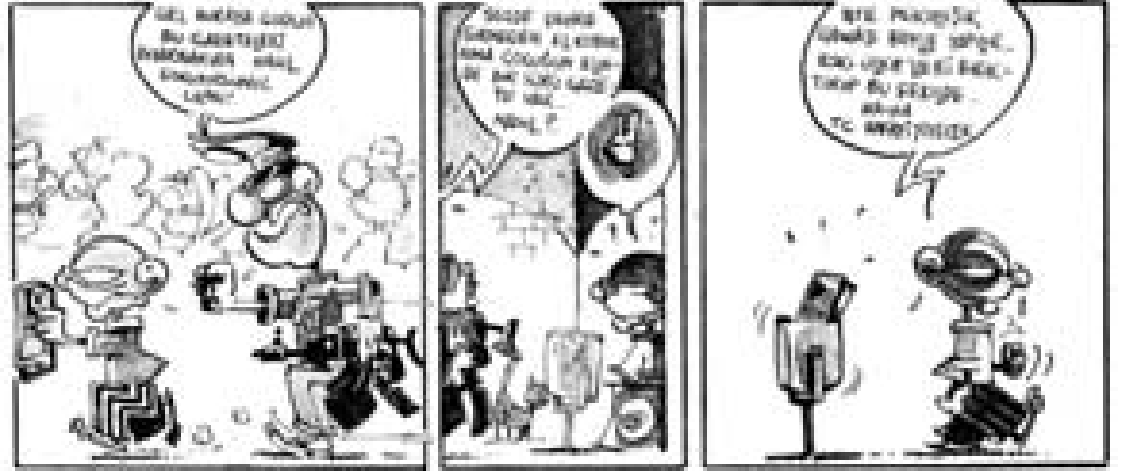
"Esas gazete"nin quto'ları anlatıyor

Nihat Hikmet Şenol - Apê Musa'nın Küçük Generalleri (Aram)

İlk sayısı 30 Mayıs 1992'de çıkarılan Özgür Gündem, o dönemde OHAL Bölgesi'nde gündelik vaka haline gelen faili meçhul cinayetleri, köy yakma ve boşaltmalarını ve daha pek çok insan hakları ihlâlini gündemde tutan tek gazete oldu. 14 Nisan 1994'te İstanbul DGM'ce kapatılan gazetenin, aralarında Musa Anter'in de bulunduğu yedi yazar ve muhabiriyle 13 dağıtıcısı bu süre içinde faili meçhul cinayetlerde öldürüldü, iki muhabir de kayboldu (1994'ün faili meçhul kurbanlarından Behçet Cantürk de Özgür Gündem'in ortaklarındandı). Özgür Ülke adıyla yayına devam eden ve bu isimle çıkan 247 sayısından 220'si toplatılan, 1994'ün aralık ayında üç bürosu bombalanan gazete, 2 Şubat 1995'te yeni bir mahkeme emriyle tekrar kapatıldı. Daha sonra Yeni Politika, Demokrasi, Ülkede Gündem, Özgür Bakış gibi isimlerle devam eden Gündem'in basın öz-

Gündem dağıtımçılarına, yani Quto'lara bir saygı duruşu niteliği taşıyor. Nerede kimler tarafından hazırlandığı ve basıldığı belli olan yasal bir gazeteyi abonelerine ulaştırmakla hiç de kanunsuz bir iş yapmayan dağıtımçıları birer "gizli örgüt üyesi" gibi hareket etmeye zorlayan "olağanüstü koşulların" yasal çerçevesi 1990'da oluşturulmuştu. O yıl 9 Nisan'da Bakanlar Kurulu'nda kabul edilen "Olağanüstü Hal Bölgesi"nde alınacak yeni önlemlere ilişkin 413 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'yle OHAL Bölge Valiliği'ne "bölge çıkışlı haberleri kontrol etme, sorumluluk sahası içinde ve dışındaki matbaaları kapatma ve yayınlara el koyma yetkisi" verilmiş ve basına verilen cezalar artırılmıştı. Aynı yıl Halk Gerçeği, Yeni Ülke ve Özgür Halk gibi gazete ve dergiler de peşpeşe yayına başlamış, 12 Eylül yönetiminin 2932 sayılı yasayla getirdiği "Kürtçe konuşma

zetenin dağıtımçıları da sistematik bir şekilde faili meçhul cinayetlerin hedefi oluyor; öldürülenler arasında, dört dağıtımçının katledildiği 1993 kasımında Diyarbakır'da hayatını kaybeden 12 yaşındaki Yalçın Yaşa da var. Polis ve jandarmadan "siyasî abê"lerinin gördüğü muamelelerin aynısını gören dağıtımçıların zamanla nasıl kendilerinin de siyasallaştığını anlatmaları kitabın en çarpıcı yönlerinden birini oluşturuyor. Köyleri boşaltıldığı veya çatışma alanından kaçmak zorunda kaldıkları için Diyarbakır'a göç eden ailelerinin geçimine katkı sağlamak amacıyla dağıtımçılaşa başlayan gençlerin hepsi "devletin babacan tavrını kendilerinden eksik etmemesiyle" kısa sürede gazeteyi yasaklı kente sokmak ve abonelerine ulaştırmak uğruna akıl almaz tehlikeleri göze alacak iradeyi geliştiriyorlar. Derlemeye hapishaneden yazdığı mektupla katılan Zafer Deniz,

gürlüğü mücadelesi 1995'te Med-TV'nin yayına başlamasıyla arka plana düştüyse de bugüne dek sürdü ve Gündem son iki yıl içinde önce adalet bakanı (Cemil Çiçek, 11 Haziran 2006), ardından da başbakan (1 Ocak 2007) ve Genelkurmay başkanı (12 Nisan 2007) tarafından "PKK'lı" ya da "PKK gazetesi" olduğu iddiasıyla yargının hedef tahtasına kondu.

Nihat Hikmet Şenol'un hazırladığı ve güneydoğudaki savaşın en kanlı dönemini bölgedeki gazete dağıtımçılarının tanıklığıyla anlatan "Apê Musa'nın Küçük Generalleri", hem bu karanlık yıllara ışık tutan bir sözlü tarih belgesi olarak önemli bir boşluğu dolduruyor, hem de "Mehmetçik basınının" görmezden gelerek suç ortaklığı yaptığı faili meçhullere kurban giden

ve şarkı söyleme yasağının" 1991'de kaldırılmasından sonra da cumhuriyet döneminin ilk Kürtçe gazetesi Rojname çıkarılmış ve kısa süre sonra da kapanmak durumunda kalmıştı.

Yayın hayatının ilk beş ayında beş yazar ve muhabiri öldürülen yasaklı gazetenin dağıtımçıları, kitapta polis ve jandarmanın gözaltı, dayak ve türlü korkutma yöntemleriyle kendilerini nasıl sindirmeye çalıştıklarını anlatıyorlar (ilk günlerde bazılarında daha çok para da teklif ediliyor). Önce yalnız güvenlik kuvvetleriyle oynanan günlük kovalamacaya çok geçmeden ellerinde satırlarla boy gösteren Hizbullahçılar da katılıyor. 1992 sonunda Halil Adanır'ın ateşe verilen arabasının içinde yanarak can vermesinden sonra ga-

Seyrantepe ekibinden Adil Aktaş, 1993 Musa Anter Basın Şehitleri Ödülü'nün sahibi Abdülkadir Altan, hepsi halkın gazeteyi sahiplenmesiyle Diyarbakır sokaklarında "Esas gazete yazıyoor!" diyerek dolaştıkları günlerin hayatlarının en anlamlı, en coşkulu günleri olduğunu söylüyorlar. Kardeşi Nihat Yakut'a adadığı kısa yazısını "Artık alışmıştık bu durumlara. Ölümüne alışmıştık yani" diye bitiren Kalo, bu coşkunun bedelini ve '90'larda yaşadığımız kabusun boyutlarını bizlere bir kez daha hatırlatıyor. Kitabın ön ve arka kapağında yer alan karikatürlerin alındığı, dönemin önemli kültürel miraslarından Doğan Güzel'in "Qırax"ını da (Avesta) bu vesileyle hararetle tavsiye edelim.

– Batu Boran

WILLIAM SAROYAN 100 YAŞINDA

Pencerenin gözyaşları

20. yüzyılda Amerikan edebiyatının önemli isimlerinden biri olan William Saroyan, 1905'te Bitlis'ten göç eden bir Ermeni ailenin 31 Ağustos 1908 doğumlu oğluydu. 1930'lardan itibaren, öykü, roman ve oyunları, göçmenlerin, sıradan insanların hikâyelerini anlatan usta yazarın yüzüncü yaşını kutluyor, Saroyan hakkında araştırmalarıyla tanıdığımız Aziz Gökdemir'e bağlanıyoruz.

Saroyan'la tanışman nasıl oldu?

Aziz Gökdemir: Küçükken evimizde Varlık Yayınları'ndan çıkmış küçük kitaplar serisinin tamamı vardı. Stefan Zweig, Panait Istrati, André Gide'in yanında Saroyan'ın kitapları duruyordu. Bir gün babam Saroyan'ın bir kitabını verdi, "bu ilginç bir adam, iyi bir yazar, mutlaka seversin!" dedi. Kitabı çok sevdim, ama yıllar boyu bir daha Saroyan okumadım. Yıllar sonra, E dergisinden arkadaşlar benden bir yazı istedi. Fikret Otyam Saroyan'ın Türkiye gezisine eşlik etmiş, onun fotoğraflarının altına kısa açıklamalar yazıp kurtulayım fikrindeydim, fakat soruların

çekim alanına girdikçe, epey uzun bir yazı çıktı ortaya. O yazı vesilesiyle de Aras Yayıncılık'tan arkadaşlarla tanıştık, Saroyan'ı yeniden Türkçeye çevirmek üzere bir proje hazırladık. Yakında o serinin altıncı kitabı yayınlanacak. Saroyan'ın eserlerinden bazıları geçmiş yıllarda Türkçeye çevrildi ve epey okundu. Aslında Saroyan, 1981'deki ölümüne dek yazmış olsa da, en verimli çağını adının ilk duyulduğu '30'larda yaşamış. Saroyan'ın Amerikan edebiyatındaki yeri nedir?

Saroyan, Steinbeck'in çağdaşıdır, o zamanlar Amerika'da eş derecede ünlü kabul ediliyorlardı. Steinbeck ve Saroyan,

sıradan insanların hayatını edebiyata taşıyan yazarlar olarak sıvırdılar. Hatta Amerika'nın en önemli edebiyat ödülü olan Pulitzer'i aldı ve reddetti Saroyan. Bu ilk dönemdeki etkisini, toplumcu öyküyü Amerikan okuruna tanıtan birkaç yazardan biri olarak tanımlayabiliriz. İlk kitabı "Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam" büyük başarı kazanmış ve çok satmıştı. İkinci kitabı "Soluk Al Soluk Ver"den itibaren daha bireysel konularda da yazmaya başladı. Bu dönemde, bizim de "70 Bin Süryani" kitabında yayımladığımız "Sen Bir Ermeni, Ben Bir Ermeni", "Ermenistan'ın Evladı Antranik" gibi, öykü diyemeyeceğimiz, daha çok anı, belge-öykü, dramatize edilmiş anı türü açılımlara yöneldi, oyun yazdı. II. Dünya Savaşı geldiğinde, ordunun siparişiyle bir propaganda romanına başladı. Bu roman kendi dahil dışında senaryolaştırıldı ve onun kabul edemeyeceği bazı müdahaleler yapıldı. Saroyan bunun üzerine romanı elden geçirip anti-militarist temalar ekledi ve böylece romancılığa ilginç bir adım atmış oldu. "İnsanlık Komedi"nden, 1940'lardan sonraki dönemine durgunluk dönemi diyebiliriz. '50'lere, '60'lara geldiğimizde günlük yazmaya, serbest türlü yazılar kaleme almaya başladı. Biraz içine kapandı, Beckett, Ionesco'vari oyunlara imza attı. Belli bir üne ulaştıktan, ticarî ve sanatsal kaygılardan arındıktan sonra piyasanın ondan beklediği gibi değil, kendi canının çektiği gibi yazmaya başladı. Sonuçta, Amerikan edebiyatında, diyelim ki bir Philip Roth gibi belli bir zamanda başlayıp farklı on yıllarda farklı başarılar elde eden bir yazara dönüşmedi. Belli bir dönemin çok tanınan, çok beğenilen, o döneme imzasını atmış bir yazarı olarak bilindi.

Pulitzer'i niye reddetmişti?

Benim bulduğum iki neden var. Birincisi, eski zamanlarda zenginlerin yazarlara "al sana bir kese altın!" demesi gibi onur kırıcı bir hareket olarak görüyor ödülü. İkincisi ise, "siz kim oluyorsunuz da bana ödül veriyorsunuz!" diye düşünüyor. "Ben bir yazarım. Şimdiye kadar beş yapıt ortaya koydum. Bunlar benim için eşittir. Senin bana bu daha iyidir, en iyisidir deme yetkin yoktur!" diyen bir çıkış. Otoriteyle hiç uzlaşamayan bir yapısı var Saroyan'ın. Ordudan atılmışlığı var. Orduyla, militarizmle, hiyerarşilerle barışık olabilecek bir insan değil. Ödülü de bu tür bir tahakküm ilişkisi olarak görüyor herhalde.

Saroyan'ın eserleri bugün Amerika'da okunuyor mu, ders kitaplarında yer alıyor mu?

Robert Kolej'de Amerikan edebiyatının belli başlı eserlerini içeren 150-200 sayfalık bir kitabımız vardı. Orada Saroyan'ın "Yüreğim Dağlardadır" oyunundan da bir parça vardı. Bu önemli bir ölçüt, çünkü numune aldıkları yirmi-otuz yazardan biri de Saroyan'dı. Edebiyat acımasız bir şey, devamlı yeni yazarlar çıkıyor, eski yazarlar unutuluyor. Zaman pek tersine işlemiyor bu ko-

Sene 1964, William Saroyan'ın başta Bedros Zobyan olmak üzere Türkiye'deki dostları için imzaladığı bir hatıra fotoğrafı

nuda, unutulmuş bir yazarın yeniden keşfedildiği nadiren oluyor. Bu yılın Saroyan'ın doğumunun yüzüncü yılı olması, UNESCO'nun takvimine Saroyan'ın da girmesi vesilesiyle bazı unutulmuş eserleri gündeme gelebilir. Ancak Saroyan'ın eserleri bugün, diyelim ki havaalanında uçak beklerken bulabileceğin kitaplar değil; belli bir çaba gösteren, belli bir düzeyde okuyucunun ulaşabileceği kitaplar. Amerika'daki Ermeni toplumunun bir kısmının da sürekli ilgilendiği bir isim olduğunu söyleyebiliriz. Toplumsal bellekte bir yeri olduğu mutlak. Woody Allen'ın son filmlerinden birinde bir replik vardı mesela, Allen'ın karakteri bir taksi şöförüyle konuşuyor, sevdikleri yazarlardan bahsederlerken Saroyan'ın da adı geçiyor. Demek ki insanların zihninde hâlâ ondan bir şeyler var.

Bir yandan da hep malî sıkıntılarla boğuşmuş Saroyan. Bunda hayat tarzının etkisi var mı?

İster istemez. Çünkü aynı kadınla iki kez evlenip boşandı. Çocukları var, yüklü nafakalar ödedi. Kumarı, içkiyi, gezmeyi seviyordu. Sıfırı tükettikten sonra, para kazanmak için yazdığı yapıtları da olmuştur. Herhalde son dönem yapıtlarında bunu da göz önüne almak zorundayız.

Hayatı, eserlerinin ruhuna da yansıyor gibi. Steinbeck gibi 1929'daki Büyük Buhran'dan sonra parlamış bir yazar olmasına rağmen, Saroyan'da hayata dair saf bir inanç, gürül gürül bir yaşama sevinci var...

O yüzden fazla duygusal olmakla da eleştirildi zaten. Bugün, mesela Türkiye'de Steinbeck fazla düşüş yaşadı diyemeyiz, hâlâ önemli bir yazar olarak

Aziz Gökdemir

kabul ediliyor. Amerika'da, Anglo-Sakson kültürde duygusal olabildiğince törpülenmeye çalışılan bir unsur olduğu için, o dönemin yazarları da yeni bir gözlükle okunuyor. Diyelim ki, falanca fabrika işçisinin hayatını yazıyorsunuz, bu adam bu kadar idealize edilmeli mi? Saroyan da benzer tepkiler aldı. Bence, Saroyan her zaman insanı ön planda tuttu. Aile kültürünü, Ermeni kültürünü, sokaktaki hayatı, bir mahalledeki Ermenilerin, göçmenlerin hep birlikte oluşturduğu kozmosu sevdi. Orada bağır çağır yaşanan bir hayat var, bir şamata, gırgır, şenlik havası... Saroyan işte o şenliğin yazarı. Bir yandan da Amerikalı olmaya, o meşhur Amerikan saflığına dair bir inanç var Saroyan'da...

Olabilir. Göçmen de olsan, birinci kuşak Amerikalı olunca, o kıtada doğunca, belli bir noktada Amerikan toplumu seni kendi çarkına katıyor. Herke-

Saroyan her zaman insanı ön planda tuttu. Aile kültürünü, Ermeni kültürünü, sokaktaki hayatı, bir mahalledeki Ermenilerin, göçmenlerin hep birlikte oluşturduğu kozmosu sevdi. Orada bağır çağır yaşanan bir hayat var, bir şamata, gırgır, şenlik havası... Saroyan işte o şenliğin yazarı.

sin her şey olabildiği, yükselebildiği, Amerikan idealleri denen değerler içselleştiriliyor.

Saroyan'ın edebiyatında Amerikalılık ve Ermenilik durumları nasıl varolu-yor?

Saroyan, Amerikan edebiyatında başırdıklarını sadece bir Ermeni yazar, etnik kimliğiyle tanınan bir yazar olarak yapamazdı. Amerika'da öyküye yeni bir soluk getirdi. Patlama yapan öyküleri Ermeni dergilerinde değil, Story gibi zamanın en ünlü öykü dergisinde yayınlandı. Faulkner gibi en büyük yazarların ilk öykülerini yayınlamakla tanınan bir dergiydi bu. Amerikan toplumu, "bu adam bir Ermenidir" diye değil, "bu adam genç bir yazardır, büyük bir umuttur" diye karşıladı onu. Edebiyatında doğal olarak Ermenilikle ilgili öğeler var, zaten Amerika özünde göçmen bir toplum olduğu için bunlara alıştı. Fakat o dönemde insanların benimseyebilmesi için işin içinde mutlaka bir Amerikan faktörü olması lâzım.

Bir yazında kullandığın "Saroyanesk" tabiri ne ifade ediyor?

Galiba ilk kez Saroyan'ın arkadaşı, araştırmacı Dikran Kuyumcuyan'ın kullandığı bir terim o. Eleştirel bakışla bakanların savruk, dağınık diyebileceği, daha anlayışlı baktığın zaman konuşur gibi yazılan ve bir şenlik, bir karnaval havası veren bir tarz. Gerçekten bir karnaval olması gerekmiyor ortada, aile hayatının kendisi de bir karnavala dönüşebilir onun eserlerinde. Mesela evdeki bir kabul günü bir cümbüşe dönüşebilir, çünkü birileri yüksek sesle sohbet etmektedir, mutfakta bir tartışma sürer, salonda ayrı bir tartışma vardır, çocuklar, anneler, nineler, dedeler... Bu tür anlatılar için kullanılmış Saroyanesk ya da Saroyanvari tabiri.

Saroyan'ın ailesinin hikâyesi nasıldı? Çocukluğu nasıl geçmişti?

Aile fertlerinin hayatta kalmasını sağlayan faktör, Amerika'ya 1915'ten önce göç etmeleri. 1905'te bütün aile Bitlis'ten kalkıp Amerika'ya göç etmiş. Saroyan, ailenin Amerika'da doğan ilk ferdi. Üç yaşındayken babasını kaybediyor. Bu travma yetmiyor, aile çok yoksul olduğu için çocuklar yetimhaneye veriliyor. Orada beş yıl kaldıktan sonra eve geri dönüyorlar. O dönemde Amerikan toplumunda da bir ayrımcılık var, Ermeniler o dönemde henüz çok fazla asimile olmamış bir topluluk, o ayrımcılığı da yaşıyor bir ölçüde. Aile içinde de Bitlis'ten, "eski memleket"ten çokça söz ediliyor. Ama bunları takıntı haline getirmiş bir yazar olduğunu da söyleyemeyiz, çünkü başından beri bir coşku havası var öykülerinde. Hüznü olduğu anda bile, bir tür meydan okuyuş seziliyor. Kötü, acılı bir geçmişten geliyor ama, kendini bununla sınırlamak istemiyor, çünkü bir noktada hayatı yaşamak, ileriye bakmak zorunda. Geçmişteki tüm kötü olaylara rağmen bir umut yolunu tutmuş durumda.

Saroyan'ın hikâyeleri Fresno'da göç-

Saroyan Bitlis il sınırında

menlerin çok olduğu ortamlarda geçiyor, kıraathane gibi kalabalık, bol sohbetli, hırgürlü yerlerde. O gözlemler de geçmişle bağ kurmak konusunda önemli olsa gerek...

Bugün hâlâ öyle yerler var. Fresno, Kaliforniya, Anadolu'dan göç etmiş Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı bir yer. Ayrıldıkları yerlerin bir benzerini oralarda kurmaya çalışmışlar. Tarım dersin tarım, dağ taş, doğa, ırmaklar filan da andırıyor galiba. Sağına soluna bakıyorsun, Aram Pastanesi, Nişanyan Tamirhanesi. Boston'un banliyösü Wattertown'a gittiğin zaman Kurtuluş'a geldin filan sanabilirsin. Türkçeyi bırak, Ermeniceyi bile bilemeseler, bu in-

Bitlis'teki aile evinde Saroyan'ın gözyaşı döktüğünü, mendilini çıkarıp önce pencerenin pervazını sildiğini, sonra aynı mendille gözlerini sildiğini anlatıyorlar.

sanlar geçmişte kalmış yaşantıyı bir şekilde muhafaza etmeye çalışıyorlar.

Saroyan'ın 1964'te Anadolu'ya yaptığı seyahat nasıl bir arayışın ürünü?

Bence uzun süre aklında olan bir ziyaret bu, çünkü 1935'te Sovyet Ermenistanı'nı ziyaret etmiş. Ee, orada ister istemez Ararat'ı karşında görüyorsun. Ailenden Bitlis hikâyeleri dinleyerek büyümüşsün. Belki 1930'ların Türkiye'si insana görme isteği vermeyen bir yer olabilir. Ama 1960'larda artık senelerdir Paris'te oturuyor Saroyan, durgun bir dönem onun için, gezmeyi de seven bir insan; herhalde birçok faktör bir araya gelmiş olmalı. Yine de her şey spontane geliyor. Hesapta İstanbul'a gelecek, arabaya atlayıp Bitlis'e gidecek. Yol yordam bilmez, dil bilmez... Sadece İstanbullu iki Ermeninin adresi var elinde. Onlar da ona acıyıp "hadi beraber gidelim!" diyorlar.

Ona eşlik eden, Ermenice Marmara gazetesinin editörü Bedros Zobyany'nın yazdıklarından anladığımız kadarıyla, Saroyan gittiği yerlerde üst düzey bir konuk olarak karşılanıyor. Valiler, kaymakamlar, heyetler, okul ziyaretleri, tiyatro gösterileri... Zobyany, Türkiye kökenli bir Rum olan Elia Kazan'ın Türkiye'yi ziyaret ettikten sonra "America, America" gibi Türkiye aleyhine bir film yaptığını ve yetkililerin, Saroyan'ın da benzer bir tavır içinde olmasından korktukları için ona yakın ilgi gösterdiklerini söylüyor.

Bence de öyle. Aslında, sanki adı konulmamış bir mutabakat var. Saroyan geldiğinde, ortalığı bulandırmak, iddialı demeçler vermek üzere gelmiyor, merakını gidermek, ailesinin yaşadığı yer-

lerin havasını içine çekip suyundan içmek için geliyor. Barışçı bir ortamda idare ediliyor bir şekilde. Ama yalnız başına kaldığında ne tür duygular yaşadığını sonradan öğreniyoruz. Buradan "aman Türkiye, canım Türkiye!" duygularıyla ayrılmadığını hissedebiliyorsunuz. Kabul etmek lâzım ki, büyük bir travma yaşamış olmasan bile, eve dönüş çok çeşitli duygular içeren bir şey. Saroyan buradayken de, buradan gittikten sonra da suları fazla bulandırmak istememiş, yazdıklarında hep yumuşak bir ton var. Ama on yıl sonra yazılan "Bitlis" oyunu biraz farklı tonlar içeriyor. Orada yavaş yavaş eleştiriler sezmeğe başlıyorsun. Gizli bir Ermeniyle tanıştığını öğreniyorsun. Saroyanların evi diye bir ev gösteriyorlar, ki aslında öyle olup olmadığı da belli değil. Bu durum İngiltere'ye gidip "yüz yıl önce bizimkiler burada yaşıyor" demek gibi bir durum değil, çünkü her yer harabe halinde. Üstelik ortada olan tek Ermeni de Ermeniliğini gizlemek, Müslüman gibi yaşamak zorunda. Saroyan'ın gözyaşı döktüğünü, mendilini çıkarıp önce pencerenin pervazını sildiğini, sonra aynı mendille gözlerini sildiğini anlatıyorlar. Büyük bir duygu yoğunluğu yaşandığı kesin. Ama bu duygu yoğunluğunu dışarı çok da yansıtmıyor. "Bitlis" oyununun bile oldukça mülayim olduğu söylenebilir. Dedi birilerini eleştirmek değil, oradaki duygularını yansıtmak. "Bitlis", diyor "bir zamanlar bizimdi, artık bizim diyemeyiz". Bunu toprağa sahip olmak anlamında söylemiyor, ama kendini bir yere ait hissetmekle ilgili olduğunu sanıyorum. Sonuçta orası değişmiş, senin

FİKRET OTYAM'IN TANIKLIĞIYLA SAROYAN'IN TÜRKİYE GÜNLERİ

Papatyalar içinde

Saroyan'ın 1964'te yaptığı Anadolu gezisinin en yakın tanıklarından biri de Fikret Otyam'dı. Otyam, hayramı olduğu Saroyan'la yaşadıklarını o günlerde Cumhuriyet'te bir yazı dizisiyle okurlara aktarmıştı. Antalya'nın Geyikbayır köyünde yaşayan Fikret Otyam'a telefonla bağlanıp tam 44 yıl önce Saroyan'la geçirdiği günleri sorduk...

Çok sevdiğim yazarlar var, bunlardan en başta gelenlerden biri de William Saroyan'dır. Türkçeye aktarılmış ne kadar yapıtı varsa, hepsini deliler gibi okudum. Ben öyle talihli bir insanım ki, bir gün İstanbul'dan telefon ettiler, dediler "Saroyan geliyor, gezdirir misin?" İşte o gün millî piyanonun büyük ikramiyesi bana çıkmış gibi oldu. Saroyan vapurla gelirken birisiyle görüşmüş, ona "seni en iyi Cumhuriyet gazetesinden Fikret Otyam gezdirir" demiş adam. Bana bu haber gelince, "Deli misiniz! Tabii ki Saroyan'ı gezdiririm" diyerek kabul ettim. Ankara'ya geldiler, bir otele yerleştiler. Yanında İstanbul'dan iki arkadaşı vardı (Bedros Zobyany ve Ara Altunyan). Başında meşhur fotr şapkası vardı. Ben içeri girer girmez, daha tanışmadan,

"Ooo, my friend!" diye boynuma sarıldılar! Hemen viski ikram etti.

Gazeteden izin istedim. "İş güç çok, bırak şimdi Anadolu'yu gezip röportaj yapmayı" dediler. Ben de "yıllık iznimi verin o haldel!" diye direttim. İzni verdiler, ama para yok bende. O sıra gazeteci olarak karayollarıyla çok meşgul olduğum için Karayolları Müdürlüğü bana bir kâğıt verdi, "gidiş istikametinde bütün arabalara binebilir" diye. Ben karayolları arabasıyla onları takip ettim. Yani gezdik, gezdik, gezdik... Benim çok sevdiğim, İngilizce bilen, okumuş yazmış Haluk adında bir arkadaşım vardı. Tatvan'dayken ona telefon ettim, "ulan aklın varsa gel!" dedim. Atladı geldi Tatvan'a. Dil sorunun da böylece ortadan kalktı. Ama ikisi de içici, ben saat 11-12'de yatıyorum, onlar saat

2'ye, 3'e kadar otele kafaları çekiyorlar... O kadar zevkli bir yolculuk oldu ki. Hayatımın tarihi yazılsa en güzel günleri Saroyan'la geçen günlerdir...

Saroyan, her gittiği yerde büyük kalabalıklarla karşılandı. "Bu halk neden bana bu kadar ilgi gösterdi?" diye merak ediyordu. Aslında işin altında ben vardım. Saroyan'ı Tatvan'da Truva Oteli'ne yerleştirdikten sonra yola çıktım. Bitlis'e kadar ne kadar yol varsa, köy varsa, "Welcome Saroyan" diye kâğıtlar yazdırdım, çiçekler hazırlattım, kimi yerde davul zurnalar...

Müthiş bir adamdı. Nasıl bir hafıza varsa artık ya da ona nasıl detaylı anlatılsa oraları, bir yere geldik, durdu, "burada" dedi, "kavaklı bir çeşme olacaktı". "Yahu!" dedim, "sen ailen Amerika'ya göçtükten üç sene sonra doğdun, nereden bileceksin?" Vallahi geliyoruz, bir bakıyoruz, hakikaten orada bir çeşme ve kavaklık var. Ninesi mi, babası mı anlatmış bunları ona, o da zihnine satır satır kaydetmiş hepsini...

Tabii müthiş bir karşılama töreni yapıldı Bitlis'te, çiçekler, belediye başkanları, vali filan. "Hemşehrîmiz Saroyan" diye karşıladılar. Davul-zurna gelince

bu müthiş heyecanlandı. Halk da çok sevindi onu Bitlis'te görmekten. Çünkü gazeteler yazdı "Meşhur Amerikalı, Bitlis kökenli Ermeni yazar" diye... Bir yere girdik oturduk, ilk lafı "Bitlis tutun" oldu. Tabakalar çıktı, sonra iki kâğıt sigara sardı esrarkeş gibi. Bir içine çekti, "ohh" dedi.

Ben daha önce gittiğimden Bitlis'te bütün ihtiyarları bulup "yahu bu Saroyan'ların evi barkı, mezarları nerede?" diye sormuştum. İhtiyarın biri, "tepede bir ev olacak" dedi. Ertesi gün cemm-i gafir halinde, elli kişi çıktık oraya. Benim Cumhuriyet'te çıkan röportaja "Saroyan baba ocağında" başlığımı atmıştım. Hakikaten de bir ocak kalmıştı, ev harabe olmuştu. 80 yaşında bir adam, ısrarla "bu sizinkilerin evidir" diyordu. Tabii Saroyan duygulandı baba ocağını görünce. Kalabalığa, "hadi biz çekiliyoruz!" dedim. Evin önünde çok güzel papatyalar vardı. Oraya öylece uzandı, sanki hepsinin kokusunu tek tek içine çekmek ister gibi. Orada çok fotoğraflarını çektim. Öylece bir saat yattı kaldı. Biz de başka bir yere gidip onun hasret gidermesini bekledik...

ailenden dinlediğin yer değil artık. Oraya yerleşmeyi düşünsen, Amerikalı bir yazar olarak orada ne yapacaksın?

Hangi güzergâhla dolaşıyorlar Anadolu'yu?

Gazeteci Bedros Zobyen Ermenice anırlarında güzergâhı bir harita üzerinde gösteriyor. İlk başta Ankara'ya gidiyorlar. Fikret Otyam'ın evinde Türk yazar ve şairlerle bir araya geliyorlar. Hatta elimizde o gecenin bant kaydı da var, ama herkes sarhoş olduğu için bir şey anlaşılmıyor. (gülüyor) Çoğu kişi bilmez Saroyan'ın beste yaptığını. Amerika'da bayağı ünlü olan "Come on-a My House" (Benim evime gel) diye bir bestesi vardır, o gece onu da söylüyor. Sonra yanılmıyorsam Karadeniz'e geçiyorlar, Samsun, Giresun, Trabzon... Sonra Erzurum, Ağrı, Van, Tatvan, Bitlis ve Muş'a geliyorlar. Dönüşte de Diyarbakır, Harput'tan sonra güneye, Gaziantep, İskenderun, Adana, Antalya, Denizli, İzmir ve yine İstanbul. Velhasıl bayağı uzun ve kapsamlı bir Anadolu gezisi yapmış oluyorlar.

Saroyan'ın Türk-Ermeni meselesine ya da Türklere dair bakışına ilişkin neler söylenebilir?

Çok farklı şeyler söylenebilir. Ancak daha ilk yıllardan başlayarak, eğer kafamızda klasik bir Ermeni milliyetçiliği imgesi varsa, bu imgeyle bağdaştırmayacağımız bir adam olduğu belli. İlk edebi bağlantıları Taşnaklarla, çünkü Taşnakların dergisinde yazıyor. Fakat bunu müteakip, bir-iki yıl içinde, Ermeni toplumu için önemli bir kahraman olan Antranik için "masum Türkleri öldürdü" diye yazabiliyor. Bu, Türk imgeleminde diasporadaki bir Ermeniyle

yan yana gelemeyecek kadar çarpıcı bir durum... Saroyan, genel olarak insanları etnik bir bütün içinde ele almıyor. "Onlar" diye bütün bir halkı aynı kefeye koymuyor. "Varşova Ziyaretçisi" diye bir kitap yazdığı zaman, Almanya ve Polonya'daki toplama kamplarını ziyaret ediyor. Orada "bu bütün insanlığın suçudur, biz ortak suçluyuz!" diyor. "Almanlar şöyledir, böyledir" demeyi reddediyor, çünkü bu onun için işin kolayına kaçmak demek. Yaklaşımı, insanlığın içinde böyle bir irinin olduğu yolunda; önemli olan, bu irinden nasıl kurtulabileceğimiz. Öykülerinde Türklerin Ermenilere zulüm uyguladığından da söz ediyor, "düşmanımız Türkler" diyen kahramanları da var, ama hemen arka sayfada "düşman dediğimiz aslında biziz, bir Ermeni neyse bir Türk de o" diyebiliyor. Sonuçta insanları türlü akıntılara kapılan ve ayrıca kendi bilinciyle bu akıntılardan sıyrılabilen bireyler olarak görüyor.

Diasporada bazı grupların Saroyan'ın bazı sözlerini milliyetçi bir çerçevede kullandığını da biliyoruz...

En meşhur sözü, Türkiye'de biz "Sen Bir Ermeni, Ben Bir Ermeni" öyküsünü yayınlayana kadar bilinmeyen, meşhur direniş sözü. Direniş dediğimiz zaman, bir silahlı direnişten, diyelim ki bir Van olayından bahsedilmiyor. Bahsettiği, bu ulusa ne yaparsanız yapın, bu ulus yeniden dirilir. Bunun içinde Hristiyanlığın temel felsefesi de var. Bir meydan okuma: "İsterseniz bir daha yapın yaptığınızı, biz yine geri geliriz" diyor. O öyküden, "karşılıklı geçip sohbet edebilecek iki kişi bile kalsa bizi öldürmüş olmazsınız" gibi bir sonuç çı-

Fikret Otyam'ın evinde Türk yazar ve şairlerle bir araya geliyorlar. Elimizde o gecenin bant kaydı da var, ama herkes sarhoş olduğu için bir şey anlaşılmıyor. Çoğu kişi bilmez Saroyan'ın beste yaptığını. Amerika'da bayağı ünlü olan "Come on-a My House" diye bir bestesi vardır, o gece onu da söylüyor.

kıyor...

Evet, zaten Ermeni mitolojisinde Ermeniliğin kökleri ta Nuh'un yeğenine kadar uzandığı için, "biz çok eskilerden geliyoruz ve ilelebet yaşayacağız" gibi bir fikir var. Amerika'da Saroyan'ı okumayan, belki adını bile bilmeyen, bu sözün Saroyan'a ait olduğunu bilmeden bu sözü bilen bir sürü Ermeni var.

Sen Amerika'da yaşıyorsun, Amerika'da yaşayan Ermeniler arasında, özellikle Hrant Dink'in cenaze töreninden sonra, hâkim milliyetçi söylemde bir kırılma işareti görüyor musun?

Hrant Dink'in öldürülmesinden de önce başladı bu. Taner Akçam da Ermeni entelijensiyası tarafından öyle hemen, kolay kolay benimsenmemişti, çünkü o zamana kadar Türkleri hep tu kaka eden bir anlayış vardı. Şimdi çok farklı bir durum var. Diasporadan bir akademisyen buraya gelip bir konferans verdiği zaman, karşısında onu dinleyen elli öğrencinin vampir dişleri filan olmadığını gördüğünde, mutlaka farklı bir izlenimle ayrılıyor. Bir sürü insan gelip Van'ı filan gezdi. Ve bunlar Ermeni gazetelerinde değil, Washington Post gibi gazetelerde haber oldu. Amerika'daki Ermeni Müzesi'nin kuruluş çalışmaları sırasında müzenin müdürü Washington Post'a "biz burada olmamızı Türklere borçluyuz; benim ailem de dahil, kim kurtulmuşsa bazı Türklerin yardımıyla kurtuldu" dedi. Bu çok genelleyici bir açıklama, ama adamın orada ne yapmak istediği çok açık. Belli bir diyalog kurma arayışı bu. Saroyan'ın 1960'lardaki gezisini de bu tür bir arayış olarak değerlendirebiliriz.

Söyleşi: Robert Koptaş

Bir gün Diyarbakır'daydı, bir çocuk geldi, ortaokul kasketi giymiş bir gazete satıcısı, 12 yaşında bir çocuk. Yolumuza çıkıp "Welcome Saroyan!" dedi ve selama durdu. Saroyan, "ben de" dedi, "onun yaşlarındayken Amerika'da gazete satıyordum". Sonra Gaziantep'te bir kitabevine gittik. Orada Türkçeye çevrilmiş iki piyesini bulduk, nasıl mutlu oldu, nasıl keyiflendi, anlatamam...

Ankara'ya döndüğümüzde onu eski Ankara'ya götürdüm, çok dolaştık. Merdivenlerin altında bir yer gördük, baktık ki adamın biri fare kapanı yapıyor. İndik aşağıya oturduk, adam bize çay söyledi, sohbet ettik. Akşam, Ankara'da "Baba" diye bir meyhaneci vardı, bu adamın Ermeni olduğunu benden başka kimse bilmezdi. Ona uğradım, "Baba" dedim, "şöyle Ermeni mezeleri filan, güzel bir sofraya donat bize". Akşam dostlarla toplandık. Saroyan, "Fikret, bugün bir öykü yazdım" dedi. "Ne öyküsü yahu?" dedim, anlattı.

"Fare kapanı yapan bir adam, dükkânında yatıp kalkıyor. Adam bir gün bakıyor ki, bir fare var kapanın içinde. Adam acıyor, kapanı açıyor ve hayvana yiyecek veriyor. Ertesi sabah bir bakıyor fare yine kapanda. Yine kahvaltısından peynir-ekmek veriyor, işte böyle

bir dostluk başlıyor aralarında. Bir sabah fare, 'yahu benim arkadaş dükkânı açmadı, bana yiyecek vermedi' diye meraklanıyor. 'Öldü o' diyorlar."

Bu bence çok vurucu bir öyküdür. Cumhuriyet'te yazdım bunu. Sonra gerçekçi yazar arkadaşlar bana çıkıştılar. "Fikret" dediler, "gerçekçilik varken sen de duygusalığa kapıldın". "Yahu" dedim, "bunun gerçekçisi, duygusalı olur mu? Bundan daha hakiki, samimi ne olabilir!" Bunun için Aziz Nesin'le birbirimize girdik.

Bizim Oryal Bey'in oğlu Aziz var (Gökdemir). O bana bir yazı gönderdi Saroyan'la ilgili. Paris'te bir gazeteciyle konuşuyorlar, "Nasıl oldu da bana o kadar ilgi gösterdiler, anlayamadım. Orada kalmak isterim, orası benim toprağım" filan demiş geri dönünce.

Çok güzel bir dostluk yaşadık. Ben talihi bir insanım, çünkü bu adamı tanıdım, dost olduk. Vallahi aynı o yazdıkları gibi, yiğit, sözüne güvenilir, iriyan, cüsseli, hoş, yiye içen, keyifli bir adamdı. Öyle somurtuk, kendini beğenmiş bir hali yoktu. Yollarda oturup karpuzları kavunları yedik. Herhangi bir insan gibiydi, hiç kasıntı değildi. Ben başka yabancı yazarlar da tanıdım, ama bu adam başkaydı...

"Ben de onun yaşlarındayken Amerika'da gazete satıyordum": Saroyan, Diyarbakır'da, gazete satıcısı çocukla

Fotoğraf: Fikret Otyam

ABDULLAH AYSU'YLA TARIMIN GİDİŞATI ÜZERİNE

Şirketlere karşı bilge tarım

Türkiye tarımı elden gidiyor. 1980'den bu yana süren, AKP'yle şahlanan politikaların, IMF dayatmalarının doğal sonucu bu. Sözleşmeli ekimle çiftçilik nöbetçiliğe indirgeniyor, ürünler tektipleştiriliyor, denetim kuşkulu bir hal alıyor. Uluslararası tekellerin hesaplarına mahkûm kalan Türkiye, gıda egemenliğini ve güvenliğini yitiriyor. Tabagımızdaki yemeğin niteliğinden gizli ikili antlaşmalara kadar çeşitli düzeylerde tarım kavgası veren Abdullah Aysu bize iki sayı boyunca büyük resmi gösteriyor. Çiftçi Sendikaları Konfederasyonu başkanı, Via Campesina'nın aktif üyesi, "Küreselleşme ve Tarım" kitabı yeni yayınlanan Aysu'nun tarihsel ve tarihi analizine bağlanıyoruz...

Siz Çiftçi Sendikaları Konfederasyonu'nun başkanıdır. Konfederasyonun örgütlülük oranı ne kadar, nasıl bir gücünüz var?

Abdullah Aysu: Daha çok aile çiftçiliğini esas alan kesimin temsilcisiyiz, ki bunun Türkiye tarımındaki oranı yüzde 87.4'tür. İşçi çalıştıranları üye yapmıyoruz. Yeni bir kuruluşuz, 25 binin üzerinde üyemiz var. Köy temsilcilikleri oluşturuyoruz, onlar üzerinden üyelik yapıyoruz. Temsilcilikleri eğitime tâbi tutuyoruz, dünya nereye gidiyor, Türkiye nereye gidiyor, bu durumdan biz nasıl çıkarız gibi sorulara dair bir eğitimin yanında, bir yandan da teknik bilgi aktarıyoruz. "Bilge tarımcılık" dediğimiz, aile tarımcılığına dönüşü isteyen, şirketlerin insan sağlığı üzerinde risk oluşturduğunu söyleyen, doğayla barışık olmayan, toprağı ve suyu yok eden kimyasal üretimin, endüstriyel üretim tarzının reddiyesini ortaya koyan bir eğitim tarzını esas alıyoruz. Bugüne kadar ki alışılmış rahatlığı da bozmak istiyoruz. Bu kesim birçok şeye alışmış, tohum ona pakette gelmiş, ilaç kutuda, gübre çuvalda gelmiş. Takmış gübre çuvalını traktörün arkasına, bir gitmiş bir gelmiş, bütün gübresini dağıtmış. Bilge tarımcılıkta ise, hayvan gübresini kürekle dağıtması, bunu belli aralıklarla yapması lâzım. Bu kesimin alışığının

Aile tarımcılığına dönüşü isteyen, şirketlerin insan sağlığı üzerinde risk oluşturduğunu söyleyen, endüstriyel üretim tarzının reddiyesini ortaya koyan "bilge tarımcılık" anlayışını esas alıyoruz.

tersine, değişmeli ekim sistemine geçmek lâzım. Bu sene buğday yaptın, seneye patates yapacaksın, öbür sene baklagil ekeceksin ve toprağın üç-dört yıllık azot ihtiyacını havadan aldığı bir tarzı esas alacaksın.

Bu geleneksel üretim tarzı değil mi?

Evet, geçmişten beri kullanılan bir tarz. İlaç kullanmak yerine, hangi böcek hangi kokudan rahatsız olur, ne uygularsak gelmez diye çiftçilerin kendi buldukları doğal yöntemler de vardır burada. Bu tarz çoktan bozuldu ya da bozuluyor, ama şirketlerin tarım sisteminde yoğunluk kazanması aslında Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarının çıktılarıdır. Bomba üretimi için yaptıkları stokları tarıma yönlendiriyor, gübreye dönüştürüp kullanmaya başlıyorlar; birbirlerini öldürmek için kullandıkları gazları böcek öldürücü olarak kullanıyorlar. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, insanlar aç-susuz, kırlar yaşıyor, tam o sırada bunlar piyasaya sürülüyor, verimlilik artıyor. Kısa vadede sorun çözülüyor ama, giderik doğanın dengesi, işleyiş ortadan kalkıyor ve birçok halka kopuyor.

Geleneksel tarımdan çıkışta en önemli faktör traktör. İşleri kolaylaştıran, önüne geçilemeyecek bir teknolojinin ürünü değil mi traktör?

Tarımdaki yabancılaşma makineyle başlıyor. Bir anda giriyor devreye, çok

geniş arazileri sürebilme imkânı çıkıyor ve denge bozuluyor tarımda. Çünkü traktör sınır tanımıyor; "kurşun adres sormaz" diye hoş olmayan bir tabir var ya, traktör de mera sormuyor. "Bu bir ihtiyaçtır, doğanın dengesini gerçekleştiren, suyun birikmesini sağlayan, seli, erozyonu engelleyen bir şeydir" demiyor. Traktöre sahip olanlar daha fazla araziye sahip oluyor, ekilen arazinin ölçeği büyüyor. Bitkisel üretim hayvansal üretim de birbirinden kopmaya başlıyor. Yeterince otlayabilecekleri bir mera kalmayınca, hayvanları dört duvar arasına kapatıyorsunuz. Üstü kapalı hayvancılık yaptığınızda, çuvallarla fennî yem kullanmanız gerekiyor. Bir, hayvanların doğada otlatılmasının önüne geçiyorsunuz; ikincisi, yem olarak yonca, fiğ yetiştirmek yerine, bu işi şirketler yapmaya başlıyor. Hayvanı kapattığınız için, gübresini de arazide kullanmıyorsunuz. Şirket zaten gübresini vermiyor. Ayrıca, bu kadar fennî yemle elde edilen gübre toprak için faydalı bir şey değil. Verimliliği bir-iki yıl artırıyor, ama sonra ot bitmiyor. Bu çıktıların birbirine kullanılmaması durumu da kapitalizm, çağdaşlık, modernlik diye süsleniyor. Bu söylem, başından beri çağdaşlık ve modernliği savunan solu da, aydını da, entelektüeli de yanına monte ediyor. Normalde bunun karşısında barikat kurması gereken, "hayır, siz toprağı, doğayı, suyu yok ediyorsunuz" diyebilecek kesimi yanına alıyor.

1970'lerde bir çiftçi, "ben makine de, ilaç da istemiyorum" dese, arazisinde eski usüllerle bir tarımsal döngü sağlayabilir miydi?

O dönemde sağlayabilirdi, '70'lerde pazarla bütünleşme henüz bu orana gelmemişti. Üstelik, devletin çiftçiyle bağı devam ediyordu. '80'den sonra devletle çiftçinin bağı koparılıyor. Dolayısıyla, çiftçinin iki seçeneği kalıyor: Ya geriye dönecek, kendisi üretecek ya da kendine bir sahip bulacak, şirketin nüfusuna geçecek. Çünkü şirketlerin dışında şu anda alım yapan bir kuruluş kalmadı. Bizim felsefemizde şirketlere bağlı çalışanlar işçidir, köylü değildir.

Ve şirketlerin yöntemine, tercihine mahkûmdur... Sözleşme yaptığı şirketin tercihi genetiğiyle oynanmış bir ürüne, toprağını bunun için kullanmak durumundadır...

Genetik ilerlemeyi de 1980'lerde şirketler buluyor ve "önümüzü açın, tarımı serbest piyasaya bırakın" diye yükleniyorlar. Bütün üretim girdilerini sağlayan, elde edilen ürünlerin pazarlamasını yapan kamuya ait tüm kuruluşların ortadan kaldırılması isteniyor. Şirketler tarıma ve gıdaya başka türlü egemen olamayacaktı. Türkiye'de, mütteliklerini Özal'la buluyorlar, ama bu vaadi ilk veren Demirel. 24 Ocak Kararları, IMF ve Dünya Bankası marifetiyle tarımımızı serbest piyasaya açıyor, kırılma oradan başlıyor. 12 Eylül olmasaydı, toplumsal muhalefetin güçlü olduğu bir dönemde bunların yapılması mümkün

değildi. 1983'te iktidara gelen Özal bir hesap yapıyor ve "ben bunu yapamam" diyor, yasalar buna izin vermiyor. Bakıyor ki, KİT ve KİK'lerin yasalarını değiştirmek lâzım. Mesela, Et ve Balık Kurumu, Et ve Balık A.Ş. diye değiştiriliyor, Yem Sanayii Yem A.Ş., Tüpraş Tüpraş A.Ş. oluyor ve "madem bunlar şirket, ben de şirket olarak özelleştiririm" diyor. Oysa mesela SEK'in kanununda aynen şöyle der: "SEK çiftçileri geliştirmek için yapılandırılmış bir kurumdur, çiftçiler belli bir örgütlülüğe geldiklerinde onların örgütlerine devredilir." Köy-Koop 12 Eylül öncesi bunun için müracaat etti, ama 12 Eylül'ün tozu dumanı içerisinde Köy-Koop kapatıldı ve bunu talep edecek kimse kalmadı geriye. Yani hiçbir şey tesadüf eseri olmadı. SEK ve Yem Sanayii'nin özelleştirmesinin hemen ardından süt fiyatları düşürüldü, yem fiyatları artırıldı. Aynı anda! O zamanlar, Türkiye hayvancılığı artı veriyordu, ihracatçı ülkeydik. Türkiye'deki hayvan sayısı 1980'de 80 milyonken, özelleştirmelerden üç-beş sene sonra 41 milyona geriliyor, süt ve et mamüllerinde ihracatçıyken ithalatçı konuma geliyoruz... İkinci bir hamle, Dünya Bankası'nın bir talebinden doğuyor. Halen Türkiye'nin en büyük 100 kurumu içinde yer alan Tarış'ı, Trakya Birlik'i, Marmara Birlik'i ortadan kaldırmak ya da bertaraf etmek istiyorlar. Çiftçiler olarak hep diyoruz ki, "kooperatiflerimizi bize verin". Kooperatifler eskiden de bize ait değildi esasında. Aidatını biz veriyorduk, malı biz veriyorduk, yönetimi biz seçiyorduk, ama Ankara'dan, Ticaret Bakanlığı'ndan bir genel müdür atanıyordu, bütün politikayı belirliyordu. Ayrıca, birçok kuruluştaki şirketi bize kurtartıyorlardı. Bir sürü kömür ocağına falan ortağız mesela, hatta İstanbul Bankası'nı kurtartmışlar bize. Ama bu kez, bizim bu isteğimize atladılar ve "tamam, genel müdürünüzü kendiniz seçin" dediler. Ama bunun üzerine, yeniden yapılandırma kurulları getirdiler. IMF Türkiye'yle nasıl bir ilişki kuruyorsa, bu kurullar da kooperatiflerle öyle ilişki kuruyor. Nasıl ki IMF "sana 2 milyar doları veririm, ama Tüpraş'ı, gübre fabrikalarını özelleştirirsen 1 milyar daha veririm" diyor, Yeniden Yapılandırma Kurulu da diyor ki kooperatiflere, "arsalarını, mağazalarını, depolarını satar-san, işçilerini işten atarsan, ben de senin borçlarını silerim". Tamamen devletin politikalarıyla yönetilmiş ve borçlandırılmış kurumlar bunlar. Normalde siz eğer beni özelleştiriyorsanız, bugüne kadar yönettiğiniz borcu da üzerinize alırsınız. Borcunuz kaldığı zaman bankalardan kredi alamıyorsunuz, çünkü muhasebede iflas gözükyorsunuz. Oysa ki Fiskobirlik dev bir kuruluş, tarımsal ihracatın üçte birini tek başına fındıktan kazanıyoruz. Böyle bir kurum iflas etmiş olabilir mi? Önce kamu, ardından örgütle bağı koparıldı çiftçilerin. En önemli konulardan biri de, entegre tesislerin "hiçbir kamu bankasın-

dan kredi verilemez" maddeleriyle anonim şirkete dönüştürülmesi. Bu korkunç bir yaptırım. "Banka kuramazlar" diye de madde koydular, bankamız Tarışbank'ı elimizden aldılar. Ve esas darbe, tohumculuk yasasıyla yapıldı. Bu yasayla birlikte kendi tohumlarımızı üretemeyeceğiz.

Bu sürecin sonunda çiftçi tarımın her aşamasında özel şirketlere, büyük uluslararası tekelere mahkûm kaldı. Dünyanın her yerinde tarım aynı şekilde mi dönüştü?

Normalde, şirketler Latin Amerika'da, Hindistan'da, birçok ülkede plantasyon yoluyla üretim yapar. Geniş toprakları alırlar, belirleyici olurlar. Ama Türkiye gibi ülkelerde bunu yapmak mümkün değil, çünkü toprak, çok parçalılığın ötesinde, çok verasetlidir. İstanbul'da oturan insanların yüzde 40'ının toprakta hissesi vardır. Adam ölmüştür, yedi çocuğunun hissesi vardır. 50 dönümü almak için yirmi yıl uğraşırsınız noterlerde, mahkemelerde, veraset takiplerinde. Ama şirketler de hiç öyle saf değil, bir yöntemini buluyorlar. Bu sefer de şirkette sözleşmeli üretim yapman lâzım. Araziyi satın almadan, cebinden para çıkartmadan ve o ülkenin işçileriyle uğraşmadan kâr eder şirket. İşçilerin şartlarıymış, yömniyesiymiş bakmaz, o tamamen çiftçinin sorunudur. Cüneyt Zapsu'ya veriyoruz fındığı, o satıyor; mevsimlik işçilerin durumu filan hiç umurunda değil. Yağmur ya da dolu yağdı, sel geldi, sorun senin, borç senin, ödeyeceksin.

Bir de sağlık yönünden riskler var galiba: Bu yaz Rusya sağlığa zararlı oldukları iddiasıyla Türkiye'ye domatesleri iade etti...

Kamu devreden çıktıktan sonra, toprağa ne kadar ilaç atılacağına dair kararlar, ne kadar çok satarsa o kadar çok kâr elde edecek olan ilaç firmalarının inisiyatifine kaldı. 81 ilde, 1450 ilçede müdürlüğü olan Tarım Bakanlığı bu işi

Şeker pancarı bu ülkeye medeniyeti getirmiştir. Türkiye sinemayla, tiyatroyla, park-bahçe sistemiyle şeker fabrikaları alanlarında buluşmuştur. Türkiye ürün sulamasını, alet-edevat kullanmayı böyle öğrenmiştir. Bir dekar şeker pancarı bitkisinin ürettiği oksijen miktarı, bir dekar çam ormanının üç katıdır. Biz o kotayla ne kadar şeker pancarı üretiminden vazgeçmişsek, bu ülke o kadar oksijensiz kalmıştır. Bunların hiçbirini söylenmiyor.

yapmıyor, şirketler yapıyor. Çiftçi kaygı eker, keder biçer. Tohumu atarsınız, kaygıyla beklersiniz. "Ya bak şurada böcekler görülmüş, bu ilacı atmazsan mahsûlü alamazsın" dendi mi, altı ay yatırım yapmışsın, toprağı sürmüşsün, oradan karnını doyuracaksın, panik içinde gidip ilacı atıyorsun. Onu yapmak durumundasın, çünkü "hayır, böyle bir şey yok" diye seni rahatlatıcak, güven verecek bir kesim yok. Dolayısıyla, ilaç kalıntıları Türkiye'de her zaman vardır, kanserin artmasında da önemli kalemlerden biridir bu. Devrede kamu olmadığında, kalıntı olmaması düşünülemez. Fakat, söylenti ve rivayetlerin başka bir yanı da var ki, bu güçlü devletler bu domatesleri belli dönemlerde alırlar, ama kendi mahsûllerinin çıktığı dönemlerde pürüzler yaratırlar. Bu da bir devlet politikasıdır, kendi üreticisini korumak ister. Sonuçta, "hayır, burada ilaç kalıntısı yoktur" diyemem. Çok verim elde edelim diye tohum alırsınız, kilosu 30 bin lira, hatta daha fazladır. Eğer domatesi dalından koparmazsanız, yeni domates vermez, o bitki ölür. Ama bir yandan da ilaç vermeniz, kimyasal gübre vermeniz lâzım yaşaması için. Normal olarak 15 gün beklemeniz gerekir, ya da ilacına göre 10 gün, 7 gün. Ama 15 günde biz zaten hasat yapıyoruz, bu mümkün değil. Yani domates gelmediği zaman, bizim 30 bin lira çöpe gider. Bütün bunların denetlenebilir olması lâzım. Seranın içinde 30 bin liralık domates değil de, zamanında tüketimi esas almamız, bahçe-de, açık havada domates yetiştirmemiz lâzım. Becerebiliyorsan, o domatesi yurtdışına gönderirsin. Onlarda bunları inceleyen laboratuvarlar var, ama bizde böyle bir şey yok. Mısırlar girdi bu ülkeye, İsviçre'de tahlil ettirdik, genetiği değiştirilmiş mısır olduğunu kanıtladık. TMO genel müdürünün cevabı "biz iktidar olmadan önce de böyle ge-

Abdullah Aysu

Fotoğraf: Şahan Nuhoglu

liyordu" oldu. Oysa, biz mesela nişasta bazlı şeker üretimine geçmeden önce, kendi şeker pancarımızdan ürettiğimiz şeker bize yeterliydi, hatta ihraç ediyorduk. Şeker pancarı bu ülkeye medeniyeti getirmiştir. Türkiye sinemayla, tiyatroyla, park-bahçe sistemiyle şeker fabrikaları alanlarında buluşmuştur. Türkiye ürün sulamasını şeker pancarıyla öğrenmiştir, münavebe sistemini, alet-edevat kullanmayı şeker pancarından öğrenmiştir. Şeker pancarına kota konduğunda, bütün yurttaşların ayağa kalkması gerekiyordu. Bir dekar şeker pancarı bitkisinin ürettiği oksijen miktarı, bir dekar çam ormanının üç katıdır. Biz o kotayla ne kadar şeker pancarı üretiminden vazgeçmişsek, bu ülke o kadar oksijensiz kalmıştır. Bunların hiçbirini söylenmiyor.

Benzer durum mısır için de geçerli mi? Türkiye mısırdaki kendine yeterli değildi, her yıl 1 ila 1.5 ton civarında dışardan mısır alırdık bu fabrikalar kurulmadan önce. Yeterli olmadığımız bir ürün için fabrika kurduk, yeterli olduğumuz bir ürünü devre dışı bıraktık. Cargill fabrikasının bulunduğu alan, tek bir mısır koçanının yetişmediği bir alandır. Niye? Çünkü o mısırların şekere dönüşmesi için yıkanmaya ihtiyacı var. İznik Gölü'nün kenarına kuruldu fabrika, ama gölden su almaz. Artezyenler açarak gölü besleyen havzanın suyunu aldılar, çünkü gölden alsalar, bir süre sonra para ödemeleri gerekecekti. İsrarla "biz atıkları göle vermiyoruz" diyorlar. Doğru olabilir, peki o atıklar nereye gidiyor o zaman? Meyile baktığınızda, 6 kilometre ötedeki Gemlik körfezine. Zaten Cargill'in fabrika kurduğu hangi ülkeye bakarsanız bakın, kırk yıldan fazla orada yaşamamıştır. Ülkelerin istemesinden değil, bulunduğu alanda kendisi yaşayamamıştır, zehirlemiştir ortamını. Biz tuttuk, böyle bir alanı bu fabrikaya tahsis ettik. Ayrıca, halen ruhsat alamamıştır, yıkılması gerekir. Birinci sınıf tarım arazisi üzerine kurulduğu için ruhsat veremiyorlar. Af çık-

Mono-üretim, küresel ısınmayı tetikliyor. Çok fosil yakıt, çok ilaç ve gübre kullanmayı gerektiriyor. 1968 yılında, dönüme 8 kilo gübre atıyordum. Şimdi 21 kiloyla aynı verimi alamıyorum. Çünkü toprak toprak olmaktan çıktı. Ne kadar gübre atarsanız o kadar verim alıyorsunuz, ama yağış olmadığında gübre toprağı yakıyor. Bu sistem artık geliştirici değil, yok edici bir yolda ilerliyor.

ıyorlar, mahkemeler bozuyor. Bir de, mısırın ana problemi şu ki, esas olarak Arjantin'de ve diğer yerlerdeki genetiği değiştirilmiş mısırı kullanmanın sakıncası var, çünkü tohumun içinde ilaç bulunuyor. Mısırın tohumu büyürken içindeki ilaç da onunla büyür, koçana da ilaç gelir, bir tırtıl, bir kuş onu yemeye kalktığında ölür. İşte bu mısır, fabrikalarda çok suya ihtiyaç duyarak yıkanır, o zehirden arındırılır ve tüketiciye gider. Ama bu arıtmanın kontrolü mümkün değil. Cargill'i mahkeme kapatıyor, hükümet kapatmıyor. "Mühürledik" dediler, bakıyoruz, çalışıyorlar. Oradan çıkan ürünü denetleyebilen, denetlediğinde yaptırımcı olabilecek bir kesim var mı, bilemiyorum.

Mısır tohumunda olduğu gibi, diğer ürünlerin de ya içinde ya dışında ilaç var. Bu ilaçları, tohumları kullanmadan üretim yapmak mümkün değil mi? Tohumculuk Kanunu neler getiriyor? Birincisi, tohum yetiştirebilirsiniz, ama satamazsınız. Domatesi, biberi, şeker pancarını satabilirsiniz, ama tohum satamazsınız. Kanun çıkarılırken, "Türkiye'nin tohum sektörü çok düzensiz, 1936'da çıkarılmış bir kanunla idare ediliyor, bunu düzenli hale getirelim" dediler. Esas mesele, çokuluslu tohum şirketlerinin yasanın çıkması için bastırması. Hangi havzada ne yetişeceğine şirketler karar verdikten sonra, siz artık kendi tohumunuzla üretim yapamazsınız, yaparsanız ancak kendiniz yersiniz. Pazara çıkartırsanız ürünü, aynı bilgisayarlardaki lisanslar gibi, hırsız muamelesi görürsünüz. Önemli olan şu: Bugüne kadar geliştiricilik, öncülük görevi gören kamu devrede değil. Artık tohum şirketlerinin aralarında oluşturduğu bir birlik olacak. Diyelim ki siz şirketsiniz, tohum sattınız bana, üzerindeki bilgi kâğıdında "bunun verimi yüzde 95'tir" dediniz, ben attım, yüzde 5 çıktı, mahkemeye gidemiyorum bu kanun gereği. Ancak bu birliğe gidip şikâyet edebiliyorum. Burada devlet garantör ya da düzenleyici bile

değil, gözlemci bile koymuyor. Şirketlerin istediği gibi at oynatabileceği bir sistem bu. Tohumu veriyor, "şu dönemde şu gübreyi atacaksın, bu dönemde şu ilacı atacaksın, zamanı geldi, şimdi hasat yapabilirsin" diyor. Bütün belirleyicilik onda, siz tarlanın bekçisisiniz. Tohumdan sonra bütün kalelerimiz yıkıldıktan sonra diyoruz ki, "bu problem artık bizim kontrolümüzden çıkmıştır. Bizim bir suçumuz yok, insanlar zehirlenirse de bizimle ilgili değil. Biz de bir yanımla tüketiciyiz zaten"... Mono-üretim, küresel ısınmayı tetikleyen bir şey. Çok fosil yakıt, çok ilaç ve gübre kullanmayı gerektiriyor. Şöyle bir örnek vereyim: 1968 yılında, ben kendi tarlalarımnda dönüme 8 kilo gübre atıyordum. Şimdi 21 kiloyla aynı verimi alamıyorum. Çünkü toprak toprak olmaktan çıktı. Ne kadar gübre atarsanız o kadar verim alıyorsunuz, ama yağış olmadığında gübre o toprağı yakıyor. Dolayısıyla, bu sistem artık geliştirici değil, yok edici bir yolda ilerliyor. Mono-ekim, biyo-çeşitliliği de yok ediyor. Biyo-çeşitliliğin yok olması, dünyanın sigortasının gitmesi demek. Bir an için şöyle düşünelim: Türkiye'nin tamamında aynı cins buğday üretiyoruz. Bir hastalık gelirse hepsi yok olur. Elinizde tohum yok, bütün insanlar aç... Şimdi buğday alımı altı firmanın eline geçti, onlar belirleyecek piyasayı. Devlet alım yapmıyor. Tüketiciler için problem var, ekmek fiyatları artacak. 2006'da 2.5 milyon ton fazlamız vardı. IMF "elinde stok tutamazsın, sat" dedi. Anlaşma yapıldı, tonunu 136 dolardan sattık. Satışı yaparken hepsini teslim edemiyorsun, peyderpey teslim ediyorsun. 2007'de açık verdik, dışarıdan buğday ithal etmemiz gerekti, en düşük 350 dolardan aldık. Muhtemeldir ki, gemilerimiz buradan buğday götürürken, başkaları bize gemilerle buğday getiriyordu. Niye? IMF öyle istedi.

Türkiye'de bir sürü buğday çeşidi vardı, bunların çoğu kayboldu. Dün-

VIA CAMPESINA GÜNDEMİ

Yeni hedef ikili antlaşmalar

Siz Via Campesina'nın üyesisiniz. Bu örgütün mücadelesi, bütün dünya tarımını tehdit altına alan şirketleşmeye müdahale edebilir mi?

Abdullah Aysu: Via Campesina, 87 ülkenin üyesi olduğu toplam 137 örgütün en üst çatı örgütü, küresel kapitalizme karşı küresel bir örgütlenme. Şu anda dünyanın en güçlü örgütü. Seattle'dan itibaren başlattığımız kuşatma, diğer konferanslarda da etkili oldu ve DTÖ'yu geçersiz kılmayı başardık. 2006 yılında başkan bir basın açıklaması yaptı ve DTÖ'nün bugüne kadar yaptığı anlaşmaların askıya alındığını açıkladı. Biz DTÖ'ye, IMF'ye, Dünya Bankası'na cepheden karşıyız. Via Campesina, gıda egemenliğini esas alır, gıda egemenliğinin yeniden üreticiler ve tüketiciler tarafından ele geçirilmesini savunur. Genetiği değiştirilmiş organizmaların kullanılmasına, endüstriyel tarıma karşıyız. Kadınların eşit temsiliyetini esas alınız. Her örgütümüzün her

bölgesinde eşbaşkanlık vardır. İhracata yönelik üretim yapılmasına da karşıyız. Uluslararası ticaretin şirketler aracılığıyla değil, devletler eliyle yapılmasını savunuyoruz.

Via Campesina dört yılda bir toplanıyor, bu sene de 14 Ekim'de Mozambik'te bir kongre var. Bu dönemin ana maddeleri neler?

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 60. yılının kutlandığı bu dönemde köylü haklarının BM'de kabul edilmesini istiyoruz. Ayrıca, her 17 Nisan'da dünya çapında bir eylem yapıyoruz. Öldürülen 19 MST'li çiftçinin anısına, Dünya Emekçi Çiftçi Günü olarak ilan ettik o günü. Her yıl o dönemde bir tema belirliyoruz, ona göre davranıyoruz. Bu sene "ikili antlaşmalar" olarak belirledik. DTÖ'yu bilince çıkardık, ikili antlaşmaları engelleyemiyoruz. İkili antlaşmalar DTÖ'den daha berbat. Bir araya geliyorlar, anlaşılıyorlar, sizin haberiniz bile olmuyor, malı sunduğunuzda anlıyorsunuz.

yanın her yerinde ürünler aynılaşıyor. Tamamen yitip giden tohum çeşitleri var mı dünyada?

Bol miktarda var. Tohum bankalarında ki tohumların da aynı işlevi göreceğini düşünmüyorum. Geçmişte olabilirdi, 1930'larda, tohumu sakladın, işe yaradı. Şimdi yaramaz, artık sürekli iklim değişiyor. Sakladığın tohum başka bir döneme, başka bir iklime ait. Onu adapte edebilmenin yolu, tohumu üretimin içinde var edebilmek. Şirketlerin sattığı tohumla değil, üreticinin adapte ettiği tohumla üretimin devamlılığını sağlamak gerekiyor. Bu nedenle yerel tohum esastır. Via Campesina'nın önemli ilkelelerinden biri yerel pazarların esas olması, ihracata yönelik üretim yapılmaması. Yerel pazarlar birbirini denetler, birbirini sağlıklı gıdaya zorlar.

Şu an bir markete girdiğimizde, bulacağımız pirinç muhtemelen Amerikan pirinci olacak, halbuki Türkiye'nin çok çeşitli pirinç tipleri de vardı...

Biz pirinçte de kendimize yeterli değiliz, ama yeterli olabilecekken değiliz. Bizim çeşitlerimiz de çok kalitelidir. Ülke gerçeklerimize göre bulduğumuz, geliştirdiğimiz, ıslah ettiğimiz çeşitlerdir. Chicago'da, Tayland'da yetişmiş bir pirinç tohumuyla biz kendimizi ne kadar var ederiz? Biyo-çeşitliliği yok ettiğimizde sadece bitkiyi yok etmiş olmuyoruz, ondan beslenen arıyı yok edi-

yoruz mesela. Arıyı çekerseniz, yüzde 80 meyve kaybı olur. Solucanı çekerseniz, üretim biter. Topraktaki solucanı ilaçla yok edersen, ot bitmez. Bugün bir üretim yapıyorsa, bu, çiftçinin marifetiyle değil, solucanın marifetiyledir. En büyük pay, topraktaki solucanıdır. Sürekli havalandırır toprağı, aynı zamanda sürekli gübre üretir, en kaliteli gübre onundur. Bugüne kadar kimyasal gübre nin bütün toprağı yok edememesinin sebebi solucandır.

ABD çiftlikler kurup solucan gübresini üretime sokmaya çalışıyor, bu da "organik tarım" adına yapılıyor. Organik tarım organik değil mi?

Şirketlerin egemen olduğu tarım, organik tarım olamaz. Bizim söylediğimiz perma kültür, iki kez organik sistem, çiftçinin topraktan aldığını eksiksiz olarak toprağa aktarabildiği sistemdir. Dışarıdan girdiyi kabul etmeyen, eksik kaldığı girdiyi de kooperatif sistemiyle değiş-tokuş eden bir sistem. Yani ben iki büyükbaş hayvana bakarsam, onun gübresi 50 dönümlük tarlanın ihtiyacını karşılar. Ondan sütü de alırım, 5 dönüm ayırdığımda onun yonca ve yem ihtiyacını da karşılarım. Yani bitkisel üretimle hayvansal üretimi bir araya getirdiğimde, birbirlerinin çıktılarını birbirlerine kullandığımda hem şirkete mahkûm olmam, hem de sağlıklı gıda üretmeye başlarım. Böylece, istesen de sağlıksız

Eskiden giderdik Tekel bayiine, bakardık 70'lik rakının fiyatına, tütünün de bir kilo fiyatı o kadar derdik. Bakan gelirdi, 70'lik rakı fiyatını açıklar giderdi. Şimdi uluslararası firmalara sözleşmeli olarak tütün 5.70 YTL'ye veriyoruz. Bu kadar sömürülüyoruz.

gıda üretemezsin. Denizli'nin Güney ilçesinin bir köyünde rampayı çıktık, müthiş bir domates kokusu yayıldı. Gittik baktık, köy domates yetiştiriyor. Yahu suları yok bu insanların! "Nasıl oluyor?" dedik, "bunlar su istemiyor" dediler. Yıllardır ürete ürete, su istemeyen domates yetiştirmişler. Domates nasıl yarılmış, ağzında elma gibi dağılıyor. Bütün bunları yapmak mümkün, ama tepemizdeki keneler inmiyor. Sizin tarlanızın yanındaki tarla şirketlerin önerdiği tohumları, ilaçları kullanıyorsa yine bu sağlıklı gıdayı üretmeniz mümkün mü?

İşte problem o, biz sendikayı bunun için kurduk. Bu bir sistem meselesi, bir devlet politikası haline dönüşmeli. Devlet belli bir yeri aşamalı bir biçimde izole etmediği takdirde, sizin mısırınız benimkini bozuyor mesela. Üstelik dava açıyorlar, "benim ürünümün yanında olduğun için senin verimin arttı" diyorlar. Oysa doğa öyle enteresandır ki, bu tepenin önündeki toprakla arkasındaki toprak aynı değildir. Aldığı güneş ve ışık açısı, toprak derinliği, su durumu, nem durumu, aldığı rüzgâr aynı değil. Ama siz kalkıp bir bölge için komple karar verebiliyorsunuz. Oysa, biz deneyerek "benim için gerekli olan tohum bu" diyebiliyoruz. Ege bölgesi pamukta iflas ettikçe kayısıya yöneldiler, iklimi hesapladılar, baktılar tadı da

Hayatın içinden kitaplar hakkında...

Edebiyatımızın metinler içi gezgini İshak Reyha **Ha Hayat Ha Edebiyat** adlı bu deneme kitabında da okurlarını peşi sıra sürüklüyor. Edebiyatla hayatın iç içe geçtiği ve tam da tükenmiş gibi görüldüğünde yeniden başlayan yokuluklarında okuru yedeğine alan Reyha, şairiçi yaklaşımı ile ilginç bir okuma serüveni yaşıyor.

Türkçeye en çok emek veren aydınlarımızdan biri olan Feyza Hepçilingirler, "Türkçe Günlükleri"nin bu üçüncü cildinde, Türkçenin sorunlarını tartışmaya, günlük yaşamdaki kullanımlarına ayna tutmaya devam ediyor. Sorularla ve bu sorulara verilmiş doyurucu yanıtlarla bir ortak çalışma, imcece tadı sunuyor.

çok güzel, ama satamadılar. Çünkü Malatya'nın kayısını alırsınız elinize, basarsınız, çekirdeğini atar kendiliğinden. Ege'de atmıyor, bıçakla kesmen lazım. Meğer Malatya'da belli bir süre esen ters bir rüzgâr varmış, o Ege'de esmiyormuş. Yani hesaba kitaba vurmazsın, "laboratuarda bunu buldum" diyemezsin. Zaten bunun karşı duruşunu da doğa yapıyor. İşte Tuz Gölü 1 metre kalmış, kim bunun sebebi? Kamu denetimini yapmamış, çiftçi de vurmuş artezyeni, bitirmiş, kurutmuş. Suyun kendi havzasında gelişmesini engellemişiz. Tarım ve gıda, şirketlerin yönetimine ve denetimine, kâr histerisine terk edilecek bir şey değildir. Tek başına çiftçilere de terk edilecek bir şey değildir. Tüm üreticilerin ve tüketicilerin belirleyiciliği esas olmalıdır. Yoksa sonuçta tabii ki herkes para kazanmak istiyor. ABD'nin o istila, haydutluk dönemlerini yaşıyor Türkiye. Hepimiz haydutluk yapıyoruz. Herkes nasıl kazanacağına bakıyor. Bastırıyorlar ilacı, satıyorlar insanlara. Ne yapsın adam, çoluğuna çocuğuna nasıl bakacak?

Türkiye'nin önemli ürünlerinden biri de tütündü. Tekel gibi dev bir yapı özelleştirilirken, tütün ekimi de farklılaştı galiba....

Türkiye Tekel'i uluslararası şirketler tarafından hep izlendi. 1960'larda Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası'nda tütün tartışılırken ABD nota gönderdi "sakın ola ki Türk tütününün önünü açmayın" diye. Sene 1979, Demirel tütün ithalinin serbest bırakılmasını istiyor. Gerekçe olarak da "çok kaçak var, önleyemiyoruz, bundan para kazanmak gerek" diyor. "Fırat'ın kenarındaki bir kuzudan ben sorumluyum" diyen adam, gümrükteki sigarayı engelleyemiyor sözüm ona. 1984'te Özal'ın içinde bir cümle ekleyerek Kenan Evren'e imzalatıldığı bir kanun var, o cümle de tütün ithalatının serbest bırakılması hakkında. Kamuoyuna da "nasıl gol attım ama" şeklinde yansımıştı, hatırlarsanız. Daha sonra gelen bütün hükümetlerin hepsi yavaş yavaş ön açıcılık yaptı. Şirketlerin burada sigara fabrikası kurmasına izin verildi ve Tekel'in özelleştirilmesine kadar geldi dayandı iş. Tekel çok büyük bir kuruluş, devlet içinde bir devlettir. 2002 yılında bizim bir paket sigara için yaptığımız hesapta, kutusu dahil, sigaranın bütün maliyeti 20 bin liraydı, ama fiyatı 1 milyondan sigaranın. Üstü olduğu gibi kâr; böyle bir deli paradan bahsediyoruz. Bu Özal rahmetle mi anılır, nasıl anılır, bilemem ama, Reji'yi ortadan kaldıran eski Meclis'in çatısı Philip Morris'in parasıyla onarılmıştır, ondan sonra bu kanun çıkarılmıştır. Böyle garip bir sürü ilginçlikler vardır. Ve Türkiye'nin gayri safi milli hasılasının yüzde 5.4'ünü tek başına Tekel karşılar. Türkiye'deki bütün işadamlarının verdiği vergi yüzde 1.5'tur. Tekel'in sadece hurdalıklarını satma halinde yeni bir sigara fabrikası kurabilirdi. Türkiye'de ondan daha büyük bir pazarlama örgü-

TÜRKİYE'NİN SULARI ELDEN GİDİYOR

Yağmur suyunu bile kullandırmayacaklar

Abdullah Aysu: 2009 martında çok tartışacağız, suyla ilgili problem kapıya geldi dayandı. GATT'ın 11. maddesinde, çok net biçimde, "su ve kanalizasyon hizmetleri şirketlere devredilir" diyor. Türkiye'nin kaşına gözüne bakarak seçmediler burada su forumu yapmayı. Özelleştirmeye en iyi örnek gösterebilecekleri ülkelerde yapıyorlar bu işleri. Size bir rakam vereyim. Dünyadaki suyun yüzde 5'i özelleştirilmiş, yüzde 95'i şirketlerin kontrolünde değil, ama o yüzde 5'in elde ettiği ciro bile, dünyadaki tüm petrol cirosunun yüzde 56'sı oranında. Böyle deli bir paradan bahsediyoruz. Özal'ın yaptığı uyanıklığın benzerini Tayyip yapıyor şimdi: Kanunun adı, Yap-İşlet-Devret Kanununun Değişikliği Hakkında Kanun. Otoyollar, köprüler bilmem neler özelleştirilecek diyor. Ama ne yazıyor biliyor musunuz 7. maddesinde? "Sulama birliklerinin yetkileri DSİ'ye devredilir, DSİ'ye devredilen nehirler, göller, göletler kırk yıldan az olmamak kaydıyla ihalesiz olarak hizmeti yürütmek üzere şirketlere devredilir" diyor. Kamuoyuna anlatırken de "otayolları, köprüleri falan özelleştireceğiz" diyorlar. Bunu geçirecekler ve kırk yıl ihalesiz verecekler, bütün dünyaya buradan bir örnek sunacaklar. Niye sulama birliklerinin üzerinden yapamıyorlar? Sulama birlikleri kooperatif. Kooperatifin malına dokunamıyor. Onun görev ve yetkisini DSİ'ye devrettiğinde, devletin malı oluyor. Kanun geçti mi, tamam, ondan sonra uygulamaya itiraz edeceğiz her zaman olduğu gibi. TEKEK özelleştirdi, biz işgal ediyoruz, "vermiyoruz" diyoruz. Kaç gün işgal edeceğiz? Bolivya'da insanlar çatıdan su almaya kalktığı için, şirketler polis ve jandarmayla bastı evleri. Yağmur suyunu kullandırtmıyor, kazan koyuyorsun altına, aldirtmıyor. İsyan öyle başladı Bolivya'da.

Tuz Gölü 1 metre kalmış, kim bunun sebebi? Kamu denetim yapmamış, çiftçi de vurmuş artezyeni, kurutmuş. Suyun kendi havzasında gelişmesini engellemişiz. Tarım ve gıda, şirketlerin yönetimine ve denetimine, kâr histerisine terk edilecek bir şey değildir. Tek başına çiftçilere de terk edilecek bir şey değildir.

tü de yoktur, köy bakkallarına kadar gider. Böyle bir organizasyon, böyle dev bir yapı ortadan kaldırıldı. Hepsinden önemlisi, insan sağlığı riske girdi. Sigara içmek sağlığa zararlıdır, ama Türk tütününü o kadar değildir. Virginia tütününden elde edilmiş sigarada 117 tane değişik katkı maddesi vardır. Bunlar hem alışkanlık oluşturur, hem çektiğinizde duman çok rahat gelir. Maltepe'ye, Samsun'a göre daha çok hoş gider, ama aynı rahatlıkla ciğere de gider o duman. Üzerindeki nikotin az diye yazar, doğrudur, ama kana en hızlı karışan da Virginia tütünüdür. Bütün bunların alt alta muhasebesinin yapılması lazım. Ve bu ülke ne kadar zarara uğratılmıştır, bunun hesabının yapılması lazım. Türkiye, savaş döneminin tazminatını kapsayan borçları esas olarak Tekel üzerinden ödemiştir. Ama adamlar hiç ellerini ceplerine atmadan 300 milyon doların sahibi olmuştur şimdi. Böyle bir dev kuruluşu gitti... Tekel Türkiye Cumhuriyeti'nin eline geçtikten sonra, özelleştirilene kadar her sene göstermelik bir fiyat açıklanırdı. Biz fiyatı bildik, giderdik Tekel bayii-ne, bakardık 70'lik rakının fiyatına, tütünün de bir kilo fiyatı o kadar derdik. Bakan gelirdi, 70'lik rakı fiyatını açıklar giderdi. Şimdi rakı ne kadar, bilmiyo-

rum. Ama şu anda uluslararası firmalara sözleşmeli olarak tütününü 5.70 YTL'ye veriyoruz. Bu kadar sömürülüyor. Tütün de öyle üç-beş ayda değil, 14 ayda meydana gelir. Ve hep tarlanın içinde olmak lazım, ama gündüz değil, kırımı da gece yapılır...

Yöreden yöreye, Türkiye'de çok değişik tütün çeşitleri de var, ama sözleşmeli ekimle birlikte bu çeşitlilik de yerini tek tip üretime bırakacak herhalde...

Türkiye'nin tütünleri artık alıcı bulmuyor. Özelleştirilmeden önce bizim ürettiğimiz miktar 280 bin tondur, şimdi 80 bin tona kadar geriledi. 540 bin çiftçi tütünle uğraşıyordu, şimdi 96 bine geriledi. Tekel'in özelleştirilmesi tütüne de vurmadı sadece, üzümçüleri de yok etti. Suma fabrikaları vardı Tekel'in, üreticinin üzümünü alır, rakı yapardı. Şimdi o fiyattan almıyor özel şirket. Birliklerden konuşmuştuk, mesela Tarih'in üzüm birliği kooperatifi Tat'la ortak rakı fabrikası kurdu. Üzüm birliği çiftçilerin üzümünü almıyor, şirket alıyor, o da Tat'a veriyor. Birliğimiz bile bizim ürünlerimizi almıyor, bu kadar piyasa aktörüne dönüştüler. Böylesine bir egemenlik kurdu şirketler bu ülkede.

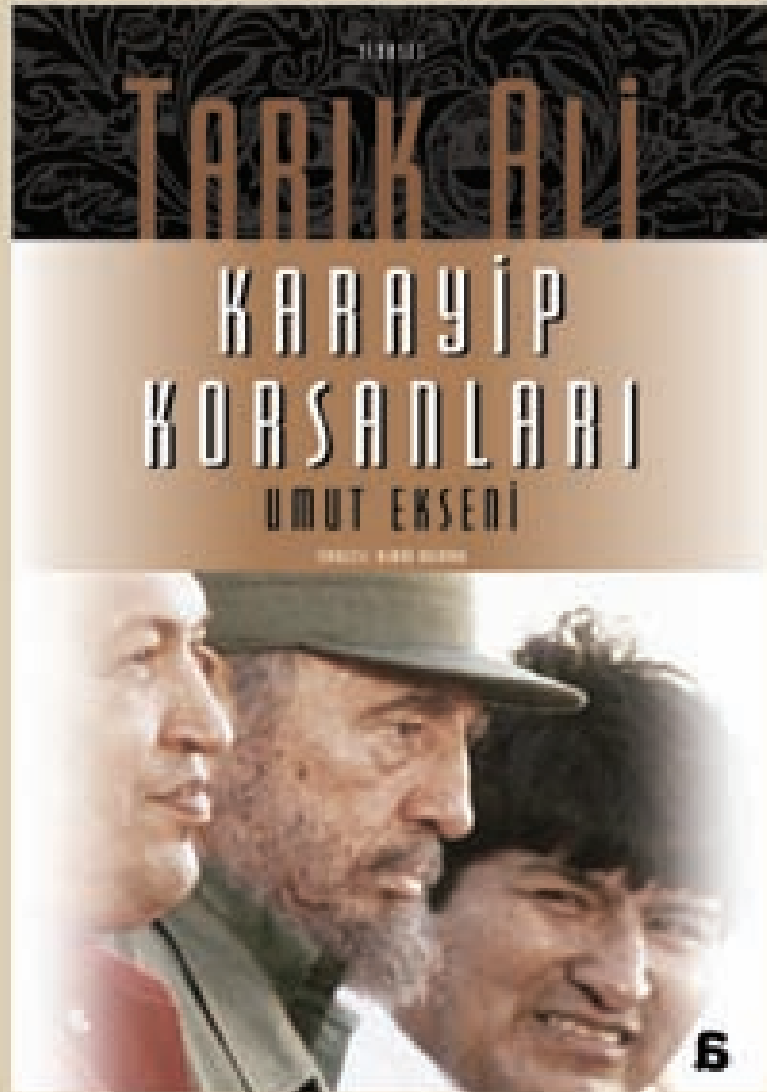
(Devamı gelecek sayıda)

CASTRO, CHAVEZ VE MORALES: NEO-LİBERAL KAPİTALİZME KAFA TUTAN LATİN KORSANLAR

SİYASET

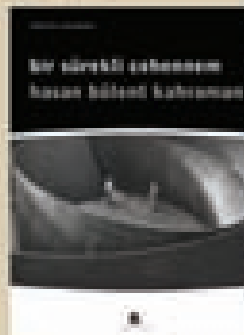
Latin Amerika'nın çıkardığı
Castro, Chavez ve Morales
gibi liderler, Sovyetler
Birliği'nin çöküşüne
rağmen dünyada hâlâ eski
seçeneklerin geçerli
olduğuna ve bu eksenle
yürütülecek mücadelelerle
sosyalizmin yeniden
canlandırılması gerektiğine
inanarak kitlesel güçlerin
temsilcileridir...

← **STAY**

SUSAN LARSEN WILLIAMS
 Editor
 Williams-Sonnet Press

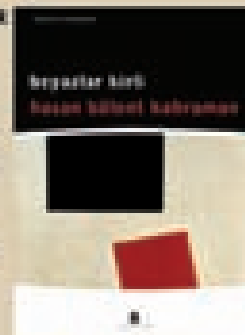
topu'nun yollar, Hakkı Yılmaz
Tatlıcı'nın kolları en
güçlüleri eniydi. Yılmaz
Yılmaz'ın kolları gücüne
eniydi. Tatlıcı'nın kolları
gücüne eniydi. Tatlıcı'nın
kolları gücüne eniydi.

◀ [MILITARY CAMPAIN](#)

John H. Johnson
Chairman, Executive Committee

Hayat Hilmi Kadırgan'ın ilk çalışması 1970'de gerçekleştirilen topluluğun kurumsal gelişimini inceleyen, 6 yıldır kasıtlı olarak gizlenen belgedir.

CONTINUED ON PAGE 10

Morgan Stanley

[illegible]

meselesi olan kitaplar...

Hayat nerede kuruluyorsa

Evrensel gazetesinin, Evrensel Kültür dergisinin kardeş yayın organı Hayat TV'nin yayını, geçtiğimiz ay gerekçe gösterilmeden durdurulmuştu. Protestolar işe yaradı ki, Hayat TV uydudan yayınlarına 22 günün ardından başladı. Kapatılma sürecini ve Hayat TV farkını kadronun deneyimli isimlerinden Aydın Çubukçu'yla konuştuk...

Hayat TV nasıl, neden kapatıldı?

Aydın Çubukçu: Birdenbire kapatıldı, hiçbir ön bilgilendirme yapılmaksızın ekranımız karardı. Bize platform kiralayan şirkete durumu sordüğümüzda da, Türksat'tan gelen bir uyarıdan söz ettiler. Başta teknik arıza zannederken böyle bir kararlılıkla karşılaştık. Türksat'a RTÜK'ten, RTÜK'e de İçişleri Bakanlığı Güvenlik Departmanı'ndan gelen bir yazıyla, birbirlerine pas ederek fişimizi çektiler. Bu kapatmanın neye göre yapıldığına dair bir açıklama yok, ama Türksat'a gelen yazıda "Roj TV'ye görüntü servisi yapmak" diye bir suçlama var. Böyle bir suç tanımı da yok aslında, herhangi bir televizyon bir başka televizyona görüntü yardımı yapabilir. Ama söylendiği biçimde bir yardım yapabilmek için bizim teknik donanımız da, canlı yayın aracımız da yok. Diyarbakır Newroz kutlamaları ve sonrasındaki miting sırasında Dicle Haber Ajansı şifresiz yayın yapıyordu, isteyen her televizyon alabilirdi. Biz de aldık, Roj TV de aldı, aynı anda yayınladık. Bunu dayanak yaparak bizim terör örgütünün televizyonuna servis yaptığımızı söylediler. Gidelim görüşelim, gerçekte niye kapandık, onu anlamaya çalışalım dedik. Görüştüğümüz üst düzey yetkililerin hiçbirinin olaydan haberi yoktu. RTÜK zaten "bize tâbi olmayan bir televizyonu kapatamayız, denetim de yapmayız" dedi.

Hayat TV niye bu denetime tâbi değil? Biz yurtdışında bir şirketiz çünkü, bir İngiliz şirketinin televizyonuyuz. Bu denetime girmemek için böyle yapılmıştı zaten. Ama kurallar gereği bir denetim yapmamaktan öte, başka mekanizmalar işleyebiliyor. Mesela bizim yayın yaptığımız frekans Türksat'tan kiralanmış bir platform olduğu için "ben buna izin vermiyorum" diyebilirdi. Şöyle bir mekanizma var: İlaleye giriyorsunuz, bir paket frekans alıyorsunuz, sonra onu başkalarına kiralyorsunuz. Bizim anlaşma yaptığımız da öyle bir şirket, Almanya'dan yönetiliyor. Türksat "bütün paketini kapatırım" deyince adamın etekleri tutuşuyor tabii, bizim fişimizi çekiyor.

Hayat TV Türkiye'de bir şirketin televizyonu olsaydı, bu mekanizma başka türlü işler miydi?

İşlerdi tabii. Geçmişte Kanal D, Star falan nasıl geçici cezalar alıyorsa, kitabına uygun davranmıyorsak, bize de öyle bir ceza verebilirdi RTÜK. Ama mahkeme ve hukuk yoluyla olurdu bu. Şimdi burada hiçbir hukuk yolu yok. Bizim imzaladığımız protokollerde ta-

Aydın Çubukçu

"Kurmaca hayatları seyretmek için değil, hayatın yeniden kuruluşuna katılmak için Hayat televizyonu" demiştik. Bunu becerebilirsek, fabrikada, işyerinde, grev çadırında, hayat yeniden nerede kuruluyorsa oradan konuşmayı becerebilirsek, yabancılaşma aracı olarak televizyon kavramını da değiştirebiliriz.

nımlanmış bir suç da yok. Böyle olunca işimiz biraz kolaylaştı aslında. Fakat kamuoyunun büyük desteği olmasaydı, bu iş yine sürüncemede kalırdı. Nereye başvuracağını bile bilmiyorsun çünkü. Dava açamıyorsun, çünkü yasal bir şey yok ortada. Ama o çok önemli destek sonucunda işin üstüne gitmek gereği duydular ve 22 gün sonra fişi prize soktular.

Hayat TV'yi nasıl bir televizyon olarak tarif edersiniz? Roj TV'yle görüntülerin çakışmasının ötesinde, devlet katlarını öyle ya da böyle rahatsız edecek bir yayıncılık sergiliyor mu Hayat TV?

Muhakkak. Biz her şeyden önce işçinin, emekçinin, ezilenlerin, horlananların sesi olma iddiasıyla yola çıktık. Böyle bir televizyon dünyada pek yok. Latin Amerika'da falan muhalif hareketlerin yaptığı "merdivenaltı televizyonculuğu" denilen bir şey var, ama bizimki gibi geniş olanaklar yaratarak yayın yapmaya çalışan kapsamlı bir televizyon yok. Çok yerel, sınırlı alanda yayın yapan televizyonlar var, ama biz teorik olarak Fas'tan Endonezya'ya kadar her yerde izlenebilen bir televizyonuz, dünya çapında bir yayın alanımız var. Yaptığımız yayınlar muhalif yayınlar

şüphesiz, özelleştirmelere karşı Telekom işçilerinin, Tekel işçilerinin mücadelesi, Başbüyük mahallesindeki durum, bir dizi işçi, emekçi, Kürt hareketine ilişkin ne varsa, bunların sesi soluğu olmaya çalıştık. Kadromuzun yaş ortalaması otuzun altındadır, beni hariç tutarsanız. (gülüyor) Gençlerin yaptığı, genç konuşan, işçiden, emekçiden, ezilenden yana bir televizyon bu. Güçlü bir muhalefet yapmaya çalışıyoruz, sendikaların, kamu emekçilerinin, demokratik kitle örgütlerinin sahiden benimseyip desteklediği bir televizyon haline de geldik.

Hayat TV'ye daha önce çeşitli uyarılar yapılmış mıydı, yayınlarından ötürü devletten bir eleştiri gelmiş miydi?

Televizyon hakkında ciddi eleştiri diyebileceğimiz şeyler daha çok içeriden, bizi destekleyen kesimlerden, işçilerden geldi. Mesela "niye bir eğlence programı yok" diye soruluyor, fakat bunun için paramız yok. Saz çalan birine saatlerce türkü söyletebiliriz, ama işin kolayına kaçmak olur o da. Spikerlerimizin çok genç olduğundan biraz da hayretle söz eden, "sözüne güvenilir tipler olsa" diyen insanlar oluyor. Fakat biz bununla övünüyoruz da. Genç arkadaşlarımız işlerini çok iyi yapıyor, diksiyonları, ifadeleri düzgün, haberleri güzel okuyorlar, yorum yapmak gerektiğinde yapabiliyorlar. Hiç de o çapa adamlardan geri kalır yanları yok. Biz, aksine, özellikle altını çizmek istiyoruz: Bu televizyon, gençlerin yaptığı bir televizyondur. En iyi eleman onlardır, gerektiğinde aç kalmayı, dövülmeyi göze alarak işini yapan, işini seven insanlardır onlar.

Kapatılmanın dışında, Hayat TV'nin başlıca sorunları ne?

Karşılaştığımız başlıca engel, reklam. Küçük dükkanlardan, tatil köylerinden reklamlar oluyor ama, devede kulak. Bütün çabamıza rağmen ciddi bir reklam geliri elde edemiyoruz. Bu da bir tür ambargo tabii. Dayandığımız insanların günde 1 lirayla katıldıkları kampanyalarla, dayanışma yemekleriyle, konserlerle aşmaya çalışıyoruz maddi güçlükleri, ayakta kalmamızı bunlar sağlıyor.

Muhallif bir kanal aynı zamanda televizyonun sunum biçimleriyle, diliyle de oynayıp bu araçla ilişkimizi sorgulayabilir mi?

Televizyonu bir şekillendirme, teslim alma aracı olarak değil de, başka bir hayatın mümkün olabildiğine dair bir mesajı iletebileceğimiz bir araç olarak görmek gerekir. Sloganlarımızdan biri, "kurmaca hayatları seyretmek için değil, hayatın yeniden kuruluşuna katılmak için Hayat televizyonu" ydu. Bunu becerebilirsek, fabrikada, işyerinde, grev çadırında, hayat yeniden nerede kuruluyorsa oradan konuşmayı becerebilirsek, yabancılaşma aracı olarak televizyon kavramını da değiştirebiliriz.

YENİ ÇEVİRİSİYLE, FOTOĞRAF LİTERATÜRÜNÜN BAŞYAPITLARINDAN...

FOTOĞRAF

"Herhangi bir insanın vahşetin en amansız boyutlarını gösteren fotoğraflarla ilk defa karşılaşması, bir tür ifşadır, bir bakıma modern bir ifşa. Ben kendi payıma bu ifşayı, Temmuz 1945'te bir kitapçıda tesadüfen gördüğüm Bergen-Belsen ve Dachau kamplarının fotoğraflarını görünce yaşadım. O güne değin fotoğraflarda -ya da gerçek hayatta- görmüş olduğum hiçbir şey, içimi bu denli keskince, derinden ve anında deşmemiştir."

Susan Sontag Fotoğraf Üzerine

Türkçesi: Osman Akarbay

6

FOTOĞRAF

TALİHLİ BİR ADAM
John Hersey, John Mahr
Türkçesi: Osman Akarbay

Ornak kışkırtıcı olarak Türkiye'de daha önce anlatılmamış Başka Bir Dünya ve Yedigöller Adaları'nın içine yerleştirilmiş bir fotoğraf. John Mahr'un fotoğrafı, dünya tarihinde, bu olay, insanlık tarihinde en büyük olaylardan biri. Bu olay, insanlık tarihinde en büyük olaylardan biri. Bu olay, insanlık tarihinde en büyük olaylardan biri.

TARİH

MODERN ORTADOĞU TARİHİ
William L. Cleveland
Türkçesi: Osman Akarbay

William L. Cleveland'ın tarih disiplininin köşe taşlarından birisi olarak bu devasa çalışması, Ortadoğu'nun reformasyon ve devrim hareketlerinin gelişiminde, Van Derusen'ın ve diğerleri tarafından Ortadoğu'nun modern tarihine katkısı bir bakış.

SİNEMA

TÜRK SINEMASINDA KÜRTLER
Murat Yılmaz

Murat Yılmaz'ın Kürtler'in sinema dünyasında, sinemacıların politikalarını, ideolojilerini ve gelişimini de ele alan bu kitabı, Türk sinemasında yer alan Kürt karakterlerini ve Kürt sinemacılarını bir arada, Kürtlerin Türkiye'nin içindeki rolleri, gözetim ve Kürt karakterlerinin bir arada, Kürtlerin sinemadaki rolüyle ilgili bir çalışma olarak ortaya çıkmıştır.

meselesi olan kitaplar...

Yokuş aşağı bir rock

Yasemin Mori / *Hayvanlar* (İrmak)

Patti Smith geçen sonbaharda Babylon'u iki gün üst üste hıncıncı doldurmuştu. Bu durumun bir müzikal karşılığı olmasını da bekliyoruz elbette. Smith'e hayranlığını bir söyleşisinde belirten Yasemin Mori, "Hayvanlar" albümüyle içimize serin sular serpiyor. Aynı Smith gibi, onun da ağzından çıkan kulağı duyuyor. Düzyazıya göz kırpan, spoken word'e bile gelebilecek şarkı sözleri nev-i şahsına münhasır bir kadın şarkıcı-şarkıyazarının semalarımızda uçacağını müjdeliyor. Mori sözcükleri sanki yokuş aşağı yuvarlıyor; bildiğimiz, kolay kolay tanımlanabilecek bir vokal değil bu. Myspace adresinden dinlenebilen "Aslında Bir Konu Var", "Kuzgun" ve "Aptal" istihlaları kabartmıştı, yerçekimine meydan okuyan klibi "Aslında Bir Konu Var" sayesinde Mori'ye iyice kulak kesildik. Albüm, sıkı bir rock'un yanısıra, deneysel müziğin sularında da tatlı tatlı yüzüyor. Mori'nin güçlü vokali, rock'un Türkçeye ne kadar yakıştığını bir kez daha gözler önüne seriyor. Nefeslerin tempoyu artırdığı fıkır fıkır "Arjantin" ve eski bir şarkıymış gibi dile dolanan "Nolur Nolur", Mori'nin dansseverlere armağanı. Volkan Öktem, Duman'ın en önemli yedek oyuncusu Cengiz Baysal ve Ozan Çolakoglu davulda yer alıyorlar, bariton saksofonda Dandadan'dan Korhan Futacı, basta Tarkan Gözübüyük var, yani ekip de sağlam. Yasemin Mori, "anlatcağlarımı giriş yaptım, gerisi gelecek" diyor. Hayırlı uğurlu olsun. — Çiğdem Öztürk

Fotoğraf: Şahan Nuhoglu

Jiletli çiklet

Primal Scream / *Beautiful Future* (WEA)

Her albümünü heyecanla beklediğimiz bir grup Primal Scream. Elektro punk'ın 25 senelik öncü ekibi hep bir sürpriz yapıyor, nabzımızı hiç düşürmüyor zira. Bazen elektronun

dibine vuruyor, bazen '60'lardan fırlamış rock'n'roll'a meydediyor. Kimi zaman karşımızda bir Motown orkestrası buluyoruz, kimi zaman saç sakalı uzamış bir hippie bandosu. Ama "elektro" plakları ne kadar övgüye boğulmuşsa, retro işlerine de o derece burun kıvrılmış olduğunu görüyoruz —en azından eleştirmenler nezdinde. Bize sorarsanız, Primal Scream'i Primal Scream yapan bir sebep de "tarihi" iyi bilimleri. Zaman zaman Rolling Stones'a, Marvin Gaye'e dönmeseler, "XTRMNT"ı da, "Vanishing Point"i de yapamazlardı kanımızca.

Bu iki eğilimin ortasında bir yerlerde seyrediyor "Beautiful Future". Solist Bobby Gillespie'nin deyimiyle, bir "jiletli çiklet". Sahiden de Pulp şarkısı kıvamında açılışı yapan "Beautiful Future"ın ağaçtan sallanan cesetlerden, gaz odalarından söz eden lirikleri ağızınızı kesebilir. Albüme gelen eleştirilerden birinin Gillespie'nin kapitalizmin nimetlerinden (ultra lüks gece kulüplerinden mesela) bolca yararlanıp sonra da bu tür sözler yazmasının ne derece gerçekçi olduğu yönünde olduğunu ekleyelim...

Primal Scream, popa meyleden şarkılarını Peter, Björn and John'dan Björn Yttling'le Stockholm'de, ABBA'nın da kullandığı stüdyoda kaydetmiş. Daha sert ve elektro parçalar dayasa Bloc Party ve Rakes prodüktörü Paul Epworth'le çalışmış. Misafir listesinde de çok parlak isimler var: Düetlerde Bobby Gillespie'ye CSS'den Lovefoxxx'la folk efsanesi Linda Thompson (birlikte Fleetwood Mac cover'lıyorlar) eşlik ediyorlar. Arada Queens Of The Stone Age'den Josh Homme gitarını konuşturuyor. Yılların verdiği tecrübeyle kotarılmış, güzel şarkılar... Diskografilerinde çok önemli yer tutmayacak olsa da, edinip dinlemek hepimizin menfaatine.

— İlker Aksoy

10 albüm

Bauhaus Go Away White
The Breeders Mountain Battles
dEUS Vantage Point
Dennis Wilson Pasific Ocean Blue
Fuat Saka Lazutlar 2008
Kırka Kaba Saz
Kolektifistanbul Krivoto
MGMT Oracular Spectacular
Mudhoney The Lucky Ones
My Morning Jacket Evil Urges

5 şarkı

Bloc Party Mercury
One Day As A Lion Wild International
Patti Smith Everybody Hurts
Pilli Bebek Eylül Akşamı
The Ting Tings Shut Up and Let Me Go

Standardın üzerinde standartlar

Willie Nelson & Wynton Marsalis
Two Men With The Blues (Blue Note)

Maşallah, Willie Nelson vaktini boşa harcamıyor. Sene başında yayınladığı "Moments Of Forever", son yıllarına damga vuran bir rock yoğunluğunu koruyordu. Country'nin en temiz, insancıl simalarından biri olan Nelson, burada bir de dokuz dakikalık, gayet cazlı bir Dylan ("Gotta Serve Somebody") yorumu geliştiriyordu. Sanki işin doğal seyri bu elimizde tuttuğumuz albümü getirecekti...

Caz dünyasının yaratıcı devlerinden biri, trompetçi, besteci, hoca Wynton Marsalis'le beraber, yine ocak ayında yaptıkları bir konserin kayıtları "Two Men With The Blues". Marsa-

lis'in işinin ehli beşlisi müthiş bir caz atmosferi, 1940'ların salaş New York barlarından fırlamış, gayet özgür ruhlu, kirli bir cazband sound'u yaratıyor. İnsanın üstüne gelmeyen cinsten soloları da, gürül gürül trompeti de gargaraya getirmeden, kendi yumuşak, olgun, bilge söyleyişini de bu caz kesmekeşinin içine rahatça yerleştirerek kullanıyor mikrofonu Nelson...

"Stardust"tan "Basin' Street Blues"a, "Caldonia"dan "Georgia On My Mind"a, bir dizi blues ve caz standardını içeriyor albüm. Müthiş bir saz heyeti ve inandırıcılığının, eğlendiriciliğinin doruklarında bir yorumcu, siyahla beyazın müthiş uyumu: Evlâdiyelik bir konser kaydı... — Merve Erol

Şark bülbulü Natacha

Natacha Atlas & The Mazeeka Ensemble / Ana Hina (World Village)

Transglobal Underground'la ünlendiği yıllarda Natacha Atlas, kulüp terbiyesinden geçmiş güçlü bir müziğin yardımıyla, Afrika kıtasının bütünüyle sarsılmaz bir bağ kurmuştu. Solo albümlerinde, bir yandan kulüp kimyasını bozmazken, bir yandan da Mısır işi müzikal genlerinin altını çizdi. Bu serüven boyunca, dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Türkiye'de de, göbek havasına meraklı kızların baştacı, Beyoğlu barlarının başlıca tercihi oldu. Şimdi Atlas, tastamam akustik bir albümle, Mısır mirasına saygı duruşunda bulunuyor...

Rachid Taha'nın "Diwan"ı gibi bir antoloji Natacha Atlas'ın "Ana Hina"sı da. Taha'nın hem geleneksel usüllere sadık, hem de son derece modern tınlayan müthiş sound'unun mimarı rock'çu Steve Hillage'di. "Ana Hina"nın yükünü sırtlanansa cazcı Harvey Brough. Valla şifreyi çözmüş, neredeyse Rahbani Biraderler kadar duruma vakıf olmuş. Albümün esas saygı duruşunda bulunduğ u isimlerin başında da onlar geliyor zaten, Feyruz

ve Abdel Halim Hafız'la beraber. Bir anlamda, '50'lerin, '60'ların gelenekselin ağır kıvamına çok başkaldırmayan, ama Arap âlemi ölçeğinde bir pop hizasını inşa eden bir müzikal dil. Albümün kapağı da zaten, sanki çok özenilmemiş, canlı bir sepyanın yayıldığı tek fotoğrafla geçirtilirip pek çok benzerinin yanına ilâştirilmiş Unkaparı işi bir 45'lik kapağı...

Natacha Atlas'a eşlik edenler arasında çeşitli ülkelerden Avrupalılar, en az Araplar kadar yer kaplıyor, özellikle yaylılar -orkestranın candamarı- onlara emanet. Udî Clara Sanabras'la okuduğu, Frida Kahlo'nun şiirlerinden derlenen "La Vida Callada"yla Latino dünyasına, "Black Is The Colour"la Kara Güç'e selâm çıkıyor Atlas, iki şarkıyı da Brough'la beraber yazıp maharetle diğer yorumların arasına yedirmişler. Radio Tarifa'dan da bildiğimiz beş yüzyıllık "Lammebada" mı, daha açılışt a büyüleyen "Ya Laure Hobouki" mi, "Mishmaoul" albümünden hatırladığımız "Hayati Inta", hangi birini saysak? Arap müziğini, arabeski, Yeşilçam filmlerini, Natacha Atlas'ın bizzat kendisini sevenlere, döne dolaşa çalacakları, ellerinin altında bulundurmaktan gurur duyacakları bir albüm "Ana Hina"... -M.E.

Yaz sıcaklığında buz niyetine

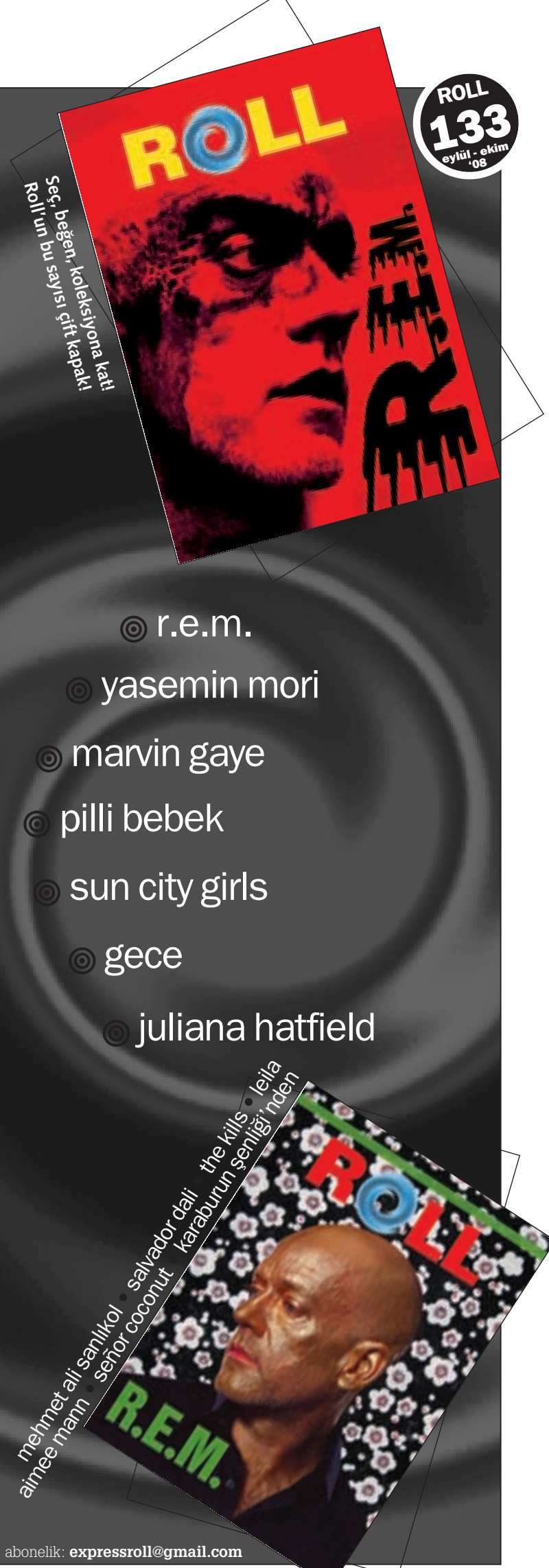
Mira / Eve Dönmeliyim (Elec-Trip)

Elec-Trip kod adlı yetenekli çevrenin farkında mısınız? Bir plak şirketi çevresinde bir grup müzisyen arkadaş, birbirlerinin projelerine el ata ata, kendi yağlarıyla kavru-

luyorlar. İki dizilik "İstanbul Calling" derlemesi başlangıçtı, devamı Portecho'nun, Zi Punt'un, nihayet Mira'nın albümleriyle geldi. Mira, büyük farklılıklar gösterse de, bu âlemin genel sound niyetini bozmuyor: Çok yüksek tempolara varmayan, ama salınmaya müsaade eden, elektronik rock arasında akılabalık kuran bir şehir müziği. Eski tabirle "kolejli" işi, ama turist kaynayan Beyoğlu'nun da doğal yö-rüngelerinden biri...

Mira, Portecho'dan tanınan Tan Tunçağ (altyapı ve bütün gitarlar ona ait) ve şarkıları yazan, mikrofonu taşıyan Miray Kurtuluş'tan oluşuyor. Bakmayın yazın çıktığına, tam kış albümü aslında: Buzla, karla, yağmurla açılan albüm, şehir halleri, aşk kırıklıkları derken, yalnız geçirilecek uzun ve soğuk bir gecede yerini bulacak gibi görünüyor. Siz şimdiden rafa yerleştirin, lâzım olur. -Emre Metin

ROLL
133
eylül - ekim
'08

Seçtiğin beğen, koleksiyona kat!
Roll'un bu sayısı çift kapaklı!

© r.e.m.
© yasemin mori
© marvin gaye
© pilli bebek
© sun city girls
© gece
© juliana hatfield

mehmet ali sanlıkol • salvador dali • the kills • leila
aimee mann • señor coconut • karaburun şenliği'nden

R.E.M.

abonelik: expressroll@gmail.com

FENERBAHÇE'DE YOL AYRIMI VE AZİZ YILDIRIM'IN İKTİDAR HAREKATI

“Tek reis var, o da benim”

Fenerbahçe Başkanı Aziz Yıldırım, senelerdir Fenerbahçe Stadi'nın huzurunu kaçıran Genç Fenerbahçeliler'e ve grubun “reisi” Sefa'ya savaş açtığını duyurdu. Sefa'nın başkanın eski has adamlarından olması durumu daha da ilginç kılıyor.

Fenerbahçe, yeni sezona tribünlerinde yaşanan gerilimle giriyor. Gerilimin bir tarafında Genç Fenerbahçeliler (GFB) tribün grubunun “reisi” Sefa, diğer tarafında başkan Aziz Yıldırım var. Yıldırım, Sefa ve tayfasını tribünlerden göndermeye kararlı, Sefa ise direnmeye... Ama işin asıl ilginç tarafı, Sefa'nın amigoluktan paraya para demeyen tribün reisi haline gelmesini gerçekte Aziz Yıldırım'ın sağlamış olması. Yani başkan zamanında kendi yarattığı canavara karşı savaşıyor.

Bugünkü kavgayı anlamak için dokuz yıl geriye gitmek gerekiyor. Pendikspor mağlubiyeti sonrası Fenerbahçe kaptanı Rüştü tesislerden çıkarken saldırıya uğruyor. Görüntülerde Rüştü'yü dövenlerin Sefa'nın adamları olduğu görülüyor açık açık. Birkaç gün sonra Sefa'nın stad tuvaletlerinin işletme hakkını başkandan aldığı ve kulüpte sigortalı olarak çalıştığı anlaşılıyor. Aziz başkan tepkilere rağmen hiç orali olmuyor, eski taraftar şeflerinin aksine kendi kontrolünde hareket eden Sefa'ya sahip çıkıyor.

Bu olayın ardından Fenerbahçe tribünleri, GFB ve reisleri Sefa'nın adını daha çok duymaya başladı. Kısa süre içinde stadda dokunulmazlıkları olan, kaba kuvvet uygulayarak iktidar sağlamış, zengin olmuş bir adam haline geldi Sefa. Fıstık yeşili takım elbisesinden taviz vermemesini saymazsak, üstünü başını düzeltti, yüzlerce dolarlık İtalyan

ayakkabılar giymeye, şoförlü BMW'lerle stada gelmeye başladı. Açılışına Rıdvan Dilmen'in katıldığı “Simit Sefası” diye mekân açtı.

Karaborsa bileti işine de el attı, ilk zamanlar Kadıköy'deki Kürt karaborsacılarla silahlı çatışmalara varan kavgalar ettiler. Bir zaman sonra karaborsa tamamen kendilerine kaldı, zira hiç kimse bileti onlar kadar ucuza satamıyordu. Karaborsacılar işlerini gişeden aldıkları biletleri satarak sürdürüyordu o güne kadar. Sefa ve ekibinin bu işe girmesiyle tuhaf şeyler olmaya başladı. Gişede sözelimi 100 YTL olan bilet Sefa'nın ekibi tarafından karaborsada 70 YTL'ye satılabiliyordu. Bunun sebebi Sefa'nın hayırsever oluşu değil, beş kuruş para ödemedi Aziz Yıldırım'dan aldığı biletleri

GFB'liler faşistliklerini hiç saklama gereği duymadı. Hrant Dink'in öldürülmesinden sonra katıldıkları canlı yayına hepsi Ogün Samast'ın beyaz beresini takarak çıktı.

istediği fiyatlarla sattırıyor olmasıydı.

Stad yenilenince Sefa ve grubu Migros kale arkası tribününde oturmaya başladı. O yıllarda iki büyük holigan operasyonu yapıldı, Galatasaray ve Beşiktaş tribünlerinin bütün “üst düzey kadrosu” alındı, Sefa iki büyük operasyondan da yırttı. Emniyetin Spor Asayiş birimindeki polis memurları gazetecilerle ikili konuşmalarda Sefa'yı Aziz Yıldırım'ın ellerinden kurtardığını açık açık söylese de, kimsenin gücü Aziz başkana yetmiyor, Sefa her seferinde kurtuluyordu.

Fenerbahçe Stadi'nın eski günlerinde Sefa maç öncesi sahada turlar, tribünler tek bir getirince bozkurt işaretleriyle kitleyi selamlardı. GFB'liler faşistliklerini hiç saklama gereği duymadılar zaten. Kuzey Irak'la gerilimli dönemde “Bir gece ansızın... 81 Düzce, 82 Musul, 83 Kerkük” diye pankart açılar, Hrant Dink'in öldürülmesinden birkaç hafta sonra katıldıkları canlı yayına hepsi Ogün Samast'ın beyaz beresini takarak çıktı.

2005-2006 sezonuna gelindiğinde işler biraz değişti. Aziz Yıldırım “Fenerbahçe'de tek reis var, o da benim” diye başladığı bir açıklama yaptı. Başkana göre yeni yasa gereği taraftarlara bedava bilet ve para vermeleri yasaklanmıştı, kendisi yasalara saygılı olduğu için artık Sefa ve grubuna destek vermeyecekti. Aslında senelerdir kendisinin palazlandığı GFB'yle arasının açılmasının sebebi, GFB ve Sefa'yı can düşmanı, eski yönetici Sadettin Saran'ın destekliyor olmasıydı. Başkan tarafından kulüpten uzaklaştırılan ve her fırsatta “Bir gün mutlaka Fenerbahçe başkanı olacağım” diyen Saran para musluklarını açınca Sefa ve grubu başkana muhalif bir grup haline geldi. Artık başkan GFB tribünlerinden yükselen küfürleri tek el hareketiyle bastıramıyor, takımın protesto edilmesine, tribünde kavgalar yaşanmasına engel olamıyordu.

O günden bugüne gerilim zaman zaman arttı, zaman zaman azaldı. Geçen mayısta GFB, bu sezon kale arkasında değil, Maraton üst tribünde oturma kararı aldıklarını açıkladı. Maraton, stadin en önemli tribünü ve GFB'nin oturacağı yerde Modalı, Acıbademli, Caddeli küçük grupların yanı sıra Kill For You (KFY) adlı bir başka grup daha bulunuyor. KFY, Sefa'nın adamları gibi at hırsız kılık tiplerden oluşmasa da, kavgaya dövüşe yatkın ve kalabalık bir grup. Bu nedenle iki grup arasında hur çıkabileceği, GFB'nin

maraton tribününe provokasyon için oturduğu konuşulmaya başlandı.

Stadda sezonun açılış maçı 30 Temmuz'da oynanan Şampiyonlar Ligi ön eleme turundaki Fenerbahçe-MTK Budapeşte maçıydı. Daha ilk maçta maraton tribünü karıştı ve büyük bir kavga çıktı. Spor Güvenlik Kurulu bu olaylar nedeniyle Sefa'nın da aralarında bulunduğu on kişiye birer yıl stadlara girmeme ve 1.117 YTL para cezası verdi.

Fenerbahçe camiası cezaların Aziz Yıldırım'ın özel çabasıyla verildiğini düşünüyor, GFB açıklamasında da "Bizlere sahip çıkması gereken kişiler maalesef gerekli birimlerle işbirliği yaparak bu oyunları engellemek yerine bu oyunların başrolünde yer alarak bizleri hayal kırıklığına uğratmaktadırlar" deniliyordu.

Kulüp buna yine resmî bir açıklamayla ve "Tek gerçek Fenerbahçelilik kimliğidir. Başka bir üst kimlik yoktur ve asla olmayacaktır" diyerek yanıt verdi. Sefa'nın bunun ardından kendi imzasıyla yaptığı açıklama olaya şimdilik son noktayı koydu: "Aslında konuşmamız ve söylememiz gereken çok şey var, ama yine de Fenerbahçe menfaatlerini göze alarak susmayı tercih ediyorum."

Belli ki Sefa açıklamasında başkana "Üstüme gelmeyin, her şeyi anlatırım" mesajı veriyor. İster misiniz Sefa bazı eski Ergenekoncular gibi konuşmaya karar versin ve biz başta Rüştü'nün dövülme emrini gerçekte kimin verdiği olmak üzere Fenerbahçe yakın tarihinin bütün karanlık sayfalarını öğrenelim...

– Murat Toklucu

GÜNEY AFRIKA'DA DÜNYA KUPASI SORUNSAĞI

Misafir nerede sevişecek?

2010 Dünya Kupası'na ev sahipliği yapacak olan Güney Afrika'da turnuvaya iki yıl kala tartışmalar başladı. İlk sorun kupa boyunca nerede alkol alınıp fuhuş yapılacağı...

Pekin'in Olimpiyatlar uğruna işi Tiananmen Meydanı'nın taşlarını tek tek sildirmeye kadar vardırması büyük spor organizasyonlarının ülkeler tarafından ne kadar ciddiye alındığının bir kanıtıydı. Çinlilerin büyük çaplı bir "millî dava"ya çevirdikleri organizasyondan (genelgeçer kriterlere göre) alınlarının aklıyla çıkması kimse için şaşırtıcı olmadı.

Ama 2010 Dünya Kupası'nı organize edecek olan Güney Afrika, Çin gibi koordinasyon ve yüksek motivasyonuyla isim yapmış bir ülke olmadığı gibi, yüksek suç oranı başta olmak üzere, işi zorlaştıran özelliklere de sahip. Güvenlik, planlama ve organizasyondaki aksaklıklar öne sürülerek turnuvanın yer değiştireceği iddia edilse de, Sepp Blatter "A, B ve C planlarımız var. Üçünde de Dünya Kupası Güney Afrika'da oynanacak" diyerek konuyu kapatıyor.

Afrika'da oynanacak ilk Dünya Kupası'na ev sahipliği yapacak ülke 2010 için çalışmalarına başladı. Turnuvaya iki yıl kala ilk gündeme gelen konuya kupa sırasında ülkeye gelecek olan taraftarların cinsel ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı... Güney Afrika'nın da aralarında olduğu bazı Afrika ülkeleri ikinci Tayland olma riskiyle karşı karşıya. Halihazırda yüzde 12'lik AIDS oranıyla üst sıralarda yer alan Güney Afrika, aynı zamanda 13-14 yaşında kızlarla seks yapmak amacıyla ülkeye gelen turistlerle de uğraşıyor.

Kupa sırasında bu istatistiklerde ciddi bir artış beklenmesinden endişelenen yetkililerin önerilerinden biri, turnuva boyunca Amsterdam'daki Red Light District benzeri bölgeler oluşturarak buralarda fuhuş ve alkolü serbest bırakmak. Elbette öneri bu

tip durumlarda ortaya atılan uygulamaların temel özelliklerini barındırıyor. İlk olarak ülkenin yerlileriyle hiçbir ilgisi yok ve sadece kupa boyunca ülkeye gelecek olanların rahatına yönelik. Turnuvadan sonra hayat kadınlarının ne olacağına veya yeni düzenlemeye dair halka en ufak bir ipucu da verilmiyor.

Güney Afrikalıların aslında tek bildikleri, polis seferlerinin yaptığı "Seksi yasallaştırsak, maçlar boyunca fahişelerle uğraşmak yerine, saha dışındaki güvenlik önlemlerine daha fazla zaman ayırabiliriz. Kadınlarımızı ve çocuklarımızı korumak bizim için ulusal bir meseledir" ve İçişleri Bakanı'nın "Yasallaştırmak en doğru karar olacaktır. Böylece tecavüz vakaları da önlenmiş olur, alınacak vergilerle ülke ekonomisine de katkı sağlamış oluruz. Taraftarları da memnun etmek gerekir" açıklamaları. Kesin kararı tüm dünya gibi Güney Afrikalılar da dört gözle bekliyor.

– Mehmet İren

AKP FUTBOLU NASIL KULLANIYOR?

Melih Gökçek'in klonları

AKP iktidarı futbola müdahale etmek, kendine yeni yandaş takımlar yaratmak konusunda geçmiş tüm iktidarlara mumla aratır oldu. Ankara Büyükşehir Belediyespor'un onursal başkanı Melih Gökçek de futbol âleminin tam göbeğinde. Ankara'nın Brezilyalı oyuncusu Tita da durumun farkına varmış olmalı ki, Türk vatandaşı olunca "Melih Gökçek" adını aldı.

Fenerbahçe'nin Ankara tesislerinin açılışında Aziz Yıldırım ve Melih Gökçek

Demokrasi havarisi AKP'nin tahakkümü altında türlü tuhafıklar yaşanan ülke futbolunda geçen ayın haberi Ankaraspor'dan geldi. Kulübün Brezilyalı futbolcusu Tita'nın 2004 yılından bu yana Türkiye'de futbol oynadığı için Türk vatandaşlığına başvuruda bulunduğunu, Ankarasporlu yöneticiler basına duyurdu. Tita kendine çok da güzel bir Türk ismi seçmiş: Melih Gökçek. Yani önümüzdeki sezondan itibaren "Melih Gökçek'in muz ortasından sonuç gelmiyor" türünden spiker anonsları duymak mümkün olacak ya da "Melih Gökçek, Gökçek Vederson'un sağından attı, solundan geçti" diye bir şey duyarsak şaşırmayacağız.

Tita'nın bu ismi seçmesindeki sebep, Ankaraspor'un onursal başkanı Melih Gökçek'i çok seviyor olmasımı. Bu açıklama da kulüp yöneticilerinden geldi. Daha önce de aynı kulüpte Vederson, yine Melih Gökçek'i çok sevdiği gerekçesiyle, "Gökçek Vederson" ismini almış, Türk vatandaşı olmuş ve Fenerbahçe'ye transfer olmuştu.

Fenerbahçe bu sezon başında da İstanbul Büyükşehir Belediyespor Başkanı aracılığıyla

Emre Belözoğlu'nu renklerine katmıştı. Acaba Fenerbahçe'nin yeni transferi "Melih Gökçek" mi olacak? Nitekim geçen sene federasyon seçimlerinde Fenerbahçe, AKP'li takımlardan Kayserispor ve İstanbul Büyükşehir Belediyespor'un büyük yardımlarıyla Ulusoy federasyonunun devrilmesine sebep olmuştu. Daha önce Hakan Şükür eliyle Galatasaray'a taşınan cemaatçilik bu defa da sarı-lacivert kapıları yokluyor. Beşiktaş'ın yedek kulübesine bakıp Sinan Engin-Ertuğrul Sağlam ikilisini görünce zaten insan kendini bir tuhaf hissediyor.

Üç büyüklere saymazsak bu sezon Turkcell Süper Lig'de AKP'yle doğrudan bağı olan altı kulüp var: Ankaraspor, Eskişehirspor, Antalyaspor, Kayserispor, İstanbul Büyükşehir Belediyespor ve Bursaspor. Bu kulüpler transfer dönemlerinde, oyuncu alışverişinde rahatlıkla al gülüm ver gülüm ilişkisine girebiliyorlar. Tita'lar Melih Gökçek oluyor, Gökçek Vederson, Türk olur olmaz soluğu Fenerbahçe'de alıyor. Peki bu ligin üstünde şaibe olduğunu iddia edersek, rekabet koşullarına uygun olmayan bir yarışmaya maruz kaldığımızı söylersek, haksız mıyız?

– Onur Yazıcıoğlu

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

İkinci Meşrutiyet'in 100. yılında 'Hürriyetin Güzel Yüzü'nün gerçek öyküsü

Ne efsunkâr imişsin âh ey didâr-ı hürriyet
Esir-i aşkın olduk, gerçi kurtulduk esaretten

NAMIK KEMAL

İkinci Meşrutiyet'in siyasal olaylarını, düşünce akımlarını, siyasal kavramlarını, kişilerini, parti ve cemiyetlerini kapsamlı bir biçimde "canlandıran" eserin 2. Baskısı genişletildi, gözden geçirildi.

400'e yakın eski kartpostalla birlikte "canlanan yakın tarihimiz"...

SACİT KUTLU
DİDÂR-I HÜRRIYET*
KARTPOSTALLARLA İKİNCİ MEŞRUTİYET
(1908 - 1913)

450 sayfa. ISBN: 978-975-6857-59-5 *Hürriyetin Güzel Yüzü

"Bir fotoğrafın bin sözcüğe bedel olduğu söylenir. Sacit Kutlu bu harikulâde kitabında kartpostalları biraraya getiriyor, ayrıca yazarın çok iyi hazırlanmış metni döneme dair bilgi ve anlayışımızı geliştiriyor. Kendi kitabımı yazarken bu önemli kaynağın elimde olmasını dilerdim."

FEROZ AHMAD

www.bilgiyay.com

Kurtuluş Deresi Caddesi No:47 34440 Dolapdere / İSTANBUL

Telefon: 0212 311 50 00

Satış/Dağıtım Telefon: 0212 311 50 00 Fax: 0212 253 47 00

E-mail: yayin@bilgiyay.com - dagitim@bilgiyay.com

KARA TREN: MAHMUD DERVİŞ (13 MART 1941 - 9 AĞUSTOS 2008)

Annem, kızkardeşim, kızım...

Büyük şair Mahmud Derviş'i kaybettik. Şiirinin niteliğine, bireyselliğine dikkat ettiği kadar, doğup büyüdüğü ve kovulduğu Filistin topraklarında yeşerecek bir mutluluk umudunun da takipçisiydi. Büyük bir şiir kurdu, halkının sesi oldu. Son yıllarda yapılmış söyleşilerinden bir derlemeyle uğurluyoruz...

On küsur yıl önce, bir kitabınızda, "bizim şimdimiz ne başlamaya ne de sona ermeye karar verebiliyor" diyor-dunuz. Filistinlilerin bugün, "şimdi"si nasıl?

Mahmud Derviş: Ulusal kurtuluş hareketi ile gerçekleşmeyen bir devlet vaadi arasında asılı kalan bir ara dönemden sonra, bir "hemen hemen"ler kampında hareketsiz kalakaldık: Hemen hemen bir otoriteye sahibiz, hemen hemen bir bakanlığa, hemen hemen bir iş-gale... Ve aynı zamanda hiçbir şeyimiz yok. Bugün yaşanmakta olanların temelindeki nedenleri hiç şüphesiz siyasal, bütün bir halk hapsedilmiş durumda, hapishanenin gardiyanlarıysa, büyük bir gerilim olduğunda, kendi aralarında mücadele eden, farklılıklarının, sınırlarının üstüne giden mahkûmları seyrediyorlar... Aynı zamanda, iç siyasal ayrımların ötesinde, insanları işgal ile savaşıcakları yerde kardeşleriyle savaşımaya iten derin ve çözümlenmemiş bir şey de var. Oslo antlaşmalarının büyük bir uçurum yarattığını ve bu uçurumun dibine düştüğümüzü fark ettik, ama henüz tam olarak farkına varmadığımız bir şey daha var: Bugünkü konumumuz ne, bütün girişimlerimize kulak tıkayan İsrail'in yarattığı hayal kırıklığı derinlerde nasıl bir etki uyandırıyor? İsrail antlaşmalarına imza atıyor, ama bunlara uymuyor. Duvar çekmek istiyor, duvarı inşa ediyor; bütün Arap ülkeleri ilişkileri normalleştirme seferberliğine girdiğinde dahi, barış hâlâ mânâsız ve geçersiz kalmaya devam ediyor. Ve bütün bu süre içinde, dünyanın gözünde Filistinlinin imgesi değişti: Eskiden, Filistinli özgürlük yandaşıydı; bugünse Kuzey Amerika ve İsrail medyası ona bir terörist kıyafeti biçti, bu Filistinlinin suratına fırlatılan ve kendisini de öyle kabul edip tanımak zorunda kaldığı bir maske oldu... Bütün dünya, temeldeki sorunu unuttu: Bir halk tam kırk yıldır işgal altında yaşıyor ve hiç de olağanüstü bir şey istemiyor, tek istediği tarihî topraklarının sadece yüzde 22'si. Ama bunlar dünyaya sıkıcı geliyor ve bizim, işgal ve kuşatma altındaki insanlar olarak, takatimizin ve sabrımızın sonuna gelmiş olabileceğimizi, onca bastırılmış ve hayal kırıklığına uğramış enerjinin için için patlayabileceğini dert etmiyorlar. Bütün dünya nefret üretiyor, ama anti-semitizmle suçlanma kaygısıyla İsrail'i suçlamaya yanaşmıyor. Böylece, İsrail, baskı yapan, zulmeden bir devlet yerine, her tür yasanın ötesinde, etik bir değer haline geliyor: İsrail artık tarihî de-

ğil, tanrısal bir fenomen. Dolayısıyla, barış adamı muamelesi gören Peres de pekâlâ kolonilerin sadece İsraili yerleşim alanları olduğunu rahat rahat söyleyebiliyor. Siyasal dil, İsrail'in istek ve iradesi doğrultusunda kategorik olarak değişti, işgal artık telaffuz edilemez ve anlaşılabilir bir kelime oldu. Geri dönüş hakkı, İsrail'in belirlediği çerçevede yasak bir söz. Ama bu arada, sığınmacıların sayısı gün geçtikçe artıyor, durumlarıysa gittikçe kötüleşiyor. Geri

dönüş hakkı, bir tek 2000 yıldır bunu bekleyen Yahudi diasporasına özel bir hakmış gibi sanki. Elli-altmış yıl önce topraklarından kovulanlarınsa tek bir hakkı var: Göç etmek. Bu süre içinde, her sene, kamplara gittiğimde ya da her televizyonu açtığımda, hep aynı görüntüyü görüyorum: Üç-beş eşyasını ve çocuklarını kucaklamış Filistinli bir kadın, Refah, Gazze ya da Lübnan kampından kaçıyor. Onu bağırırken, ellerini gökyüzüne, tanrıya uzatırken görüyorum, ama yukarıdan cevap gelmiyor. Bu kadın vaktiyle benim annemdi, sonra kızkardeşim oldu, bugünse kızım olabilir.

1948'deki trajik olaylardan bir sene sonra babanız Filistin'e döndü ve evinin İsraili "yerleşimciler" tarafından işgal edildiğini gördü. Bunun üzerine Deir el-Asad köyüne yerleşti ve bir anlamda "kendi vatanında sığınmacı" olarak yaşamını sürdürdü. Şiirinize

Türkçede Mahmud Derviş:
Beyrut Kasidesi (Alkım) • Mavi Bir Gün (Dünya) • Mahmud Derviş (Gendaş) • Unutulanı Anmak (Avesta) • Gölgeyi Yüksekten Övmek (İyi Şeyler) • Ölümü Seviyorlar Benim (Armoni)

de damgasını vuran bu vatanından edilmişlik duygusu size belki de önce ondan sirayet etti... Filistin Kurtuluş Örgütü yöneticisiyken, özellikle de geri dönüş konusunda başarısızlığa uğrayan Oslo antlaşmalarına karşı çıkmıştınız. Sizce bugün de müzakerenin önünde en büyük engel bu konu mu?

Barışın önündeki en büyük engel, İsrail'in arzu ettiği gibi sığınmacılar meselesi değil. Bu sorun, koloniler sorunundan çok daha kolay çözülebilir. Bütün sığınmacıların geri dönmesini kimse talep etmiyor artık, sığınmacıların kendileri de Filistin'e kitlesel bir dönüş arzusunda değil. Bu eskidendi. Söz konusu olan, bir ilkenin yeniden doğrulanması.

Niçin 2000 yıl önce giden Yahudiler geri dönebiliyor da, 48 yıl önce kovulan Filistinliler aynı şeyi yapamıyor? İsrail geri çekilseydi, Hizbullah'ın silaha, silahlanmaya ihtiyacı olmazdı. Eğer İsrail Filistin direnişiyle karşılaşmak istemiyorsa, 1967 sınırlarının gerisine çekilmesi gerekiyor. Araplarla barış yapmak istiyorsa, Golan'dan çekilmesi gerekiyor. Ramallah'da ve Gazze'de hâlâ ne işi var? Filistinlilerin tek istediği tarihî ulusal topraklarının yüzde 22'sinden ibaret; bize en azından bunu tanısalardı, Ortadoğu'nun bütün sorunları sona erebilirdi. İsrailliler Güney Afrika'daki beyazlar gibi, bizse siyahlarız. Biz siyah olmayı kabul ettik, ama bu da yetmiyor: Onlara göre, ne beyaz, ne de siyah olabiliriz. Peki ne istiyorlar? Benim vardığım tek sonuç şu: İsrailliler barış için yeterince olgun değil, barıştan korkuyorlar. Eğer İsrail o kadar güçlü bir devletse, güçsüzden özür diler ve birkaç bin sığınmacının dönüşünü kabul eder. Niçin böyle yapmıyorlar da dışarıdan gelen yerleşimcileri teşvik etmeye devam ediyorlar? Saf bir Yahudi devleti mi istiyorlar? Arapların yaşadığı topraklardan çekilerek bunu yapabilirlerdi. Niçin Ba-

Hapishanede, şiirsel bir bakış açısıyla, celladımı bir mahpus olarak görüyordum ve kendimi ondan daha özgür buluyordum, çünkü ben sadece özgürlüğümden mahrumdum, ama kendi içimde bir başkasını görebilme melekesinden değil. Düşmanın birçok maskesi var, ortak özelliklere sahibiz, bu karmaşık insanî şartlarda, roller pekâlâ değişebilir. Ama ben, düşmanın benim için seçtiği imajı üstlenmek istemiyorum.

tı Şeria'daki 2 milyon Filistinliye zulmediyorlar? Geri çekilirlerse, Arapların olmadığı, saf, katıksız bir Yahudi devletleri olur. Hakikatse, en başından beri, İsrail hiçbir zaman saf olmadı, çünkü hep Arap topluluğu vardı. Demografik bir tehlikeden söz ediyorlar. İki şekilde çözülebilir bir sorun bu: Ya Filistinlilerin haklarını tanıyarak, bizimle barışarak ve iyi komşular olarak yaşayarak, ya da en başından beri bir buçuk milyon kadar Yahudinin yaşadığı bütün bir Arap kıtasını bir atom bombasıyla yok ederek... İsraillilerin bir güvenlik saplantısı var. Bu bence iki tür korkuya bağlı: Biri, meşru ve anlaşılabilir, Avrupalıların yaşadığı mağduriyetten kaynaklanıyor. Fakat, bundan ötürü, kısmen Filistinliler üzerinden tazmin edildiler. Ve Avrupa'nın yaşadığı suçluluk duygusuna yaslanarak İsrail ahlâkî, ekonomik ve askeri düzeyde sonsuz bir kredi kullanıyor. Öyle ki, bugün İsrail politikalarını eleştirmek anti-semitizmle eşdeğer görülüyor. Fakat, bir de ikinci tür bir korku var ki, onu yeni bir Freud da gelse çözemeyiz: Bu, bize karşı işlediklerinin korkusu. Ama biz bazı haklarımızı tanıdıkları anda unutmaya ve affetmeye hazırız. Nefret ve hıncı ebedî değildir, eğer kurbanın zararı tazmin edilirse. Filistin davasına destek veren, sempati duyan ülkelerde bile son yıllarda Filistinlilerin algılanışının değişmesini, mağdurdan, terörist barbarlara dönüşmesini nasıl yorumluyorsunuz? İsrailliler bütün tarih boyunca mağdur rolünü tekellerine almak istiyorlar, başka kimsenin bu durumda olmasına tahammülleri yok. Bush bile terörizmin kurbanı olmaktan bahsediyor. Nasıl oluyorsa, kurban Irak ve Afganistan'ı işgal ediyor, bütün dünyayı terörize ediyor ve hatta Avrupa'nın –eskisi kadar bağımsız olmayan bir Avrupa'nın– siyasal hegemonyasını ele geçiriyor? Ben kurban rolüne meraklı değilim. Cellatla kurban arasında bir üçüncü

yol da var: Normal bir insan olmak. İsrailliler normal bir devlet olmak istemiyorlar, çünkü öyle olurlarsa, ayırt edici özelliklerini ve ülke içindeki birliklerini kaybedebilirler. Normal hayat, İsrail toplumunun tabiatına dair sorunları açığa çıkarabilir.

İsrail'in son Lübnan saldırısını pek çok kişi Bush'un tasarımı Büyük Ortadoğu projesi çerçevesinde, "Şii yükseleşimi"ne karşı daha geniş bir saldırı hareketinin ilk işareti olarak yorumladı...

Amerikalıların kendileri şu Büyük Ortadoğu'nun tanımını biliyorlar mı, çok merak ediyorum. İki yıl kadar önce, Şimon Peres'in de paylaştığı Yeni Ortadoğu'dan söz ediyorlardı. Hepimiz yeni bir Ortadoğu istiyoruz, yeni bir Arap dünyası, işgalsiz, diktatörsüz, yoksulluğun, okuma-yazma bilmeyenlerin kalmadığı, gerilimin ve savaşın olmadığı bir Ortadoğu istiyoruz; hepimizin istediği bu. Ama Bush'un ne istediğini anlayamıyorum. Sözlerinin anlamını anlayamıyorum ama, eylemlerinin ne anlama geldiğini anlıyorum. Irak'ı yerle bir ettiğini görüyorum, eski diktatörlüğün gölgesinde bile Sünnilerle Şiiler arasında, Kürtlerle Araplar arasında savaş yoktu, şimdiyse her köşe başında bir devlet projesi yapılıyor. Yeni Ortadoğu eğer Irak modelini izleyecekse, bu hiç de yeni değil, tersine çok eski olacaktır: Mağara devrinden, yurttaşlık ve insan hakları kavramlarının daha ortaya çıkmadığı devirden kalma, barbar bir Ortadoğu. Yeni bir Amerikan rejimiyle karşı karşıyayız: Köktenci, şiddetli ideolojik, aşırı sağ politikaları eyleme koyan ve Amerikan İmparatorluğu fikrine inanan bir rejim. Kendi yurttaşlarına karşı da vahşi bir rejim. Bush dünyayı uçuruma doğru sürüklüyor, fakat mükemmel bir şekilde başardığı bir şey oldu: Ortadoğu'daki aşırılıkları güçlendirdi, bizi "medeniyetler çatışması"na sürükleyebilecek bu aşırılıklar arası savaştan o sorumlu.

Konuşmalarınızda asimetrik savaş ve suç kavramı üzerinde çok duruyorsunuz...

Irak'ta bir sivil öldürüldüğünde, haki katen içim dönüyor. Peki ama, bir pilot binlerce insanı imha ettiğinde ya da Kana'daki gibi bir katliamda, niye insanların benzer bir tiksinti ve isyan duyduğunu göremiyorum? Pilot bir düşmeye basıyor ve on dakika sonra belki de evinde, çocuklarıyla oyun oynuyor ve başkalarının yakınlarını öldürdüğünü görmüyor. Bir cürüm sofistike araçlarla işlenmişse, yok mu sayılıyor? Bir Amerikalı gazeteciyi kaçırmak suç, ama bir ülkenin tamamını ortadan kaldırmak suç değil mi? Muğlak, kaçamak davranmak istemiyorum, Irak'ta gazetecilerin kaçırılmalarını savunmuyorum, ama suç, cürüm kavramlarını tanımlamak gerekiyor. Cürüm ne kadar büyükse, o kadar temiz oluyor. Filistinlilerin öldürülmelerine dair haberler meteoroloji bültenlerine benziyor. Her gün ortalama beş şehit oluyor,

kontrol noktalarında ve duvarın dibinde insanlar ölüyor. Ama öldürülme rutin hale gelince, kimse öfkelenmiyor, isyan etmiyor; ıstırap sıkıcı bir şey oluyor, dayanışma da öyle. Dünya Berlin Duvarı'nın yıkılışını kutladı, ki aslında küçük bir duvardı; aynı dünya nasıl oluyor da İsraililerin Filistinlilerin çevresine inşa ettikleri 600 kilometrelik duvarı kabul edebiliyor? Bütün dünya Güney Afrika'daki apartheid rejiminin düşüşünü kutladı; İsrail'in şimdi aynı rejimi Filistinlilere uygulamasına ne deniyor? Bizler sadece işgal altında yaşamıyoruz, işgal altında hapisanede, hücrelerde yaşıyoruz. Hastaneye kadar gidemedikleri için kaç kişinin kontrol noktalarında ölüğünü biliyor musunuz? Ya kaç kadının çocuğunu kontrol noktalarında doğurduğunu? Bütün bunlar hınc ve nefreti körüklüyor, insanları canavarlara dönüştürüyor. Buna rağmen, biz, İsraililerle yaşamaya hazırız, tek yapacakları asgarî bir bedel ödemek: Gazze ve Batı Şeria'da bir Filistin devletinin varlığını tanımak. **Filistin Kurtuluş Örgütü'nün yöneticilerindendiniz, şiiri seçtikten sonra da halkınızın davasını canla başla savunmaya devam ettiniz. Siyasete dönmeyi düşünmüyor musunuz?**

Hiçbir Filistin yurttaş siyasetten tamamen vazgeçtiğini söyleyemez. Ama uzun bir süredir, benim Filistin siyasal hayatında resmî bir konumum yok. Resmî konum benim açımdan bir yük teşkil ediyordu, acı veren bir yarılma yaşıyordum. Gündüz yöneticilik, gece şairlik yapmayı beceremiyordum. Şiir

kendi umutsuzluğunu açığa vurabilirdi, şemaların ve klişelerin dışında kendi yolunu çizebilmeli. Bugün, Arap dünyasında siyasal panorama çok değişti ve yoksullaştı, büyük referanslar ve paradigmlar kalmadı, hakiki siyasal diyalektik, ötekinin görüşlerine gerçek saygı, ötekini masumane dinleme kalmadı artık. Fazla katılığın içinde ezildik; farklı siyasal görüşleri dile getirenler hain muamelesi görebiliyor. Dinibütünlerle hemfikir olmayan azıllı imansız, bazı entelektüellerle hemfikir olmayan, saçmalık düşkünü görülebiliyor... Dolayısıyla, fuzulî tartışmalardan kaçınıyorum, halkımın ruhunu, bağlarını, gücünü, haklılığını anlatmakla yetiniyorum ve kendim için umut icat etmeye çalışıyorum.

Siz bütün sınırları yaşadınız: Ölüm, kaçış, sürgün, hapisane... Böyle bir tecrübe şairi, şiiri nasıl etkiliyor?

Hakiki şiir, içsel, mahrem tecrübeye kolektif tecrübenin sızdığı kendine has bir kimyasal karışımdır. Şiir gerçekliğin daha tahammül edilebilir olması için metaforlara gerek duyar ve metaforlar sunar. Hapishanedeyken, şiirsel bir bakış açısıyla, celladımı bir mahpus olarak görüyordum ve kendimi ondan daha özgür buluyordum, çünkü ben sadece özgürlüğünden mahrumdum, ama kendi içimde bir başkasını görebilme melekesinden değil. Bugün de fikrim değişmedi. Düşmanın birçok maskesi var, ortak özelliklere sahibiz, bu karmaşık insanî şartlarda, roller pekâlâ değişebilir. Ama ben, düşmanın benim için seçtiği imajı üstlenmek istemiyorum. Ben kaybe-

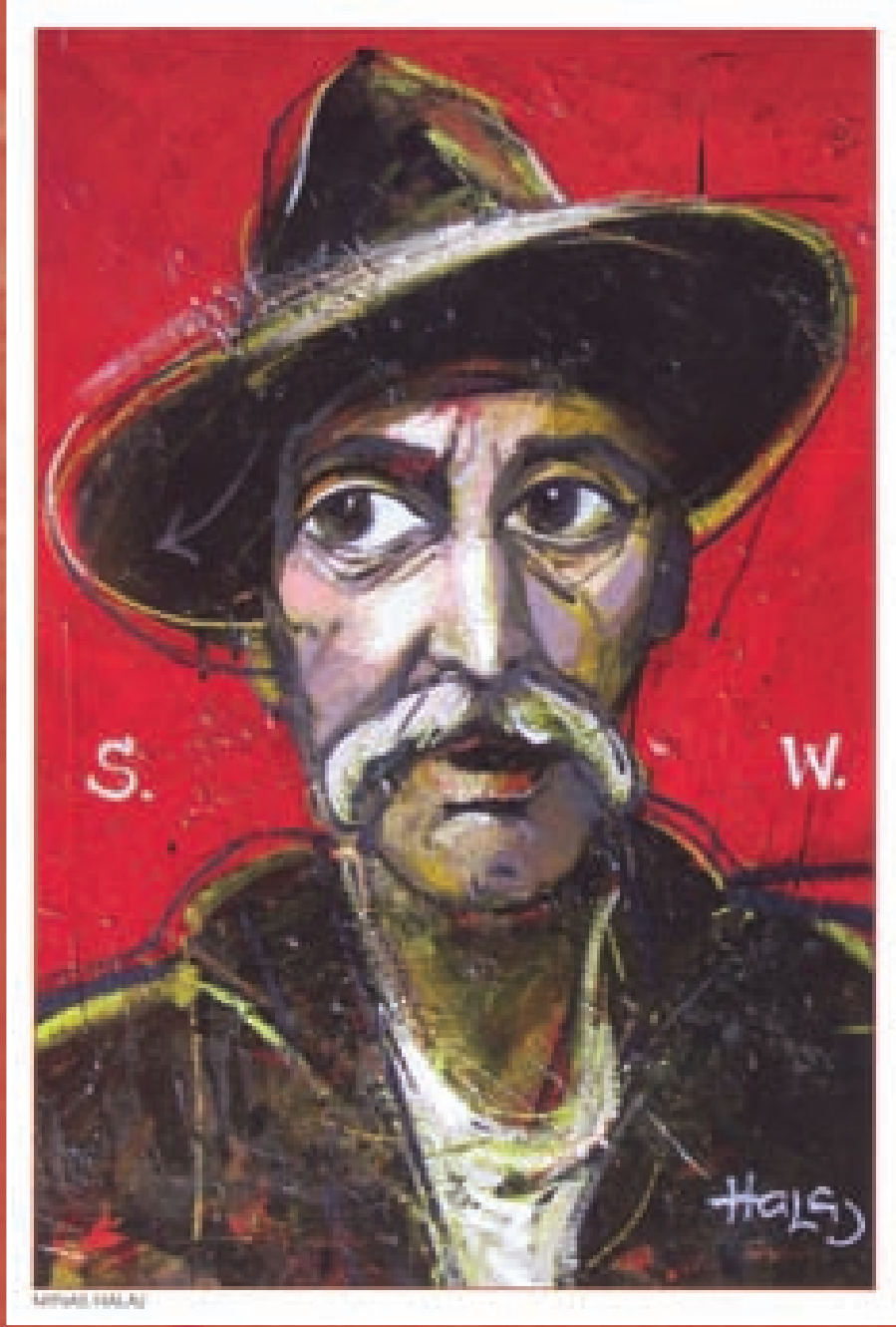
Yeni Ortadoğu Irak modelini izleyecekse, bu hiç de yeni değil, tersine çok eski olacaktır: Mağara devrinden, yurttaşlık ve insan hakları kavramlarının daha ortaya çıkmadığı devirden kalma, barbar bir Ortadoğu. Yeni bir Amerikan rejimiyle karşı karşıyayız: Köktenci, şiddetli ideolojik, aşırı sağ politikaları eyleme koyan ve Amerikan imparatorluğu fikrine inanan bir rejim. Kendi yurttaşlarına karşı da vahşi bir rejim.

denlerin safını seçtim, kendimi Troyalı bir şair gibi hissediyorum... Şiirle ilişkim zaman içinde değişikliğe uğradı. Çok ağır koşullarda yaşayan Filistinliler şairden, Filistin'de her gün meydana gelen trajik olayların vakanüvisi olmasını bekliyorlar. Ama şiirin dili, gazetenin ya da televizyonunkiyle aynı olamaz, hatta dünyayı gözlemleyebilmek için kıyıda durması, onu bir ayrıntının süzgecinde geçirmesi gerekir. Şiir şaşırtmalı, hayrete düşürmeli, anlamı ilk defa keşfeden bir çocuğun gözüyle bir kediden ya da bir çölden söz edebilmeli. Bence şairler savaşı reddetmek için savaşın dilini kullanmamalı. Bir şiir ne kadar güçlü, ne kadar etkili olursa olsun, bir uçağı düşüremez, ama pilotun zihniyetine etki edebilir. Dolayısıyla, şair olayların evrensel yanlarını, insanî boyutlarını aramalıdır. Savaşın kurbanının hayatının mahremiyetine girebilmelidir. İşgalden nefret ediyorum, ama her gün şiir olarak bunu tekrarlayamam. Şiirin, kendi tarzında, hegemonyasız bir globalleşme kurduğunu düşünüyorum, çünkü şiirde merkez ve çevre yoktur, ne kuzey ne güney vardır, süper güçler olmadığı gibi, küçük ülkeler de yoktur. Şiir de müzik gibi her yerde patlar, tıpkı man-tar gibi. Yüzyıllar boyunca Avrupa kendi kendine konuşturdurdu, şimdi yorgun düşmüş ve doyunluğa ulaşmış görünüyor. Doğu Avrupa şiirinde bir arayışa yöneliyor, yeniden iştahını kazanmak için yoksulların edebiyatında bir arayışa yöneliyor. Dünyanın yoksullarıysa kendi edebiyatlarını geliştiriyorlar.

WILLIAM SAROYAN 100 YAŞINDA

Onu bunu namussuz diye diğerlerinden soyutlamak hakça değil. Ermeni nasıl acı çekerse Türk de acı çeker. Saçma işte, ama bunu bilemezdim o zaman. Bilemezdim şu Türk dediğimiz insanın zorlandığı yola sapan, kendi halinde, dünya tatlısı bir biçare olduğunu. Ondandır nefret etmenin, aynı hamurdan çıkma Ermeniden nefret etmeye eşdeğer olduğunu. Ninem de bilmezdi, hâlâ da bilmiyor. Artık bunun bilincindeyim ben, ama kaç para eder? Ben ne dersem diyeyim, dünyayı geri zekâlılar sarmış durumda.

"Ermenistan'ın Evladı Antranik"

Varsa göreyim bakayım dünyada bir kudretli el, bu milleti, bu kayda değmez halkın oluşturduğu küçük kabileyi yok edecek. Bu halk ki tarihi sona ermiş, savaşlarının hepsini yenilgiyle kapatmış, binaları unufak olmuş, edebiyatı bilinmez, müziği duyulmaz, duaları okunmaz.

Hadi bakalım, silin bu halkı yeryüzünden. Yine 1915 olsun yıl. Savaş sarsın dünyayı. Mahvedin Ermenistan'ı. Bakalım becerebilecek misiniz? Atın evlerinden, çöllere sürün. Ne ekmek verin ne de su. Yakın evlerini, kiliselerini. Görün bakalım yeniden yaşama dönmeyecekler mi. Görün bakalım bir gün yine kahkahalarla gülmeyecekler mi. Görün bakalım bir halk yeniden canlanmayacak mı, yirmi yıl sonra iki tanesi birahane karşı karşıya gelip kendi dillerinde gülüşüp sohbet dalmayacaklar mı. Hadi elinizden geliyorsa önleyin. Bakalım dünyanın o pek ulu düşüncelerini ti'ye almalarına engel olabilecek misiniz, sizi gidi köp'oğulları, işte alın size hoşbeş eden iki Ermeni, hadi onları da yok etmeyi deneyin bakalım.

"Sen Bir Ermeni Ben Bir Ermeni"